

1898

1958

ЮВІЛЕЙНИЙ КАЛЕНДАР „СВОБОДИ”

НА 1958 РІК

У 40-РІЧЧЯ
ПРОГОЛОШЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Після проголошення Універсалу У.Ц.Р. на Софійському майдані в Києві

1893

1958

ЮВІЛЕЙНИЙ КАЛЕНДАР

„СВОБОДИ”

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК

1958

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

Published by

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

81-83 Grand Str., Jersey City, N. J.

THE STAR-SPANGLED BANNER

*O say, can you see, by the dawn's early light,
What so proudly we hail'd at the twilight's last gleaming?
Whose broad stripes and bright stars, thro' the perilous fight,
O'er the ramparts we watch'd, were so gallantly streaming?
And the rockets' red glare, bombs bursting in air,
Gave proof thro' the night that our flag was still there.
O say, does that star-spangled banner yet wave
O'er the land of the free and the home of the brave?*

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ГИМН

*Ще не вмерла Україна і слава і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці, —
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.
Душу-тіло ми положим за нашу свободу
І покажем, що ми, браття, з козацького роду.*

ГИМН АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

*Далека Ти, а близька нам, кохана Вітзино!
Як сонце з неба Твоїм ланам, Ти світиш нам водно,
Світи нам, Вітзино, світи, кохана Україно,
Щоб знали ми, куди нам іти у слухиную годину —
У бій, у бій
За світлий прапор Твій,
За Тебе, Україно!*

СІЧЕНЬ 1958 JANUARY

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	19	С	Грудень 1957 р. Воніфатія муч.	Нов. Рік. Обріз. Г.Н.І.Х. Василя В. Сильвестра Папи
2	20	Ч	Ігнатія свщмч.	Малахія прор.
3	21	П	Юліяни муч.	Собор св. Апостолів 70.
4	22	С	Анастасії вмч.	Перед Просв. Навечеріє Богоявл.
5	23	Н	Св. Отців. 10 муч. в Криті	Богоявлення Господне
6	24	П	Навечеріє Родження, Євгенії мч.	† Собор Івана Хрестителя
7	25	В	Різдво Христове	Юрія і Еміліяна мч.
8	26	С	Собор Преч. Д. Марії, Йосифа обр.	Полієвкта прп.
9	27	Ч	Стефана первомуч.	Григорія Ніссійського
10	28	П	20,000 муч. в Нікомидії	† Теодозія прп.
11	29	С	14,000 Дітей убитих у Вифлєсмі	по Просвіщенію, Татіяни муч.
12	30	Н	по Різдві і перед Прос. Анїсії прп.	Єрмила і Страгоніка муч.
13	31	П	Меланії прп.	Отців в Синаї і Раїті убитих
14	1	В	Січень. Нов. Рік. Обр. Г.Н.І.Х. Вас.	Павла Тивейського. Івана Кушника
15	2	С	Сильвестра папи	Поклін оковам ап. Петра
16	3	Ч	Малахії прор.	† Антонія Великого
17	4	П	Собор 70 апостолів	Атаназія і Кирила св.
18	5	С	Навечеріє Богоявлення	32 по Зісл. св. Духа. Макарія прп.
19	6	Н	Богоявлення Господне	† Евтїмія прп.
20	7	П	† Собор Івана Хрестителя	Максима ісп. Неофіта муч.
21	8	В	Юрія і Еміліяна	Тимотея ап. Тіта ап.
22	9	С	Полієвкта прп.	Климентя Анк. свщмч.
23	10	Ч	Григорія Ніссійського	Ксенії прп.
24	11	П	† Теодозія прп.	† Григорія Богослова
25	12	С	Татіяни муч.	Митаря і Фарисея. Ксенофонта
26	13	Н	по Просвіщенні. Єрмила і Страт.	† Перен. моц. Івана Золотоустого
27	14	П	Отців в Синаї і Раїті убитих	Єфрема прп.
28	15	В	Павла й Івана прп.	Перенесення моц. св. Ігнатія
29	16	С	Пкл. оковам ап. Петра	Трьох святителїв
30	17	Ч	† Антонія Великого	Кира і Івана безср.
31	18	П	Атаназія і Кирила св.	

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

1. січня: **Новий Рік (New Year's Day)**

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

- 1.— 5. Піст Пилипівка.
 6. Піст Навечерія Різдва.
 7.—19. Різдвяна загальниця.
 18. Піст — Навечерія Богоявлення.

Новий стиль

- 1.— 6. Різдвяна загальниця.
 6. Піст — Навечерія Богоявлення.
 26.—1. лютого передпостна загальниця.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В СІЧНІ 1958.

1. Новий Рік 1958. Наіменування Імени Ісуса.
 6. Богоявлення Господне (Трьох Королів).
 12. Неділя Пресвятої Родини.
 19 і 26. 2-а і 3-я неділя по Богоявленні.

ЛЮТИЙ 1958 FEBRUARY

СТАРИЙ СТИЛЬ			НОВИЙ СТИЛЬ		
н.	с.	д.			
1	19	С	Січень. Макарія прп.		
2	20	Н	Митаря і Фарисея. Євтимія		
3	21	П	Максима ісп. Неофіта муч.		
4	22	В	Тимотея ап. Анастазія		
5	23	С	Климентя свщмч.		
6	24	Ч	Ксенії прп.		
7	25	П	† Григорія Богослова		
8	26	С	Ксенофонта		
9	27	Н	Блудного сина. Пер. мощ. Ів. Зол.		
10	28	П	Єфрема прп.		
11	29	В	Перен. мощ. Ігнатія Богоносця		
12	30	С	Трьох святителів		
13	31	Ч	Кира й Івана безср.		
14	1	П	Лютий. Трифона мч.		
15	2	С.	Стрітення Господнє		
16	3	Н	М'ясопустня. Симеона й Анни		
17	4	П	Ізидора прп.		
18	5	В	Агафії мч.		
19	6	С	Вукола прп.		
20	7	Ч	Партенія і Луки прп.		
21	8	П	Теодора Стратилата мч.		
22	9	С	Никифора мч.		
13	10	Н	Сиропустня. Харлампія мч.		
24	11	П	Власія свщмч.		
25	12	В	Мелетія св. Марини мч.		
26	13	С	Мартиніяна		
27	14	Ч	Авксентія, † Кирила уч. Слов.		
28	15	П	Онисима ап.		
			Трифона муч.		
			Блудного сина. Стрітення Господ.		
			Симеона і Анни прор.		
			Ізидора преп.		
			Агафії муч.		
			Вукола прп.		
			Партенія і Луки прп.		
			Теодора Стратилата		
			М'ясопустня. Никифора мч.		
			Харалампія мч.		
			Власія свщмч.		
			Мелетія св., Марини мч.		
			Мартиніяна прп.		
			Авксентія, † Кирила Словенск.		
			Онисима ап.		
			Сиропустня. Памфила мч.		
			Памфила мч.		
			Льва папи		
			Артима ап.		
			Льва папи		
			Тимотея прп. Евстахія		
			Найдення мощей мч. в Євгенії		
			1 посту. Полікарпа свщмч.		
			† 1 і 2 найдення Голови Івана Хр.		
			Тарасія св.		
			Порфирія мч.		
			Прокопія прп.		
			Василія і Кассіяна прп.		

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

12. лютого: Уродини Лінколна (Lincoln's Birthday)

22. лютого: Уродини Вашингтона (Washington's Birthday)

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

Новий стиль

2.—8. передпостна Загальниця.

9.—16. сирна загальниця.

16.—23. сирна Загальниця.

17.—28. Великий Піст.

24.—28. Великий Піст.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В ЛЮТОМУ 1958

2. Матері Божої Громничної.

16. Запусна неділя.

19. „Попельц“.

23. Неділя I. посту — вступна.

БЕРЕЗЕНЬ 1958 MARCH

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	16	С	Памфила мч.	Євдокії прпмч.
2	17	Н	1 посту. Теодора Тирона вмч.	2 посту. Теодота свщмч.
3	18	П	Льва папи	Євтропія свщмч.
4	19	В	Архіпа ап.	Герасима прп.
5	20	С	Льва еп. кат.	Конона мч.
6	21	Ч	Тимотея прп. Євстахія	42 Мучеників в Аморії
7	22	П	Найд. моц. мч. в Євгенії	Василія і др. мч. в Херсоні
8	23	С	Полікарпа свщмч.	Теофілакта ісп.
9	24	Н	2 посту. 1 і 2 найд. Голови Ів. Хр.	3 посту. Крестопокл. 40 мучен.
10	25	П	Тарасія св.	Кондрата і др. муч.
11	26	В	Порфірія св.	Софронія св.
12	27	С	Прокопія прп.	Теофана і Григорія Двоєсл.
13	28	Ч	Василія і Кассіяна прп.	Перен. моц. св. Никифора
14	1	П	Березень, Євдокії прп.	Венедикта прп.
15	2	С	Теодота свщмч.	Агапія і др. мч.
16	3	Н	3 посту. Крестопоклінна	4 посту. Савипа і Папи мч.
17	4	П	Герасима прп.	Алексія Чоловіка Божого прп.
18	5	В	Конона мч.	Кирила св.
19	6	С	42 мучеників в Аморії	Хризант і Дарії мч. Поклони
20	7	Ч	Василія і др. мч. в Херсоні	ОО. убитих в обителі св. Сави
21	8	П	Теофілакта ісп.	Якова ісп.
22	9	С	† 40 Мучеників в Севастії	Василія свщмч. Акафістова
23	10	Н	4 посту. Кондрата мч.	5 посту. Нікона і др. муч.
24	11	П	Софронія патр. Єрус.	Захарії прор. Якова прп.
25	12	В	Теофана ісп. Григорія Двоєсл.	Благовіщення Пр. Д. Марії
26	13	С	Перен. моц. св. Никиф. Поклони	Собор архистр. Гавриїла
27	14	Ч	Венедикта прп.	Матрони муч.
28	15	П	Агапія і др. мч.	Іларіона і Степана прп.
29	16	С	Савіна і Папи мч. Ак. с.	Марка і Кирила. Лазарева
30	17	Н	5 посту. Алексія чол. Божого	Квітча. Івана Ліств.
31	18	П	Кирила еп.	Іпатія прп.

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

Новий стиль

1.—31. Великий Піст.

1.—31. Великий Піст.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В БЕРЕЗНІ:

- 2. Неділя 2-а посту, Суха.
- 9. Неділя 3-я посту, Глуха.
- 16. Неділя 4-а посту, Середнопустна.
- 19. Св. Йосифа Обручника.
- 23. Неділя 5-а посту, Чорна.
- 25. Благовіщення Пр. Д. Марії.
- 30. Квітча неділя.

КВІТЕНЬ**1958****APRIL**

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	19	В	Березень. Хризанта і Дарії	Марії Єгипетської прп.
2	20	С	ОО. убитих в обителі св. Сави	Тити прп.
3	21	Ч	Якова ісп.	Великий четвер. Никити прп.
4	22	П	Василія свщмч.	Велика п'ятниця. Йосифа. Георг.
5	23	С	Лазарева субота. Нікона ісп.	Велика субота. Теодула мч.
6	24	Н	Квітня. Захарії прор. Якова	1. Воскресення Христове. Методія
7	25	П	Благовіщення Пр. Д. Марії	Світлий понеділок. Георгія
8	26	В	Собор архістр. Гавриїла	Світлий вівторок. Іродіюна
9	27	С	Матрони мч.	Євсихія мч.
10	28	Ч	Великий четвер. Лларіона і Стеф.	Терентія і др. мч.
11	29	П	Велика п'ятниця. Марка і Кир.	Антипи свщмч.
12	30	С	Велика субота. Івана Ліств.	Василія ісп.
13	31	Н	1. Воскресення Христове. Іпатія	2. Томина. Артемона свщмч.
14	1	П	Квітень. Світлий понеділок	Мартина й Антонія
15	2	В	Світлий вівторок. Тита прп.	Аристарха, Пуда, Трохима
16	3	С	Никити прп.	Агапіі мч.
17	4	Ч	Йосифа і Георгія	Симеона і Акакія прп.
18	5	П	Теодула мч.	Івана прп.
19	6	С	Євтихія † Методія уч. слов.	Івана старопечерника
20	7	Н	2. Томина. Георгія М.	3. Мироносиць. Теодора Трип.
21	8	П	Іродіюна і др. ап.	Януарія і Теодора
22	9	В	Євсихія мч.	Теодора Сікеота
23	10	С	Терентія і др. муч.	† Великомученика Георгія (Юрія)
24	11	Ч	Антипи свщмч.	Савви Стратилата
25	12	П	Василія ісп.	† Марка євангелиста
26	13	С	Артемона свщмч.	Василія свщмч.
27	14	Н	3. Мироносиць. Мартина, Ант.	4. Розслабленого. Симеона свщмч.
28	15	П	Аристарха і др. ап.	Язона і Сосипатра
29	16	В	Агапіі мч.	9 мч. в Кизиці
30	17	С	Симеона і Акакія прп.	† Якова ап.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

4. квітня: Велика П'ятниця (Good Friday)

ПАСХАЛІЯ**Старий стиль**

- 1.—12. Великодній піст.
11. Строгий піст В. П'ятниці.
13.—20. Загальниця.

Новий стиль

- 1.—5. Великодній Піст.
4. Піст Великої П'ятниці.
6.—13. Загальниця.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В КВІТНІ:

4. Велика П'ятниця.
6. Світле Воскресення.
7. Світлий Понеділок.
13. Біла неділя.
20—27. 2-а і 3-я неділя по Пасці.

ТРАВЕНЬ 1958

МАУ

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	18	Ч	Квітець. Івана прп.	Єремії прпр.
2	19	П	Івана Старопечерника	Атаназія Великого св.
3	20	С	Теодора Тріпінї	† Теодозія Печерського
4	21	Н	4. Розслабленого. Януарія, Теод.	5. Самарянки. Пелагії прпмч.
5	22	П	Теодора Сікеота	Ірини мч.
6	23	В	† Георгія (Юрія) влмч. (на нед.)	Йова многостр.
7	24	С	Савви Стратилата	Явлення Чесного Хреста
8	25	Ч	† Марка євангелиста	† Йоанна Богослова ап. (на нед.)
9	26	П	Василія свщмч.	† Пер. моц. св. о. Николая
10	27	С	Симеона свщмч.	† Симона ап.
11	28	Н	5. Самарянки. Язона Сосіпатра	6. Сліпоуродженого. Кирила і Мет.
12	29	П	9 муч. в Кизичі	Епіфанія і Германа
13	30	В	† Якова ап.	Лікерії мч.
14	1	С	Травень. Єремії прор.	Ізидора мч.
15	2	Ч	Атаназія Великого	Вознесення Христове. Пахомія
16	3	П	† Теодозія Печерського прп.	Теодора священного
17	4	С	Пелагії прпмч.	Андроніка
18	5	Н	6. Сліпоуродженого. Ірини мч.	7. Отців в Нікеї. Теодота
19	6	П	Йова многостр.	Патрикія свщмч.
20	7	В	Явлення Креста Господнього	Талалея мч.
21	8	С	† Йоанна Богослова св. (на нед.)	† Константина і Єлени
22	9	Ч	Вознес. Г.Н.І.Х. Пер. моц. о. Ник.	Василіска
23	10	П	† Симеона Зилота	Єфрозинії кн. Полоцької. Михаїла
24	11	С	† Кирила й Методія уч. сл.	Симеона прп.
25	12	Н	7. Отців в Нікеї. Епіфанія, Герм.	Зісл. св. Духа. Знайд. Гол. І. Хр.
26	13	П	Глікерії мч.	Пресвятої Трійці. Карпа ап.
27	14	В	Ізидора мч.	Терапонта
28	15	С	Пахомія Вел. прп.	Никити прп.
29	16	Ч	Теодора Осв.	Теодозія прпмч.
30	17	П	Андроніка і др. ап.	Ісаакія прп.
31	18	С	Теодота мч.	Єрмія ап. Єрмея мч.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

30. травня: Прошам'ятний День (Memorial (Decoration) Day)

ПАСХАЛІЯ

Новий стиль

25.—1. червня загальниця.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ У ТРАВНІ:

15. Вознесення Христове.

25. Зіслання св. Духа.

4, 11, 18 — неділі 5-а, 6-а, 7-а по Зі-
сланні св. Духа.

СТАРИЙ СТИЛЬ			НОВИЙ СТИЛЬ		
н.	с.	д.			
1	19	Н	Зіслання св. Духа. Патрікія		
2	20	П	Пресвятої Тройці. Талалея		
3	21	В	† Константина і Єлени		
4	22	С	Василіска мч.		
5	23	Ч	Михайла ісп. Сфрозинії		
6	24	П	Симеона прп.		
7	25	С	† Знайд. Чесн. Голови Ів. Хр.		
8	26	Н	1 по Зісл. св. Духа. Карпа ап.		
9	27	П	Терапонта свщмч.		
10	28	В	Никити мч.		
11	29	С	Теодозії прпмч.		
12	30	Ч	Покл. Ч. Тілу і Кр. ГНІХ (на н.)		
13	31	П	Єрмія ап. Єрмея мч.		
14	1	С	Червень. Юстина мч.		
15	2	Н	2 по Зісл. св. Духа. Никифора		
16	3	П	Лукиліяна мч.		
17	4	В	Митрофана патр.		
18	5	С	Доротея свщмч.		
19	6	Ч	Виссаріона прп.		
20	7	П	Ісуса Чоловіколюбця (на нед.)		
21	8	С	† Состраданіє Пр. Д. Марії		
22	9	Н	3 по Зісл. св. Духа. Кирила Ал.		
23	10	П	Тимотея свщмч.		
24	11	В	† Вартоломея і Варнави ап.		
25	12	С	Онуфрія і Петра Аф. прп.		
26	13	Ч	Акилини мч.		
27	14	П	Єлисея пр. Методія		
28	15	С	Амоса прор. Єроніма		
29	16	Н	4 по Зісл. св. Духа. Тихона		
30	17	П	Мануїла мч.		
			1 по Зісл. св. Духа. Юстина мч.		
			Никифора патр. Лукиліяна і др. муч. Митрофана патр. Покл. Г. Тілу і Кр. Г.Н.І.Х. (на н.) Виссаріона прп. Теодора Анкінського свщмч.		
			2 по Зісл. св. Духа. Теодора Тир.		
			Кирила Ал. Тимотея свщмч. † Вартоломея і Варнави ап. Онуфрія і Петра Аф. прп. Ісуса Чоловіколюбця (на неділю) † Состраданіє Пр. Д. Марії		
			3 по Зісл. св. Духа. Амоса прор.		
			Тихона свят. Мануїла і др. мч. Леонтія мч. † Юди Тадея ап. Методія свщмч. Юліяна Тарс.		
			4 по Зісл. св. Духа. Євсевія свщмч.		
			Агрипіни мч. Різдво Івана Хрестителя Февронії прпмч. Давида прп. Самсона прп. Пер. мощ. Кира й Івана безср.		
			5 по Зісл. св. Духа. Петра і Павла † Собор 12 апостолів		

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

Новий стиль

1.— 8. Загальниця.

2.—28. Петрівка, піст.

9.—30. Петрівка, піст.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ У ЧЕРВНІ:

Неділя: 1. — Пресвятої Тройці.

Другі неділі, як за новим стилем:

5. Боже Тіло.

13. Серце Ісуса.

24. Різдво Івана Хрестителя.

29. Петра і Павла.

ЛИПЕНЬ

1958

JULY

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	18	В	Леонтія мч.	Косми й Дам'яна бзср.
2	19	С	†Юди-Тадея ап.	† Полож. Ризи Пр. Богородиці
3	20	Ч	Методія свщмч.	Якова мч.
4	21	П	Юліяна Тарс. мч.	Андрея критс. Марти прп.
5	22	С	Євзевія свщмч.	† Атаназія Аф.
6	23	Н	5 по Зісл. св. Духа. Агрипіни	6 по Зісл. св. Духа. Сісоя Вел. прп.
7	24	П	Різдво Івана Хрестителя	Томи і Акакія прп.
8	25	В	Февронії прпмч.	Прокопія влмч.
9	26	С	Давида прп.	Панкратія свщмч.
10	27	Ч	Самсона прп.	† Антонія Печ. прп.
11	28	П	Пер. мощ. Кира і Івана Гер.	† Ольги княгині, Євфимії
12	29	С	Петра і Павла, ап.	Прокла і Іларія мч.
13	30	Н	6 по Зісл. св. Духа. Соб. 12 ап.	7 по З. св. Д. Собор. арх. Гавриїла
14	1	П	Липень. Косми й Дам'яна	Акили ап.
15	2	В	† Полож. Ризи Пр. Богородиці	† Володимира Вел. князя
16	3	С	Якова мч.	Антиногена свщмч.
17	4	Ч	Андрея кр. Марти прп.	Марини влмч.
18	5	П	† Атаназія Аф. прп.	Якннта і Еміліяна мч.
19	6	С	Сісоя Великого прп.	Макрини прп.
20	7	Н	7 по Зісл. св. Духа. Томи і Акакія	8 по Зісл. св. Духа. † Ллії прор.
21	8	П	Прокопія влмч.	Симеона і Акакія прп.
22	9	В	Панкратія свщмч.	Марії Магдалини
23	10	С	† Антонія Печ. прп.	Трофима і інш. мч.
24	11	Ч	† Ольги княгині, Євфимії	† Бориса і Гліба мч.
25	12	П	Прокла й Іларія прпмч.	† Успення св. Анни
26	13	С	Собор арх. Гавриїла	Єрмолая і інш. мч.
27	14	Н	8 по Зісл. св. Духа. Акили ап.	9 по Зісл. св. Духа. † Пантелейм.
28	15	П	† Володимира Вел. князя	Прохора ап.
29	16	В	Антиногена свщмч.	Калініка мч.
30	17	С	Марини влмч.	Сили і інш. мч.
31	18	Ч	Якннта і Еміліяна мч.	Євдокіма праведного

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

4. липня: День Незалежності (Independence Day)

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

1.—12. Піст — Петрівка.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В ЛИПНІ:

Неділі, як за новим стилем.

СЕРПЕНЬ 1958 AUGUST

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	19	П	Макрини прп.	Проісх. Ч. Хреста, бр. Макавіїв
2	20	С	† Лілі прор. (на нед.)	Перенос моц. Стефана первомч.
3	21	Н	9 по З. св. Духа. Симеона, Івана	10 по З. св. Духа. Ісаакія і інш. мч.
4	22	П	Марії Магдалини	7 молодців в Ефезі мч.
5	23	В	Трофима і інш. мч.	Евсигнія ісп.
6	24	С	Бориса і Гліба мч.	Преображення Господис
7	25	Ч	Успення св. Анни	Дометія прпмч.
8	26	П	Єрмолая і інш. свщмч.	Емільяна ісп.
9	27	С	† Пантелеймона вмч.	† Матія ап.
10	28	Н	10 по Зісл. св. Духа. Прохора ап.	11 по Зісл. св. Духа. Лаврентія
11	29	П	Калініка ап.	Євила мч.
12	30	В	Сили, Сілуана і інш. ап.	Фотія й Анікити
13	31	С	Євдокіма прав.	Максима ісп.
14	1	Ч	Серпень. Проісх. Ч. Хреста	Міхея прор. Пер. моц. Теод. Печ.
15	2	П	Пер. моц. архид. Стефана	Успення Пр. Діви Марії
16	3	С	Ісаакія і інш. мч.	Пер. Нерукотв. Образа Спасителя
17	4	Н	11 по З. св. Духа. 7 мол. в Ефезі	12 по Зісл. св. Духа. Мирона мч.
18	5	П	Євсигнія ісп.	Флора й Лавра мч.
19	6	В	Преображення Господис	Андрея Стратилата
20	7	С	Дометія прпмч.	Самуїла прор.
21	8	Ч	Емільяна ісп.	Тадея ап. Васси мч.
22	9	П	† Матія ап.	Агатоніка мч.
23	10	С	Лаврентія архид. і мч.	Луца мч., Іриня
24	11	Н	12 по Зісл. св. Духа. Євила мч.	13 по Зісл. св. Духа. Євтиха свщмч.
25	12	П	Фотія й Анікити мч.	Возвр. моц. ап. Вартоломея
26	13	В	Максима ісп.	Адріяна і Наталії
27	14	С	Міхея прор. Пер. моц. Теодозія П.	Пімена прп.
28	15	Ч	Успення Пр. Д. Марії	Мойсея Муріни, Августина прп.
29	16	П	Нерукотворного Образа	Ускіновення Ч. голови Ів. Хрест.
30	17	С	Мирона мч.	Александра і інш. патр.
31	18	Н	13 по З. св. Духа. Флора і Лавра	14 по З. св. Д. † Пол. Пояса П.Д.М.

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

Новий стиль

14—27 — Піст до Успення Пр. Д. Марії.

1—14 — Піст до Успення Пр. Д. Марії.
29 — Піст до Ускіновення чесної Голови Івана Хрестителя.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В СЕРПНІ:

Неділі, як за новим стилем.
15. Небовзяття Пр. Діви Марії.

ВЕРЕСЕНЬ 1958 SEPTEMBER

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	19	П	Андрея Стратилата мч.	† Поч. церк. року. Симеона стовпн.
2	20	В	Самуїла прор.	Маманта мч. Івана Кушн. прп.
3	21	С	Тадея ап., Васси мч.	Антима і Теотікста свцмч.
4	22	Ч	Агатоніка мч.	Вавили свцмч. Мойсея прор.
5	23	П	Лука мч.	Захарії і Єлисавети прав.
6	24	С	Євтиха свцмч.	† Чудо Архистр. Михаїла
7	25	Н	14 по З. св. Духа. Варт. і Тіта ап.	15 по Зісл. св. Духа. Созонта мч.
8	26	П	Адріяна і Наталії мч.	Різдво Пресвятої Богородиці
9	27	В	Пімена прп.	Іоакима й Анни прав.
10	28	С	Мойсея Муріна, Августина	Минодори і інш. муч.
11	29	Ч	† Усікнов. Голови Ів. Хр. (н. нед.)	Теодори прп.
12	30	П	Александра і інш. патр.	Автонома прп.
13	31	С	Положення Пояса Пр. Д. Марії	Відн. Храма Корнилія свцмч.
14	1	Н	Верес. 15 п. З.св.Д. Печ.р.Ц. Сям.	Воздвиження Чесного Хреста
15	2	П	Маманта мч. Івана кушн. прп.	Никити вмч.
16	3	В	Антима і Теоктиста прп.	Євфимії вмч.
17	4	С	Вавили свцмч. Мойсея прор.	Софії, Віри, Надії, Любови мч.
18	5	Ч	Захарії і Єлисавети прав.	Євменія прп.
19	6	П	Чудо архстр. Михаїла	Трофима і інш. мч.
20	7	С	Созонта мч.	Євстахія вмч.
21	8	Н	16 по З. св. Духа. Різдво Пр. Бог.	17 по Зісл. св. Духа. Коандрата ап.
22	9	П	Іоакима й Анни прав.	Фоки свцмч.
23	10	В	Минодори і інш. мч.	Зачаття Івана Хрестителя
24	11	С	Теодори прп.	Теклі Первомч.
25	12	Ч	Автонома прп.	Євфрозинії прп.
26	13	П	Відн. Храма. Корнилія свцмч.	† Прдст. Івана Богослова (на нед.)
27	14	С	Воздвиження Чесного Хреста	Калістрата мч.
28	15	Н	17 по Зісл. св. Духа. Никити пвмч.	18 по З. св. Духа. † Харитона прп.
29	16	П	Євфимії вмч.	Киріяка прп.
30	17	В	Софії, Віри, Надії, Любови мч.	Григорія Вірменського свцмч.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

1. вересня: День Праці (Labor Day).

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

- 11 — Піст до Усікновення чесної Голови Івана Хрестителя.
27 — Піст до Воздвиження Чесного Хреста.

Новий стиль

- 14 — Піст до Воздвиження Чесного Хреста.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ У ВЕРЕСНІ:

Неділі, як за новим стилем.
8 — Різдво Пресвятої Богородиці.
15 — Страдальної Матери Божої.

ЖОВТЕНЬ 1958 OCTOBER

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	18	С	Євменія прп.	Покров Пр. Богородиці (на нед.)
2	19	Ч	Трофима і інш. мч.	Кипріяна свцмч.
3	20	П	Євстахія вмч.	Діонізія свцмч.
4	21	С	Кондрата ап.	Єротея свцмч.
5	22	Н	18 по Зісл. св. Духа. Фоки свцмч.	19 по Зісл. св. Духа. Харитини мч.
6	23	П	Зачаття Івана Хрест.	† Томи ап.
7	24	В	Теклі первомч.	Сергія і Вакха мч.
8	25	С	Євфрозинії прп.	Пелагії і Таїсії прп.
9	26	Ч	Предст. Івана Богослова (на нед.)	† Якова ап.
10	27	П	Калістрата мч.	Євлампія і Євламπίї мч.
11	28	С	† Харитона прп.	Филипа ап. Теофана ісп.
12	29	Н	19 по Зісл. св. Духа. Киріяка прп.	20 по З. св. Духа. Оо. 7 С., Прова
13	30	П	Григорія Вірм. свцмч.	Карпа і інш. ап.
14	1	В	Жовтень. Покр. Пр. Богор. (н.н.)	Параскевії Солунської
15	2	С	Кипріяна свцмч.	Євтимія прп.
16	3	Ч	Діонізія свцмч.	Лонгіна сотника мч.
17	4	П	Єротея свцмч.	Осії прор.
18	5	С	Харитини мч.	† Луки ап. єв.
19	6	Н	20 по З. св. Духа. Отців 7 Собору	21 по Зісл. св. Духа. Йоїла прор.
20	7	П	Сергія й Вакха мч.	Артемія вмч.
21	8	В	Пелагії і Таїси прп.	Іляріона Великого
22	9	С	† Якова ап.	Аверкія св.
23	10	Ч	Євлампія і Євламπίї мч.	Якова ап.
24	11	П	Филипа ап. Теофана ісп.	Арети мч.
25	12	С	Прова й Тарана мч.	Маркіяна й Мартирія безср.
26	13	Н	21 по Зісл. св. Духа. Христа Царя	22 по З. с. Д. Христа Царя. Димит.
27	14	П	Параскевії Сол. прп.	Нестора мч.
28	15	В	Євтимія прп.	Параскевії П'ятниці прп.
29	16	С	Лонгіна сотника мч.	Анастасії прпмч.
30	17	Ч	Осії прор.	Зиновія, Зиновії мч.
31	18	Ш	† Луки ап. і єв.	Стахія і інш. ап.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

12. жовтня: День Колумба (Columbus Day)

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В ЖОВТНІ:

5 — Матері Божої Рожанцевої.
Неділі, як за новим стилем.
26 — Неділя Христа-Царя.

ЛИСТОПАД 1958 NOVEMBER

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	19	С	Йоїла прор.	Косми й Дам'яна бзср.
2	20	Н	23 по Зісл. св. Духа. Артемія вмч.	23 по Зісл. св. Духа. Акиндина
3	21	П	Лларіона вмч.	Акепсими і інш. мч.
4	22	В	Аверкія еп.	Йоанкія Великого
5	23	С	Якова ап.	Галактіона й Епістими
6	24	Ч	Арети мч.	Павла св.
7	25	П	Маркіяна і Мартирія бзср.	Єрмона і інш. мч.
8	26	С	Димитрія вмч. Трясення	Собор арх. Михаїла
9	27	Н	23 по Зісл. св. Духа. Нестора мч.	24 по Зісл. св. Духа. Онисиф. Мотрі
10	28	П	Параскевії зв. П'ятниці вмч.	Ераста ап.
11	29	В	Анастасії вмч.	Віктора, Вінкентія, Теод., Студита
12	30	С	Зиновія і Зиновії мч.	† Йосафата свцм. Ніла еп. (на н.)
13	31	Ч	Стахія, Амілія і інш. ап.	† Івана Золотоустого
14	1	П	Листопад. Косми і Дам'яна бзср.	† Филипа ап.
15	2	С	Акиндина мч.	Гурія і інш. мч.
16	3	Н	24 по Зісл. св. Духа. Акепсими мч.	25 по Зісл. св. Духа. † Матея ев.
17	4	П	Йоанкія Великого	Григорія чуд. Початок посту.
18	5	В	Галактіона і Епістими мч.	Платона й Романа мч.
19	6	С	Павла св.	Авдія прор.
20	7	Ч	Єрмона і інш. мч.	Григорія прп. Прокла св.
21	8	П	Собор арх. Михаїла	Введення в Храм Пр. Богородиці
22	9	С	Матрони (Мотрі) пр. Онисифора	Филимона ап.
23	10	Н	25 по Зісл. св. Духа. Ераста ап.	26 по Зісл. св. Духа. Амфілохія
24	11	П	Мини, Віктора, Теодора, Студити	Катерини вмч.
25	12	В	† Йосафата свцмч. Ніла (на н.)	Климентя папи. Петра Ал.
26	13	С	† Йоанна Золотоустого	Аліпія, Георгія й інш. в Києві
27	14	Ч	† Филипа ап.	Якова перс.
28	15	П	Гурія і інш. мч. Початок посту	Степана прпмч.
29	16	С	Матея ап. і св.	Парамона і інш. мч.
30	17	Н	26 по Зісл. св. Духа. Григорія чуд.	27 по З. св. Д. † Андрея Перв. ап.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

27. листопада: День Подяки (Thanksgiving Day)

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

Новий стиль

28 — Початок Різдвяного посту.

17 — Початок Різдвяного посту.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В ЛИСТОПАДІ:

- 1 — Всіх святих.
- 2 — Задушні дні.
- 30 — Неділя I. Адвенту.
- 2, 9, 16, 23 — як за новим стилем.

ГРУДЕНЬ 1958 DECEMBER

н.	с.	д.	СТАРИЙ СТИЛЬ	НОВИЙ СТИЛЬ
1	18	П	Платона і Романа мч.	Наума прор.
2	19	В	Авдія прор.	Аввакума прор.
3	20	С	Григорія прп. Прокла св.	Софонія прор.
4	21	Ч	Введення Пр. Богор. в Храм	Варвари вмч. Івана Дамаскина
5	22	П	Филимона і інш. ап.	† Савви освященного прп.
6	23	С	Амфілохія і Григорія св.	Отця Николая Чудотв. св.
7	24	Н	27 по З. св. Духа. Катерини мч.	28 по Зісл. св. Духа. Амврозія св.
8	25	П	Климента Папи, Петра Ал.	Патамія прп.
9	26	В	Алипія, Георгія Київського	Непорочне Зачаття Пр. Д. Марії
10	27	С	Якова Перс.	Мини і інш. мч.
11	28	Ч	Степана прп.	Даниїла стовпника прп.
12	29	П	Парамона мч.	Спіридона прп.
13	30	С	† Андрея Перв. ап.	† Евстратія і інш. мч.
14	1	Н	Грудень. 28 по З. св. Д. Наума пр.	Праотців. Тирса і Левкія
15	2	П	Аввакума прор.	Елевтерія свщмч.
16	3	В	Софонія прор.	Ангея прор.
17	4	С	Варвари вмч., Івана Дам. прп.	Даниїла прор. Молодців в печі
18	5	Ч	† Савви освященного прп.	Севастіяна мч.
19	6	П	Св. о. Николая чуд.	Воніфатія мч.
20	7	С	Амврозія св.	Ігнатія Богон. свщмч.
21	8	Н	29 по Зісл. св. Духа. Патапія мч.	Отців. Юліяни вмч.
22	9	П	Непорочне Зачаття Пр. Д. Марії	Анастасії вмч.
23	10	В	Мини і інш. мч.	10 мч. в Криті
24	11	С	Даниїла стовп. прп.	Навечеріє Різдва. Євгенії мч.
25	12	Ч	Спіридона прп.	Різдво Христове
26	13	П	Евстратія і інш. мч.	Собор Пр. Богор. Йосифа Обруч.
27	14	С	Тирса і Левкія	Степана первомученика
28	15	Н	Праотців. Елевтерія свщмч.	по Роджестві. 20000 мч. в Ником.
29	16	П	Ангея прор.	Дітей убитих у Вифлєсмі
30	17	В	Даниїла прор. Молодців в печі.	Анісії мч.
31	18	С	Севастіяна мч.	Меланії мч.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

25. грудня: Різдво Христове (Christmas)

ПАСХАЛІЯ

Старий стиль

Новий стиль

1—31 -- Піст.

1—24 — Піст.

25—6 січня 1959 -- Загальниця.

НЕДІЛІ Й СВЯТА ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ В ГРУДНІ:

7 — неділя 2-а Адвенту.

8 — Непорочне Зачаття Пр. Д. Марії.

14 — неділя 3-я Адвенту.

21 — неділя 4-а Адвенту.

24 — Навечеріє Різдва.

25 — Різдво Христове.

26 — Стефана, первомуч.

28 — Неділя по Різді.

ПАСХАЛІЯ: ПОСТИ І ЗАГАЛЬНИЦІ

Повна стриманість від їдження м'яса:

- 1). Кожна середа і п'ятниця, крім часу загальниць.
- 2). У перший і останній тиждень Великого Посту.
- 3). У Навечеріє Різдва Христового і Богоявлення.
- 4). Усікновення Чесної голови Івана Хрестителя.
- 5). Воздвиження Чесного Хреста.
- 6). В честь мучеників Макавейських — 1 серпня (14 серпня).

Повна стриманість від їдження набілу:

- 1). Понеділок, середа і п'ятниця першого тижня Вел. Посту.
- 2). Понеділок і середа Стстрастного тижня.
- 3). Велика П'ятниця.
- 4). Усікновення Чесної голови Івана Хрестителя.
- 5). Воздвиження Чесного Хреста.
- 6). Навечеріє Різдва Христового і Богоявлення.
- 7). В честь мучеників Макавейських — 1 серпня (14. серпня).

Церковні пости — Старий стиль:

- 1). Пилипівка 1—6 січня.
- 2). Великий Піст — 24 лютого — 12 квітня.
- 3). Велика П'ятниця (строгий піст) 11 квітня.
- 4). Петрівка — 9 червня до 11 липня.
- 5). Спасівка — 14—27 серпня.
- 6). Усікновення Чесної Голови Івана Хрестителя — 11 вересня.
- 7). Воздвиження Чесного Хреста — 27 вересня
- 8). Пилипівка — 28. листопада 1958 до 6 січня 1959 р.

М'ясні загальниці:

- 1). 7—19 січня — Різдвяна.
(18 січня — строгий Піст Навечеріє Богоявлення).
- 2). 2—8 лютого — Передпостя.
- 3). 13—20 квітня — Великодня.
- 4). 1—8 червня — Сошествія св. Духа.

Сирна загальниця:

16—22 лютого — Сирна з уживанням набілу, але вже не можна справляти ні забав, ні весіль.

Церковні пости — Новий стиль:

- 1). Навечеріє Богоявлення — 5 січня.
- 2). Великий Піст — 17 лютого до 5 квітня.
- 3). Велика П'ятниця — 4 квітня.
- 4). Петрівка — 2 червня до 28 червня.
- 5). Спасівка — 1—14 серпня.
- 6). Усікновення Чесної Голови Івана Хрестителя — 29 серпня.
- 7). Воздвиження Чесного Хреста — 14 вересня.
- 8). Пилипівка — 17 листопада до 24 грудня.

М'ясні загальниці:

- 1). Різдвяна — 25 грудня 1958 до 6 січня 1959 — крім Навечерія Богоявлення.
- 2). Перед Великим Постом — 26 січня до 2 лютого.

- 3). Великодня — 6—13 квітня.
- 4). Сошествія св. Духа — 25 травня до 1 червня.

Сирна загальниця:

Від м'ясопустної неділі 9 лютого до суботи 15 лютого.

Як дотримувати церковні пости?

- 1). Здержатися у приписані дні від їжі м'яса, а в декотрі дні ще й від набілу. (У православних риба уважається за м'ясо).
- 2). У дозволені дні посту на їжу м'ява треба відмовити приписані Церквою 5 разів Отче наш і 5 разів Богородице Діво. (Священики і монахи — „Помилуй м'я Боже”).
- 3). Совокупити свій ум, здержатися від деяких менш конечних діл-речей (до вибору, як хто собі бажає, нпр., менше говорити, не курити, не пити, робити добрі діла милосердя чи тим подібне; хто собі що постановить).

Загальні правила звільнення від посту, які уділяє Церква дорогою власти, або звільнення через Сповідника єв. Єрарха або о. Пароха.

- 1). Діти до 7 років життя.
- 2). Старці вище від 60 років життя.
- 3). Хворі в стані гарячки, анемії або немічні (реконвалесценти).
- 4). Матері вагітні або кормлячі немовлята.
- 5) Тяжкопрацюючі: (годі точно визначити категорії)
 - 1). понад 8 годин.
 - 2). двигаючі тягарі.
 - 3). залізничники, шахтарі, домашні робітники.
- 6). Подорожні.
- 7). Убогі, здані на ласку інших.

В інших випадках належить звертатися за порадою чи звільненням від посту до свого о. Пароха єв. Сповідника.

Тому, що багато людей не розуміють, що то є загальниця, особливо щодо другого пункту, подаю вяснення:

Загальниця: 1). то є дозвіл на уживання м'яса і набілу протягом цілого часу її тривання. 2). Є це освячений час, в яким забороняється гучні забави і весілля, крім загальниці перед Великоднім Постом. 3). Є це час, коли людина має дякувати Богові, що удостоїв її дочекатися цього торжественного Празника, або пригадати їй, що час веселости кінчається, а наступить час покути у Великим чи Петровім пості.

ВИКАЗ СЛОВ'ЯНСЬКИХ СВЯТИХ

- Богодар 9. листопада.
Богомир 13. січня.
Богуслав 29. квітня.
Богухвал 18. березня.
Богдан 19. березня.
Богданна 6. лютого.
Богдар 27. травня.
Бойомир 6. січня.
Божена 14. березня.
Божеслава 31. травня.
Болеслав 22. липня і 19. серпня.
Борис і Гліб 9. серпня.
Бронислав 16. жовтня.
Будислав 1. березня.
Ванда 23. червня.
Вислав 7. червня і 9. грудня.
Витослав 22. січня.
Вірослав 27. лютого.
Властимир 23. жовтня.
Войтіх 23. квітня.
Володимир 16. I., 9. IV. і 28. VII.
Володимира 9. січня і 11. серпня.
Володислав 3. квітня.
Володислава 13. грудня.
Всеволод 6. листопада.
Всеволод 6. листопада.
Вячеслав 15. квітня і 28. вересня.
Годислав 22. березня.
Годимир 31. жовтня.
Горислав 28. листопада.
Гнівомир 8. лютого.
Гримислав 12. жовтня.
Дам'ян 27. вересня.
Держислав 16. липня.
Добромир 4. січня і 5. червня.
Доброслав 10. січня.
Довгослав 18. червня.
Домослав 15. січня.
Збігнєв 17. березня і 1. квітня.
Збоїслав 28. червня.
Здислав 29. січня.
Здобислав 30. липня.
Земислав 13. жовтня.
Зимовит 19. жовтня.
Ізяслав 6. липня.
Казимир 4. березня.
Казимира 21. серпня.
Красислав 17. квітня.
Любомир 1. травня.
Любомира 21. III., 24. III. і 24. VII.
Любослав 12. квітня.
Любомир 10. листопада.
Людослав 30. листопада.
Лютослав 26. жовтня.
Мечислав 1. січня.
Милослав 3. липня.
Милош 25. січня.
Мирон 17. серпня.
Мирослав 26. лютого.
Мирослава 26. липня.
Мстислав 8. січня.
Мстислава 9. березня.
Олег 7. серпня.
Ольга 24. липня.
Остромир 4. серпня.
Пребислав 22. жовтня.
Предислав 23. лютого.
Персмислав 13. квітня і 30. жовтня.
Прибислав 27. січня.
Радивой 10. липня.
Радомир 28. січня і 16. листопада.
Радослав 15. липня.
Ратимир 19. січня.
Ратислав 2. червня.
Радослав 2. березня і 8. квітня.
Ростислав 17. січня і 4. вересня.
Слабовій 25. лютого.
Славомир 17. травня і 5. листопада.
Славомира 23. грудня.
Станислав 5. II., 8. V. і 18. XI.
Станомир 2. жовтня.
Судомир 2. квітня.
Святополк 1. червня і 25. вересня.
Святослав 7. січня і 3. травня.
Святош 12. березня.
Томир 27. листопада.
Томира 24. травня.
Томислав 21. грудня.
Яромир 11. квітня і 28. травня.
Ярополк 18. січня.
Ярослав 21. січня і 25. квітня.

УРЯДОВІ СВЯТА В КАНАДІ

Новий Рік, Велика П'ятниця, Великодній Понеділок, День Вікторії — 24 травня, День Народження Королеви — дату проголошується, День Домінії (Держави) 1-го липня, День Праці — 1-ий понеділок у вересні, День Подяки — назначується, День Зами-

рення — 11-го листопада, Різдво — 25-го грудня.

У римо-католицькій провінції Квебек святкують ще й ці свята: Богоявлення, Попелєва Серєда, Вознесення, св. Івана Хрестителя, Всіх Святих, Непорочне Зачаття.

#

ДЕРЖАВНІ СВЯТА В ІНШИХ КРАЇНАХ

Австралія — 26 січня — День Австралії

Англія — 7 червня — День уродин Королеви Єлисавети II.

Аргентина — 25 травня — Травнева Революція, 1910. — 9 червня — Деклярація Незалежності, 1816

Бельгія — 21 липня — День Незалежності, 1831

Бразилія — 7 вересня — День Незалежності, 1822

Голляндія — 30 квітня — День уродин Королевої Юліани — 5 травня — День Визволення, 1945

Греція — 25 березня — День Незалежності, 1821

Домініканська Республіка — 27 лютого — День Незалежності, 1844

Індія — 26 січня — День Республіки, 1950

Ірляндія — 17 березня — День св. Патрика

Італія — 4 листопада — День Перемоги, 1918

Китай — 17 лютого — Новий рік, 10 жовтня — День Республіки, 1911

Куба 20 травня — День Незалежності, 1902

Мехіко — 16 вересня — День Незалежності, 1810

Нова Зелляндія — 26 вересня — День Домінії, 1907

Норвегія — 17 травня — День Конституції, 1814

Пакістан — 14 серпня — День Пакістану, 1947

Перу — 28 липня — День Незалежності, 1821

Південна Африка — 31 травня — День Унії, 1910

Польща — 3 травня — Конституція 3 травня, 1791, 22 липня — День Визволення, 1944

СССР — 7 листопада — Жовтнева Революція, 1917, 5 грудня — Сталінська Конституція, 1936

Туреччина — 29 жовтня — День Республіки, 1923

Франція — 14 липня — Збурення Бастилії, 1789

Чехословаччина — 28 жовтня — День Незалежності, 1918

Швайцарія — 1 серпня — Національне Свято

Швеція — 6 червня — День Конституції, 1809.

◎

НАСЕЛЕННЯ СВІТУ ЗА РР. 1650-1950

Кругло у мільйонах

Дата	Африка	Америка		Азія крім СССР	Європа аз. СССР	Океанія	Разом
		Півн.	Південна				
1650	100	1	7	257	103	2	470
1750	100	1	10	437	144	2	694
1800	100	6	23	505	193	2	919
1850	100	26	33	656	274	2	1,091
1900	141	81	63	857	423	6	1,571
1920	136	115	92	997	485	9	1,834
1930	155	155	110	1,069	530	10	2,008
1940	144	144	132	1,173	579	11	2,216
1950	199	199	162	1,272	594	13	2,406

◆

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР

НАРОДНІ ЗВИЧАЙ І ПОВІР'Я

НА СІЧЕНЬ

6. (24. 12. ст. ст.) Багата кутя або Свят-Вечір.

Коли ніч на кутю зоряна — знак, що врожай буде добрий. В той день — нарід вірить, що худоба говорить людською мовою. Готують кутю та велику кількість потрав. У кожного мусить бути суш і кутя. По вечері ворожать: з сіна, витягнутого з-під куті, чи врожай буде добрий (стебелянка довга), чи ні (коротка). З кількості зерен куті, киненої на стелю ложкою, вгадують, чи буде поліття у пасіці.

7. (25. 12. ст. ст.) Різдво.

Господарі запам'ятовують, в який день тижня Різдво припадає. У такий день треба починати жнива. Ходять з козою, з вертепом, колядують.

13. (31. 12. ст. ст.) Маланки. Щедра кутя.

Щедрують і ходять „з Маланкою”. Коли ніч ясна — рік буде без хворіб, здоровий для села.

14. (1. 1. ст. ст.) Св. Василя. Новий Рік.

Коли на деревах іней, буде добрий врожай. Хлопці ходять „засівати” по хатах різним збіжжям, бажаючи добрих жнив („Сійся, родися...”). Дівчата і парубки стараються те зерно, яким сіють, зловити: коли пара — віддадуться, чи зловити: коли пара — віддадуться, чи рам, щоб краще неслися, та розсівають у першій свібі по полю. Сміттям, якого з Різдва досі не викидали — обкурюють садки, пні перев'язують перевеслами з дідуха.

18. (5. 1. ст. ст.) Голодна кутя.

Свяченою водою кроплять усі будинки й худобу, якій дають теж хліб, що ним була накрита кутя.

19. (6. 1. ст. ст.). Водохрещі. Йордан.

НА ЛЮТИЙ

15. (2. 2. ст. ст.) Стрітєння.

Нарід, вірить, що в той день зустрічаються зима з літом і змагаються, кому бути. Свячену в цей день воду вживають від „пристріту”, а колись господар, виряджаючи чумаків у дорогу, кропив нею воли, віз і їх.

24. (10. 2. ст. ст.) Св. Харлампія.

Цього святого нарід вважає опікуном худоби і тому, хто святкує цей день, тому худоба завжди буде добре вестися.

НА БЕРЕЗЕНЬ

10-19 3. (25. 2. ст. ст.) М'ясиці.

Жінки справляють колодку, що в понеділок — родиться, у вівторок — хреститься, в середу — „по хрестинах”, в четвер — умирає, в п'ятницю — похорони, в суботу — плачуть по ній. В цю ж суботу прив'язують парубкам, що не вженилися, цю колодку до руки чи ноги, й парубки викупляються від неї.

9. (24. 2. ст. ст.). Обрітєння.

Нарід вірить, що св. Іван Хреститель завертає птахів з вирію.

14. (1. 3. ст. ст.) Св. Явдохи.

Свист бабака (звірок, що жив колись на Україні) в полі — перший виступ весни і знак, що можна сіяти росаду в горшки та овес. Західній і південній вітер того дня віщує врожай, східній і північний — погані жнива.

22. (9. 3. ст. ст.). Сорок святих.

Від того дня — вірить нарід — має бути ще 40 морозів уранці й увечері разом. До цього дня сорока кладе 40 галузок у гніздо.

26. (13. 3. ст. ст.). Середохресна неділя.

В середу цього тижня (четвертого Великого Посту) печуть пшеничні хрестики та сіють росаду й мак, щоб не боялися морозу.

30. (17. 3. ст. ст.). Теплою Олексю.

Якщо погода тепла — вносять джіл зі стебника, якщо холодна — бджіл тільки будять.

НА КВІТЕНЬ

13. (31. 3. ст. ст.). Великдень.

В ніч під Великдень ніхто не спить. Хто всне, буде весь рік півсонний. Вірить теж нарід, що проти Великодня горять закляті скарби. Від третього дня Великодня співають веснянок і виводять усючі гагліки (хрещика, короля, воротаря, огірочки, Зельмана, нелюба, берези й ін.).

20. (7. ст. ст.). Проводи (Провідна Неділя).

На цвинтарях поминають небіщиків, на яких гроби вносять різне печиво й варило. Його з'їдають самі та роздають калікам і убогим.

НА ТРАВЕНЬ

6. (23. 4. ст. ст.) Св. Юрія.

Св. Юр — це господар вовків та опіхун худоби й хліборобства. Цього дня виганяють худобу в поле вдосвіта, щоб

попла „Юрієвої роси”. Святять поля й качаються по житі, щоб був добрий врожай. Коли зазуля кує на Юрія, а дерева ще не розвиті — буде пошесть на людей і худобу.

8. (25. 4. ст. ст.). Св. Марка.

Цього дня сіють гречку. Св. Марко має — за народнім повір'ям — ключі від дощів і тому в цей день постять, щоб його обласкавити.

21. (8. 5. ст. ст.). Довгий Іван (Івана Богослова).

Цього дня сіють огірки, щоб були довгі й великі.

22. (9. 5. ст. ст.). Рахманський Великдень.

Коли на Великодні свята кинути в річку шкаралушу з крашанок, то цього дня вона допливає до „Рахманів”, які живуть десь за морем і так дістають знак, що час відбувати Великдень.

22. (9. 5. ст. ст.). Миколи Чудотворця. До цього дня нарід не купається та не мочить конопель, щоб не витягнути втопленика.

23. (10. 5. ст. ст.). Симона Зилота.

Св. Зилот помагає відшукувати заховані скарби й їх у цей день шукають. Збирають теж цілюще зілля.

НА ЧЕРВЕНЬ

2. (20. 5. ст. ст.). Зелені Свята (Трійця).

Прикрашують хати в середині й навзвєрха „кличанням” і посипають долівку запашними травами. На ці свята виходять з глибин річок русалки, розпутивши коси, й при місячному сяйві плавають по воді, бігають по полях, гойдаються на гілках дерев і залоскочують, кого спіймають на смерть. Від цього можуть вирятуватися тільки ті, що мають полин та лобисток.

3. (21. 5. ст. ст.). Св. Константина й Олени.

В цей день заборонено орати, бо цар Константин володіє громами й виб'є посіви так далеко, як далеко чути голос погонича волів. Жінки перев'язують цвіт на огірках червоною ниткою з поясків, щоб в'язалися так густо, як густо в'язався поясок.

НА ЛИПЕНЬ

7. (24. 6. ст. ст.). Івана Купала.

В ночі під Івана Купала цвіте палороть, а хто її найде, зможе легко віднайти закопані скарби. На Купала ворожать з вінців, які пускають на воду, скачуть чеєз вогонь і співають купальних пісень. Це свята молоді і ворожби її майбутнього.

12. (29. 6. ст. ст.). Петра.

Нарід вірить, що того дня перестає кукаати зозуля.

НА СЕРПЕНЬ

1. (19. 7. ст. ст.). Св. Мокрини.

Якщо цього дня йде дощ, то ціла осінь буде мокра.

2. (20. 7. ст. ст.). Ілля.

„Ілля наробив жилля” — каже приказка. Ілля — це володар дощу, громовиць і лискавок, тому цей день обов'язково повинен бути з дощем. Після цього дня громи й лискавиці бувають частіші, а іноді ночі бувають такі повні громів, що й горобці не сплять („горобині ночі”).

9. (27. ст. ст.). Паликопа, св. Пантелеймона.

Цього дня заборонено жати й возити снопи до клуні, бо хто не панує цього святого, тому від грому згорить усе збіжжя.

14. (1. 8. ст. ст.). Маковія.

На обід цього дня повинні обов'язково бути коржі з маком і медом. В церкві святять городовину.

19. (6. 8. ст. ст.). Спас.

Святять овочі й відбирають бджолам мед. Батьки, які мають померлих дітей, не їдять до того дня ніяких овочів, щоб Мати Божа на тому світі дала їх на Спаса цим дітям.

28. (15. 8. ст. ст.). Перша Пречиста.

Святкується в народі дуже вчисто.

НА ВЕРЕСЕНЬ

11. (29. 8. ст. ст.). Головосіки (Усікновєшня Ів. Хр.).

Не можна різати нічого, що нагадує собою голову. Заборонено їсти овочі, щоб не обсідали чиряки.

21. (8. 9. ст. ст.). Друга Пречиста (Різдва Богородиці).

Народ вірить, що в той день небезпечно ходити дорогами, бо на них обшучуються гадюки і змії.

27. (14. 9. ст. ст.). Воздвиження.

Зазуля та всі інші птаці відлітають у вирій — каже нарід.

НА ЖОВТЕНЬ

9. (26. 9. ст. ст.). Івана (Івана Богослова).

Заборонено їсти цибулю, інакше обсядуть чиряки.

14. (1. ст. ст.). Покрови.

З того дня починаються по селах весілля, а теж „бабське літо”, звідки й приказка: „Прєсвятая Покровонько, покрий мою головоньку”.

31. (18. ст. ст.). Луки.
Нарід каже: „На Луки нема ні хліба, ні муки”.

НА ЛИСТОПАД

8. (26. 10. ст. ст.). Дмитра.

Припиняються сватання, бо починається піст, звідки й приказка: „До Дмитра дівка хитра”.

21. (8. ст. ст.). Михайла.

Коли впаде сніг, кажуть, що „Михайло приїхав на білому коні”.

НА ГРУДЕНЬ

7. (24. 11. ст. ст.). Катерина.

Ворожби.

13. (30. 11. ст. ст.). Андрія.

В навечер'я того дня та на самого Андрія дівчата й парубки ворожать: з колів, з зерен, з дров, з воску й олова, з відгуків луни, чи дівчина вийде заміж, чи дівуватиме, за кого вийде, за багатого чи бідного, доброго чи злого, з якої сторони жених прийде і т. д.

17. (4. ст. ст.). Варвари.

Свято старших жінок, що в той день наймають собі звичайно Богослуження. „Варвара ночі вірвала, а дня приточила” — кажуть. Вірять теж, що зима устатковується, бо „Варвара мостить, а Сава гвоздить”.

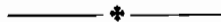
22. (9. ст. ст.). Ганнино зачаття.

Ходять до льохів і пивниць, щоб бджоли добре роїлися.

ПРЕЗИДЕНТИ З'ЄДИНЕНИХ ДЕРЖАВ

	Ім'я і Прізвище	партія	народж.	вибр.	вік	умер
1	George Washington	Fed.	1732, Feb. 22	1789	57	1799, Dec. 14
2	John Adams	Fed.	1735, Oct. 30	1797	61	1826, Jul. 4
3	Thomas Jefferson	Rep.-Dem.	1743, April 13	1801	57	1826, July 4
4	James Madison	Rep.-Dem.	1751, March 16	1809	57	1863, June 28
5	James Monroe	Rep.-Dem.	1758, April 28	1817	58	1831, July 4
6	John Quincy Adams	Dem.	1767, July 11	1825	57	1848, Feb. 23
7	Andrew Jackson	Dem.	1767, March 15	1829	61	1846, June 8
8	Martin Van Buren	Whig.	1782, Dec. 5	1837	54	1862, July 24
9	William Henry Harrison	Dem.	1773, Feb. 9	1841	68	1841, Apr. 4
10	John Tyler	Dem.	1790, March 29	1841	51	1862, Jan. 17
11	James Knox Polk	Whig.	1795, Nov. 2	1845	49	1849, June 15
12	Zachary Taylor	Whig.	1784, Nov. 24	1849	64	1850, July 9
13	Millard Fillmore	Dem.	1800, Jan. 7	1850	50	1874, Mar. 8
14	Franklin Pierce	Dem.	1804, Nov. 23	1853	48	1869, Oct. 8
15	James Buchanan	Rep.	1791, Spril 23	1857	65	1868, June 1
16	Abraham Lincoln	Dem.	1809, Feb. 12	1861	52	1865, Apr. 15
17	Andrew Johnson	Rep.	1803, Dec. 29	1865	56	1875, July 31
18	Ulysses Simpson Grant	Rep.	1822, April 27	1869	46	1885, July 23
19	Rutherford Richard Hayes	Rep.	1822, Oct. 4	1877	54	1893, Jan. 17
20	James Abraham Garfield	Rep.	1831, Nov. 19	1881	49	1881, Sep. 19
21	Chester Alan Arthur	Rep.	1830, Oct. 5	1881	50	1886, Nov. 18
22	Grover Cleveland	Dem.	1837, March 18	1885	47	1908, June 24
23	Benjamin Harrison	Rep.	1833, Aug. 20	1889	55	1901, Mar. 13
24	Grover Cleveland	Dem.	1837, March 18	1893	55	1908, June 24
25	William McKinley	Rep.	1843, Jan. 29	1897	54	1901, Sep. 14
26	Theodore Roosevelt	Rep.	1858, Oct. 27	1901	42	1919, Jan. 6
27	William Howard Taft	Rep.	1857, Sept. 15	1909	51	1930, Mar. 8
28	Woodrow Wilson	Dem.	1856, Dec. 28	1913	56	1924, Feb. 3
29	Warren Gamalliel Harding	Rep.	1865, Nov. 2	1921	55	1923, Aug. 2
30	Calvin Coolidge	Rep.	1872, July 4	1923	51	1933, Jan. 5
31	Herbert Clark Hoover	Rep.	1874, Aug. 10	1929	54
32	Franklin Delano Roosevelt	Dem.	1882, Jan. 30	1933	51	1945, Apr. 12
33	Harry S. Truman	Dem.	1884, May 8	1945	61
34	Dwight David Eisenhower	Rep.	1890, Oct. 14	1952	61

ГОЛОВНІ ВІРОВИЗНАННЯ В СВІТІ

Неможливо скласти докладну статистику населення світу за віровизнаннями з різних причин. В деяких країнах нема книг цивільного стану з записом кожного громадянина, в інших знову нема там зазначеного його віровизнання, в інших знову, як ось напр. у Китаї і в Японії, одна людина може бути визнацем двох а то й трьох релігій (Будди й Шінто, чи Конфуція і Будди). Найкраще

ведуть свої книги католицькі парафії, зате вже протестантські часто вважають своїми членами тільки „спомогаючих” членів. Найтрудніше визначити віровизнанняву приваженість громадян в комуністичних державах, де релігія взагалі переслідувана і де звичайно навіть найпообожненіші люди уникають церковної реєстрації. Тому, що в щорічних американських підручних статистичних ви-

даннях все ще нема відокремленої статистики Української Католицької ані Українських Православних Церков, українці із ЗДА та взагалі американського континенту, зміщені в загальних рубриках християнських віровизнань. Це тим дивніше, що напр., наведено окремо невеличку громаду таоїстів в Америці. Не всі, наведені тут жиди, належать до мойсеевої віри.

Релігія	Півн. Америка		Півд. Америка		Європа	Азія	Африка	Океанія	Загалом
	Півн. Америка	Півд. Америка	Півн. Америка	Півд. Америка					
Християни — разом	128,467,527	91,677,138	441,383,109	25,374,305	25,374,305	25,374,305	26,171,973	741,985,482	
Римо-католики	74,561,805	89,412,040	215,363,295	8,857,842	8,857,842	14,194,448	18,951,281	421,340,901	
Східні-православні	1,208,157	— — —	112,447,669	8,106,071	8,106,071	5,868,089	— — —	127,629,986	
Протестанти	52,697,375	2,265,098	113,572,145	8,410,392	8,410,392	8,848,893	7,220,682	193,014,595	
Жиди	5,185,000	597,850	3,505,800	1,247,200	1,247,200	723,500	44,000	11,303,350	
Мусульмани	32,600	139,156	3,866,000	251,227,347	251,227,347	60,359,000	75,000	315,699,103	
Заратусріянці	— — —	— — —	— — —	124,890	124,890	— — —	— — —	124,890	
Шінтоїсти	— — —	— — —	— — —	25,000,000	25,000,000	— — —	— — —	25,000,000	
Таоїсти	15,000	17,000	12,000	50,000,000	50,000,000	1,200	8,000	50,053,200	
ґонфуціяни	85,000	95,000	50,000	300,000,000	300,000,000	7,500	52,000	300,289,500	
Буддисти	165,000	135,000	— — —	150,000,000	150,000,000	— — —	— — —	150,300,000	
ґінду	10,000	275,000	— — —	255,030,506	255,030,506	300,000	100,000	255,715,506	
Погани	50,000	1,000,000	— — —	45,000,000	45,000,000	75,000,000	100,000	121,150,000	
Інші й безвірні	76,540,873	9,803,856	82,491,091	160,559,752	160,559,752	12,639,370	5,363,027	347,397,969	
Всіх разом	210,551,000	103,740,000	531,398,000	1,263,564,000	1,263,564,000	177,942,600	31,914,000	2,319,019,000	

65 РОКІВ НА СЛУЖБІ НАРОДОВІ

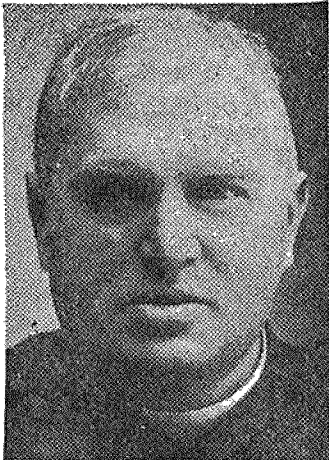
Великі Роковини, бо 40-річчя проголошення самостійної, суверенної і ні від кого незалежної Української Народної Республіки, відзначає в цьому, 1958-му році український народ. Явно відзначають ці роковини тільки українці у вільному світі, бо український народ на своїй землі не довго втішався незалежністю, здобутою своєю волею і силою, і десятки років знову карається в найстрашнішій за всі часи комуно-московській каторзі. Проте, світла подія з-перед 40 років напевно додає йому сили перетривати ту неволю, боротися проти неї і вдержувати при житті надію і впевненість, що й теперішня неволя скінчиться і прийде день, коли — за словами „Свободи” — встане Нестор, щоб дописати останню

сторінку свого літопису: віднині Україна вже навки вільна і незалежна!

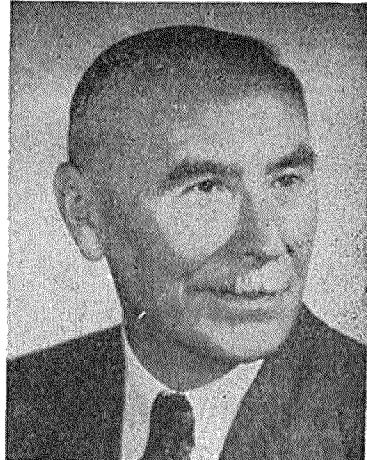
Цим Великим Роковинам і присвячуємо в першу чергу цього річний наш календар.

Проте, підкреслимо це бодай короткою згадкою про ще одні роковини, які можуть вважатись і роковинами народження Американської України. Маємо на думці 65-річчя „Свободи”, органу Українського Народного Союзу і всієї Американської України.

Вперше побачила „Свобода” світло денне 15-го вересня 1893-го року, отже 65 років тому, і від того часу вона безперервно служить своєму народові. Сьогодні маємо в Редакції 64 оправлені річники „Свободи”, що є живою, найбільш вимовною історією

о. Григорій Грушка,
основоположник і перший
ред. „Свободи” в рр. 1893-95.

Др. Лука Мишуга
гол. ред. „Свободи”
в рр. 1933-1955

народження, росту й розвитку нашої національної спільноти в цій країні, не тільки кров'ю, але й духовістю тісно зв'язаною з усією українською нацією. Роля „Свободи” в цьому абсолютно рішальна. Майже кожна збудована на цьому континенті українська церква, майже кожний український народний дім, кожна організація і товариство, кожний прояв нашого суспільного життя, кожний долар, що наша спільнота вислала на допомогу Рідному Краєві, як і кожне слово, сказане тут в обороні прав українського народу, були безпосереднім чи посереднім наслідком тієї служби, яку виконувала „Свобода” за всі 65 років свого існування, виконує нині і хоче виконувати в майбутньому.

„Свобода” завжди була органом Українського Народного Союзу, який вона у своїй службі народові створила, хоч і не завжди була його власністю. Ідеологічний напрям „Свободи” оформила конвенція УНСоюзу в 1906-му році, схвалюючи, що цей напрям має бути „українсько-народний”, і що „Свобода” повинна бути „присвячена нашим національним справам”.

Цим шляхом іде „Свобода” і йтиме в майбутньому. Правда, часи змінилися, змінилися форми життя, але не змінилися його принципи, бо вони — вічні. Не змінюються й принципи газети. На цю тему висловився в жов-

тні 1957-го року нью-йоркський щоденник „Геральд-Трибюн” у редакційній статті: „Поновне ствердження принципів”. У згаданій статті сказано:

„Принципи є вічні і було б зайво їх повторювати, але часи змінюються і змінюється характер загрози для вільного суспільства. Життя неймовірно комплікується, знання спеціалізуються... В таких обставинах ніколи не буде зайвим повторити ті основні завдання, що їх повинна виконувати вільна преса, щоб бути гідною своєї назви.” Ці завдання, писані з великої літери, цитований щоденник з'ясовує так:

„Преса є сьогодні не четвертою, — але першою свободою, бо без вільної преси не може бути ані політичної волі, ані вільного уряду.

За словами Гораса Грілі, засновника „Трибюн”, основним завданням преси є друкувати практично найбільш можливу кількість правди, бо тільки правда може зробити людство мудрішим, а тим самим і щасливішим.

За словами Джозефа Пуліцера, — „наша країна і її преса можуть тільки разом розвиватись або разом занепадати. Поставлена на відповідній висоті, об'єктивна й суспільно наставлена преса, з спроможністю пізнавати правду і по правді поступати, може зберегти ту суспільну чесноту, без якої народний уряд був би облуж-

Головні редактори „Свободи”: о. Нестор Дмитрів в рр. 1895-1897; о. Степан Макар в рр. 1897-1900; Іван Ардан в рр. 1900-1907.

дою і посміховицем. Цинічна, продажна та демагогічна преса випродукувала б з часом суспільність таку ж підлу і нікчемну, як вона сама”.

Джеймс Гордон Беннет, редактор колишнього „Геральду”, висловив це так: редактор і газета завжди повинні бути з народом, з народом думати й відчувати. Тоді вони не потребують нічого боятися.

У своє 65-річчя „Свобода” могла б — кажучи образово — із спокійною совістю сказати, що саме таку роль вона виконувала і так своєму народові служила, „бувши з народом, з народом думаючи і відчуваючи.” Це далеко не значить, що вона пленталась у хвості. Навпаки, провідна роля „Свободи” безспірна саме тому, що вона тому народові служила, освітлюючи однаково, як добрі, так і злі місця, що були в тіні. Показувати правду, показувати добро і зло — це провідна роля газети.

У своє 65-річчя „Свобода”, свідома свого минулого, свої завдання намагасться виконувати. Щоденником, англомовним тижневиком, дитячим місячником, сторінками молоді та окремими публікаціями „Свобода” охоплює, в рямках своїх можливостей і спроможностей, практично всі ділянки нашого суспільного життя і намагається їх задовольняти. Добором редакційного штабу, зокрема, добором співробітників з найширших кол нашого суспільства, „Свобода” намагається стати на найвищій в наших можливостях висоті, щоб відповідно відзеркалювати образ нашої спільноти і нашої доби. Все це з єдиною думкою і єдиним бажанням: — служити своєму народові, бо це — доля газети.

Це є принцип „Свободи”, і під ним вона знову підписується в своє 65-річчя.

— * —

Головні редактори „Свободи”: Антін Цурковський в рр. 1907-1909 і 1911; Осип Стеткевич 1910 і 1912-1919; Володимир Лотоцький 1919-1926; Омелян Рев'юк 1926-1933.

ЯКА КРАСА: ВІДРОДЖЕННЯ КРАЇНИ . . .

Написав О. Олесь

*Яка краса: відродження країни!
Ще рік, ще день тут нісся плаз рабів,
Мовзали десь святі під попелом руйни,
І журно дзвін старий по-мертвому гудів.*

*Коли звідкільсь взялися міць шалена,
Як буря все живе схопила, пройняла,
І ось, дивись — в руках замаляли знамена
І гимн звитяг співа невільна сторона.*

*Так спить орел — і враз, розкривши озі,
Побазить світ, красу і простір голубий,
І легко з скель спурхне і в небі заклекозе
Про вільний лет орлів, про ранок золотий.*

*Так море іноді всю ніг дрімає
І нагло хвилями, як крилами, заб'є,
І дивним жемзугом і барвами заграє,
І озі всесвіту до себе прикує.*

*Летить воно, хвилюється і летється,
В обіймах соняшних і сяє, і тремтить,
І щастям все життя йому в той мент здається,
І есе в путі йому і годить і щастить.*

— — — — —
*І де взялись ті хвили сніжнобілі,
Хто дивно так навзив їх грати і шумить?
З яких ясных країн гайки ті прилетіли,
Що вміють ніжно так і плакати, і жалить? . . .*

*Чайки, гайки! Тоді не треба плагу,
Коли їде борня за волю, за життя,
Коли на змарах я вже дивний відблиск багу,
І сонця жданого блискуге вороття.*

— — — * — — —

ОЙ, ЩО В СОФІЙСЬКОМУ . . .

ДУМА

Написав Павло Тичина*)

*Ой, що в Софійському заграли дзвони, затремтіли,
Не білі голуби — янголи у небо полетіли.*

Ой, там збиралися під прапори, під соняшні,

Ще й сині, —

Від нині

Не буде більше пана у Вільній Україні.

Ідуть, ідуть з музикою

Під тінню прапорів

Прекрасною, великою

Рікою стиглих нив.

Ідуть, ідуть, вітаються

І славлять щасні дні,

Жахтять — переливаються

Їх душі вогняні.

Ой, там виходили поти з Софійської, з-за брами,

З хрестами, з корогвами,

У шатах золотих коло Богдана правлять службу Божу,

Як рожу!

Вітай свою Вкраїно, долю, вітай дівазиму гожу!

Горять, горять свободою

Вгорашній раби,

Бо гули: „Встань з природою”

Згук янгола труби.

І встали всі, співаючи,

З природою весни,

З природою вітаючи

Чудові, дійсні сні.

Як засміялось до них та праведнее сонце:

„Не дурно гріло я, світило у кожнеє віконце”.

Як заходилися хмарини ткати скатертини,

Цвінуть та розцвітають небесні бархатини.

Цвінуть в піснях вкраїнозки

Дзвінозки срібляні,

Душею горнобрівозки

Струнзасто - осяйні.

*) Вірш написаний колишнім Павлом Тичиною з приводу проголошення універсалу про незалежність України. З підсовєтських видань творів Тичини він вилучений зовсім і не згадують його ніколи підсовєтські біографи і критики Тичини.

То ж магері майбутній
Стрізають дні ясні.
О, хвили незабутній!
О, сонце! О, пісні!

Ой, що в Софійському та грали дзвони, замовкали.
Там прапори приймали, до народа промовляли:
„Гей, разом, разом станемо на ворога ми, браття, —
Завзягтя! —

Хто зрадить матір Україну
Проклягтя тим, проклягтя!

І суне військо лавою
Від білих, тихих брам.
Із „Заповітом”, „Славою”,
Весь Київ — наге храм.
В нім скапала кров гасові,
Кров мужнів без кінця . . .
І в нім горять Тарасові
Вкраїнській серця.

ВПЕРЕД, УКРАЇНО!

Із поеми „Сімнадцятий”

Написав Юрій Липа

— Вперед, Україно! В тебе тяжкі стопи!
Пожари хат димляться з-під них:
Ні Росії, ні Європі
Не зрозуміти синів Твоїх!

Це не ті — балакузі нерозумні,
І не ті — жалібні пісні, —
Мовгазліві, думні
У полонінному сні.

Їхніх рядів не зогити,
Їх крок — один.

У к р а ї н а :

— Хто ж знав, що ви такі сміливі діти!

У к р а ї н ц і :

— Хто ж знав Тебе, найпрекрасніша з країн!

ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ У. Ц. РАДИ 22 СІЧНЯ 1918

„Народе України!

Твоєю силою, волею, словом утворилась на Українській Землі вільна Українська Народня Республіка. Здійснилася давня мрія Твоїх батьків, борців за волю й право робочого люду!

Та в трудну годину народилась воля України. Чотири роки жорстокої війни обезсилили наш край і народ. Фабрики не виробляють товарів. Підприємства здержують свою працю, залізні дороги розбиті, гроші падають у ціні. Скількість хліба зменшується. Наступає голод. По краю розмножилися ватаги грабіжників і убийників, особливо, коли з фронту рушило російське військо, творячи криваву різню, безлад і руїну на нашій землі.

З приводу всього того не могли відбутися вибори до Українських Установчих Зборів у визначенім нашим попереднім Універсалом реченці й не могли відбутися ті Збори, визначені на нинішній день, щоб перебрати з наших рук тимчасову найвищу революційну владу над Україною, установити лад у нашій Народній Республіці й зорганізувати нове Правительство.

А тим часом петроградське Правительство Народніх Комісарів виповіло війну Україні, щоб повернути вільну Українську Республіку під свою владу, і посилас на наші землі свої війська — червону гвардію, большевиків, які граблять хліб у наших селян і без ніякої заплати вивозять його в Росію, не залишаючи навіть зерна, приготовленого на засів, убивають невинних людей і сіють усюди анархію, убийство й злочин.

Ми, Українська Центральна Рада, робили всякі заходи, щоб не допустити до тої братовбивчої війни двох сусідніх народів, але петроградське Правительство не пішло нам назустріч і веде далше криваву боротьбу з нашим народом і Республікою.

Крім того те ж саме петроградське Правительство Народніх Комісарів починає проволікання мира й закликає до нової війни, називаючи її „святою”. Знов поллється кров, знов нещасний робочий люд буде мусіти приносити в жертву своє життя.

Ми, Українська Центральна Рада, вибрана з'їздами селян, робітників і салдатів України, в ніякім разі не можемо згодитися на те, ніяких війн піддержувати не будемо, бо український народ бажає мира й мир повинен прийти можливо як найскорше.

Та для того, щоб ні російське Правительство, ні ніяке інше не ставило перешкод Україні в установленню того бажаного мира, для того, щоб повести свій край до ладу, творчої праці, закріплення революції й нашої волі, ми, Українська Центральна Рада, оповіщуємо всім горожанам України:

Віднині Українська Народня Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу.

З усіма сусідніми державами, а саме: Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною й іншими ми бажаємо жити в згоді й приязні, але ніяка з них не може вміщуватися в життя самостійної Української Республіки.

Власть у ній буде належати тільки до народу України, іменем якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будемо правити ми, Українська Центральна Рада, представництво робочого народу — селян, робітників і салдатів та виконуючий орган, який віднині буде називатися Радою Народніх Міністрів.

І отсе, перш усього, поручаємо Правительству нашої Республіки, Раді Народніх Міністрів, від сього дня вести початі вже мирові переговори з осередніми державами вповні самостійно й довести їх до кінця, не звертаючи уваги на ніякі перешкоди з боку якихнебудь інших частей бувшої російської імперії, та встановити згоду, щоб наш край почав своє життя в спокою й мирі.

Щодо так званих большевиків і інших напасників, які розграблюють і руйнують наш край, то поручаємо Правительству Української Народньої Республіки твердо й рішучо взятися за боротьбу з ними, а всіх громадян нашої Республіки закликаємо, щоб вони, не жалюючи свого життя, обороняли добробут і волю нашого народу. Народня Українська Держава повинна бути очищена від насланих з Петрограду наємних найздників, які нарушують права Української Республіки.

Безмірно тяжка війна, почата буржуазними правительствами, вимучила наш народ, винищила наш край, знівечила добробут. тепер сьому треба покласти край.

Одночасно з тим, коли армія буде демобілізуватися, поручаємо розпустити салдатів, а після затвердження мирових договорів розпустити армію зовсім, на місце постійної армії завести народню міліцію, щоб наше війське служило обороні робочого люду, а не забаганкам пануючих верств.

Знищені війною й демобілізацією місцевости мають бути відбудовані при помочи державного скарбу.

Коли наші вояки вернуться додому, народні ради — громадські й повітові й городські думи мають бути перевибрані в часі, який буде установлений, щоб і вони мали в них голос. Міжтим, щоб установити таку власть, до якої мали б довір'я й яка спіралася б на всі революційно-демократичні верстви народа, має Правительством додати до помочи самоврядування ради робітничо-селянських і салдатських депутатів, вибраних із місцевих людей.

В земельних справах комісія, вибрана на останній сесії Центральної Ради, вже виробила закон про передачу землі трудовому народові без викупу, прийнявши за основу скасування власности й соціалізацію землі згідно з нашою постановою на 7 сесії.

Сей закон буде розглянено за кілька днів на повній сесії Центральної Ради й Рада Міністрів уживе всіх способів, щоб передача землі земельними комітетами в руки трудящих відбулася з початком весняних робіт.

Ліси, води й усі підземні багатства, як добро українського трудового народу, переходять у розпорядження Народньої Української Республіки.

Війна забрала для себе всі трудові сили нашої країни. Більшість підприємств, фабрик і робітень виробляли тільки те, що було необхідне для війни, й народ зостався зовсім без товарів. Тепер війні кінець.

Раді Народніх Міністрів поручаємо негайно пристосувати всі заводи й фабрики до мирних обставин, до виробу продуктів, необхідних для робочих мас.

Та сама війна дала сотки тисяч безробітних і інвалідів. В самостійній Народній Республіці України не повинен страждати ні один трудящий чоловік. Правительство Республіки має підняти промисл держави, має зачати творчу роботу по всіх галузях, де всі безробітні могли б найти працю й приложити свої сили, й прийняти всі міри для забезпечення локалічним і потерпівшим від війни.

При старім ладі торгівці й всілякі посередники наживали на бідних, пригноблених клясах надмірні капітали.

Відтепер Українська Народня Республіка бере в свої руки найважливі області торгівлі й усі доходи з неї обертає на користь народу.

Торговлю товарами, які масться привозити зза границі й вивозити за границю, вестиме сама наша держава, щоб не було такої доріжжі, через яку заводжкі спекулянтям терплять найбільші версти.

Для виконання свого поручасмо Правительству Республіки виробити й представити до затвердження закони про се, а також про монополі заліза, вугля, шкур, тютюну й інших продуктів і товарів, з котрих податки найбільше обтяжували робочі кляси в користь нетрудових.

Так само поручасмо установити державно-народню контролю над усіма банками, що через кредити нетрудовим клясам помагали експлуатувати трудові маси. Відтепер кредитова поміч банків має йти передовсім на піддержку трудовому населенню й на розвиток народнього господарства Української Народньої Республіки, а не для спекуляції й ріжнородної банкової експлуатації.

На ґрунті анархії, неспокоїв у життю й недостачі продуктів зростає невдоволення серед деяких частин населення. Тим невдоволенням користуються ріжні темні сили й тягнуть неосвідомлених людей до старих порядків. Сі темні протиреволуційні сили бажають знову піддати всі волячі народи під одне царське ярмо -- Росії. Рада Народніх Міністрів повинна безотцяцько боротися з усіма контрреволюційними силами й кожного, хто признає до повстання проти самостійної Української Народньої Республіки й до повороту старого ладу, -- карати його за державну зраду.

Всі демократичні свободи, проголошені Третім Універсалом Української Центральної Ради, потверджується й окремо проголошується: в самостійній Українській Народній Республіці всі народи користуються правом національно-персональної автономії, яку признано за ними законом 22-го січня.

Все перечислене в Універсалі, чого не всісмо виконати ми, Центральна Рада й наша Рада Міністрів, у найближчі тижні виконають, справдять і до окончного ладу доведуть Українські Установчі Збори.

Ми поручасмо всім нашим громадянам перевести вибори як найбільш енерґічно, підняти всі зусилля, щоб підрахунок голосів був закінчений як найскорше, щоб за пару тижнів зібралися наші Установчі Збори, -- найвищий господар і управитель нашої землі, й Конституцією нашої незалежної Української Народньої Республіки закріпили свободу, порядок і добробут на добро вьсього трудового народу її на тепер і на будучі часи. Сей найвищий наш орган має рішити про федеративну зв'язь з народніми республіками колишньої російської імперії. До того ж часу всіх горожан самостійної Української Народньої Республіки зазивасмо стояти непохитно на сторожі добутої свободи й прав нашого народу й усіма силами боронити свою долю від усіх ворогів селянсько-робітничої Української Республіки.

УКРАЇНСКА ЦЕНТРАЛЬНА РАДА

У Києві. 9 (22) січня 1918 р.

ПРОКЛЯМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ 1-ГО ЛИСТОПАДА 1918

ДО НАСЕЛЕННЯ МІСТА ЛЬВОВА !

Волею українського народу утворилася на українських землях
бувшої австро-угорської монархії

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА

Найвищою державною владою Української Держави є Українська Національна Рада.

З нинішнім днем Українська Національна Рада обняла владу в столичнім місті Львові і на цілій території Української Держави.

Дальші зарядження видадуть цивільні і військові органи Української Національної Ради.

Взивається населення до спокою і послуху тим зарядженням.

Під цією умовою безпечність публичного порядку, життя й майтку, як також заосмотрення в поживу вповні запоручається.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА.

Львів, 1 падолиста 1918.

* * *

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Голосимо Тобі святу вість про Твоє визволення з віковичної неволі. Від нині Ти господар своєї землі, вільний горожанин Української Держави.

Дня 19 жовтня Твоєю волею утворилася на українських землях бувшої австро-угорської монархії Українська Держава і її найвища влада, Українська Національна Рада.

З нинішнім днем Українська Національна Рада обняла владу в столичному місті Львові і на цілій території Української Держави.

Український Народе! Доля Української Держави в Твоїх руках. Ти станеш як непобідимий мур при Українській Раді і відіпреш всі ворожі замаху на Українську Державу.

Заки будуть установлені органи державної влади в законному порядку, українські організації по містах, повітах і селах мають обняти всі державні, красві і громадські уряди і в імені Української Національної Ради виконувати владу.

Де цього ще не зроблено, дотеперішні неприхильні Українській Державі уряди мають бути усунені.

Всі вояки української народности підлягають від нині виключно Українській Національній Раді і приказам установлені нею військової влади Української Держави. Всі вони мають стати на її оборону. Українських воєнків з фронтів відкликається отсим до рідного краю на оборону Української Держави.

Все здібне до зброї українське населення мас утворити бові відділи, які або ввійдуть в склад української армії або на місцях зберігатимуть спокій, порядок, особливо мають бути оберігані залізниця, почта і телеграф.

Всім горожанам Української Держави без ріжницї народности і віроісповідання запоручається горожанську, національну і віроісповідну рівноправність.

Національні меншості Української Держави, Поляки, Жиди і Німці, мають вислати свої відпоручників до Української Національної Ради.

Аж до видання законів Української Держави обов'язують дотерпіші закони, оскільки вони не стоять в противенстві до основ Української Держави.

Як тільки буде забезпечене й закріплене існування Української Держави, Українська Національна Рада скличе на основі загального, рівного, безпосереднього й тайного виборчого права Установчі Збори, які рішать про дальшу будучність Української Держави.

Склад утвореного Українською Національною Радою кабінету і його програма будуть оголошені.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Всі свої сили, все посвяти, щоб укріпити Українську Державу!

Львів, 1 листопада, 1918.

До населення
міста Львова!

Волею українського народу утворено
єн на українських землях, бувши
авотро-угорської монархії

Українська Держава

Називаючи державною владою

УКРАЇНЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА

в складанні з діями Української Національної Ради

обійняла владу в столицинім місті ЛЬВОВІ

Т на цій території Української Держави

Всіх державних знадуть ІВНІВІЙІ, ШІСЬКОВІ ОРГАНИ

Української Національної Ради

Влада державна є єдина і вища на території і підлягає виконанню

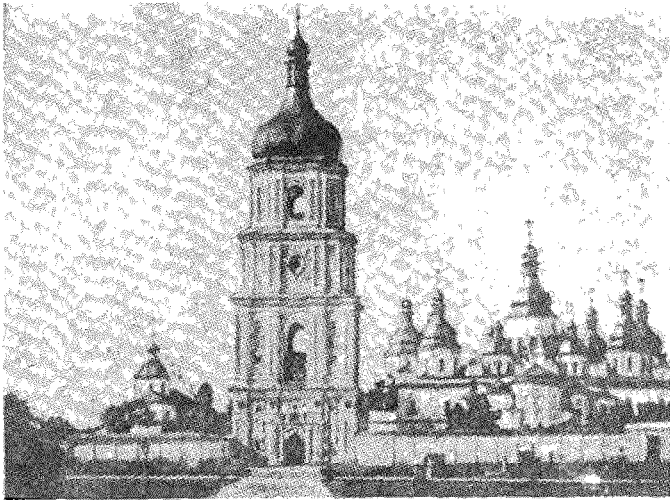
Всіх державних знадуть ІВНІВІЙІ, ШІСЬКОВІ ОРГАНИ

Української Національної Ради

3

УКРАЇНЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА

Прокламація Української Національної Ради з 1-го листопада 1918

Софійський Собор в Києві, на площі біля якого проголошено IV-ий Універсал й Акт про З'єднання всіх українських земель

УНІВЕРСАЛ ДИРЕКТОРІЇ ПРО З'ЄДИНЕННЯ ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

„В імені Української Народної Республіки проголошує Директорія вельми українському народові велику подію в історії нашої української землі:

Дня 3 січня 1919 р. в місті Станіславові Українська Національна Рада Західно-Української Народної Республіки, як представниця всіх українців бучанної Австро-Угорщини і як найвищий їх законодавчий орган, святочно проголосила з'єднання Західно-Української Народної Республіки з Українською Придніпрянською Народною Республікою в одну суверенну Народну Республіку.

Вітаючи з великою радістю цей історичний крок наших сусідніх братів, Директорія Української Народної Республіки рішила прийняти до відома це з'єднання і ввести його в життя згідно з умовами, які означено в Ухвалі Української Національної Ради з дня 3 січня 1919 року.

Віднині зливаються в одно віками віділені одна від одної частини України -- Галичина, Буковина, Закарпаття і придніпрянська Україна в Одну Велику Україну. Сповнилися відвічні мрії, для яких жили й за які вмирали найкращі сини України. Віднині є тільки одна незалежна Українська Республіка. Віднині український народ, звільнений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднати всі зусилля своїх синів для створення нероздільної незалежної Української Держави на добро і щастя українського народу."

У Києві, 22 січня 1919 р.

СОРОКОВІ РОКОВИНИ 22-ГО СІЧНЯ

Написав Василь Мудрий

Сорок років — це час більше ніж одного людського покоління. Він не далекий для тих, що були учасниками тодішніх українських революційних подій, але дуже далекий для тих, які прийшли на світ після тих великих подій. Від передачі цих подій учасникам молодій і наймолодшій генераціям залежатиме в великій мірі наставлення їх до українського визволення. З перспективи 40 років і учасники бачать тодішні революційні події дещо інакше, ніж тоді, коли їх переживали та співтворили.

Найважливішим актом української революції було проголошення 4-го універсалу Української Центральної Ради 22 січня 1918 року в Києві, на основі якого Україна стала незалежною, суверенною державою під назвою Українська Народна Республіка.

Багато чорнила і друкарської фарби пішло на те, щоб навітлити належно, як і чому дійшло до цього переломового акту в новітній історії українського народу. Ясна річ, що цей акт не прийшов нагло, його не зродила сама тільки революційна інвенція, але він мав своє глибоке узагаданення в історії українського народу. Ні Полтавська катастрофа 1709 р., ні остаточне знищення по ній української козацької державности Московою, ні перетягнення українського козацького старшинства на промосковські політичні рейки не викоринили на Україні українських державницьких традицій. Вони жили в деяких українських родах, вони жили в народі, зокрема в народній пісенній творчості та в думках. Від них почалось українське національно-культурне відродження. Іван Котляревський у своїй „Енеїді” вивів перед очі своїх земляків живі картини козацького війська з часів гетьманщини. Учні і

наслідники Котляревського, що були романтиками, знаходили вдячну тематику для своїх творів як у народі, так і в часах козацької державности.

Геніяльний Шевченко зірвав заслону з очей тодішнього українського громадянства і відкрив перед ним страшну політичну дійсність. Він розкопав українські могили і вивів перед очі сучасників їхніх предків-героїв. Він не завагався затаврувати негідних нащадків героїчних предків. Він розбудив українське національне сумління, його політичні поеми, його заповіт стали національно-політичною програмою молодого тодішнього українського покоління. Його мучеництво підняло його на п'єдестал національного пророка. Словом, Шевченкова муза зробила велетенську духову революцію на всіх українських національних територіях.

Не допомогли нічого валусевські укази про заборону українського друкованого слова. Українство росло, а загнане в підпілля кріпло. Воно проявляло себе в науці, в літературі, в мистецтві. Воно, нарешті, почало не тільки проявлятися, але й різничуватись у політиці. Деякі учені та письменники друкували свої твори в Галичині. Були й такі, що виїздили на еміграцію, щоб там видавати друком українські наукові твори та проявляти себе політично.

В тому процесі українського самовияву та змагань виростав другий український велетень духа, Іван Франко, що на вершинах своєї праці, феноменального знання та літературної творчості став каменярем і різьбарем українських завдань, які глибоко запали в душі всієї української молоді. Франко запліднив, зокрема, західньо-українську молодь ідеєю творення збройної сили. Це й довело

до створення мілітарної формації УСС'ів у 1914 р., які стали предтечею української армії в 1917 та 1918 роках.

Революція 1905 року дала споможність українцям над Дніпром взятися до легальної праці на різних ділянках життя. Розвинулась українська преса, появились українські журнали, засновувано українські організації, навіть „Просвіти”. В першій Думі появилась сильна українська польська фракція. Але реакція взяла верх. У третій Думі не було вже ні одного українця. На політичному полі серед українців почали прийматись революційні гасла. Постулять самостійности України не сходили з програм політичних дискусій. Після вибуху війни в 1914 р. весь український рух опинився відразу в своєрідному підпіллі. Всю українську пресу заброньовано. Але українство в російській імперії розпоряджало вже поважними потенціальними силами.

Революція 1917 р. це унагляднила фактами. Саму революцію в Петербурзі врятували українські полки. В Києві українці зараз же приступили до організації Центральної Ради, яка скоро стала українським парламентом. Стоячи на засадах автономії, Центральна Рада стала вимагати від тимчасового російського уряду відповідних політичних концесій. Уряд відмовлявся. Всеукраїнський військовий, селянський і робітничий з'їзди підтримали Центральну Раду і сильно підбудували її моральним престижем. Щойно тоді Тимчасовий уряд пішов на усякі поступки, які нікого з українців не задовольнили. Центральна Рада почала діяти самостійно. Большевицький переворот у Петербурзі створив нову політичну ситуацію. 20-го листопада 1917 р. появился 3-ій універсал Центральної Ради, в якому стояло: „Віднині Україна стає Українською Народною Республікою. Не відділяючись від російської республіки і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся російська республіка стала федерацією рівних і вільних народів”. Цим універсалом заповіджено й Уста-

новчі Збори України на 22-го січня 1918 р., а вибори до них мали бути переведені 9-го січня 1918 р. А далі в ньому заповіджено передачу всієї поміщицької, державної, церковної та монастирської землі селянам і введєння восьмигодинного дня праці для робітників.

Російські большевики по виміні нотами з Україною виповіли їй війну, бо вона, мовляв, сприяє контрреволюції. При допомозі своїх агентів та фронтових розкладених військ, большевики хотіли українську молоду Державу розвалити, але це їм не вдалося. Так само не вдалося їм повстання у Києві.

22-го січня 1918 р., Українська Центральна Рада проголосила 4-ий Універсал, яким створила Українську Народну Республіку, як суверенну, ні від кого незалежну державу Українського Народу. В Універсалі відповідне місце звучить так: „Ми, українська Центральна Рада, оповіщаємо всім горожаном України: віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, суверенною, вільною державою Українського Народу.”

У той час велася вже кривава війна з большевиками. За самий лише Київ тривали бої понад десять днів, Вночі 8-го лютого 1918 р. Українська Центральна Рада, залишивши Київ, подалася під охороною Січових Стрільців разом з урядом у напрямі на Житомир. А 9-го лютого мирова делегація Української Народної Республіки підписала в Берестю мировий договір із центральними державами. Боротьба українських збройних сил ішла далі.

Від часу проголошення цього історичного акту про державну незалежність України пролилися вже ріки української крові як в обороні державної незалежности тоді, так і за віднову її по катастрофі. Не зважаючи на це, різні „експерти” від політики намагаються ослабити цей акт з 22 січня 1918 р. знеславлюванням його творців та безоглядною критикою його соціальної, земельної та національно-меншовестевої програми.

Тим часом вони забувають, що всі тодішні українські політичні діячі, які діяли в Центральній Раді, були дітьми свого часу, були еманациєю тодішнього політичного середовища і що найважливіше: всі вони діяли в революційному часі. Механіка революційних рухів дуже складна. На розвиток і хід революцій ще ніхто не придумав і не придумас ніяких правил. Далеко складнішою є національна еволюція в процесі революції для народу, який до вибуху революції був поневолений. Таке було з українським народом в часи загальноросійської революції. Большевики теоретично признавали за кожним народом, що був неволений царською імперією, право самоозначення аж до відділення, а практично вивопіли Українці війну, бо вона самоозначилась не так, як того бажали большевики. Большевицька безвідповідальна демагогія мусіла бути паралізована деякими тактично-політичними потяг-

неннями. Тодішні діячі Центральної Ради не могли з цього зрезигнувати. Для нас тепер найважливіше те, що вони серед тих революційних бурхливих хвиль не зійшли з раз наміченого шляху політичної еволюції, яка довела до здійснення революційним шляхом максимальної національно-політичної програми.

До якої міри важливий, переломовий і проречистий був цей акт з 22-го січня 1918 р., видно з того, що він ввійшов у кров і кість нових поколінь, які не жаліли свого життя, борючись за віднову української незалежної суверенної держави. Бо від Крут, Базару, Бродів, від дій УПА не вривається шлях кривавої боротьби за правосильність цього акту. І він не ввірветься, дармащо червона Москва намагається всіма силами винищити, вогнем і залізом випалити державницько-незалежницькі змагання українського народу.

Пашпорт Української Народної Республіки

СИНИ

Написав Василь Стефаник

Старий Максим волочив яру пше-ницю кіньми добрими, молодими. Боро-ни літали по землі, як пера. Мак-сим кинув капелюх на рілю, сороч-ка розіпнялася і впала на плечі. Хмара куряви з-під борін засипала його сивий чупер на голові і на гру-дях. Він галасував, лютився, а люди з сусідніх нив говорили до себе:

— Старий пес, все лютий, але мо-лоді коні ще міцно тримає; богатир, із замолоду добре годований, та втра-тив обох синів і від тогди все кри-чить і на поли і в селі.

Максим спер коні.

— Старі кости, як стара верба: на вогонь добрі, а з кіньми бігати ні до чого. Як ноги погинаються ко-ло коней а в данці подаються, то та-кі ноги, най не кажу, що варт. Лізь, діду, на піч, пора вже прийшла.

То він потряс сивою головою по-під чорні, кінські гриви та кричав даліше:

— Та на піч, брїи, я ще годен ві-лізти, але піч студена, облупана. Об-рази на стінах почорніли, а світі ди-влются на пусту хату, як голодні пси. Стара ціла жите обтикала їх бєрвінком та васильком та голуби перед ними золотила, аби ласкаві були, аби хата ясна була, аби діти росли. Та хоть їх багато, а всі во-ни до нічого, світці. Синів нема, ста-ру запорнав в землю, а ви, боги, мусите вібачити за бєрвінок — було ліпше дбати... Ану, звїздочолий по-ки нам Бог назначив, берімси, брїи, до цієї землі.

І ходили вони з одного кінця ни-ви на другий, затулені курявою, а борони кусали землю, гаркотіли, ро-здралували її, аби зернові вчинити м'ягке ложе.

— Ти, Босаку, ти не є жаден кінь, ти пес, ти всі плечі мені обгріз,

знак на знакови, скусав, а скусав. Не сіпай хоть ти мене, бо так ні жите насіпало, що ледви на ногах стою. Я тобі досвіта сиплю овес, ще сам нічого не ївши; я тебе вічісую; я тебе старими словами поливаю, а ти кусаш. Звїздочолий у мене чоловік: він чорними очима за мнов водить; він мене жьилує; він свійов гривов обтирає дідові сльози; а ти поганий, серца не масш. Ще недавно ти ці-лий жмут мойого волосся вірвав і пустив під ноги в гній. Так не на-лежить робити, бо хоть ти дуже кра-сний кінь, але за це поганий. Жи-дам тебе не могу продати, але якби прийшов до мене світій Юрій, то бігме, подарувавбим ті, абис з ним ішов змиї розбивати; робити землю ти не здатний, бо в тобі спокою нема.

То він спинив пальці, вимивав ра-ну на плечах та присипав порохом.

— Гей, коні, ідїм, ідїм...

А борони притихали, земля пода-валася, розсипувалася, Максимові ноги чули під собою м'ягкість, ту м'ягкість, яка дуже рідко гостить у душі мужика; земля дає йому ту м'я-гкість і зате він її так любить. І як він викидав жменю зерно, то приповідав: Колисочку я вам постел-ив м'ягеньку, ростїт до неба.

Максим успокоювався, не кричав уже та нагло задержав коні.

— Та якого дїдька болиш, ти ста-ра корсо, хрупаш у кождїм замку, кривуле?

То він оглянувся позад себе та по-бачив попри борони довгу нитку чер-воної крови і сів.

— Скло залїзло, матерї твої! те-пер волочи, а ниви недоробленої не лишиш, хиба си роскочиш у кусні. А ти, небого ниво, малий спасибїг будеш мати з цієї старої крови, бо стара кров, як старий гній, ніц не

родят; мені утрата, а тобі ніякого зиску.

Криваючи він випряг коні, повів до воза та наклав перед них сіна.

— Ти, сонце, не закурюйся на старого, що за борзо робит полудне; старий не має чим ходити...

Він витяг з торби хліб, солонину та фляшку і вимивав рану горівкою; потім відірвав кавалок рукава, завив ногу і зав'язав мотузом від міха.

— Тепер або боли, або переставай, або як хочеш, а волочити таки будеш.

Напився горівки, взяв хліб, кусав його та наново сердитий вигукував:

— Це хліб? Ним лиш коня жидівського чисати, бо на добрім кони шкіру зідре. Приходя до мене росм ті підкьопані: Діду, — кажут — ми вам печи будемо, прати будемо, запишіт нам поля. — Ці подерті суки гадають, що я їм поле тримав? Як умру, то най на моім поли чічки ростут та най своїми маленькими головами кажут Отче наш за діда.

Зі злости штурнув хлібом далеко на рілю.

-- Зуби здрігаються від цього макуха; пиймо, Максимку, горівки, вона гладко йде...

— Мой, мовчи, не гавкай над мойов головах; кому взьивси співати? Оцему обдертому та обгризеному дідови? Лети собі гет до неба, скажи свому Богови, що най не посилас мені дурну птаху з співом, бо як він такий моцний, най мені пішле моїх синів. Бо із-за его волі я лишивси сам на всі землі. Най твій Бог співанками мене не гулит, забирайси!

І він кинув грудкою землі в жайворонка та жайворонка ще краще почав співати над його головою і не хотів летіти до Бога.

— Ти, пташку, ти ніц а ніц не розумієш. Як мій малий Іван вганяв за тобою, аби тебе ймити; як шукав твого гнізда по межах та грав на сопівці, то ти тогди, пташко, розумно робила, шос співала, так треба було робити. Твій спів і Іванова сопівка ішли низом, а поверх вас сонце і всі ви сипали божий глас і надо мнов і над блискучими плугами і над всім миром веселим. А кризь сонце Бог, як кризь золоте сито, обсилав нас янестев і вся

земля і всі люди віблискували золотом. Так то сонце розчьило весну на землі, як у великім кориті...

— А з того корита ми брали колачі, а колачі стояли перед музиками, а молоді в квітках любилиси і ішли до сльобу і котиласи весна, як море, як потопа; та тогди, пташко, твій спів спливав в моє серце, як різка вода в новий збанок...

— Іди ж собі, пташко, в ті краї, де ще колачів не забрали, а дітей не порізали.

Обома руками взяв він свою сиву голову та й схилився до землі.

— Стыд тобі, сивий волосе, стыдайси, шо приповідаш та приспівуєш, як плаксива баба, бо нічо вже тобі на цім світі не поможе...

— Ех, сини мої, сини мої, де ваші голови покладені!? Не землю всю, але душу бим продав, абим кровавими ногами зайшов до вашого гробу. Господи, брешут золоті книги по церквах, шо ти мав сина, брешут, шос мав! Ти свого воскресив, кажут. А я тобі не кажу: воскреси їх, я тобі кажу: покажи гроби, най я ляжу коло них. Ти видиш цілий світ, але над моїми гробами ти отемнів...

— Най тобі оца сина баня так потріскас, як моє серце...

--- Та прийдіт котра до старого; ніби ви їх не обіймали моїх синів та не лягали в білу постіль? Та вони були, як дуби кучеряві... Та принеси на руках байстрьитко, не встыдайси, приходи. Дід тобі всі ковериці під ноги підкине, а байструкови порубас все полотно найтонше на пелінки. Бо ти ходиш без вінка та плачеш від наруги.

І дід здоймив обі руки вгору й кликав ними до цілого світа:

— Ходи, невісточко, ходи до тата, нам попа не треба!

Голосно заривав, приляг до землі і нею, як хустиною, обтирав сльози і почорнів. Та ще благов даліше:

— Або приходи хоть ти, кожанко, без дитини та на твої шії я вздрю его руки, а на твоїх губах зачервоніют его губи, а з твоїх очей, як з глібокої криниці, я вілов'ю его очи і сховаю їх в моє серце, як в коробку. Я, як пес,

занюхаю його чупер на твої долоні . . . Коханко, приходи і ратуї старого.

— Ти ще є на світі, а їх нема жадного, то найдіт дорогу до мене та принесіт вість. Насинте студеної роси на мій свий волос, бо він мене пече кожний, як розжарений дріт. Моя голова палити від того вогню.

І рвав з голови сиве волосся та кидав на землю.

— Сиве волосся, пали землю, я не годен вже тебе двигати.

До решти обессилений приляг до землі і лежав довго мовчки, а потім лагідно розказував:

— Послідний раз прийшов Андрій: він був у мене вчений. Тату, каже, тепер ідемо воювати за Україну. — За яку Україну? — А він підоймив шаблев груди землі тай каже: Оце Україна, а тут -- і справив шаблев у груди — отут її кров; землю нашу ідем від ворога відбирати. Дайте мені, каже, білу сорочку, дайте чистої води, абим обмивси тай бувайте здорові. — Як та єго шабля блиснула тай мене засліпила. Сину, кажу, та є ще в мене менший від тебе, Іван, бери і єго на це діло; він дужий, най вас обох закопаю у цу нашу землю, аби воріг з цего коріння її не віторгав у свий бік. — Добре, каже, тату, підемо оба. — Та як це стара вчула, то я зараз видів, що смерть обвиласи коло

неї білим рантухом. Я подавси до порога, бом чув, що її очі випали і покотилиси як мертве каміне по землі. Так мені здавалося, але світло на її чолі вже погасло . . .

— А рано вони оба виходили, а стара сперлася на ворота та не говорила, але так здалека дивилася, як з неба. А як я їх скидав на колії, том казав: Андрію, Іване, взад не йдіт, за мене памстайте, бо я сам, ваша мама на воротах умерла.

До самого вечера Максим водив коні по ниві та не кричав уже, геть замовк. Діти, що вівці гнали; люди, що плугами попри нього дзвонили, з ляку не поздоровляли його. Замазаний грязюкою, обдертий, кривий, він неначе западався в землю.

Пізнім вечером, як Максим пообходив корови та коні та подоїв вівці, увійшов до хати.

— Ти, небого, гет затихла, замертвіла, якби в тебе хто ніж упхав, не годнас слова сказати . . . Та я в тобі ще розгрібу трохи вогню . . .

Він зварив кулешу, убрав білу сорочку, повечеряв і затих. Потім прикляк до землі і молився:

— А ти, Мати Божа, будь мойов газдинев; ти з своїм сином по середині, а коло тебе Андрій та Іван по боках . . . Ти дала сина одного, а я двох.

З ПОЖОВКЛИХ ЛИСТКІВ

Написав Антін Драган

У 1958-му році сповняється 40 років з того часу, як український нарід своєю волею і силою посягнув по своє невід'ємне, бо дане йому Творцем право бути господарем на своїй землі і жити суверенним життям у своїй, ні від кого незалежній державі. Сорок років тому, після століть неволі, український народ ясно і недвозначно передришився, вивісивши національні прапори над столицями своїх земель: Києвом, Львовом, Чернівцями і Ужгородом, щоб через рік, 22-го січня 1919 року, пам'ятним Актом Соборности на Софійській площі в золотoverхому Києві „одини воедино” з'єднати віками відірвані одну від одної частини української землі в Самостійну Соборну Державу.

Здавалося б, кожний рік чимраз більше віддаляє нас від тих світлих часів української історії, бо кожний черговий рік додає до історії нову сторінку неволі. Але на ділі ті роки, які минають, не тільки не віддаляють, але зближують нас до того дня, коли українське передрищення з-перед 40 років уже раз назавжди перетвориться з мрії в дійсність.

У тій вірі і в такому переконанні весь український нарід, кожний українець і українка, де б вони не жили, відзначають ці Великі Роковини відповідно до обставин, у яких вони живуть. Зокрема, урочисто відзначають їх американські українці, і ці відзначування в останньому десятиріччі набрали вже не тільки українського, але й загальноамериканського характеру, підкреслюючи цим співзвучність американських ідеалів з тими, що були здійснені в Україні 40 років тому. Роковини 22-го січня відзначає тепер Конгрес З'єднаних Держав, відкриваючи свої наради в цьому дні молитвами представників українських Цер-

ков, а губернатори стейтів та посадики міст, в яких живуть українці, проголошують в ці роковини Українські Дні, видають відповідні прокламації і закликають вивішувати на урядових будівлях українські національні прапори.

Американські українці завжди пишались тим, що вони, хоч живуть далеко і в інших, безмірно кращих обставинах, бо на волі, в країні необмежених можливостей, — все ж таки перебувають постійно в ідейному та духовому зв'язку з усім українським народом, глибоко переживають його недолі, радіють його радощами і су-

Синьо-жовтий український прапор повіває, побіч зоряного американського, на ратуші одного з американських міст для відзначення роковин 22-го січня

мують його смутками. Найвимовнішим доказом цього може бути річник „Свободи” з 1918-го року, саме з того часу, Великий Ювілей якого в цьому році відзначаємо.

Рік 1918-ий був переломовий в українській історії і залишив нестерту печать на українській духовості, для якої немає океанів, немає кордонів та заслон. На це є багато доказів і пам'яток. Надзвичайно вимовним доказом цього і є річники „Свободи”, яка в 1958-му році відзначає 65-річчя свого безперервного існування. Короткий перегляд річника „Свободи” за 1918-ий рік відновлює яскравий образ тих подій, що їх творив український нарід на рідній землі 40 років тому, і характеристичний для самої „Свободи” в її 65-річчя.

„Свобода” в 1918-му році появлялась три рази на тиждень, у вівторок, четвер і суботу, в теперішньому форматі, але на 6 і часом 8 сторінок. Усіх чисел того року появилось 153, разом на понад 1,000 сторінок друку. Головним редактором „Свободи” був тоді, з однорічною перервою від 1911-го року, покійний уже Осип Стеткевич.

Річник „Свободи” за 1918-ий рік, ці 1,000 поживклих сторінок, задрукованих різними черенками — чи не найбільш об'ємиста і автентична історія того великого часу. Там бо справді, наче сейсмографом, занотовано кожний рух і відрух розбурханої української національної стихії, занотовано щиро і автентично. Річник „Свободи” — це справжня фільмова стрічка, на якій задокументований той історичний 1918-ий рік, з усіма його великими поривами й депресіями, з перемогами й поразками, світлами й тінями. Навіть сьогодні, віддаленим від того часу на більше як одне покоління, не можна читати тієї живої історії без глибокого хвилювання, без глибоких переживань усіх радощів і болів народження Держави. Передаємо за річником „Свободи” короткий огляд тієї великої історії в надії, що він допоможе читачам відчувати величність тієї доби в її 40-ві роковини.

Історія 1918-го року в „Свободі” складається з трьох головних частин друкованих матеріалів, а саме: з віс-

ток про актуальні події, з коментарів на ті вісті та події і з статей з інформаціями, навітлюваннями та вияснюваннями подій, як і з всілякими вказівками та пропозиціями. З уваги на воєнний час, майже при всіх матеріалах, часом навіть при найменшій вістці, подано англійською мовою заввагу: „Правдивий переклад на англійську мову передано поштмайстрові в Джерзі Ситі”. Коли мова про джерела тих вісток — вони в більшості міжнародні, передавані найчастіше за американською пресою, хоч не бракує й оригінальних вісток з України, публікованих з великим спізненням. Характер і спосіб вміщування матеріалів, зокрема актуальних вісток, відповідний до їх важливості і сенсаційності. В кожному числі є великий заголовок через цілу сторінку найважливішої, переважно української події, а описля дещо меншими літерами, але так само через цілу сторінку, ряд підзаголовків про подробиці чи дальші події. Уже з самих заголовків та підзаголовків можна збагнути, в чому діло, і слідкувати за розвитком подій.

Коли мова про редакційні коментарі, то вони в більшості до такої міри правильні, що під ними міг би підписатися кожний український патріот і сьогодні. Для характеристики становища „Свободи” до тодішніх подій на Україні можна згадати, наприклад, коментар при вістці про підписання миру між Україною і Центральними Державами в Бересті Литовському 9-го лютого 1918 р. Видно, що в Америці, Західній Європі і в Росії було багато критичних голосів на цю подію. „Свобода” зі свого боку коментує: „... річ ясна, що Українська Центральна Рада находилась у такім положенні, що мусіла заключити мир, коли хотіла рятувати нарід перед руїною. Заключенням миру УЦРада врятувала Україну перед руїною зі сторони большевицтва, як і перед руїною зі сторони центральних держав. Це може не подобатись Москочині і — як видно — не подобалось також деяким альянтським і американським газетярам. Але УЦРада мусить зважати на добро українського народу,

Михайло Грушевський
Голова Української Центральної Ради

а не на те, чи це подобається Московщині та газетярм в деяких державах..." Такий підхід, підхід під кутом ДОБРА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ і ніщо інше, характеризує становище „Свободи” до всіх подій в Україні в цю бурхливу добу, як і впродовж всієї 65-літньої історії цього органу Українського Народного Союзу.

Можна сміливо твердити, що творення Української Держави, встановлення української волі так само цілковито полонило у 1918-их роках американських українців, як і весь український нарід. Це виразно віддзеркалює „Свобода”, із кожної сторінки якої гураганом вибухає радість, що „ми вже не раби, а вольні діти вольного народу”. „Як ми виходили з України, як ми покидали рідну землю — пише „Свобода” в різдвяній редакційній статті 1918-го року, — ми виїздили з тавром сина або доньки поневоленого народу. З таким тавром ми приїздили і на чужину. А нині? Нині українець і українка — це вже діти вольного народу, вільної України. І сьогодні перший Святий Вечір, коли ми так собі можемо сказати. Це перший Святий Вечір вільного українця і вільної українки! Прапори вільної української республіки мають над могутнім Дніпром і гомін вільної пісні несеться понад козацькими степами. Його чує серцем і душею кожний українець і кожна українка, де вони не жили б, на рідній землі чи тут далеко, на чужині..."

Між іншим, у тому ж різдвяному числі „Свобода” пропонує американським українцям, щоб вони в це перше українське Різдво на волі співали „на нуту: Дивная новина” коляду, яку склав для них Іван Чагарин:

Щаслива година, весела новина;
Вже воскресла наша Ненька,
[славна Україна,

Вже злидні пропали,
[борці зі сну встали
І прогнали царя-ката, кайдани првали.

Прогнали недолю, уже нема болю,
Уже нарід український
[здобув собі волю.

Вже нема кайданів, розбилися тумани,
Вже у Москву і Варшаву
[втікають тирани.

Никнуть темні сили,
[що кров нашу пили,
І встає вже сильне слово Тараса
[з могили:

„О, ви, мої діти, мої любі квіти,
Масте вже на Вкраїні куди ся подіти.

Люби ж ти, мій сину, Неньку Україну”
І за неї ти борися до смерті-загину”.

У тому самому різдвяному числі „Свободи” є ще й кілька інших віршів „на нуту” коляд, а також парфраз відомих колядок вроді: „Нова радість стала, яка не бувала: самостійної України звізда засіяла! Не в царській палаті нині цар проклятий, а в пустині, на Сибірі, як медвідь кудлатий..." і ін.

22-ГО СІЧНЯ 1918 У „СВОБОДІ”

З уваги на роковини, цікаво познайомитись з тим, як подія 22-го січня 1918-го року в Києві відбулась в американській „Свободі”.

Вістка про цю подію дійшла до Америки через Петроград щойно 27-го січня і була подана в „Свободі” з 29-го січня під одним з найбільших за всі часи її існування заголовків: „УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РАДА ПРОГОЛОСИЛА ПОВНУ НЕЗАВИСИМІСТЬ УКРАЇНИ”. У підзаголовку, також через цілу сторінку, подано, що „Україна вислала 24-годинний ультимат до правительства большевиків”. У самому повідомленні, датованому днем 27-го січня, сказано: „Українська Центральна Рада рішила більшістю 508 голосів проти 4 проголосити цілковиту незалежність України. В проклямації УЦРада робить закид петроградським комісарам [правительству большевиків] за зволікання з миром та за накликування до так званої нової святої війни. Проклямація подас, що бажанням України є жити в згоді і приязні з Румунією, Туреччиною і прочими сусідніми державами”.

Про дальші вістки в цьому числі говорять заголовки:

Україна вислала большевикам 24-годинний ультимат [домагаючись признання Української Народної Республіки і заключення з нею миру, погрожуючи, що в іншому випадку

Симон Петлора

**Генеральний Секретар Військових Справ УЦРади, опісля Голова
Директорії і Головний Отаман Військ УНРеспубліки**

Україна заключить сепаратний мир з Німеччиною]; Німецький канцлер про переговори з українцями [надіється швидкого заключення угоди]; Граф Чернін про переговори з Україною [жадає для російської делегації права брати участь у переговорах між Україною і центральними державами]; Австрія хоче від України збіжжя; Англія займе супроти України таке становище, як і супроти Росії; Кириця зі сторони харківських большевиків [відкидають вступну угоду української делегації в Бересті Литовським]; Большевики хваляться, що збіжжя під їхньою контролею; Большевики боляться, що Україна заключить сепаратний мир.

Вже в тому самому часі, в якому подано вістку про проголошення незалежності УНРеспубліки, „Свобода” сама зайняла становище до цієї події в своєму редакційному коментарі. Коментар говорить сам за себе і його передруковуємо разом із заголовком:

УКРАЇНА ПРОГЛОШЕНА САМОСТІЙНОЮ ДЕРЖАВОЮ

Телеграма з Петрограду доносить, що Українська Центральна Рада проголосила прихильну незалежність України. Під час голосування за цим заявився 508 голосів, а проти цього було тільки 4 голоси. Це значить, що УЦРада заявила майже одностайно за повною самостійною українською республікою. Коли зважити, що це недавно майже ціла УЦРада заявила за союзом з Росією, яке федеративною республікою, то теперішня постанова УЦРади є радикальною зміною її дотеперішнього становища.

Ця зміна не сталася в Українській Центральній Раді з власної своєї волі. Цю зміну викликало становище Московщини супроти України.

Україна вже мала московського братерства аж занадто. Злучилася з царською Московщиною як вільна країна на правах автономії, — Московщина потончала її волю і закувала український народ у тяжкі кайдани. Боролися українці разом з москалями проти царської неволі, повалили царя і його бюрократію і здавалося, що оба братні народи будуть мати волю і оба будуть рішати вільно про свою долю.

Але ні. Перше правительством князя Львова „дозволяло” українцям учитися в рідній мові у школах народних і — кінець. Поза тим мала остатися стара московщина на Україні, але вже в ліберальній ліберії. Рух за автономією Ук-

раїни московським лібералам аж так далеко не сподобався, що грозили багнетами.

Прийшов до влади соціаліст Керенський, але і цей супротивлявся довго автономії України, а українському війську відмовив права зборів, з якого московські війська вільно користалися.

Прийшли большевики. Ті знову „в засаді” признають українцям право не лише автономії, але й самостійности, а на ділі підпирають московсько-большевицький рух на Україні, який вважає Україну за кілька губерній, що належать до Московщини. І то ще як підпирають! Підпирають — карабінами і гарматами! Проти українських жовнів, проти українських соціалістів — але не большевицьких — посилають кулі. Проливають кров українського робітника на те тільки, аби піддержати панування своєї партії і на Україні, аби Україна була частиною большевицької Московщини!

УЦРада, як могла, так старалася врятувати революційно демократії всіх народів Росії. Тому вона змагала до того, аби Росію перетворити у федеративну спілку народних республік, на чолі якої стояло б правительтво, що репрезентувало б ті республіки. Тому УЦРада скликала з'їзд народів і тому добивалася, аби відбулися загально-російські установчі збори.

Але що ж, теперішнє большевицьке правительтво все те знехтувало. Всі стремління до перебудови давньої Росії у федеративну спілку народних республік виборює при помочі карабінів. Перші конституційні збори народів Росії розігнано зброєю... Провідників усього руху, а передусім соціалістичного, хоч не большевицького, пакує до тюрми, як за царських часів.

УЦРада не могла такого божевілья терпіти, особливо, коли большевицтво почало від Харкова вбиватися клином в українську територію. І тоді УЦРада поставила большевикам ультимат, в якому зажадала, аби воєня припинили війну проти українського народу. На це відповів перед кількома днями большевицький прем'єр Ленін, відкриваючи з'їзд совєтів у Петрограді, кажучи, що здавить революційний рух в Україні.

На всі провокації Московщини — від князя Львова до Леніна — відповіла Українська Центральна Рада аж тепер найрішучіше — відповіла проголошенням самостійної Української Народної Республіки. Тепер наїзд большевиків на українську територію вже не буде „класовою боротьбою”, „правдивих” соціалістів проти „буржуазних” соціалістів з УЦРади, але наїздом Московщини на Україну, наїздом одної держави на територію другої, отже проголошенням війни...

Розглядаючи відношення „Свободи”, отже американських українців, до

Дмитро Вітовський
командант Українських Збройних Сил у Львові і Секретар
Військових справ ЗОУНР

подій на Україні в 1918-му році, треба вже на початку підкреслити один дуже знаменний момент: надію і певність, що проголошена в Києві Українська Народна Республіка „так або інакше” допоможе Західній Україні визволитись і включитись в єдину Українську Державу. Це, зокрема, підкреслювано в повідомленнях та коментарях до і після підписання Верестейського договору. Висловлюючи певність, що українська делегація в Бересті зробила „все можливе”, щоб визволити Галичину, Буковину і Карпатську Україну, „Свобода” прямо висловлювала домагання амери-

канських українців, щоб уряд УНР поставив Австрії ультимат, домагаючись негайного звільнення тих українських територій і погрожуючи зриванням мирового договору, якщо б так не сталося.

Очевидно, що другою найбільшою вісткою в річнику „Свободи” з 1918-го року є Листопадовий Зрив в Західній Україні. Перша конкретна вістка про це, датована в Амстердамі 4-го листопада і подана за „варшавськими часописами”, отже й у „варшавському навітленні”, появилася в „Свободі” 7-го листопада, під великим заголовком: УКРАЇНСЬКІ

ВІЙСЬКА ЗАЙНЯЛИ ЛЬВІВ І ПЕРЕМИШЛЬ. А ДМІНІСТРАЦІЯ СХІДНЬОЇ ГАЛИЧИНИ В РУКАХ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РАДИ. У повідомленні, поданому також на всю ширину газети, сказано:

Варшавські часописи доносять, що між польськими і галицько-українськими військами прийшло до ворожпечі. Ці останні, маючи поміч від австрійських і німецьких полків, зайняли дня 1-го листопада Львів, столицю Галичини. Перемишль також в українських руках. Австрійська армія, під команду генерала Гавза, в рядах якої знаходиться також архикнязь Вільгельм, посувається в напрямі Рави Рускої і Замостя. Телеграма зі Львова, яка надійшла дорогою через Відень, доносить, що збройні українські сили обсадили львівські державні будинки, взяли в посідання залізниці, телеграфи і телефони та роззброїли воєнів інших національностей. Українська Народна Рада, як це доносить далі телеграма, перейняла у свої руки адміністрацію Східньої Галичини. Телеграма з минулого тижня доносила, що генерал Скоропадський, гетьман України, зібрав велику силу українських і німецько-австрійських військ на границі Холмщини з тим наміром, щоб обсадити Холмщину, як тільки австро-німецькі війська опорозніють російську Польщу.

В тому самому числі „Свободи“ подана також вістка про виїзд української делегації до З'єдинених Держав. У повідомленні, датованому в Амстердамі 4-го листопада, сказано:

Українська Делегація виїхала цього тижня до З'єдинених Держав, як це доносить телеграма з Кисва до берлінської газети „Фосіше Цайтунг“. Ціллю делегації є представити американській публіці національне і міжнародне становище України та вяснити всілякі суперечності. На чолі делегації стоїть Іван Коростовець, бувший російський посол у Пекіні. В склад делегації входять: Дмитро Антонович, бувший міністер маринарки, і Гасенко, бувший мировий делегат на мировій конференції в Верестю Литовським та бувший посол України у Швейцарії.

Становище американських українців до історичних листопадових подій в Галичині з'ясоване в редакційній статті „Свободи“ з 7-го листопада п. з. „ПО 577 ЛПТАХ НЕВОЛІ“, де подана й вістка про переворот. У статті м. і. сказано:

Телеграма з Амстердаму, в Голляндії, під датою 4-го ц. м. принесли вістку, що українські війська побили в Східній Галичині війська польські і зайняли заліз-

ниці, телеграфи і телефони в цілм нашім краю. Опісля Українська Народна Рада у Львові проголосила, що переймає управу над цілою Східньою Галичиною...

577 років була Галичина в польській шляхетській тяжкій неволі. Скільки наш нарід в Галичині натерпівся, скільки перейшов горя і боротьби, яку руїну перебув, а все тяжко було добитись волі...

Тепер управа Галичини в руках Української Народної Ради у Львові. Її ціллю є передусім боронити край, дбати про злуку з Галичиною північної Буковини та угорської України, а опісля злучити ці землі з Українською Республікою та пильнувати, аби міжнародна мирова конференція затвердила злуку українських земель в одну Українську Народну Республіку...

Однак, крім цих важних і пильних заходів, львівська Українська Народна Рада мусить готовитись також до внутрішнього перестрою краю. Як звісно, ціла управа краю була чужа, польська; шкільництво було майже скрізь польське, а найважніше це те, що половина землі українського народу в Галичині і всі ліси були в руках польської шляхти... Отже, коли львівська Українська Народна Рада скличе установчі збори для Галичини для постанов у внутрішніх справах краю, то головною річчю їх буде — віддати народові землю, від віків загарбану польською шляхтою...

Вітаємо свободу нашого старого краю і бажаємо всьому українському народові Галичини якнайскоріше серед миру забезпечити для свого краю повну свободу та злучити його, разом з нашими буковинськими і угорськими землями, з кийвською **УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ.**

КАЛЕЙДОСКОП ПОДІЙ

Ми віддали окрему увагу повідомленням „Свободи“ про дві найважливіші для українського народу події в 1918-му році: проголошення незалежності Української Народної Республіки в Кисві 22-го січня і встановлення української державної влади у Львові та в Західній Україні 1-го листопада, цитуючи при цьому і становище „Свободи“ до тих подій.

Далі подамо загальну хроніку всіх найважливіших українських і міжнародних подій з того часу так, як вони були передавані в „Свободі“, зосереджуючи увагу на двох, головних в нашій історії того року місяцях: січні і листопаді. Щоб не ускладнювати реєстру, подаватимемо дати самих вісток і дати їх проголошення у

„Свободі”. При вістках зазначатимемо також назви місцевостей, з яких ці вістки передавано, бо це дуже часто характеризує саму вістку і її тенденцію. Часом траплялися й такі вістки, що не були згідні з фактичним станом. Проте, ми будемо їх реєструвати, бо в цій хроніці йде нам не про ствердження історичних фактів, які тепер уже відомі, як радше про те, щоб сьогодні відтворити ту велику добу нашої історії так, як її переживав наш нарід, зокрема американські українці.

„Свобода”, 3-го січня

Лондон, 2 січня. Большевики зривають мирові переговори в Берестю Литовським, домагаючись відкликання німецьких військ з Польщі, Литви та інших зайнятих ними територій російської імперії. Українці зажадали, щоби Україна була заступлена урядово і офіційно своєю державною репрезентацією.

Петроград, 2 січня. Українське правительство вислало большевикам ультимат, домагаючись відкликання большевицьких військ з території України впродовж 24 годин.

Стокгольм, 1 січня. Українські і козацькі війська у великій битві на південно-західнім фронті лобили большевиків, взявши полонених і здобувши зброю. На вулицях Одеси знову прийшло до боїв між українцями і большевиками.

„Свобода”, 5-го січня

Лондон, 4 січня. Большевики признають незалежність України і рішили на цій базі почати переговори з українським урядом, але під умовою, що Україна не буде ставити перешкод у воєнних операціях проти козацького отамана ген. Каледіна. „Н. И. Тайме” доносить у телеграмі з Петрограду, що в українським правительстві зайшли зміни і що Петлюра, організатор української армії, уступив з посту міністра війни, а його місце зайняв адвокат Порш. Телеграма з Берестя Литовського доносить, що там прибули українські де-

легати на мирові переговори з центральними державами. Правительство большевиків повідомило про скликання установчих зборів Росії на 18-го січня. Делегація українських послів на ці збори вже прибула до Петрограду. Тим часом українське правительство в Києві повідомило, що відтепер воно вестиме свої міжнародні справи на власну руку.

„ Свобода”, 10-го січня

Вашингтон, 8 січня. Президент Вилсон проголосив своїх 14 пунктів, ставлячи їх як передумову миру.

Лондон, 8 січня. Кореспондент „Дейлі Ньюз” доносить, що Українська Центральна Рада готова розпочати окремий мировий торг з Німеччиною. В Берестю вже мало відбутись перше формальне засідання між українськими і німецькими делегатами. Тим часом на Україні проголошено перемир'я між українськими і большевицькими військами. Україна погодилась відмовити допомоги ген. Каледінові, а большевики погодились відкликати свої війська з української території.

Париж, 7 січня. Місцева преса подає вістки, з яких виходить, що французький уряд готовий визнати Українську Центральну Раду за уряд України.

„Свобода”, 12 січня

Петроград, 10 січня. Французький уряд імеував генерала Табуї представником Франції в Українській Республіці. В Петрограді вважають цей крок за формальне визнання Францією незалежності України. Тим часом з Берестя повідомляють, що Україна і Росія подали собі руки і йтимуть разом у мирових переговорах з центральними державами. З Берна, Швейцарія, повідомляють, що Росія і Болгарія підписали окремий мир. В самій Росії продовжується громадянська війна.

„Свобода”, 15 січня

Амстердам, 11 січня. Голубович, український делегат у Берестю Ли-

товським, склав на вчорашньому засіданні заяву, що Україна, відискавши своє міжнародне існування, яке вона була втратила перед 250 роками, рішила зайняти незалежне становище в теперішніх мирових переговорах і що Генеральний Секретаріат України доручив йому передати представникам усіх держав, заступлених на конференції, ноту такого змісту:

„Українська Народна Республіка подає до відома всіх воюючих і невірних держав слідує:

Українська Центральна Рада проголосила дня 20-го листопада Народну Республіку і цим фактом означено її міжнародне становище. Змагаючи до створення федерації всіх республік, які поставили на території бувшого російського царства, Українська Народна Республіка займає через свій Генеральний Секретаріат незалежне становище, як довго формування федерального правління знаходиться в стадії творення і доки відносини між Україною і майбутньою федерацією не будуть означені“.

Голубович в дальшому запротестував проти поведінки большевицьких комісарів, які заключили перемир'я незалежно від українських делегатів, і склав заяву, що Україна бореться за загальний світовий мир на демократичних підставах, який вимагає задоволення навіть найменшому народові необмеженого права на самовизначення, з відповідним забезпеченням, щоб ці народи мали можливість висловити дійсно свою волю.

„Свобода”, 17 січня

Лондон, 15 січня. Альянти відносяться прихильно до України, доказом чого може послужити вістка, що Франція позичила Україні 2,000,000 рублів у золоті, а французька друкарня грошей надрукувала велику кількість українських паперових грошей — доносить телеграма „Таймсу”. У телеграмі рівночасно подається, що Винниченко, президент Генерального Секретаріату України, заявив у своєму довгому звідомленні перед Центральною Радою, що Франція, З'єднані Держави Америки, Англія, Бельгія та Румунія надзвичайно зацікавлені організацією української республіки. Винниченко ствердив, що Україна становить оазу порядку се-

ред російської анархії. Тим часом англійська партія Праці проголосила сьогодні свою прокламацію, домагаючись повного права на самовизначення для всіх народів. Мирові переговори в Берестю перервано на неозначений час.

„Свобода”, 19-го січня

Петроград, Лондон, Стокгольм, 17 січня. На передмістях Полтави ведуться запеклі бої між українськими і большевицькими військами. Завзяті бої між українцями і большевиками продовжуються на вулицях Одеси. Большевики безпощадно нищать Україну, а взятих в полон українців вивозять на Сибір. Переговори в Берестю продовжуються.

„Свобода”, 22 січня

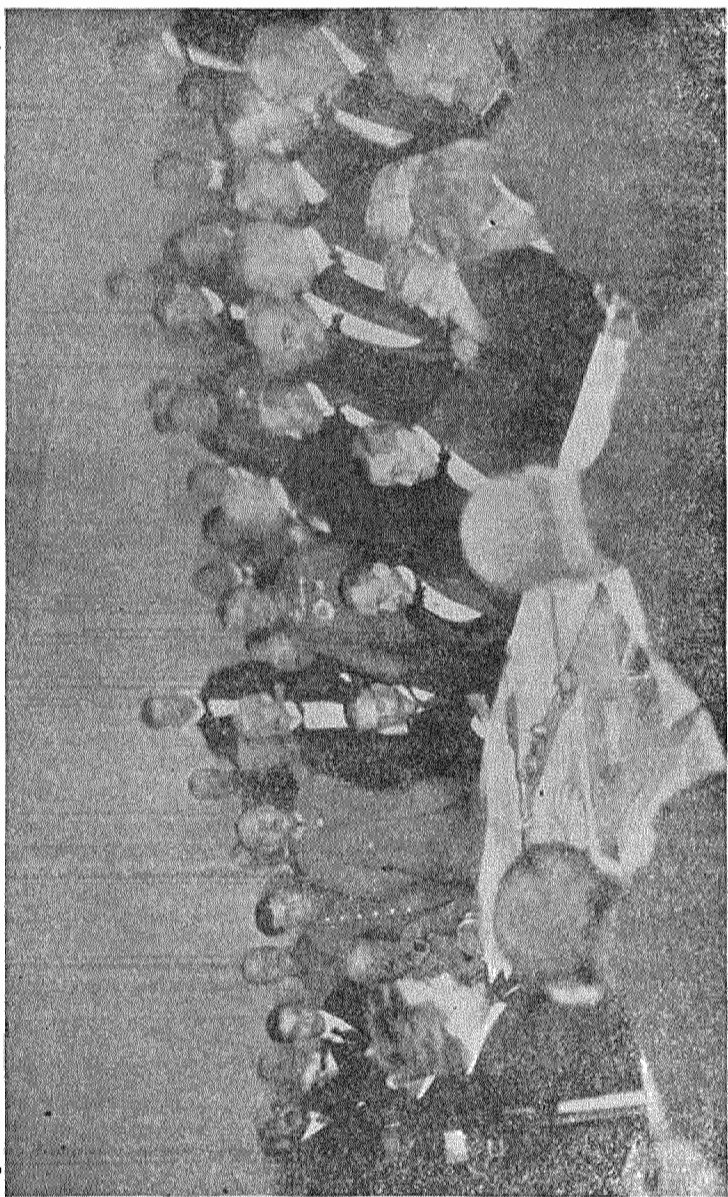
Телеграми з Петрограду, Лондону, Стокгольму, Берліну, датовані 17, 18 і 20 січня. Большевики зривають Установчі Збори в Петрограді, намагаючись захопити в свої руки їх контролю. На вулицях міста, як і в цілій Росії, продовжується громадянська війна. Українські делегати в Берестю продовжують окремі переговори з центральними державами в справі миру. Троцький гостро виступив проти УЦРади, відмовляючи їй права до будь-якої самостійної політичної акції та визнаючи [створений большевиками] Український Центральний Комітет у Харкові. Українські делегати на Установчі Збори в Петрограді не взяли участі в зборах і заявили, що виїжджають додому. На приблизно 100 українських делегатів тільки 15 було приєднаних на зборах.

„Свобода”, 29-го січня

Повідомлення про проголошення самостійності Української Народної Республіки зрефероване окремо на початку цієї хроніки.

„Свобода”, 31 січня

Повідомлення про дальший натиск большевиків на Україну та про зривання російсько-румунських дипломатичних відносин. У Фінляндії також почалася „революція проти буржуазії”.

Українська Делегація підписує мировий договір з Центральними Державами в Бересті
Литовському

ГОЛОВНІ ВІСТКИ ПРО ПОДІЇ В ЛЮТОМУ

У першому лютневому числі „Свободи” подано велику вістку про захоплення большевиками столиці України, Києва, та про завзяті бої між українськими і большевицькими військами в багатьох районах України. Російський з'їзд робітничих і солдатських депутатів схвалив конституцію для „Російської Советської Соціалістичної Республіки”.

У „Свободі” з 5-го лютого подано вістку про те, що большевицькі війська, зайнявши Київ, заарештували Винниченка і членів УЦРади, а в черговому числі вже подано повідомлення, що Київ знову в українських руках, що головний командант большевицьких військ Криленко і члени його штабу заарештовані українцями та що Голубовича найменовано президентом Українського Головного Секретаріату. Наче характеризуючи ці повідомлення, в черговому числі „Свободи” під великим заголовком надруковано повідомлення: „Суперечні вісті про події на Україні”.

Очевидно, що найважливішим повідомленням в лютому була вістка про мир у Бересті Литовським. Її подала „Свобода” в числі з 12-го лютого під величезним заголовком: „УКРАЇНА ЗАКЛЮЧИЛА МИР.” Вістку подано з Лондону з датою 9-го лютого і вона дослівно звучала: „Нинішній урядовий звіт з Берліну доносить, що нині о год. 2-ій рано підписано мировий договір між центральними державами і Україною. В імені України підписали договір представники Української Центральної Ради”. Подробиці з тієї конференції, на якій підписано договір, подано в довшій телеграмі з Амстердаму, а в черговому числі „Свободи”, з 14-го лютого, подано і повний текст того договору. В тих числах подано також повідомлення про „велику перемогу українських військ над большевиками” в Сарнах та вістку, що „Франція і Англія визнали незалежність Української Народної Республіки”. В усіх дальших лютневих числах „Свободи” переважають вістки про невпинні бої між українськими і большевицькими військами.

БЕРЕЗЕНЬ

До найважливіших вісток у „Свободі” в березні 1918-го року належать: велике повідомлення про ВИЗВОЛЕННЯ КИЄВА українськими військами 2-го березня; про те, що РОСІЯ УХВАЛИЛА МИР З УКРАЇНОЮ 6-го березня; про здобуття Одеси українськими і німецькими військами 13-го березня та повідомлення про „критичне положення на Україні” і про „протест українського уряду проти німецьких зловживань і насильств.”

У КВІТНІ

Найбільші заголовки в „Свободі” у квітні 1918-го року відносяться до:

Виданої українським урядом заборони вживати російську мову на Україні, при чому „Свобода” від себе додала, що це відноситься, правдоподібно, до вживання тієї мови в урядах і урядових документах; до закросних на велику скалю військових акцій на західному і східному європейських фронтах.

ТРАВЕНЬ

Уже з повідомлень, поданих в кінці квітня, видно було велике напруження між українським урядом і німецьким „союзником”, що прийшло до вибуху з початком травня. У „Свободі” з 4-го травня подано під великим заголовком телеграму з Гааги про те, що „українське правительство зголосило протест у Берліні проти вміщування німців у внутрішні українські справи”. УЦРада, зокрема, за протестувала проти повседінки команданта німецьких військ на Україні, ген. Айхгорна, та німецького амбасадора Швайценштайна, які наказали українським селянам звернути землю московським і польським дідичам. УЦ Рада видала проклямацію, щоб селяни не слухали цього і жадного іншого безпосереднього наказу німецького команданта, і загрозила ревізцією, якщо німці не шануватимуть суверенних прав України. При цьому повідомлено, що „німці завели в Києві воєнний стан і ув'язнили деяких членів уряду”.

Гетьман Павло Скоропадський

ГЕНЕРАЛ СКОРОПАДСЬКИЙ ГЕТЬМАНОМ УКРАЇНИ — це повідомлення подано в „Свободі” величезним заголовком 7-го травня; в детальних телеграфічних повідомленнях з Амстердаму, датованих 4-го травня, сказано:

Телеграма з Кисва, яка тут наспіла через Берлін, подає такі подробиці про повалення дотеперішнього та встановлення нового українського правительства:

На зборах, дня 29-го квітня, в яких брало участь кілька тисяч селян з усієї України, виявлено невдоволення селян з політики правительства та остаточно прийнято резолюцію, поб:

СКИНУТИ ІСНУЮЧЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО;

ЗАКРИТИ УКРАЇНСЬКУ ЦЕНТРАЛЬНУ РАДУ;

УНЕВАЖНИТИ УСТАНОВЧІ ЗБОРИ, ЯКІ ВУЛИ СКЛИКАНІ НА ДЕНЬ 12-го ТРАВНЯ, І ЗАЛИШИТИ СПРАВУ УДЕРЖАВЛЕННЯ ЗЕМЛІ.

ГЕНЕРАЛА СКОРОПАДСЬКОГО, ПОТОМКА ДАВНЬОГО ГЕТЬМАНА КОЗАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ, ПРОГОЛОШЕНО ГЕТЬМАНОМ УКРАЇНИ. Він сейчас удався на площу перед Софійським Собором, де відбулося його торжественне запрясування. Скоропадський був командантом гвардійського полку кавалерії в російській армії, має славу доброго офіцера, але не брав участі в політиці.

Українська Центральна Рада, маючи вже від початку слабу підтримку збоку військ, продовжувала своє засідання, але опісля уступила, коли війська перемовлено, щоб вони відступили для омивення проливу крови. За винятком деяких менших боїв, в яких мало впасти кілька жертв, революція пройшла цілком спокійно. Уступлення давнього правительства, як це заявив заступник німецького канцлера, відбулося цілком спокійно. Президент українського кабінету міністрів, Всеволод Голубович, і президент Української Центральної Ради, проф. Михайло Грушевський, заявили щодо своїх осіб, що складають свою владу, і залишили своїм товаришам вільну руку щодо співучасті в новім правительстві. Берлінська часопись „Фосіте Цайтунг” доносить, що в склад нового українського кабінету міністрів увійшли: Василенько, як прем'єр (конституційний демократ), Лоський, як міністер закорд. справ (федераліст), Лизогуб, як міністер внутр. справ (конст. демократ) і Слівінскі (поляк), як міністер війни. Новий прем'єр Василенько належить до партії кадетів (конст. демократ). Він протриває цілковитому відлученню України від Росії. Обидві партії, кадети і українські федералісти, є умірковані в на-

ціональних змаганнях і є за злукою України з Росією.

У редакційній статті „Свобода” коментує переворот і встановлення нового уряду з гетьманом на чолі, як „німецьке насильство над Україною”. В статті сказано:

„Не селянство, не працюючі українські маси повалили Українську Центральну Раду, вчинила це Німеччина, при допомозі ворогів українського народу. Українська Центральна Рада була заступницею інтересів працюючого люду України, вона берегла цих інтересів... Але Німеччині це не на руку, вона хоче поживи, бо її населення вмраєє з голоду... Були випадки, що німецькі війська стріляли з кулеметів до українських селян, які не дозволяли німцям насильно забирати від них збіжжя. Ці злочини таврувала Українська Центральна Рада, закликаючи Німеччину придержуватись постанов мирового договору та не вміщуватись до внутрішніх українських справ... Німеччина поповнила насильство над Україною і за це мусить відпокутувати”.

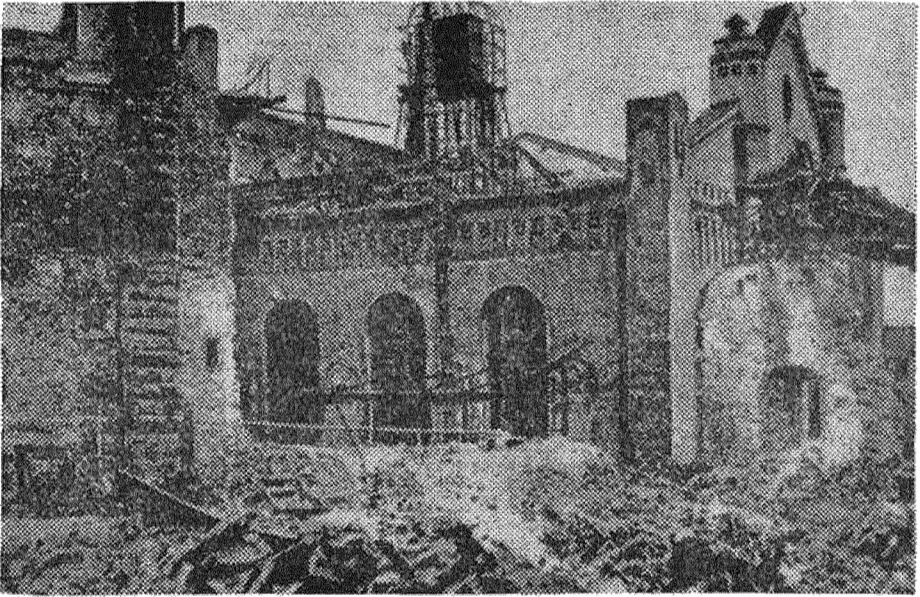
З такого становища до гетьманського перевороту подано й дальші повідомлення в „Свободі” про події в Україні. Заголовки цих повідомлень: „Продовжуються німецькі насильства в Україні”; „Рука центральних держав у поваленні правительства УЦ-Ради”, і т. п. Для характеристики дальших повідомлень подаємо окремі заголовки з поодиноких чисел „Свободи”:

14-го травня: Гетьман Скоропадський заповідає земельні реформи. Поступовання німецьких властей на Україні викликало роз'ярення серед населення. У Києві розпочалися мирові переговори між Україною і Росією.

18-го травня. Правительство України проголошує свою програму. „Свобідна, незалежна і сильна Україна” має бути кличем нового правительства. Ген. Рогоза іменованій міністром війни в новім українськім правительстві. Протинімецькі настрої в Україні. Восний стан в Одесі, Плятаві і Катеринославі.

21-го травня. На цілій Україні проголошено восний стан. Мирові переговори між Україною і Росією почнуться 22-го травня.

23-го травня. Домашня війна на Україні. Українська Центральна Ра-

Київський Арсенал після здобуття його Гайдамацьким Кошем Слобідської України під проводом Симона Петлюри

да існує далі. Гетьман Скоропадський організує проти неї військо. Німці мають намір всю владу на Україні взяти в свої руки.

25-го травня. Завзята боротьба в Києві. Утеча правительства Скоропадського з Києва. Пруські полки спішають на поміч. Поляки ведуть торг з австрійським правительством — за явилися проти поділу Галичини.

28-го травня. Українські селяни проти гетьмана Скоропадського. Мирні переговори України з Москвою мають початись 28 травня. Проголошення Білоруської Республіки під німецьким військовим протекторатом.

У ЧЕРВНІ

Упродовж червня перші великі заголовки в „Свободі” відносяться переважно до подій на західному фронті, зокрема до наступу німців на Париж та до активності на італійському фронті. В українських справах заголовки говорять про такі події: **УКРАЇНА ПРИЗНАЛА НЕЗАВИСИМІСТЬ ВІЛОРУСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**; Мир між Україною і Москвою

буде аж по звільненні всіх українських земель; Українська Рада з Далекого Сходу домагається влучення до України Маньджурської і Амурської областей; Українські і московські делегати підписали тимчасовий мировий договір; **УКРАЇНА НАПЕРЕДОДНІ ПРОТИНІМЕЦЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ**; Велика пожежа в Києві; Цар Николай і його син не живуть; Урядова криза в Австрії через Галичину.

У ЛИПНІ

Коротка характеристика заголовних повідомлень у „Свободі” за липень 1918 р.: Битва над Марною; Натяки на можливість збройної альянтської інтервенції в Східній Європі; Україна і Московщина погодилися застосувати етнографічний принцип у переговорах для визначення кордонів; Збільшується спротив і виступи українських народних мас проти уряду гетьмана Скоропадського; В Московщині здавлено спробу протибольшевицької революції.

У СЕРПНІ

Подібно, як і в попередніх двох місяцях, головні повідомлення в „Свободі” відносяться до подій на західньому фронті, зокрема до участі американських військ в боях з німцями. До найважливіших повідомлень в українських справах належать вістки про такі події, як убивство головного команданта німецьких військ на Україні, ген. Айхгорна і його адьютанта, проголошення воєнного стану в усій Україні, масові арешти в Києві та ув'язнення Винниченка і Голубовича, дальше поширення протигетьманського руху та багато вісток про підготовку визвольної акції галицьких українців. З Московщини подано вістки про встановлення большевицької диктатури під проводом Леніна, Троцького та Зінов'єва і про розгортання большевицького терору.

У ВЕРЕСНІ

Повідомлення у вересневій „Свободі” стоять уже під знаком розвалу Австро-Угорщини та калітуляції центральних держав. Головні з них такі: послів у Відні проти влучення Східної Галичини до Польщі.

10-го жовтня. **ВІДПОВІДЬ ПРЕЗИДЕНТА ВІЛСОНА: РОЗ'ЄМ ОРУЖЖЯ МОЖЛИВИЙ, КОЛИ ВІЙСЬКА ЦЕНТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВ ОПОРОЖНЯТЬ ЗАЙНЯТІ ТЕРИТОРІЇ.** Австрія напередодні революції. На місце большевиків має прийти правительство під проводом проф. Мілюкова.

12-го жовтня. **ЗМАГАННЯ НІМЕЧЧИНИ ДО РЕСПУБЛІКИ.** Німецький цісар мав зректися престолу в користь свого сина Августа Вільгельма. Рада міністрів у Відні рішила завести автономію для народів Австро-Угорщини. Завзяті бої у Франції продовжуються.

15-го жовтня. **НІМЕЧЧИНА ПОГОДЖУЄТЬСЯ НА ВСІ УСЛІВ'Я ПРЕЗИДЕНТА ВІЛСОНА.** Сподіюється кризи в українському правительстві. Україна має стати монархією. Зірвано переговори між Україною і большевиками. Ув'язнення большевицьких делегатів. Україна має ввійти назад в склад давньої невідомої Росії.

АВСТРІЯ ПРОСИТЬ МИРУ І ВІЛСОН ВІДКИДАЄ ПРОСЬБУ АВСТРІЇ ПРО МИР. Багато повідомлень про наступи альянтських, зокрема американських, військ на західньому фронті. З важливіших вісток ще треба відзначити такі: Америка визнала незалежність Чехословацької республіки; Слов'янські народи Австро-Угорщини напередодні революції. З українських вісток: дальші повідомлення про невдоволення і виступи проти уряду гетьмана Скоропадського та про активність галицьких українців. Під великими заголовками подано вістки про **ЧЕРВОНІЙ ТЕРОР В РОСІЇ** та про зірвання Америкою всяких зв'язків з большевиками, які проголосили „воєнний стан” проти Америки.

РІШАЛЬНІ ПОДІЇ В ЖОВТНІ

Усі числа „Свободи” в жовтні стоять вже під знаком рішальних жовтневих і листопадних подій. Тому до речі буде перейти знову до реєстру заголовків кожного числа „Свободи”.

1-го жовтня. **БОЛГАРИ ПРОСЯТЬ АЛЬЯНТІВ ПРО МИР.** Альянти зажадали від Болгарії цілковитого зірвання з центральними державами. Німецька соціалістична преса домагається безпроволочного миру і демократичного правительства. Большевики грозять знищенням Москви. Тисячі „буржуазії” падають жертвою „червоного терору”.

3-го жовтня. **БОЛГАРІЯ ПІДПИСАЛА РОЗ'ЄМ ОРУЖЖЯ.** Страх перед большевиками був причиною, що Болгарія рішила покінчити війну. В Німеччині жадають парламентарного правительства. Цілий кабінет уступив. Організація української армії. Побіда революціонерів коло Канева.

5-го жовтня. **ЗАГАЛЬНИЙ ВІДВОРОТ НІМЦІВ У ФРАНЦІЇ І БЕЛЬГІЇ.** Українці протестують проти заяви австрійського прем'єра в справі полагодження польського питання.

8-го жовтня. **НІМЕЧЧИНА ПРОСИТЬ О МИР.** Годиться на всі точки, які президент Вілсон подав у своїх бесідах. Австрійський прем'єр Гусарек уступив. Соціалісти і німецькі партії домагаються права самовизначення. Рішучий протест українських

Вудро Вилсон президент ЗДА

17-го жовтня. **ВІДПОВІДЬ ПРЕЗИДЕНТА НА ДРУГУ НОТУ НІМЕЧЧИНИ.** Президент дає до пізнання, що переговори можливі лише з дійсним народним правительством. Гетьман України має віднести до президента Вилсона в справі опорожнення зайнятих територій. Німецька революційна армія на Україні.

19-го жовтня. **НЕДАЛЕКИЙ УПАДОК ГЕТЬМАНА СКОРОПАДСЬКОГО.** Революція на Україні змагається. Австро-Угорщина розпадається. Маляри і чехо-словаки проголошують незалежність. Революційні заворушення в Німеччині.

У повідомленнях з України говориться про організацію „селянської армії”, на бік якої переходять також німецькі вояки, вбиваючи офіцерів.

22-го жовтня. **ВІДПОВІДЬ ПРЕЗИДЕНТА ВІЛСОНА НА НОТУ АВСТРІЇ:** автономія для народів Австрії невиспачаюча — самі народи мають тепер рішати про свою долю. Чехо-словаки проголосили своє правитель-ство, а польські послы опустили ві-

денський парламент. Небезпека большевизму щораз більша.

24-го жовтня. **„МАНІФЕСТ НЕВДОВОЛИТЬ УКРАЇНЦІВ, ЯКІ НЕ МАЮТЬ ДОВІР'Я ДО ЦІСАРСЬКИХ ОБІТНИЦЬ” — ЗАЯВИВ Д-Р ПЕТРУШЕВИЧ.**

26-го жовтня. **УКРАЇНСЬКИЙ КАБІНЕТ УСТУПИВ.** Змагання до повалення большевиків і нав'язання приязних відносин з альянтами.

У „Свободі” з 29-го жовтня появилась під величезним заголовком: **„ГАЛИЦЬКІ УКРАЇНЦІ ПРОГОЛОСИЛИ НЕЗАВИСИМІСТЬ”** така коротка вістка, подана також великими літерами на повну ширину сторінки:

„Амстердам, 25 жовтня. Українські Установчі Збори у Львові проголосили цілковиту незалежність українських земель Австрії і Угорщини. Цюріх, Швайцарія, 25 жовтня. Галицькі українці проголосили незалежність української держави, яка обіймає всі землі Австро-Угорщини, заселені українським народом. Нова держава, столицею якої є Львів, заявила, що вже більше не признає влади цесаря Карла, ані віденського правительства, а тільки владу міжнародної мирової конференції”.

ІСТОРИЧНИЙ ЛИСТОПАД

Повідомлення в „Свободі” за 1918-ий рік дійшли до свого верхка саме в тому історичному листопаді, на який припадає і формальне закінчення першої світової війни. Ось ці вістки в заголовних повідомленнях „Свободи”:

2-го листопада. **РЕВОЛЮЦІЯ В АВСТРО - УГОРЩИНІ.** Туреччина прийняла всі умови альянтів та заклучила роз'єм оружжя. Гетьман Скоропадський вислав українські війська на Холмщину і Підляшшя. В Катеринославі 40,000 німців збунтувались та вистріляли своїх офіцерів.

5-го листопада. **АВСТРІЯ ЗАКЛЮЧИЛА РОЗ'ЄМ ОРУЖЖЯ.** Австро-угорські українці злучились з Україною. Болгарія проголосила республіку. Угорщина республікою. Гр. Тіса замордований. Австро-угорська фльота в руках південних слов'ян.

Повідомленням у „Свободі” з 7-го листопада, в якій подано вісті про перебрання влади в Галичині українцями, віддано окрему увагу на початку цієї хроніки.

9-го листопада. РЕВОЛЮЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ. Всі воєнні пристані і вся німецька фльота в руках революціонерів. Прем'єр польського кабінету проголосив Польську республіку.

12-го листопада. У цьому числі „Свободи” тільки один заголовок, найбільший за 65 років існування „Свободи”: КІНЕЦЬ ВІЙНИ! Під цим заголовком також величезними літерами подана вістка: „Вашингтон, 11 листопада. Роз'єм оружжя підписаний — проголосив департамент заграничних справ сьогодні о год. 2.56 рано. Війна закінчиться нині о год. 6-ій рано після вашингтонського часу, то є о год. 11-ій після часу в Парижі. Німецькі делегати підписали роз'єм оружжя опівночі”.

14-го листопада. НІМЕЧЧИНА ПРОГЛОШЕНА СОЦІЯЛІСТИЧНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ. Просить президента Вилсона, щоби вплинув на злагіднення строгих умов роз'єму. АВСТРІЙСЬКИЙ ЦІСАР КАРЛО УСТУПИВ З ПРЕСТОЛУ. Австрійські німці проголосили злуку з німецькою республікою.

16-го листопада. МИРОВІ НАРАДИ ВІДБУДУТЬСЯ В ПАРИЖІ. Загальні втрати американської армії на 100,000 людей. Між поляками і українцями прийшло до заключення 5-дньового роз'єму.

19-го листопада. ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ АРМІЇ. Вступні мирові переговори почнуться в половині грудня. Ген. Пілсудський перейняв власть регенції. Дашинський іменований прем'єром Польщі.

21-го листопада. РОСІЯ ФЕДЕРАТИВНОЮ ДЕРЖАВОЮ. Україна має ввійти в склад російської федерації. Нове правительтво на Україні. Переговори між поляками і українцями в справі спірних земель. Депутація американських українців у Вашингтоні.

23-го листопада. МОСКАЛІ ПОВАЛИЛИ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО. Московські війська під командою ген. Денікіна зайняли Київ. Ад-

мірал Колчак іменований омським правительством диктатором Росії.

26-го листопада. СТВОРЕННЯ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ. Проф. Юліян Романчук іменований прем'єром, д-р. Кость Левичський міністром закордонних справ. Загальні втрати ЗДА у війні виносять 236,117, між ними 53,169 вбитих. ВІСТКА ПРО ЗАЙНЯТТЯ КИЄВА НЕПРАВДИВА.

28-го листопада. ЛІВКНЕХТ ЗЛОБУВ ВЛАСТІ У НІМЕЧЧИНІ. Президент Вилсон віде у вівторок до Франції. БОРОТЬБА В ГАЛИЧИНІ ТРИВАЄ ДАЛЬШЕ. Поляки просять альянтів, щоби обсадили Львів.

30-го листопада. КРИВАВА БОРОТЬБА У ЛЬВОВІ. Поляки вимордували багато тисяч жидів. Нове українське правительтво в Києві має всеросійський характер.

ВЕЛИКІ ЗМІНИ В ГРУДНІ

У грудневих числах „Свободи” знову вибиваються на перше місце повідомлення, що відзеркалюють бурхливі події і зміни на Україні.

„Свобода” з 3-го грудня подає під великим заголовком, що „УКРАЇНЦІ ПРОСЯТЬ АЛЬЯНТІВ О ПОМІЧ.” У дальших повідомленнях під цим заголовком сказано, що [несазваний] голова української делегації в Берліні заявив кореспондентові Ассошіейтед Прес, що українці кликали німців на поміч тільки тому, що альянти були далеко, а боротьба проти більшевизму вимагала негайної акції. Далі він заявив, що німці зловжили договором, розігнали український парламент і наставили свій уряд під проводом гетьмана Скоропадського, і тому висловив надію, що „альянти візьмуть Україну під свою опіку та уможливлять скликання установчих зборів”. Далі інформується, що гетьман Скоропадський найменував князя Долгорукова командантом українських військ. Надруковано також обширні вістки про вчинені поляками проти українські і протижидівські погроми у Львові.

„Свобода” з 5-го грудня подає переважно повідомлення про польсько-українські бої в Галичині.

7-го грудня у „Свободі” знову величезний заголовок: РЕВОЛЮЦІЯ НА УКРАЇНІ. А далі: УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ПІД ПРОВОДОМ ВИННИЧЕНКА. Польські орди наступають на українські землі, зайняли Берестя Литовське.

У повідомленні про революцію в Україні, поданому телеграмою з Лондону, на підставі вісток з Петрограду, сказано: На Україні вибухла революція, правительство звернулось до альянтів, щоб вони обсадили чорноморські пристані. Рівночасно подано датоване ще в листопаді таке повідомлення Української Народної Ради в Парижі:

Згідно з останніми інформаціями з Києва, Винниченко, бувший прим'єр українського кабінету, створив ще перед кількома тижнями народний кабінет міністрів, попри кабінет гетьмана Скоропадського. В склад того народного кабінету ввійшли предстаники Українського Народного Союзу, який є коаліцією всіх українських демократичних партій. Переважна частина урядовців з правительства гетьмана Скоропадського є прихильниками Українського Народного Союзу. Український Народний Союз ззиває помічі альянтів до боротьби проти большевиків і до зорганізування української держави, згідно з принципами, проголошеними альянтами і З'єдиненими Державами Америки.

Великою сенсацією мусіла бути для американських українців „Свобода” з 10-го грудня, в якій величезними літерами подано, що: **КИЇВ І ЛЬВІВ В РУКАХ УКРАЇНЦІВ**. У підзаголовку подано спростовану щойно в „Свободі” з 19-го грудня „качку” про „засуд і розстріл генерала Скоропадського”. Повідомлення заслуговують на окрему увагу і тому передруковуємо їх:

Женева, 6-го грудня. Генерал Скоропадський, гетьман України, убитий і вся власть на Україні перейшла тепер в руки Українського Народного Союзу. Війська Українського Народного Союзу здобули Київ по завзятій битві, в якій впало убитих і ранених 10,000 осіб, між ними 500 офіцерів, як це доносить телеграма з Києва.

Париж, 6-го грудня. Телеграма з Одеси до часопису „Люзан Газет” доносить, що генерала Скоропадського, гетьмана України, розстріляно на підставі смертного засуду, оголошеного трибуналом, який був установлений во-

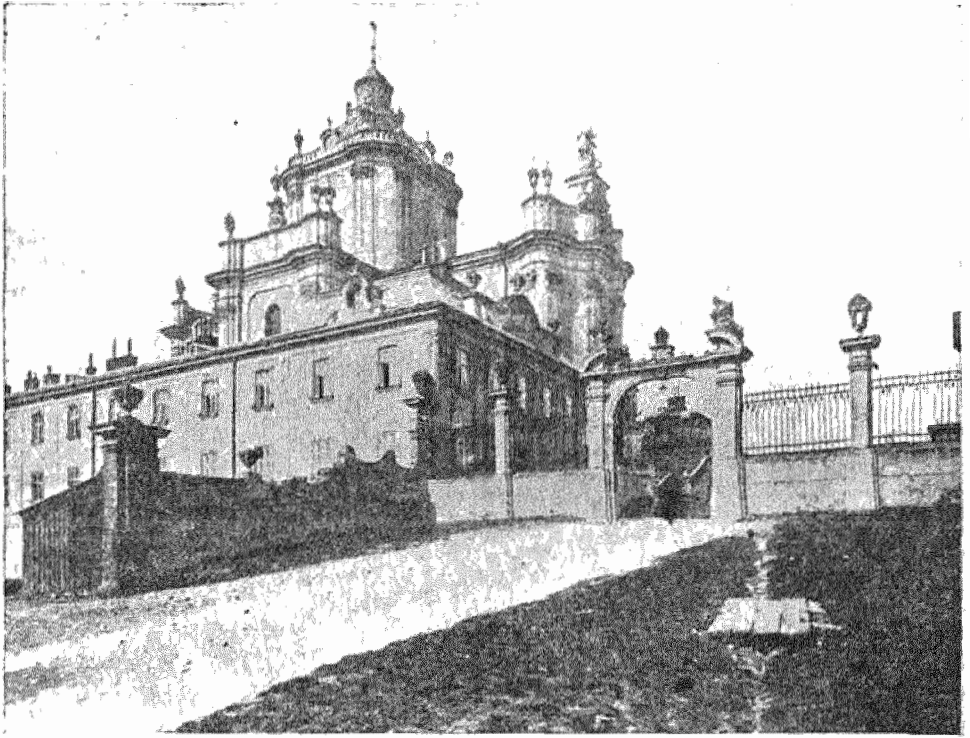
Володимир Винниченко
Перший Голова Генерального Секретаріату Центральної Ради і в 1918-1919 рр. Голова Директорії

вим революційним правительством, на чолі якого стоять Винниченко і Петлюра.

Лондон, 7-го грудня. **УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКА ВІДВРАЛИ ВІД ПОЛЯКІВ ЛЬВІВ І ПОСУВАЮТЬСЯ В НАПРЯМІ ПЕРЕМИШЛЯ**, як це доносить телеграма до Експедиції Телеграф Ко.

Як поставилась „Свобода” до цих змін? В редакційному коментарі, на друкованому в тому самому числі, вона стверджує: „...цей успіх військ Українського Народного Союзу в Києві є великою побідою українського народу над внутрішніми ворогами і наїзниками, і тепер, сподіємось, галицька і буковинська Україна, по зломанні польських наїзників, заявлять свою свобідну волю злучитися з Києвом”.

Чергове число „Свободи”, з 12-го грудня, подає, під великим заголовком: **БОРОТЬБА В ГАЛИЧИНІ ТРИВАЄ ДАЛЬШЕ**, багато вісток з українсько-польської війни. „Свобода” з 17-го грудня інформує головню про акцію американських українців в користь України, зокрема про внесену в Конгресі Гемилем резолюцію в справі незалежності України та до-

Собор св. Юра у Львові

пущення її представників на мирову конференцію.

Докладніші інформації про переворот в Україні подає „Свобода” з 19-го грудня, спростовуючи подану раніше безпідставну вістку про розстріл гетьмана Скоропадського. У повідомленнях сказано, що війська Директорії зайняли всю Україну, що переворот відбувся безкровно, що гетьман Скоропадський зрікся влади і вся влада в Україні перейшла в руки Директорії, в склад якої входять: Винниченко, Петлюра, Січ [правдоподібно перекручене прізвище Швець] і Андрієвський.

В наступних числах „Свободи” інформується про розвиток українсько-польської війни в Галичині та поступове опанування урядом Директорії ситуації на Україні. Є вістки про французів в Одесі та про виїзд українських делегатів, Панейка і Сидоренка, до Парижу.

Цей короткий перегляд заголовних повідомлень „Свободи”, поданий не так для хроніки самих подій, як радше для характеристики, як ці події приймали і переживали американські українці, хочеться ще доповнити подією подій, їх кульмінацією, що сталась 22-го січня 1919-го року на Софійській площі в Києві.

Вістка про злуку українських земель в одну державу появилася у „Свободі” з 25-го січня в телеграмі з Берна, в якій сказано: „До Швейцарії надійшла урядова вістка, що правительство Галицької Республіки, зложеної з бувших австрійських територій, заселених українцями, проголосило злуку Галицької республіки з Україною. Провізоричне правительство Галицької республіки подало цей факт до відома правительством альпійців і мировій конференції та зажадало признання цієї зміни, опертої на праві самовизначення”.

„Свобода” в тому самому числі зайняла до тієї події своє становище в редакційній статті, яку передрукуємо:

Телеграма зі Швейцарії доносить, що Західня Українська Республіка проголосила свою злуку з київською Українською Республікою. Західню Українську Народну Республіку творили, як відомо, Східня Галичина, разом з Лемківщиною, українська Буковина і угорська Русь. Коли ж тепер ця республіка злучилась з київською, то вже є тільки одна Українська Народна Республіка на злучених і з'єдинених українських землях. Поза межами Української Народної Республіки оставала б тільки Кубанщина... але і вона могла б злучитись із соборною Україною.

Сповнилися мрії українського народу; сповнилися надії тих, що за сю велику ідею проливали кров і віддали життя. Радіють нині українці в Києві, що не буде границь серед народу українського, що у Львові вони будуть так само дома, як у Києві, а також радіють українці галицькі, буковинські і закарпатські з угорської Русі, що не даром вони терпіли і проливали кров, бо прийшла година, коли вони свобідною волею злучились зі своїми братами, аби скінчити

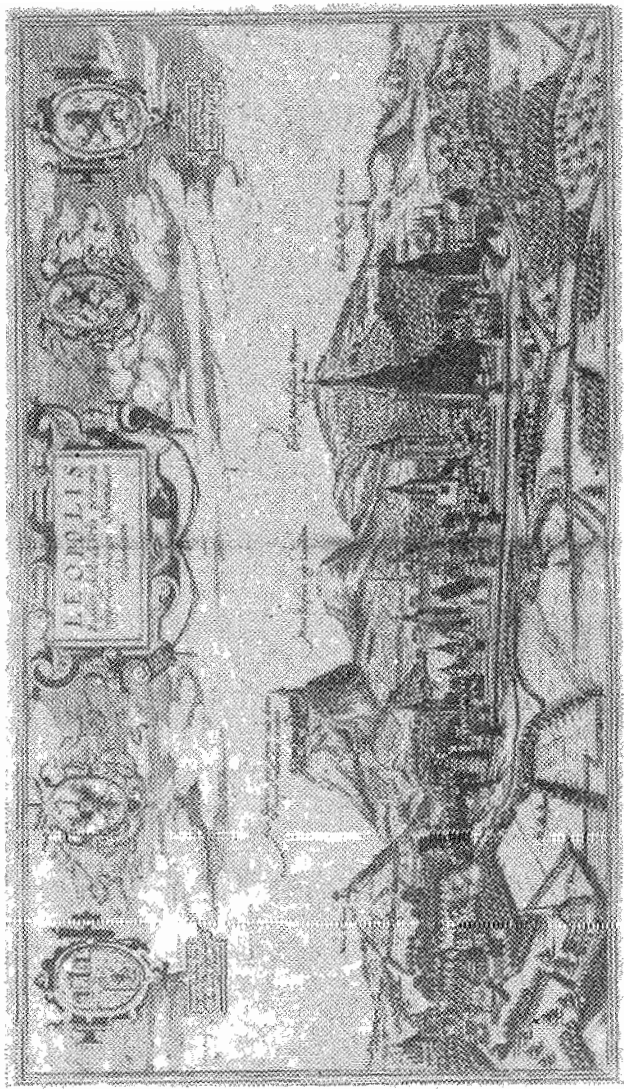
неволю та жити життям вольним, новим. Українці американські не менше радіють цією великою подією. Радіють, що сповнилась мрія їх і їхніх батьків, що як будуть вертатись до старого краю, то вже поїдуть на Україну, до Української Народної Республіки.

Ще багато треба буде боротьби і праці, поки ся з'єдинена Українська Народна Республіка буде сильна і непобідома. До цієї боротьби і праці кожний українець і кожна українка мусять доложити труду і посвяти, але сила у єдності передусім. Як наші брати в старім краю подають собі руки і єднуються та лучать рідні землі, то це полегшить оборону України і запевнить їй силу, розвиток та світлу будучність.

Так в загальному виглядало українське передпріснення сорок років тому в повідомленнях „Свободи”. Опісля це перерішення було заперечене агресією і насильством ворога, але воно єдине, що його визнає український нарід, доказавши це безперервною боротьбою за здійснення тих своїх найвищих ідеалів, що є рівночасно і передумовою миру в світі.

Одна з українських маніфестацій у ЗДА з нагоди роковин 22-го січня

Панорама Львова на гравюрі початку XVII-ого сторіччя.
[З книги Брауна і Гогенберга „Civitates Orbis Terrarum”,
виданої в Кельні 1618-ого року]

НАШ ЛЬВІВ

В СОРОКРІЧЧЯ 1-ОГО ЛИСТОПАДА

Написав Богдан Кравців

Багато імен, багато назов мало у своїй історії місто, збудоване королем Данилом для сина його Лева. На стародавніх мапах місто це визначене водночас трьома основними назвами — Леополіс, Лембург і Львів або Лювов і відомі ці назви з історії ще й у таких звучаннях, як Льві-град і Лемпургія, і Лемберг, і Леобург, і Львуф. Багато подій — пожеж, воєн та облог — пережило воно на протязі свого 700-річного існування. Будувало і формувало його багато націй — українці, німці, вірмени, італійці, греки, жиди, поляки, татари, сарацини. Панораму його — таку єдину в світі, із Волооською Церквою, ратушем і костелом Бернардинів, св. Юром і львівським Великим Театром і Двірцем, збережену і в образах, і в фотокартинах, і в наших спогадах — вирізьблювали і готик, і ренесанс, і барокко, і рококо, і класицизм та ампір австрійської доби. Але ж характером своїм й обличчям своїм місто це — отой Леополіс Тріплекс (потрійний Львів), як його назвав Зіморович у своїй хроніці міста Львова — єдине і неповторне. І тому ж недаремне на гравюрах 16-го і 17-го сторіч город Лева називали не славним, але найславнішим. І тому для всіх отих націй, що заселявали, будували і формували обличчя і характер нашого українського Львова — був оцей Львів завжди — „нашим Львовом”.

Українських первопочинів Львова не заперечували і не заперечують навіть найзавзятіші шовіністи з-поміж загарбників, що, використовуючи співучасть своїх земляків у будіванні і творенні Львова, намагалися заявити своє право до нього. Засновував Льві-град для свого сина Лева галицько-руський король Данило. У-

кріплював його частоколом і вежами-будильницями й іншими заборонами та городницями володар Львіграда князь Лев інколи всупереч наказам татарських наїзників. Це за князя Лева і його наслідників Львіград залюднювався своїми і чужими ремісниками і купцями і став одним з найважливіших торговельних осередків на пограниччі Сходу і Заходу Європи. І вже тоді в 14-ому сторіччі наш український Львів, розташований на українській території й оточений руськими городами Звенигородом, Домажиром, Страдчем, Щекотином, Деревачем і Рокітном — славиться своїми десятками українськими церквами, що три з них — Святого Миколи, П'ятниць і св. Онуфрія збереглися досьгодні, і двома римо-католицькими костелами, — призначеними для німецьких поселенців Львова. І цього нашого українського Львова поривалися боронити перед мазовецьким пришельцем Юрієм Тройденовичем, що для здійснення своїх загарбницьких плянів віру змінив, і на пошанування прав і привілеїв львівського населення присяг, й обороняли львівські українці того часу — Ходзьки, Лисі, Елізаровичі, Кракули та Молдавовичі під проводом Дмитра Детька.

Не змінила свого ставлення до польських окупантів навіть і та львівська Русь XVI і XVII сторіч, що, за словами істориків, і вбиралася по-польськи і говорила і писала по-польськи, а навіть у непохитній фортеці своєї окремішности — у Ставропигії, радила і списувала протоколи по-польськи. Для цієї назовні сполученої львівської Русі — Львів залишався завжди нашим українським Львовом й устами ставропигійського

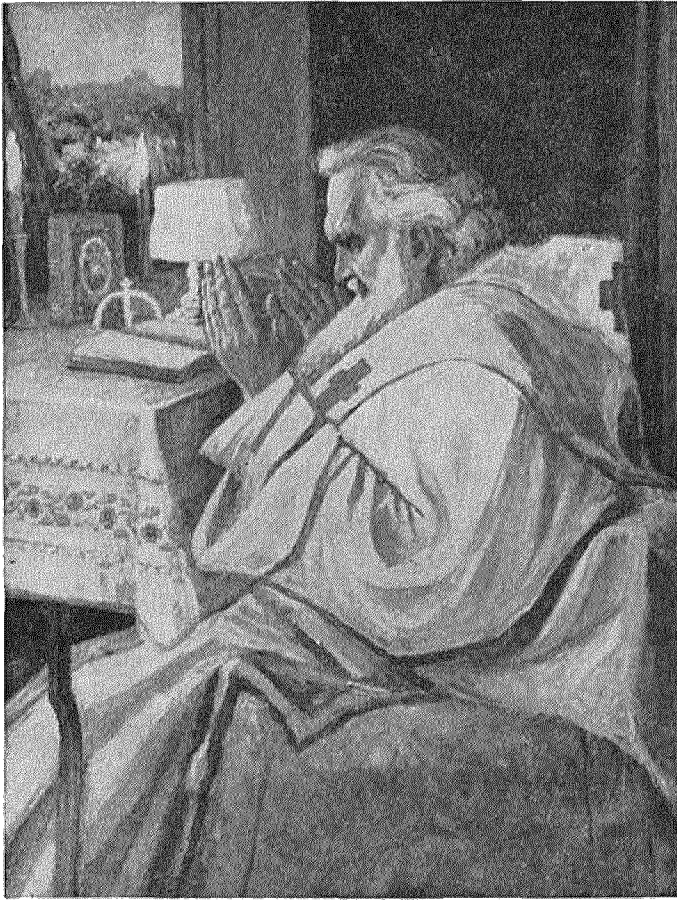
братчика Хомича заявляла вона су-
дові львівських лавників 1613 року,
як і при інших нагодах, що „місто
Львів не в іншій країні, але руській”.
Про її українську національну і по-
літичну свідомість свідчать записи,
передані хроністами, що вона з пред-
ставниками підміських братств домов-
лялася, щоб „одностайне, во єдину
волю, во єдину раду” станути „в тій
справі, котора ся точит о вольности
всього народу руського”. Якої висо-
кої дисципліни дотримувалися того-
часні львівські українці, зорганізо-
вані у своїй Ставропігії, свідчить і
проголошена 1599 р. загроза бойкоту
супроти противників справи „вольно-
сти всего народу руського”, щоб „з
таковими не обцовати, не їсти, не пи-
ти і ряду церковного усему домови їх
не чинити.” В ті ж роки напруженої
боротьби йшли доноси на львівську
Русь, що вона „дивні присяги чинила,
від послушенства польської владі від-
присягала, сама собі свої суди і ка-
ри чинила, і тих, що для поляків
працювали, за проклятих мала і до
церемоній церковних їх не допуска-
ла і плювала на них”.

Нашим Львовом, містом, що для
нього треба жити і вмирати, руським
Лембургом чи Лембергом, як його
визначували німецькі географи і ко-
смографи, був Львів і для тих німець-
ких ремісників і купців, що заселили
— ще за князя Льва і потому
після зруйнування Львова Казими-
ром — підгороддя княжого Львова,
пізніший „старий ринок”. Прибували
вони до Льві-граду із Кракова та ін-
ших міст Польщі, що були в той час
німецькими своїм населенням, із Сі-
лезії і західніх Прусс, і навіть з да-
лекого Аквітану чи Падерборну, і
вже через кілька поколінь німецькі
Георги чи Йогани йменувалися Юр-
ками, як наприклад такий Юрко Кур-
снер, та Іванами або Янами, україні-
зувалися чи польонізувалися і ста-
вали завзятими місцевими патріотами,
оборонцями прав і привілеїв руської
Львова перед сваволею польської
шляхти і перед загарбництвом поль-
ських королів і їхніх старостів. Збере-
жений досьогодні костел Марії Сніж-
ної був збудований німцями і може

правити символом постійної і неми-
нучої денационалізації німецького е-
лементу у Львові. Не було інакше і за
австрійської окупації. Увесь той за-
хожий урядницький апарат, що на-
давав знову німецького характеру і
Львову і іншим містам Галичини, так
же скоро зденационалізувався, як і
його попередники з 14 і 15 сторіч, і
коли прийшла гітлерівська окупація
Львова в 1941-44 роках, то разом із
українцями, поляками і жидами ги-
нули в концентраційних таборах ні-
мецьких агресорів теж і нащадки
колишніх німецьких міщан Львова.

Патріотами Львова були, своїм
батьківським рідним городом його у-
важаючи, теж і львівські вірмени, по-
руч німців одна з найбагатших, най-
краще зорганізованих і найчислен-
ніших національностевих груп Льві-
града. Жили вони і в мурах, засно-
ваного Казимиром нового міста, і на
Краківському передмісті і на Підзам-
чі. Живим пам'ятником їх участі в
житті й історії Львова залишилася
до останнього часу і вулиця Вірмен-
ська, і Катедра Вірменська, поруч
Юра, один з найкращих пам'ятників
романо-візантійської архітектури на
території Львова. Зукраїнізувалися і
сполонізувалися вони так же само,
як і львівські татари і сарацени, що
свідком їх перебування у Львові за-
лишилися тільки назви.

Записані в історії Львова і пред-
ставники інших національностей —
мадари, чехи, італійці, французи, хор-
вати, молдавани. У створених ними
будівлях, мистецьких пам'ятниках і
надмогильних написах вони зали-
шили докази свого прив'язання і лю-
бови до міста, що стало їм другою
отчизною. Багато з них записалося
золотими літерами і незабутніми чи-
нами в історії українського Львова,
чи, як тоді це визначувалося — Львів-
ської Русі. З українськими змагання-
ми, з боротьбою львівської Русі за
український характер Львова — ста-
вали одностайно „во єдину волю і
єдину раду” теж і переселенці з да-
лекої Греції такі, як Альвізій, Маз-
пета, Лангіш і Корнякт. Останній —
Константин Корнякт, грецький еміг-
рант із Крети був меценатом і ктито-

Андрей граф Шептицький
Великий Митрополит Галицької Землі
(Портрет роботи арт. мал. Мих. Мороза)

ром відомої Корняківської вежі, що її в 16-му сторіччі називано руською і що до сьогодні залишається, як вежа Волоської церкви, однією з найхарактеристичніших особливостей в панорамі українського Львова. Тут же треба згадати, що творцем Успенської церкви був італійський архітект Павло Римлянин (Павлос Романус, муратор італос), львівський громадянин з 1585 року, що італійцем був будівничий Трьохсвятительської каплиці й інших ставропігійських будівель Петро із Швейцарії, відомий тільки під уже зукраїнізованим прізвищем Красовський. І вкінці треба відзначити, що зі Львовом зв'язав свій друкарський подвиг і свою

славу москвитянин Іван Фьодоров, що його зукраїнізованим прізвищем Федорович ситновані такі українські першодруки, як Львівський Апостол й Острівська Біблія, майстер друкарський, що після втечі з варварської Москви місце останнього спочинку знайшов у церкві св. Онуфрія у Львові.

Окреме — хоч і спірне — місце в історії українського Львова належить жидам, що перебували у Львові ще з часу Данила і Льва. Жили вони на Краківській передмісті, відділені від сьогоднішнього „старого ринку” ровом, що переходив донедавна Жовківською вулицею, потому теж і в місті, де існувала вулиця Жидівська і де вони були в порівнянні з іншими „на-

ціями" тільки незначною меншиною. Стародавнє їхнє околице, відоме ще з 1414 року, зберігалось до останнього часу і було пантеоном жидівських знаменитостей, шанованих у всьому жидівському світі, як Марко Ісакович, рабіни Йозуа Фальк, Хаїм Коген, Раппапорт, Яків Оренштайн і Абраам Кон, але передусім Ройза Нахманович, прославлена між жидами Золота Ройза, що була рятівницею жидівської віри і жидівського дому молитов від польських зазіхань. Для багатьох з-поміж них — Львів теж був „нашим Львовом“, з ним зв'язана у них пам'ять важких переслідувань і погромів, що не припинялися до останнього часу і виявилися вже за нашої доби у кривавому розгромі поляками жидівської ділянки після відходу українських військ зі Львова в дні 22-го листопада 1918 року і нелюдською ліквідацією жидівського гетта й екстермінацією львівських жидів гітлерівцями під час останньої світової війни.

Не був Львів ніколи, ні на мить „нашим“ для загарбників, для окупантів, для тих, що йшли на нього із вогнем і мечем. Не був він таким для польського короля Казимира, що здобувши його 1340 року, вирізав руську залозу в монастирі св. Юра, пограбував львівський замок із усіх його скарбів — княжих корон, золотом критого і висаджуваного самоцвітами престолу, князівських мантій і хрестів і ціле місто з його церквами, палатами й укріпленнями спалив. Не був він „нашим“ і для Ягайла основоположника трисидної Польщі Ягайлонів, що охрещував львівську Русь „шизматиками“ і „еретиками“ і наказував в'язнити львівських українців за самі тільки практичні релігійні у їхніх „божницях“ і „синагогах“, як називав він згідливо українські церкви. Не був він „нашим“ і потому вже в новітні часи для Пілсудських і Галлерів, що чужими грішми і зброєю намагалися встановити у Львові й у Західній Україні польську владу і що з них глузувала собі в піснях і колісках львівська польська вулиця. Але був він нашим для тих майстрів „релігії грецької і поль-

скей“, що для оборони прав і вольностей львівського міщанства — єдналися, що не тільки опозицію, але і збройну боротьбу вели проти наставлюваних польськими королями старостів і потому проти каптурових судів і восвідських трибуналів і вкінці проти зазіхань польської шляхти. — Нашим був Львів і для тих поляків, що в добу й австрійської і польської окупації свою окремішність галицьку чи львівську відзначували і підкреслювали, глибоко в серці свою любов до Львова виношуючи і завжди в опозиції і протестах супроти Кракова чи Варшави її маніфестуючи. Так же само, як тільки нашим, був Львів для тих львівських батярів, дітей львівської вулиці, що в двадцяті і тридцяті роки — думаючи і говорячи і пишучи, як і їхні предки 16 віку по-польськи, — ставали членами УВО (Української Військової Організації) й Організації Українських Націоналістів, Лугів і Пласту, — кров'ю своєю вірність Львівській Русі — Українському Львову засвідчуючи.

Сьогодні Львів під новим займанцем — уже тим із Москви, що для нього теж Львів ніколи не був і не буде „нашим“. У львівських гарнізонах і на львівській цитаделі чужоземні з'єднання залозого стоять і чужа мова лунає у них, як і на вулицях і площах Льві-града, що його назву змінено ще раз в історії на офіційне — Львов. Але панівний у ньому сьогодні вже український елемент, той, що прийшов із навколишніх і подальших сіл, для яких Львів був завжди і за Австрії і за Польщі нашим містом, що пам'ятають добре не тільки традицію першого Листопада, але і бої та походи Української Повстанчої Армії, постанло з колишніх УВО й ОУН, командантом якої був львов'янин — пластун, спортсмен і бійовик Роман Шухевич, поляглий у Білогорському лісі під Львовом, у тому лісі, де він і його друзі пластуни починали колись похід на встановлення нашого українського Львова.

Ведений ним і його попередниками на протязі довгих сторіч бій за повне і неподільне встановлення української незалежної правди, продов-

Вид на ратуш, дім „Просвіти” і Волоську Церкву у Львові

жують сьогодні українські робітники і ремісники Львова, українське селянство навколишніх сіл та областей. Своїми руками, своїм трудом і любов'ю львівські Антоновичі і Кушнірі разом із східньоукраїнськими Котенками, Куценками і Бурлаками — змінюють сьогодні панораму Львова, будуючи на місці коңця Люблинської Унії високу споруду і вежі львівського телевізійного центру. Але й вони, як і ми, як й українські в'язні по концентраційних таборах і тюрмах Совєтського Союзу — леліють у серцях далеку візію нового

листопадового Дня, коли у блакить львівського неба вплететься знову золота стяжка українського прапора і благословитиме поривові і крові тих, що — як колись учасники Листопадового чину — будуть вертатися виснажені й обідрані, але із зброєю в руках із далеких фронтів, і в'язниць, і заслань, і вигнання, щоб разом з львівськими студентами і робітниками, за прикладом ставропигійських братчиків 16 віку „одностайне, во єдину волю, во єдину раду стати”, Листопадовий Чин Вітовських і Палісвих здійснити.

УКРАЇНА Й АМЕРИКА

Написав Роман Смаль-Стоцький

Це незабаром буде вже століття, як наш перший амбасадор, козак-священик Андрій-Агапій Гончаренко завітав 1865 року в Америку й через три роки після того почав видавати часопис „Аляска Гералд”. У першому числі цього часопису він переповів ідеї „Кавказу” Т. Шевченка, звернувши увагу американців на російський імперіялізм і його жертви, на національну проблему в Росії і на стихійну силу націоналізму поневоленних Москвою народів.

Хоч яку велику організаційну працю провела була тут, в Америці, наша еміграція та її священники й інтелігенція, все таки революція в Росії після першої світової війни застала американський Конгрес, державний департамент і американську науку не приготованими до правильного зрозуміння української справи. Завдяки всіляким пропагандистам і Троцькому, американська публічна опінія зрозуміла цю революцію тільки як ліквідацію абсолютизму і як питання політичного режиму, і була заскочена національними самостійницькими рухами. І хоча ідеї Вилсона, видимо, впливали на хід революційних подій і хоча більшовики негайно почали впливи цих ідей поборювати ошукавними гаслами „самоопределенія вплоть до отдсленія”, — офіційна американська політика під впливом Черчилля й Клемансо обмежила право на самовизначення для націй царської Росії тільки трьома націями: фінляндцями, поляками і вірменами. Державний департамент виявив повнісіньке незрозуміння для українського питання, що більше, він записав у свій рекорд ноту підсекретаря Чейнбріджа Колбі до італійського амбасадора у Вашингтоні, барона Авеццана, що провалила вступ Ук-

раїнської Народної Республіки до Ліги Націй в Женеві. Ця нота, що заперечувала Україні право на самовизначення, оголошена була як залучник до аплікації УНР в офіційній публікації Ліги з 20 листопада 1920 року, і посередньо допомогла большевикам воєнною агресією проти УНР перемогти ідеї Вашингтона та Вилсона в Україні і відкрити шлях новому червоному імперіялізмові проти неросійських націй.

Наші дипломатичні заходи у Вашингтоні та в американських амбасадах по інших столицях не дали жадних успіхів, бо вже почалася перша дія великої еміграції уряду УНР, його армії, партій і громадянства на Захід по неуспішній війні України й Польщі проти Москви 1920 року.

Та все таки дипломатія УНР на вигнанні далі стукала в двері Америки. І в році 1929-му УНР досягнула на той час великий пропагандивний успіх, а саме внесення сенатора Ковплєнда, щоб американський уряд найменував американського посла при уряді УНР і таким чином визнав самостійність України. Як це сталося? Ось про це хочу, як ініціатор та свідок тієї події, коротко для історії кілька слів сказати.

Закордонна політика УНР наприкінці 20-х років природно розподілялась на два центри і дві концепції. В Парижі вів її проф. Олександр Шульгин, як наш міністер закордонних справ і речник французької орієнтації. У Варшаві мені доручив уряд УНР провадити політичну працю, що увінчалась організацією Прометєвської Ліги Москвою Поневоленних Народів, і що мала, зокрема, завдання здійснювати так звану англосаксонську орієнтацію. Ми вірили, що в скорій майбутності дійде до зудару

поміж Бритійською та Советською імперіями, і що в тім випадку Америка знову, як і в першій світовій війні, підтримає Англію і стане вирішальним чинником при встановленні миру. Тому ми почали дипломатичну підготовку перед англійцями й американцями. Але розмови з американським амбасадором Стетсоном у Варшаві переконали мене, що він цілком не орієнтується ані в совєтських, ані в польських справах. Цей шлях був безнадійний. Тому „Прометей” привітав вістку грузинського представника Салакаля, що з Америки їде з економічною делегацією до Варшави грузин Думбадзе, родич колишнього губернатора Криму. Думбадзе дійсно за кілька тижнів, в травні місяці, приїхав з делегацією американських бізнесменів до Варшави, що замешкала в готелі „Європейським”. Мій заступник у „Прометей”, Салакаля, привів його негайно до мене. Ще за мого послання в Берліні з багатьма грузинськими діячами я зазнайомився, а з деякими й заприятелював. І завжди дивувався, яке велике число надзвичайних індивідуальностей ця розмірно мала, але культурно така стара нація має: Джорданія, Мдівані, Салакаля, Ваграціон, Казбек, Накашідзе, Захарядзе, Ченкелі, Гегечкорі, Рамішвілі і ін. Деякі з грузинів були діячами типу Масарика, але деякі були великі хитруни. Думбадзе був великим грузинським патріотом, знав добре Україну і з щирою симпатією згадував наш край і українців. Його відвідини у мене закінчилися тим, що я його почастивав вечерєю, під час якої він поінформував мене про свої заходи в справі визнання Грузії і показав проєкт внесення в Сенаті сенатора Ковплєнда про іменування американського посла при грузинському екзильному уряді в Парижі. Тоді я заапелював до Думбадзе, щоб він застосував прометейську засаду солідарности всіх Москвою поневолених народів до України і виступив як посередник між УНР та своїм приятелем — у справі подібного внесення щодо УНР, бо таке внесення скріпить також всі його заходи в Кон-

гресі в справі Кавказу і поставить на порядок дня в Америці всю національну проблему Сходу. Це його переконало, і він дав мені текст грузинського внесення для переробки на подібне українське внесення. Крім того він попросив приготувати відповідний мемуар про Україну.

Наступного дня все було готове і я був гостем на обіді американської делегації в „Європейським” готелі. Голова делегації, американець з Тексасу, засипав мене питаннями про українську справу і Советський Союз. Скоро я його переконав, що тільки самостійні національні держави на Сході можуть бути „костомерами” Америки, але „сдина неділима”, біла чи червона, була й буде конкурентом Америки у світі. І він доручив Думбадзе перетелєграфувати ціле внесення й мемуар до сенатора Ковплєнда. По обіді я передав телефонічно всі інформації до президента Андрія Лівіцького. Він, людина завжди надзвичайно обрєжна, з підозрінням поставився до мого звіту і шуткуючи запитав, „чи не пробував Думбадзе продати мені гору Казбек”, окрім того внесення, і доручив запросити Думбадзе на вечерю до нього особисто. В дипломатичній штудії очаровувати гостей, що розмовляли по-російськи, Андрій Лівіцький був дійсно майстром. І коли Думбадзе пред’явив відповідь-телеграму Ковплєнда про те, що внесення про Україну буде поставлене, президент Лівіцький до глибокої півночі бавив його своїми споминами та анекдотами. Через два місяці після того ми мали вже з Вашингтону оригінали внесення Ковплєнда, що стільки шуму наробило в Європі і що в той тяжкий час так скріпило на душі нашу еміграцію. На жаль, наш грузинський приятель Думбадзе за кілька років помер, і плян моєї подорожі до Америки не був здійснений.

З американською амбасадкою встановилися інформативні зносини пізніше, бо туди призначений був радником професійний дипломат містер Джонсон. Але його здебільша цікавило, які права на український пре-

стол має „князь Розумовський”, нащадок останнього гетьмана. Прикро було мені вияснити, що жадних „князів” Розумовських немає і не було, а були і є тільки графи, і що Готайський Альманах подає всіх нащадків колишнього гетьмана. Один з них був славним амбасадором царської Росії у Відні, патроном Бетовена, що присвятив йому одну із своїх симфоній, що той рід онімчився і залишився в Австрії на Моравії із славним палацом у Відні; а один з них загинув на початку першої світової війни як драгунський старшина на російському фронті. Я мав докладні інформації про Розумовських від проф. Дмитра Дорошенка, що, шукаючи архівальних матеріалів, відвідав

65TH CONGRESS,
3D Session.

H. J. RES. 369.

IN THE HOUSE OF REPRESENTATIVES.

DECEMBER 13, 1918.

Mr. HAMIL introduced the following joint resolution; which was referred to the Committee on Foreign Affairs and ordered to be printed.

JOINT RESOLUTION

Requesting the commissioners plenipotentiary of the United States of America to the International Peace Conference to present to the said conference the right of all the Ukrainian territories to freedom, independence, and self-determination.

- 1 Resolved by the Senate and House of Representatives
- 2 of the United States of America in Congress assembled,
- 3 That the commissioners plenipotentiary of the United States
- 4 of America representing the United States at the Interna-
- 5 tional Peace Conference, soon to assemble at Versailles, be,
- 6 and are hereby, requested to present to and to urge upon
- 7 the said International Peace Conference the right to
- 8 freedom, independence, and self determination of all the
- 9 Ukrainian territories, both in Austro-Hungary and in Russia,
- 10 predicated upon the principle laid down by the President in
- 11 his plea for an international league that "all governments
- 12 derive their just powers from the consent of the governed."

Резолюція (неприйнята) Палати Репрезентатів ЗДА з дня 13 грудня 1918 в справі визнання прав всіх українських земель на свободу, незалежність і самовизначення

Розумовських у їх маєтку в Моравії. Щойно поволі я збагнув причину цих розмов. В Америці видавав себе один наш земляк за „князя Розумовського” і, маючи багату дружину, провадив широку пропагандивну акцію для української справи в Європі, витрачаючи на неї великі гроші в Лондоні, Женеві й Парижі.

Прихід Франкліна Рузвелта викликав був в українській еміграції великі надії. Ми не відразу зрозуміли, що в дійсності почалася в Америці так звана „ред дікейд”. Це вже 20 років минуло, як уряд УНР вислав до президента Франкліна Рузвелта ноту, мною запроєктовану, як дальший крок нашої прометеївської політики, пов’язаної з внесенням сенатора Ковпленда. Вона є добрим прикладом нашої „холодної війни” з Москвою. Ось тут її текст, що його подаю за „Тризубом” з листопада 1937 року:

ОД УРЯДУ УНР

(Нота, подана Урядом УНР до п. Франкліна Рузвелта, Президента Сполучених Штатів Північної Америки з дати 9 листопада 1937 року).

Пане Президенте!

Уряд Української Народної Республіки на еміграції перестудіював з найбільшою увагою Вашу промову, виголошену 5 жовтня в Шикаго в справі міжнародної ситуації, що характеризується тероризмом і безправ’ям. Одночасно ви зволили, Пане Президенте, повідомити про Ваше рішення розпочати енергійну політику, направлену на запевнення спокою і поваги загальних принципів моралі, прийнятих повсюди здавна і всіма. Ви мали сміливість ясно сказати, що світова совість вимагає, щоб законні побажання були заспокоєні, щоб несправедливості були виправлені і щоб договори, як рівно ж права і свободи всіх народів, були поважані, що є основною необхідністю міжнародного життя.

Український Національний Уряд на еміграції вважає за свій обов’язок звернутися до Вас з гарячим закликом в імені українського народу і звернути Вашу ласкаву увагу на

режим безправ'я й тиранії, що його завела на Україні Московщина, а також подати Вам до відома ті факти, які, на нашу думку, доводять існування джерела цього безправ'я, анархії і міжнародного терору, що характеризують сучасне життя.

Обстоюючи принцип Президента Вилсона, — право самоопреділення народів — Український Парлямент — Центральна Рада оголосила 22-го січня 1918 року незалежність Української Народної Республіки, таким чином відновлюючи цим актом колишню українську державу, що її вікові традиції сягають до IX-го віку. Існування Української Народної Республіки було визнане Францією, Англією, Німеччиною, Австрією, Угорщиною, Болгарією, Туреччиною, Польщею, Фінляндією, Латвією, Аргентиною, Совєтським Союзом (документ з 2. V. 1918 р. № 3020 А. М., підписаний Леніним), а 14 квітня 1920 року Уряд Української Народної Республіки подав прохання про прийняття до Ліги Націй (документ Асамблеї з 20 листопада 1920 року).

Але російська комуністична влада без оповіщення війни і без попередження збройно напалася на Українську державу, порушуючи т. ч. всі міжнародні права. Після довгої і кривавої боротьби вона силою зайняла нашу багату країну, змусивши покинути рідну землю Українській Національній Уряд подібно, як то поперед під час Великої Війни зробили Уряди Бельгії та Сербії.

Україна не була одинокою жертвою нападу збоку червоної Москви. Той ж самої долі зазнали і другі держави, що їх рівно ж визнала була за незалежні совєтська влада, а власне Республіки Грузинська, Азербайджанська і Горці Північного Кавказу. Подібної ж долі зазнали другі народи бувшої Російської імперії. Всі ці народи вже більш, як п'ятнадцять років переносять огидний режим терору, заведений комуністичною партією з допомогою свого функціонального органу так званого Уряду Совєтського Союзу, що експлуатує в варварський спосіб багатства цих народів, мобілізуючи всі матеріальні за-

соби для організації всесвітньої революції.

Публічна опінія всього світу лишилася індеферентною до того, що наші народи підлягали терору і несправедливостям комуністичного Інтернаціоналу, але вона схвилювалася тоді, коли, переступивши через кордони, він переніс свою чинність і в інші краї, порушуючи т. ч. мир і порядок в ціллім світі.

Вступаючи до Ліги Націй, речник Комінтерну, себто Уряд Совєтського Союзу, поставив собі завданням викликати нову світову війну між так званими капіталістичними державами і його втручання в Іспанії та Китаю ясно доводить про бажання викликати цю війну.

В час, коли Ви постановили, Пане Президенте, розпочати активну політику, направлену на поважання трактатів, принципів моралі, справедливості і людяности в міжнародному житті, в час, коли Ви рівно ж хочете об'єднати зусилля всіх народів для підсилення цих принципів, Уряд Української Народної Республіки звертає Вашу увагу на саме джерело тої пошести анархії і беззаконства, що поширюється у світі; одночасно він адресує Вашій Екссцеленції гаряче прохання подати Вашу могутню поміч українському народові в його зусиллях нарешті стати вільним і незалежним. Український Національний Уряд має честь Вас прохати, Пане Президенте, ласкаво приспішити прийняття пропозиції сенатора Ковпленда з 30 жовтня 1929 року № 2177 в справі визнання Української Народної Республіки, а рівно ж негайне виведення большевицьких окупаційних військ з України.

Прошу прийняти, Пане Президенте, вирази глибокої пошани

Вячеслав Прокопович
Голова Ради Міністрів УНР.

Ось так попередили ми тодішній світ про дійсні завдання совєтської зовнішньої політики в Лізі Народів і про грядучу другу світову війну.

Незабаром прийшла до Варшави в ролі американського амбасадора незвичайна особистість: Антоні Дрек-

сел Бідл. З ним я зазнайомився ближче. Він щорічно відвідував репрезентаційний бал грузинів у Варшаві, знав особисто прометейців і дійсно цікавився советськими справами, зрозумівши небезпеку червоного імперіалізму. Тоді європейська криза зближалася до свого вершка, і я запропонував, щоб для продовження нашої

Андрій Лівіцький.
Президент УНР

акції перед Америкою президент Андрій Лівіцький вислав наступну телеграму до президента Рузвелта (20 лютого 1939 року за „Тризубом“):

„У зверненні Вашої Ексселенції до голови Німецької Держави та прем'єр міністра Італії згадана була поміж іншими європейськими державами, яким мала б бути загарантована їх незалежність, Росія. Маю честь звернути Вашу увагу на той факт, що Росія, себто ССРСР, не являє собою одноцільної держави, що вона постає наслідком цілої серії брутальних агресій і мілітарної окупації Української Народної Республіки й інших незалежних держав неросійських народів, та що ця держава ССРСР, організуючи переворотову акцію Комінтерну, являє собою постійну загрозу світовій цивілізації. Беручи під увагу боротьбу українського народу за дер-

жавну незалежність, я прошу Вашу Ексселенцію, в інтересах забезпечення правдивого миру, взяти на себе ініціативу, щоб зажадати від уряду Москви випровадження окупаційних московських військ з України, що уможливило б відновлення самостійної Української Держави, яка єдина може забезпечити тривалий мир і політичну рівновагу на європейському Сході.

Андрій Лівіцький
Президент Української Народної Республіки

З вибухом другої світової війни повновласті президента УНР Андрія Лівіцького були передані заздалегідь приготованим документом прем'єрові Вячеславу Прокоповичеві в Парижі, бо президент і частина уряду, що була в Празі й Варшаві, втратили змогу вільно діяти під німецькою окупацією. Вячеслав Прокопович найменував прем'єром і міністром закордонних справ проф. Олександра Шульгіна, що вже 4 березня 1940 року подав у Парижі Сомнерові Уелсові наступний мемуар (за „Тризубом“):

МЕМУАР

Уряду Української Народної Республіки на еміграції в справі питання незалежності України, поданий Його Ексселенції панові Сомнерові Уелсові 4 березня 1940 року у Парижі.

ЮРИДИЧНИЙ СТАТУТ УКРАЇНИ

Україна, окупована Советами, нараховує в цей час більш, як сорок мільйонів мешканців. Після послідовних голосувань її народу, що довели волю України бути вільною, вона проклamувала через свій парламент — Центральну Раду — свою незалежність. Українська Республіка була визнана Францією, Великою Британією, Німеччиною, Австрією, Угорщиною, Болгарією, Фінляндією, Балтійськими і Кавказькими республіками, Польщею і Аргентиною. Советський Уряд також визнав незалежність України, але це йому зовсім не перешкодило кинути своє військо проти

неї і, після жорстокої війни, що продовжувалася з 1918 по 1921 рік, під проводом з українського боку Симо-на Петлюри, Головного Отамана і Голови Держави, Совєги досягли врешті того, що зайняли країну. Українська армія мусіла вийти за кордон, де вона була інтернована. Лишаючись з того часу на еміграції, Український уряд не переставав протестувати проти злочинного панування большевиків, не переставав інформувати цивілізований світ про те, що діється на Україні, підтримував, не дивлячися на всі утруднення, зв'язок з країною, і організував національну діяльність в державах, куди емігрували українці, що врятувалися від червоного терору.

Окупаційна влада, захопивши Україну не посміла оголосити її звичайною російською провінцією, та дала їй назву — „Української Советської Соціалістичної Республіки”, яка до 1924 р. уважалась де юре незалежною республікою.

З 1924 р. Україна входить, як складова частина, до „Союзу Соціалістичних Советських Республік”. Але в дійсності, як до, так і після 1924 р., в ній керує, в диктаторський спосіб, російська комуністична партія. Конституція ССРСР, зокрема, конституція 1937 р., залишає Урядові Советської України дуже обмежену компетенцію. Існує всього чотири „незалежні” галузі, комісаріати: 1. Муниципальний, 2. Соціального забезпечення, 3. Локальної індустрії, 4. Народної освіти (виключаючи високі школи, які залежать від центральної влади). Решта комісаріатів знаходиться в Москві і в Уряді Української Советської України мають лише своїх представників.

ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇНИ ПІД СОВЕТАМИ

Довір'я, яке мав Кремль до українських комуністів, членів Ради Народних Комісарів Советської України, продовжувалось лише приблизно до 1930 року. Переслідування їхнє починалось з менту, коли вони підносили їхній голос на користь українських інтересів. Заступник Голови

Ради народних комісарів України — Скрипник і Голова Ради комісарів — Любченко, кінчили самогубством: перший в 1933 році, другий в 1937 році. Велика кількість українських комуністів, не кажучи вже натурально про відомих українських патріотів, були вислані або розстріляні протягом цих останніх років. В Советській Україні не лишається більш при владі ні одного українського комуніста з часів заснування цієї республіки. Комісарами є тепер чи молоді українці, большевицькі вихованці, чи чужинці, як, напр., секретар комуністичної партії України, справжній „віце-король” — Хрущов, спеціально висланий на Україну Сталіним.

Протягом двадцяти років цього режиму, населення України не переставало терпіти. Фіскальні вимоги призвели селян до тяжкої бідноти. Примусова колективізація землі створила на Україні жахливе кріпацтво. Українські селяни, що ніколи не знали „міру” і що глибоко прив'язані до їхньої дрібної власності, повставали рішуче проти цього нового режиму.

Московський уряд був немилосердним: він вислав і розстріляв непокірних сотками тисяч, мільйонами. Через те на Україні тепер мало можна зустріти чоловіків між 35 до 50 роками. Протиним, сотки тисяч їх можна знайти в Карелії, на Соловецьких островах, у всіх північних областях, де вони осуджені на примусову роботу. Система примусової колективізації на Україні призвела в 1933 році до такого голоду в цьому багатому краї, що, згідно з твердженням закордонних свідків та статистичними обрахунками, він був причиною смерті 5 мільйонів українців. Цілі села були спустошені голодом. Взагалі вся Україна завжди недоїдає, бо більша частина її врожаю постійно до Москви забирається і вивозиться до Московщини — за кордон. Московщина розглядає Україну, як багату колонію, яку вона безоглядно експлуатує, централізуючи все господарство ССРСР.

Якщо советська влада більш-менш пошанувала українську мову, що є

Секретаріят Закордонних Справ Диктатури ЗОУНР
(від ліва: о. **И. Жан**, перекладач дипломатичних нот, д-р **Кость Левицький** — прем'єр і д-р **Степан Витвицький** — секретар закордонних справ).

ВІЙНА Й УКРАЇНА

Уряд Української Народної Республіки на еміграції став без хитань на боці Франції та Великої Британії, що вступили в боротьбу за свободу всіх народів. Ми переконані, що доки методи сучасної Німеччини, що знищила три держави протягом 20 місяців, і Московщини, що тримас в неволі Україну, Білорусь, Кавказ і Туркестан, що переслідує татар і козаків і що поза тим ще кинулась на Фінляндію, будуть чинними, мир не може існувати в Європі. З другого боку, перемога Союзників буде затримана тою можливістю, яку має Німеччина, користуватися з безмежних натуральних багатств ССРСР, чи краще сказати з багатств України і Кавказу.

Героїчний опір Фінляндії, звільнення України, Кавказу і Туркестану, що значило б кінець Советському Союзові, кінець весвітньому центрові особливо небезпечної в час війни комуністичної пропаганди — були б елементами, особливо необхідними, щоб прискорити перемогу ідей, що його Ексселенції Президент Рузвелт

виклав в таких яскравих виразах в своїм листі до Його Святости Папи Пія XII.

ПИТАННЯ МЕНШОСТЕЙ

Кінчаючи, ми звертаємо увагу на факт, що мільйони українців жили протягом 20 років поза ССРСР, як мовою советських шкіл на Україні, якщо вона видала великі кількості книг і газет цією мовою, то ніяка свобода думки в ССРСР не допускається.

Особливо релігійне переслідування є жорстоким. Православна Церква розбита, священники мучені, висилані або розстрілювані. Всі сільські церкви позамикані. Лишилося лише кілька церков по містах. Проте, не дивлячись на всю антирелігійну пропаганду, нарід лишається глибоко прив'язаним до релігії. Служби Божі одправляються в приватних мешканнях, моляться, ховаючись, не сміючи навіть хреститися.

У вересні 1939 року советське військо окупувало Східню Галичину і Волинь під претекстом „захисту” українського населення, що рівноварте

тому, що ще 8 мільйонів людей по-пали під жакхливий режим. Вісті з новозавойованих провінцій щоразу все більш тривожні: переслідування політичні і релігійні, доноси, арешти, висилки і розстріли тероризують цей край, втягаючи його потрохи в свою чергу в страшну біду.

ПІДСТАВИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Такий є сучасний режим України під советською окупацією. Ясно, що населення жде з нетерпінням влучного менту, щоб звільнитися з московського ярма. Ми маємо з різних джерел відомості абсолютно автентичні щодо сучасного настрою українського народу.

Український Уряд на еміграції, що не передішує, який буде мати режим незалежна Україна, бо то є прерогативою майбутнього парламенту України і волі суверенного Українського народу, — думає, що він в праві сказати вже тепер, що ідея права і справедливості заступить беззаконність і гніт, що панують нині на Україні. Український нарід, що страждає під чужинецьким ярмом, мусить стати господарем своїй землі. Кожний громадянин України, без різниці мови і релігії, мусить бути під охороною закону, але зобов'язаний вірно їй служити. Особиста свобода в межах закону, воля думки і релігії необхідні українському народові після 20 років советського режиму. Так само в економічному і соціальному житті, раціональна і ліберальна економія мусить заступити режим бюрократії, насильства, кріпацтва і химеричних комуністичних плянів, що так глибоко зруйнували Україну. Замість колективізації, замість колгоспів, мусить повернути приватна власність селян. Цього бажає гаряче вся Україна.

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКА РІВНОВАГА

Країна така простора і багата, як Україна, якої населення є глибоко працьовитим і патріотичним, дає всі гарантії, щоб стати одним з елементів політичної рівноваги європейського

сходу, як тільки буде відновлена їй незалежність.

Великі західні демократії проклямували, що цілями цієї війни, як і майбутнього миру, є свобода всіх народів. Таким же є ідеал Президента Рузвелта. В цих умовах чи може Україна лишитися в советському рабстві? Чи ж не є вона також жертвою нападу? Звільнення Польщі — видна точка початку сучасної війни — чи ж буде воно забезпечене і стало, коли ця країна знов знайдеться стиснутою між двох імперій, завжди агресивних — Німецькою і Російською? Утворення Української держави, що ніколи не мала ніяких вимог ні до якої другої нації і що претендує лише на свої власні землі, на базі принципу етнографічного — чи ж не було б воно найкращим гарантом втримання миру на цих землях Європи?

Бажаючи повністю користувати з своєї суверенності і володіти своєю незалежністю, Україна була б готова на всяку політичну, військову і економічну угоду з своїми сусідами. Бльок держав між Балтійським і Чорним морями створив би справжній „бар'єр” між Німеччиною і Росією, який без України, — суттєвого елементу цього бльоку, як багатством своєї землі, так і своїм населенням, — довів би свою недійсність. Меншості різних держав. Не рівняючи, звичайно, їхнє положення до положення народів, які опинилися в советському пеклі, ми констатуємо тим не менш прикрість їхнього положення, як всіх, до речі, національних меншостей. Отже треба передбачити встановлення більш дійсного меншостевого статуту. Що торкається українців, ми вимагаємо, коли якась, хоч би найменша частка Української території залишалася в руках якоїсь другої держави, щоб національні права українців в ній були поважані, навіть коли б вони там знаходилися в меншості. З нашого боку, ми заздальгідь готові дати подібні гарантії меншостям, що знайдуться на нашій території.

— о —

Текст цей опрацьований проф. Оле-

ксандром Шульгиним і схвалений В'ячеславом Прокоповичем, ще раз з'ясував державному департаментові українську справу.

Але незадовго прийшов кінець акціям УНР. Олександр Шульгин по розгромі Франції був арештований гестапом, а я теж опинився в Празі інтернованим гестапо. Головну політичну акцію в обороні України перебрав в Америці УККА.

Ці документи, всі пов'язані з акцією сенатора Ковпланда, мають свою цінність і для сучасності, бо всі вони мали відповідну оцінку у Москві і з певністю разом з акціями наших націоналістів присилували Сталіна в кінці війни впровадити Україну разом з Білоруссю до Об'єднаних Націй як суверенні держави, щоб вільному світові вибити з рук найгострішу зброю проти нового російського імперіялізму: ідею самовизначення поневолених Москвою націй.

Під кінець другої світової війни я зустрів, уже як ді-пі, колишнього амбасадора Чідля, як дорадника державного департаменту в ранзі полковника, у Франкфурті над Майном при Головній Кватирі генерала Айзенгавера. І це старе знайомство уможливило мені інтервенцію у нього для рятування від видачі большевикам наших двох арештованих діячів: кол. прем'єра Карпатської України Юліяна Ревая і кол. голову УЦК проф. Володимира Кубійовича. Він перестеріг мене, що большевики й зі мною, як організатором „Прометей“, можуть створити якийсь „моні-бізнес“, дав мені рекомендаційні листи до колишнього секретаря Стетініуса, сучасного секретаря Фостера Доллеса, до секретаріату кардинала Спелмана і уможливив мені перелет до Нового Світу. В міжчасі я відійшов 1946 року, разом із проф. О. Шульгиним і ген. П. Шандруком від активної УНР-рівської політики і

по приїзді до Америки вже як науковець та професор Маркетського університету продовжував у стейті Вісконсін традиції сенатора Ковпланда. Тут я й опублікував свою працю: „Ди Нешоналіті Проблем оф ди Совет Юньйон“ з передмовою проф. Лева Добрянського, що здобула для української справи конгресменів стейту Вісконсін Чарлза Керстена й Лоренса Сміса, що разом з УККА написали нову сторінку американсько-українських взаємин в останньому десятилітті.

Пишучи ці спомини з недавнього минулого для нашого молодого покоління в Америці, хочу звернути увагу на актуальність тематики тих дипломатичних нот і для сучасності й для майбутності: національна проблема в цілому Советському Союзі, зокрема, на Сході Європи, право поневолених націй на самовизначення, майбутні взаємовідносини тих націй в Європі, питання меншостей і їх прав та українсько-американські взаємовідносини.

Ось це останнє питання та його історія не є світлою сторінкою американської політики і тепер. Більше як сто років тому Тарас Шевченко проголосив „новий і справедливий закон Вашингтона“ ідеалом української нації, а 1920 року державний департамент загородив цій здійсненій ідеї, демократичній республіці української нації вступ до Ліги Народів президента Вилсона у Женеві. 1945 року те, що Америка відмовила українській демократії 1920 року, вона признала червоним окупантам України і визнала советську Україну членом ООН! Тільки в політичній opinio американського Конгресу українська справа і національна проблема Советського Союзу знайшли за останніх десять років повне зрозуміння, але від цього зрозуміння до засадничої зміни офіційної політики державного департаменту ще не близька дорога...

РІК 1918 В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

Написав Іван Кедрин

Український зрив у 1917-му році безпосередньо після перших революційних подій у Петрограді й Москві, відомий під назвою чи то української революції, чи визвольних змагань 1917/21 років, широко наświetлений у писаних творах, а ще, мабуть, ширше живим словом. Є в літературі про цей наш історичний період книжки тривкої інформаційної вартості, без уваги на їх, інколи дуже дискусійну, чи навіть недискусійно негативну, тенденцію. Несприйнятливю для старшого покоління, що брало безпосередню участь у тих подіях з-перед 40 років, а тим паче для молодшого, що здебільша захоплювалось гаслами новітнього націоналізму в Західній Україні, чи перейшло через горнило підсоветської дійсності у Східній Україні, — таку несприйнятливю комуністичну тенденцію має, напр., три томове „Відродження Нації” В. Винниченка (Відень 1920). Проте, навіть напівпашквільний характер цього твору не всилі відібрати йому вартості, як джерела фактичної інформації про події й факти, про тексти документів, народжених у тому часі. Чотири-томові „Замітки і матеріали до історії української революції” П. Христюка (Відень 1921-22) носять на собі також печатку лівоесерівського думання одного емігрантського гурту 1920-х р.р., але вони є так само скарбом фактичного матеріалу, як двотомовий „Архів української революції” О. Доценка (1923-24). „Історія України” 1917-1921 рр. Дмитра Дорошенка (Ужгород 1932-34), є, мабуть, найкращим суцільним і ретроспективним твором зрлого політика-історика ліберально-консервативного напрямку, надзвичайно обережного у висловлюванні

своїх інтерпретації. Всі найважливіші події й факти зібрані в „Українська Загальній Енциклопедії” Коломиї в першому виданні В. Микитюка з 1934 року, а в „Енциклопедії Українознавства” Мюнхен 1949.

Про різні окремі періоди й події появились окремі брошури, як, напр., про т. звану Болбочанівщину й т. звану Оскілівщину, дармащо й досі різні ті події становлять предмет дискусії й різnorodної інтерпретації. Маємо теж твори тривкої вартості у меморіальній літературі, — згадати тільки спомини Ісаака Мазепи, Євгена Коновальця, Віктора Андрієвського. Уже в Америці видано грубий том писань Симона Петлюри. По часописах розсіяні сотні статей з тематикою тих років. А від якого 1922 року у щорічну традицію ввійшло в Галичині аж по 1939-ий рік святкувати роковини 22-го січня і 1-го Листопада, і на святочних сходинах у честь тих подій сказано чимало вартісного й цікавого. Від кінця останньої війни по нинішній день у всьому вільному світі відновлено цю традицію щорічних святкувань названих подій, з промовами й доповідями. Окрема поважна література присвячена суто військовій частині років 1917/21, а доповіді, виголошувані з нагоди різних роковин, напр., Зимового походу, вказують, що не припинились досліді військовиків і військових істориків. І тому, хоч і пропали безцінні архівні матеріали, проте, історія років 1917-21 в Україні є вже досить ясною і проглядною картою для кожного, хто нею цікавиться.

Здається також, що деякі донедавна ще спірні проблеми, як ось, наприклад, найкардинальніша: чому са-

ме українці не вийшли з років 1917/21 із власною самостійною національною державою і чи вони мусіли програти та з яких саме причин, — що й такі сумніви перестали вже бути сумнівами, а коли все ще тут і там дехто висловлює їх, то тільки тому, що виробив собі невірний погляд про українську революцію тих років за односторонніми творами чи переказами. Історики, публіцисти й більшість живучих ще учасників тих подій не мають вже ніякого сумніву, що проголошена 22 січня 1918 року Українська Народна Республіка не втрималась тільки тому, що — кажучи поетичною мовою Шевченка — Україну „у сні окрадено” і зі сну вона прокинулася безпосередньо після того, як „від молдаванина до фіна” все мовчало. Треба пам'ятати стан в Україні від Полтавської битви 1709 р., почерез Малоросійську колегію, зруйнування Січі, аж до Валувського указу 1863 р. і заборони всякого українського друкованого та публічно виголошуваного слова в 1914 році. Слід пригадати стан повного зрусифікування міст і відсутність будь-якого українського шкільництва, майже повну відсутність української політичної літератури та існування української преси тільки спорадично, в коротких періодах облегшення царського режиму, у дуже скромних розмірах і частинно російською мовою та ще й поза межами України. Коли взяти під увагу весь той сумний і пригноблений стан національно-політичного гніту впродовж кругло 200 років, себто на час яких шістьох поколінь, то можна говорити дійсно тільки про чудо відродження нації в 1917-21 роках. Не було ані державно вихованої верхівки, ані патріотично думуючої народної маси. Серед жмені національно-політично свідомої і освіченої інтелігенції не було навіть найменшого гурту одиниць із державно-адміністративним досвідом. Розмірно найбільше фахівців було ще в ділянці шкільництва, але й там було їх мінімально, коли брати під увагу обшир України і вимоги того ресорту, зрусифікованого так само, як усі інші ресорти державного життя. Найактивніший і найза-

пальніший молодший елемент був вихований на російській соціалістично-революційній літературі. Соціально-економічні відносини в цілій Росії, зокрема в Україні, з павщиною, яка тривала до 1861-го року — року смерті Шевченка — і яка не забувалась у старих людей ще й у 1917-му році, з величезними лятифундіями в руках багатів-землевласників, серед яких тільки одиниці були українцями, з великим промислом і фінансами цілком в російських руках, — бажання поправити свою соціально-економічну ситуацію мусіло стати першим бажанням широких народних визискуваних мас. Критики під адресою українських революційних керівників, що ці останні ніби національно-політичний момент ставили на другому місці, а соціальний на першому, доказують лише повне незнання тодішньої істотної ситуації в Україні. Вони нехтують теж фактом, що, — як уже сказано — просто не було тоді в Україні, бо не могло бути, глибокої національно-політичної свідомості в широких масах.

Очевидно, що ця свідомість була куди глибшою, аніж її представляли згодом галицькі діячі, які уявляли собі Наддніпрянщину кризь призьму романтики, а розчарувавшись у своїх сподіваннях, схильні були до такої напів пашквільної оцінки, як її дав Осип Назарук (до речі автор повстанського маніфесту Директорії з листопада 1918 року) у своїх споминах „Рік на Великій Україні”. Історичну традицію Козаччини помагала зберегти сама природа — Дніпро і його кручі, степ, назви місцевостей, що відіграли ролю в історії України, Чорне море. Збереглися по численних домах за іконами чи в пам'яткових скринях родинні грамоти з козацьких часів, збереглась рідна мова. Довгий шлях перейшла українська література від Котляревського до Винниченка. На переломі 19 і 20 сторіч — майже рівночасно з галицькими політичними партіями — зорганізувався РУП (Революційна Українська Партія), після якої прийшов ТУП (Товариство Українських Поступовців), а поза межами Укра-

Симон Метлора (четвертий у другому ряді) серед семінаристів

їни, від часу прогри під Полтавою, виносили й розгортали політичну думку еміграція Войнаровського-Орликів, граф Капніст із своєю місією в 1791 році до Берліну й Парижу, два титани-емігранти Михайло Грушевський і Михайло Драгоманов і той гурт емігрантів, що zorganizували в Союзі Визволення України.

Але передусім потряс був приспаною українською совістю Тарас Шевченко. Пламенне Шевченкове слово заточило найширше коло й запустило найглибше коріння. Тому в історії української політичної думки Шевченко займає місце пробудника української нації. Його „Кобзар” став багатощим джерелом ідей, які потім увійшли в сконкретизованій формі в різні українські суто-політичні акти. „Кобзар” став був для українців політичною програмою. Але сам Шевченко був поет. У своїх поезіях він воскрешав у серцях і умах земляків своїх любов до рідного минулого та ненависть до панівної чужинецької влади. Його поеми багаті й на позитивні натяки того майбутнього ладу, що його повинен мати український нарід: досить пригадати тугу за „українським Вашингтоном”. Проте

за Шевченка не було ще новітніх політичних організацій, і Шевченко, прокидаючи нарід зо сну, робив революцію передусім у сфері почувань. Само Кирило-Методіївське Брацтво з активною участю Шевченка, за яку пост так страшенне поплатився, не відіграло в історії української політичної думки більшої ролі, як концепція слов'янофільства з Україною, як рівним партнером інших слов'янських народів. Історичні поеми Шевченка мали найбільший вплив на формування національно-політичного світогляду широких українських мас, поруч із його „Заповітом”. Маса сприймали їх по-своєму: як романтичний культ козацького періоду і нескристалізоване бажання волі. Воно й проявилось у перших часах революційного зриву 1917/18 р. р.: у нахилі до наслідування зовнішніх акцесорій Козаччини (шляхи, шаравари, назви полків, прибирані прізвиська отаманів). Ясно, що не Шевченка в цьому вина: не було його виною, що скасування панщини прийшло аж після його смерти та що за поверх півсторіччя, яке минуло від того часу до вибуху революції, облегшення режиму було тільки епізодичними пробли-

сками (напр. по революції 1905 р.), а зрештою мовчанка „від молдаванина до фіна” тривала й почерез першу світову війну.

Стогісячна маніфестація під блакитно-жовтими прапорами на вулицях зрусифікованого Києва, „матері городів руских”, в дні 19 березня 1917-го року була безумовно чудом. Вона була проречистим доказом невмирущості народу, що в підсвідомості зберігає почерез сторіччя переслідувань і денационалізаційних експериментів почуття своєї екзистентності та стихійний гнів до волі. Цей вогонь не міг не бути солом'яним, бо його не розпалили глибоке переконання, що тільки у власній суверенній державі можна знайти повноту політичних, соціальних і культурних свобод. Сьогодні, в другій половині 20-го сторіччя, щораз насирливіше здобувають собі у світі повагу концепції федерацій і конфедерацій. Вони реалізуються вже в економічній ділянці, як Спільнота сталєво-вугільної промисловості, Спільний господарський ринок, Евратом. Але це можливе все ще тільки у тих західно-європейських державах, які пережили вже періоди такого могутнього розквіту й експансії власної державності, що прерогативи тієї державності втратили для них атракційну приманливу силу, і вони вже можуть роздумувати над практичними користями зі зреченням з частини своєї суверенності в користь спільної міждержавної організації. Для нас, українців, всякі федераційні пляни й концепції пахнуть зрадничством тому, що ми ще не пережили власної державності, не наситились нею, не насолодились повнотою власної влади. Цей стан прикметний для сучасної української політичної думки, для настроїв сучасного українського громадянства. Тому 40 років він був інший. Тоді не було чулості на пункті своєї державності, бо не було взагалі розуміння її важливості.

Ясно, що історія українського національного відродження не починається від 1917 ані 1918 року. Але на цьому відродженні відбився дуже некорисно факт, що воно почалось не з

якоїсь політичної маніфестації, демонстрації, з якогось політичного виступу одної групи чи хоч би полум'яного суто політичного твору однієї людини, а з відродження літератури. Ніде правди діти, попри усі ці прикмети „Енеїди” Котляревського та „Русалки Дністрової” Шашкевича, що про них говориться у шкільних клясах учням, -- значення цих творів не переступало розбуджування сантименту до рідної мови та пошани до рідної мови, засобу, що ним може користуватись літературна творчість. Проречисту політичну мову має факт, що батько української літератури Іван Котляревський ставив своїм коштом полк російському цареві проти Наполеона, коли вся українська рація казала орієнтуватися саме на Наполеона, та що „Русалку Дністрову” надруковано — у Будапешті. Кругло півсторіччя минуло і в Наддніпрянській Україні (до Кирило-Методіївського братства) і в Галицькій (до кінця 19 ст.), коли почали формувати на папері перші програми політичної організації чи партії. Але ті програми були завжди тільки власністю розмірно невеликих і обмежених гуртів. Вправді галицькі партії — національно-демократична, радикальна й соціалістична — особливо дві перші, прийняли відразу характер народного руху, і вправді обидві вони створились під духовим впливом ба навіть з організаційною участю двох великих наддніпрянських Михайлів — Драгоманова і Грушевського, — але ж вони обидва були тоді політичними емігрантами, кордон між Австро-Угорщиною та Росією дозволяв тільки на дуже мізерні духові, а на ніякі політично-організаційні зв'язки, і програми всіх тих партій так і не просякли в духовий клімат Наддніпрянщини, існуючий в 1917-му році. Ба, і національно-політичний клімат Галичини, хоч куди краший, бо виплеканий в умовах австрійської конституції та еволюційної боротьби з польсько-австрійською адміністрацією, також був дуже далекий до того ідеалу соборності і самостійництва, що був так ясно сформульований актами 22 січня. Коли патріотизм галичан був на-

стільки загальний і глибокий, що з вибухом війни у 1914 р. спонтанно з'явилися у Стрию 8.000 молодих добровільців, а дві треті їх, нагнані до дому, почувались нещасливі, то все ж мрією галичан вправді й була Україна, але з одночасним саентиментом до Габсбургів і „нашої“ Австрії. А в масі української наддніпрянської інтелігенції (якщо можна стосувати вислів „маса“ до такої тонкої суспільної верстви!) були відомі такі більше Чернишевський і Соловйов, аніж публіцистика Драгоманова, Франка і Грушевського, „Україна іредента“ Юліяна Бачинського і „Самостійна Україна“ Міхновського.

Полк. Свген Коновалець
Командант Корпусу Січових
Стрільців

Тому роки 1917/18 мають в історії української політичної думки значення горнила, в якому перетоплювались: романтичний патріотизм із неясним увлеченням рідної волі, неясна австрофільська концепція самостійної України, сфедерованої з двома частинами наддунайської монархії під скипетром Габсбургів, автономізм галичан, який до 1 листопада 1918 року не виходив поза межі поділу (за офіційною термінологією) „королівства Галичини і Льодомерії з великим князівством Освенцімським і Заторським“ на західню польську і східню українську частини, свідомі чи хай навіть підсвідомі віра у спільність української свободоловної ідеології з російським лібералізмом, особливо ж з російським соціалістичним табором, — віра в можливість „договоритись“ з російською демократією, — автономізм в межах російської держави. Усі ці й їм подібні течії, що ще глибоко нуртували в добі українського національно-політичного примітивізму, перетоплювались в горнилі української революції у виразний світогляд державницького самостійництва. Блукаючи ще мавівцями дилеми „національне чи соціальне на першому місці“, українська політична думка щойно в практиці революції доходила до відкриття правди, вже сторіччями раниш відкритої на Заході, ще далеко перед весною народів 1848 року: що соціально справедливість однаково з повнотою культурних прав можна досягнути тільки у власній державі.

Хоч націологи твердять, що щойно за Наполеонівських воєн кристалізувалась в Європі національна думка в деяких народів, як німецький (Фіхте „Листи до німецького народу“), а національний патріотизм італійський чекав щойно таких пробудників, як Гарібальді і Кавур (друга половина 19 ст.) та виплекав Д'Анунціо аж на переломі 19 і 20 сторіч, проте такі існував державний патріотизм і державний гін у французів, англійців, еспанців, шведів, швайцарців — байдуже, яка кляса, верства чи династія була носієм того гону. Задалеко завели б нас міркування про причини загрози української державницької думки, з часів князів і гетьманів, — зрештою, тема не нова, яка вже мала своїх авторитетних дослідників. Українська революція 1917/21 р.р. воскресила її і кристалізувала на новітній лад.

Очевидно, як уся революція 1917-21 р.р. не була „деусом екс махіна“, так само 4-тий Універсал не впав із неба. Шлях від 1-го Універсалу 23 червня 1917 р. до 4-го Універсалу 22 січня 1918 р. часово короткий, але тим знаменніший величезною еволюцією тодішньої української політичної думки. У 1-му Універсалі говорилося ще лише загально про те, що „Однині самі будемо творити наше життя“, з думкою не вище, як про

автономію в межах демократичної Росії. Другий Універсал з 16 липня 1917 р. став уже в нашому та ще більше молодшому поколінні наче призабутий і легковажений. Звуження в ньому території автономної України до 5-ох губерній та створення в постаті Генерального Секретаріату підрядного органу центральної російської влади подобає - - крізь призму новітнього українського націоналізму - - наче на угодність, чи просто „зраду”. Однак, насправді той 2-ий Універсал — надзвичайно цікавий і вартісний документ. Він доказує не тільки силу тодішнього українства, яка примусила чотирьох петроградських міністрів прийти до Києва і переговорювати з представниками Української Центральної Ради в площині рівного з рівним, але й почуття політичного реалізму тодішніх українських керівників, які мусіли рахуватися з дійсною ситуацією в Україні в половині 1917-го року: з російськими залагами і російськими старшинським корпусом по всій Україні, з усією російською державною адміністрацією, з власною слабкістю. Другий Універсал втратив актуальність, коли не стало контрагента, що з ним списано договір — Тимчасового Уряду. Тому в в 3-му Універсалі з 20-го листопада 1917 р. вже говорилося не про автономію, а тільки про Українську Народну Республіку, проте, все ще з застереженням: „не відділяючись від Російської Республіки і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся Російська Республіка стала федерацією рівних і вільних народів.” Але головокружного бігу революції не можна було спинити, московський імперіалізм знайшов своє нове втілення у воюючому комунізмі, ширилась анархія в краю і прийшла отверта війна з Росією, треба теж було мати правно-формальний мандат промовляти самому в імені своєї батьківщини в Бересті. Так прийшло до 4-го Універсалу. Проголошення рівно рік пізніше Акту Соборности було вже тільки формальним завершенням тієї самостійницької і соборницької дум-

ки, яка викристалізувалась одночасно над Дніпром і Дністром.

Поміж датами чотирьох Універсалів і потім аж до катастрофи визвольного зриву кипіло-клекотіло життя революційного періоду. Змагались думки, течії, ідеї. Як на війні — бували відступи й наступи, був регрес і прогрес. Відізнались теж замогильною луною дві політичні концепції із часів Козаччини: проголошення за гетьмана Павла Скоропадського Акту федерації з 14 листопада 1918 р. було по суті виявом того самого українського політичного русофільства, як був ним Переяславський договір з 1654 року. І так само Варшавська конвенція з 20 квітня 1920 року була по суті повторенням концепції політичного польонофільства, що його в українській історії символізував Гадяцький договір з 1658 р. До політичного русофільства треба зарахувати й Зятківську угоду УГА з 10 листопада 1919 р. без уваги на всі виправдання того акту тогочасним трагічним станом тієї армії. Всі ці акти новітньої української революції доказали не тільки їхню конюнктурність але й повну нежиттєвість, нереальність. Непоправністю людської вдачі й атавістичним нахилом повторювати ще і ще раз ту саму помилку можна вважати розпучливу спробу „боротьбістів” рятувати українство у злагоді з комунізмом, як і вже емігрантські та західньо-українські прояви так званого радянофільства з періоду „українізації”, зродженого наполовину з наївности, наполовину з роздуки: щоб обов'язково добачати в російсько-большевицькій системі й політиці Москви супроти України „зміни”, до яких треба б достосуватись, щоб здобути більші користі рідній справі.

Отож, кажучи про український визвольний зрив з-перед 40 років, чи навіть спеціально про 1918-ий рік, не можна думати тільки про акти 22-го січня. Треба думати про зв'язок того періоду в історії України з попередніми періодами і наступним, що триває по нинішній день. Неможливо розглядати його і розуміти без тямки про період відродження ідеалу волі за часів Козаччини — хаотичного

Симон Петлюра із старшинами Армії УНР

ідеалу і нескристалізованого, який виявляв себе або в гоні до волі, як ідеал сам для себе без признання строгих рямців правопорядку і дисципліни супроти своєї влади, або — в добуванні обмежених вольностей і привілеїв для однієї козацької верстви. Гасло боротьби за волю і віру виглядало у практиці так, що під волею розумілись особливі привілеї для козацької верстви, а православна віра мала задовольнятися зрівнянням її з римо-католицькою, видимим знаком чого мала бути привабливість православних владик у польському сенаті. Бо це була боротьба завжди в оперті на польську державу. Вся Козаччина і вся Гетьманщина це було вічне хитання між Польщею і Московією. Трагічного символічного характеру набули дві найбільші постаті в історії України від 15-го сторіччя — Хмельницького і Мазепи: один, маючи після Корсуня і Жовтих Вод вільний шлях на Варшаву — завернув, щоб не виявитись нельояльним супроти польського короля. Переяславську ж унію з царем Олексієм підписав Хмельницький після Зборівського і Білоцерківського договорів з королем Яном Казимиром. А поки Іван Мазепа почав змовлятися із Станіславом Лещинським і Карлом XII проти Московщини — впродовж 20-ох років вірно служив Петрові І. І тому може

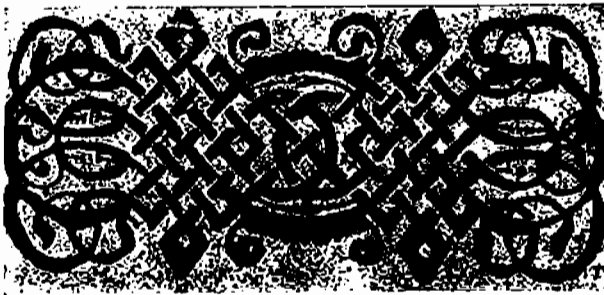
нічого й дивуватись, що ще й після розвалу царату в 1917 році трудно було визволитись українській політичній думці з тепет автономізму в межах Росії, як і трудно дивуватись, що в Галичині, яка від 1340 року була під чужим правлінням, треба було доходити до самостійницької свідомості з Листопадового зриву 1918 р. почерез священичі дома, в яких говорено по польськи, через австрійське рутенство, примітивно-культурницьке просвітянство, віру в цісаря й Австрію і мрії про ближче неозначену Україну.

Тільки на такому тлі можна розуміти велич всієї української революції, всі її хитання, всі її пручання. Це були пручання наче у важких злогах, з яких народився викристалізований державно-політичний плян 22-го січня 1918 року. За тих коротких чотири роки 1917-21, за тих коротких 10 місяців від першої вістки про Петроградські події до січня 1918, проведено велетенську роботу. Поменшувати цю роботу, скорочувати заслуги Центральної Ради і її діячів, чи українських діячів Гетьманського періоду, міряти їх мірилом нинішнього світогляду і нинішньої української зрілості, знецінювати того чи іншого тодішнього українського діяча і гудити його — це не тільки негарно з погляду моралі чи сантименту, але невірно

й з погляду історичної правди. І без штучного позолочування будь-кого з них, без позолочування цілого того українського визвольного зриву, треба спокійно і об'єктивно ствердити, що щойно революція 1917-21 р.р. створила українську націю в модерному розумінні, себто із дійсним знанням, хто вона і чого хоче, до чого змагає, за що бореться. І за цю заслугу української революції, за те значення спеціально 1918 року в історії української політичної думки, належить тому зривові в Україні з-перед 40 років і всім його носіям, авторам і активним борцям доземний поклін.

Кожну історичну подію найкраще оцінювати з перспективи часу, за її наслідками. Сьогодні, з 40-річної перспективи, видно напрочуд ясно, яку величезну роль відіграла українська революція, а в ній особливо 1918-ий рік, в історії української політичної думки. Постає просто нова українська людина, з новим підходом до справ рідного краю і зовнішнього світу, з новою психікою, новим розумінням того, що зветься національною і державною рацією. І московські більшовики не творили б в Харкові

„робітничо-селянського” уряду та не проголошували б УССР, коли б не побачили вже тоді тієї зміни, яка заходила в умах і серцях українського народу. Вихиляси совєтської національної політики не належать до цієї теми, так само поза її межі виходили б міркування на тему нинішнього стану української політичної думки. Проте, залишаючи на боці її нинішній хаос, спричинений довгим окупаційним періодом на рідних землях і специфічними умовами кожної довготривалої еміграції, можна ствердити одне: нема ні одної української партії ні групи, ні одного найменшого гуртка свідомих українців, які не стояли б на самостійницькому й соборницькому ґрунті, як на чомусь, що розуміється само собою і що є „табу” українського світогляду. І вся диявольська система совєтського панування обрахована саме на викривлювання і послаблення того українського самостійницького світогляду, спадщини 1918-го року. Можна його викривляти, можна спантеличувати, але не вдасться його знищити, бо він оснований на незнищимій скелі — акту 22-го січня 1918 року.

„ЗА ЩО МИ БОРОЛИСЬ, СТРАЖДАЛИ?“

(Фрагмент із п'єси. Дія відбувається в ДП-таборі).

Написав Іван Керницький

Пан директор метнувся „на захристію”, за параван, виносить плящину. Пан сотник розставив стільці. Засіли втрійку, цокнулись чарками.

Директор: Ну, може хтось скаже промову?

Сотник: Кажіть ви, Миколо Гнатовичу.

Директор: Та можу і я сказати, пане добродзєшкуну (встає). Ну, що ж?.. То хіба вип'ємо, панове друзі, за всіх живих, мертвих і ненароджених діти, скитальців, штатенльозів та всіх інших бурлак, без роді, імени і племені, без даху над головою, що розійшлися нині по широких світових дорогах. Хто знає, куди нас добра чи лиха доля ще порозкидає, але дай Боже, щоб завжди і всюди тліла в наших душах хоч маленька іскорка надії, що ми колись повернемось на рідну землю! Дай Боже, що гоже, що негоже — чорт бери! Дай Боже щасливо пережити той великий ісход нашого народу, що нашу вавилонську неволю, дай Боже в доброму здоров'ю і в незалпюбованих вагонах об'їхати цілий світ і через Америку — до Львова вернутися!

Сотник: До Києва! До Києва!

Дядько Степан: Вообщє, так сказати, на Україну!

Директор: Ну, подай Господи! (Всі три випили по чарці).

Сотник: (просльозився). Україно, рідний краю! Не забудь тебе ніколи, безталанна, під'яремна батьківчино! Тільки подумать — яка краса! Господи, Боже мій, — такої краси ніде в світі немає! Отак глянеш — кругом степ, наче море безкрає, а в степу — балка! Журиливі верби над ставком, тополі на волі... Пригаду-

єте, в нашого Шевченка, Тараса Григоровича:

„Іду я тихою ходою
Дивлюся — он переді мною
Неначе з дива виринають
І з хмари тихо виступають
Обрив високий, гай, байрак...
Хати біленькі виглядають,
Мов діти в білих сорочках...”

— Отака й Золотоноша, мій славний городок! А які там млинці славні пекли: з гречаною кашею і з грибами! А коржики з медом і маком! А буханці на маслечку... Прямо — прелесть, так в роті й розпливаються!

Директор: Гм, за дві копійки отакий колач був, як у бідного хлопця дишель. А солонина — отака, в долоню завгрубшки! Хіба не був на Україні у 18-му році, не бачив, не знаю?!

Дядько Степан: (зітхнувши). Да-а, було колись в старє, так сказати, врем'я, і за Непа ще трохи бувало, а зараз не те. Не той тепер Миргород та й не та Золотоноша... Та й не тая Україна, що в піснях співається, та й не тая Україна, що у снах виживається...

Сотник: Еге!.. „Замело тебе, Україно!..” Прийшли одні визволились — розорали тракторами, прийшли другі — засіяли бомбами, а діти твої, соколята, немов бездомні собаки, розбрелись по широкому світу. А завіщо? — питаю. Завіщо тиняємось попід чужі пороги? Чи тільки й тому, що в нашій груді б'ється не підкупне й непродажне українське серце?!

Дядько Степан: По-моєму все лихо через оту, як її звать, куль-

туру. Пішла про нас по світу слава, що ми, мовляв, українці, народ тьомний, малокультурний, от і потому всяка шантрапа з своєю культурою до нас лізе. Пожалуста, мовляв, ось вам наша висока культура! Прийде — та й тягне хліб, та сало, та вугілля. А де ж культура? — питаєш. А він тебе в морду! Та на шибеніцю! Ось вам і їхня культура.

Сотник: Вони там — „крапці сянн народу”, а ми — „ізмєнники родіни, хваписти, коляборанти!” Вони здобули монополію на любов до України а ми її „запродали”... Маршали!.. Золотопагонні красні герої!.. В них то груди й черева мов іконостаси в церкві, все в орденах та медаліях, в златі-серебрі купаються, а на мені, що запродав Україну від Кубані по Сян — одна драна уврівська куртка! (Розпинає сорочку на грудях). Натє! Оце мій орден! Тут, де виарила денікінська куля!

Директор: (засукав рукава сорочки). А то що, блоха вкусила? Та в серпні, 1918-го року, як наступалисьмо з Третім Корпусом генерала Кравса на Київ, то під Винницею, пане добродзєвашку, розірвалась гандграната на три метри від мене! Отакий кусень м'яса з руки видерло. А в коліно шрапнеля кропнула!

Голос пані добродійки з-поза паравану:

— Та й відтоді в тебе той ревматизм!

Директор: Таки так! Сорок років ревматизму, аби ”то кулі били!

Дядько Степан несе слова потіхи обидвом комбатантам:

— Не турбуйтеся, все буде харапо. Світ стоїть напередодні великої змі-

ни. От вам хрест святий, що правду кажу: на Пасху поїдемо додому!

Директор: (пожмуро). „Поїдемо”... На кулях поїдемо! Атомова бомба змеле нас на табаку! Шляк графить цілий світ і всім нам прийде капут. А шкода світа, який був, то був, а люди вже до нього звикли.

Сотник: (снус невеселі думи). Єсть у нас, на Україні, такий бур'ян, вроді трава, „перекотиполе” зветься. В нашого Квітки-Основ'яненка є оповіданнячко тієї назви. Хороше оповіданнячко. Оце, бува, повіє вітер, підхопить цей бур'ян, та й несе його степом-полем, Бог-вість куди... Так і ми, немов оте перекотиполе: порозносили нас буйні вітри далекими світами і хто зна, чи й на Страшному суді відпитаємо один одного. Геї, пісню давайте, пісню, а ні, так душа лопне од печалі.

Директор: Ну, та певно вже давно пора! А що то ми за українці були б, якби випили, закусили і не заспівали?

Дядько Степан: Так давайте начинать!

Директор: Але що?.. Може, на початок, затягнемо стрілецьку, га? (І затягнув „нерозберитоном”: „Як з Бережан до ка-адри...”).

Сотник: (почав з іншої бочки): „Рече та стогне Дніпр широкий...”

Дядько Степан: Давайте, краще заспіваємо нашу, бурлацьку!

І затягнув перший, а за ним обидва комбатанти:

„Зібралися всі бурлаки

До одної хати

Тут нам мило, тут нам лобо

Пісню заспівати...”

РОЗМОВА ПРО ЛІТЕРАТУРУ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

Написав Лука Луців

— Маю новий клопіт.

— Що таке, знову якийсь автор невдоволений з рецензії?

— Ще гірше. Прийшов до мене юнак і попросив, щоб я позичив йому або назвав літературний твір, з якого він найкраще міг би відтворити собі добу наших визвольних змагань. Я не назвав йому такого твору, бо сам його не знаю.

— Було б йому дати новелі Василя Стефаника. Як він прочитає Стефаникових „Синів”, то краще пізнає запал покоління визвольної доби, ніж прочитавши десять повістей про ті часи.

— Я йому це сказав, бо сам захоплююся Стефаником і вважаю його за неперевершеного нашого прозаїка. Але він мені відповів, що саме „Сини” захопили його до читання творів, які мистецькою формою відтворювали б роки української війни за волю.

— Можна було б йому порекомендувати „Патетичну Сонату” Миколи Куліша. Це сильна річ, хоч і написана під комуністичним режимом, де, навіть і під час українського курсу, не можна було писати так, як цього бажала українська душа.

— Він прочитав і цей драматичний твір, перевиданий тут і легко доступний читачеві.

— І що ти порадив своєму цікавому читачеві?

— Я йому сказав те, що наші визвольні змагання ще не є закінчені, що вони тривають ще й досі, і письменники не мають змоги створити синтезу того великого змагу, який почали Українські Січові Стрільці в 1914 році і який вся наша нація продовжає, починаючи з 1917 року. Бо-

ротьба Української Повстанської Армії, змагання Першої Дивізії Української Національної Армії, боротьба підпілля на всіх українських землях, під усіма окупантами, — все це окремі етапи української визвольної боротьби. На жаль, я не знаю досі твору, який у літературній формі подавав би синтезу більш як сорокрічної боротьби.

— Маємо ж стільки спогадів із тих часів. Маємо твори наших військовиків, які фахово представляють військову боротьбу українців впродовж останнього півстоліття. Треба було йому, тому твосму юнакові, порадити ті спогади.

— Але ж він просив мене про чисто літературний твір. Він набрав охоти до читання літературних творів, прочитавши Стефаника. Але я не міг йому вказати на літературний твір подібної сили.

— А чи не міг ти порадити йому прочитати якусь повість із наших визвольних змагань? Таких повістей є в нас досить.

— Це правда, такі повісті є. Але я не хотів йому псувати смаку після Стефаникових творів.

— Яка може бути причина того явища, що наші письменники не могли відірватися від дрібничкових упреждень та непорозумінь, коли змальовували часи нашої збройної боротьби, в яких наш нарід змагався за те, що було і є святим для всіх членів нашого народу, якщо вони є дійсними українцями і не погоджуються на жадного окупанта, хоч би він не знати якими словами прикрашував свою окупацію.

— Це не така проста проблема, щоб на неї легко й коротко можна

було відповісти. Перш усього треба справдішнього таланту, бо без нього нічого не вийде. Під російською комуністичною окупацією не можна було написати такого твору, що змальовував би нашу визвольну війну, в якій нашим національним противником була комуністична й некомуністична Москва.

— А чи не могли цього зробити наші письменники, які були на волі?

— Могли, але не зробили. Чому? Важко на це відповісти. В перших роках після невдачі нашої боротьби всі почали шукати причини невдачі, почалися взаємні оскаржування, пошукування причин неуспіху, і одночасно тривала підпільна боротьба, яка не скінчилася й донині. В таких обставинах важко було сконцентруватися письменникові, який і собі, деколи, ставав прихильником того чи того гуртка критиків, і не бачив лісу за окремими деревами. А тим часом без глибини ідейного становища неможливо написати справжній літературний твір, який перетривав би дрібні суперечки і перейшов би до залізного літературного фонду і був би літературним шедевром для майбутніх поколінь.

— З твоїх слів виходить, що треба довшої відстані від тих часів, які хоче змалювати автор, або, інакше кажучи, треба для того, щоб щось „могло жити в літературі, щоб воно спершу вмерло в житті.”

— Цю „правду” можна було б збити при допомозі літературних фактів. Ми відзначаємо цього року 40-річчя організації наших збройних сил, а 1958 року у вільному світі будемо відзначувати 40-річчя проголошення самостійної нашої держави. 40 років — це великий протяг часу. Світові літератури дають приклади, що через 10 чи 20 років після якоїсь важливої події вже могли появиться літературні твори, які ввійшли в історію і які вічно будуть тривати.

— То ж який твій висновок?

— Такий, що літературні твори з тематикою наших визвольних змагань негайно появляться, якщо тільки знайдеться автор великого масштабу, який матиме дійсну волю написа-

ти такий твір, Дійсна воля, — це значить, що він старатиметься перестудіювати все те, що досі написано про ту добу. Він мусітиме студіювати спогади, праці військовиків про воєнні походи, літературні твори, в яких змальовано ті великі роки. Матеріалів є вже стільки, що вистачило б їх для докладного вивчення „як то воно було”, а творча уява письменника створить відповідну фабулу, коло якої групуватимуться події такої епічної ширини, які притаманні найбільшим епопеям світової літератури.

— Говориш так, якби наш письменник у вільному світі міг займатися тільки літературною творчістю, вивчати матеріяли, робити широке плянування твору, в якому виступають десятки осіб, обдумувати їхню характеристику та розвивати фабулу, яка не давала б спати читачеві, коли він почне читати такий, під кожним оглядом, великий твір. Наш письменник краде кожну годину від заробітної праці для своєї творчости, і йому важко сконцентрувати увагу на епічних полотнах, приготування до яких вимагали б років часу і окремого кабінету, де можна було б впорядкувати той матеріял, який, за твоїми вимогами, треба зібрати.

— Це все правда. Тому в нас немає літературних творів більшого розміру, а якщо вони деколи й появляються, то в них видно, що вони писані в таких обставинах, про які ти говориш. Але історія літератури не звертає уваги на те, в яких умовах автор писав свої твори, вона ресструє „Голод” Кнута Гамсуна, але не тому, що автор бідував під час писання того твору, а тому, що це справді літературний твір. Письменник може працювати над своїм твором кілька років і довше. Коли б він мав таку терпеливість і не поспішав негайно друкувати те, що вдасться йому написати, додаючи, що це „уривок із роману”, тоді і його твори були б більше зрілі. В світових літературах є письменники, які здобули собі вічну славу одним тільки твором. Не знаю, чи багато в нас таких письменників, які були б такі скромні й ощадні в своїй літературній творчості.

— Література про визвольні змагання — це вже література з історичною тематикою. А в нас і давніше була посуха на історичні повісті, романи та драми.

— Це правда. Не було в нас великих письменників, які ціле своє життя цікавилися б тільки історичними сюжетами.

— Але ж наша література зробила добрий початок. Панько Куліш написав свою „Чорну Раду” сто років тому, і вона й досі чи не найкраща наша історична повість. Історичні сюжети використовував і Тарас Шевченко, не погорджував ними і Микола Костомаров. Пізніші письменники рідко черпали матеріал із нашої історії, а в найновіших часах під російською окупацією не можна опрацювати історичних тем, щоб не наразитися на знищення, якщо автор відважиться хоч трохи йти не по лінії Москви.

— Саме скінчив я читати перевиданий у Німеччині „Дніпровою Хвилею” історичний роман О. Соколовського „Іван Богун”. Цей твір читав я з цікавістю, бо досі його не знав. Він появився на початку 30-х років в Україні, але не попав до рук широкого читача, бо його відразу ж вилучено з бібліотек і книгарень. Ще перед надрукуванням цього твору автор мусів його кілька разів переробляти на вимогу видавництва, але все ж таки сам Косьор накинувся на „Богуну” Соколовського за „націоналізм” і „протиросійські тенденції”, і твір і його автора знищено.

— Читаючи роман О. Соколовського з 1931-го року, думав я про те, чому ніхто з наших авторів вже давніше не написав твору про цього героя доби Б. Хмельницького, якого наші історики вважали беззастережним українським самостійником і якого навіть польський Сенкевич змалював як лицаря-героя, хоч інших провідників козацтва представляв із становища польського шовінізму.

— Те саме можна сказати й про славних героїв найновішої нашої історії. Наша молодь не може читати про них літературних творів, де видно було б всю їхню велич. Вони не

потребують „бронзування”, бо вони є героями і без перебільшування їхнього значення і без згущування фарб, якими б автори малювали їхні постаті та характери. Були славні постаті між Українськими Січовими Стрільцями, були вони між київськими СС-ами, не бракувало їх у полках та дивізіях армії УНР і в численних відділах повстанців; були вони і між лицарями найновішої нашої історії. Те саме можна сказати й про наших славних людей — невійськовиків. Не маємо про деяких із них не тільки літературних творів, але немає в нас деколи навіть публіцистичних розвідок, з яких можна було б довідатися про дати їхнього народження чи смерті.

— Не так воно буває в інших народів. Американці — це відносно молода нація, але як вони дбають про пам'ять своїх великих людей чи про важливіші події своєї історії. Скільки то в них появилася вже окремих праць про недавно померлого президента Ф. Д. Рузвелта! В них завівся гарний звичай, що кожний визначніший громадянин, коли покидає свій уряд, пише негайно свої спогади, щоб залишити свій досвід майбутнім поколінням.

— Не можна їх рівняти до нас. Наші люди не мають таких можливостей, як вони.

— Це правда, але вже на наших очах відійшли від нас люди, які брали визначну участь в творенні нашої історії і які не залишили по собі спогадів, що були б, напевно, такі цікаві, як повість. Чи багато з нас пише щоденники, зберігає кореспонденцію з визначними сучасниками, — а це ж наша історія, це наші документи, які колись будуть оцінюватися на вагу золота, якщо будуть збережені для нащадків. Давніші діячі наші, такі як Є. Чикаленко, Ол. Барвінський, Ол. Лотоцький, Кость Левицький, залишили твори про свою працю й життя, а тепер кожний з цікавістю їх прочитає, хто інтересується нашим минулим.

— Ті наші діячі, хоч і жили під час змагання нашого народу за право на саме існування, але їхньої до-

би не можна навіть порівнювати з тим буревієм, в якому жили й живуть ті, що були співтворцями нашої найновішої історії.

— Це правда, але й вони могли б залишити більше слідів своєї праці, ніж те, що тепер маємо. Гадаю, що і наше наймолодше покоління, яке тепер у розквіті своїх сил, мало що більше дбає про те, щоб не розгублювати документів тих років, в яких приходиться нам тепер жити.

— Але ж ми почали балачку про літературу наших визвольних змагань, а зійшли на потребу писання спогадів та зберігання листування й особистих документів.

— Гадаю, що ми не відбігли надто від теми. Не всі наші провідні люди зберігають пам'ятки про свою діяльність, а наші письменники у вільному світі досі не змогли дати нашій літературі таких творів, з яких молодша генерація могла б наново переживати часи нашої визвольної боротьби. Але справа не така то вже безнадійна, як можна б її з'ясувати під час такої дискусії, от якби й наша. Вже на еміграції появились деякі, навіть монументальні твори, от хоч би про головного отамана Симона Петлюру, про Українське Січове Стрілецтво, про боротьбу наших ар-

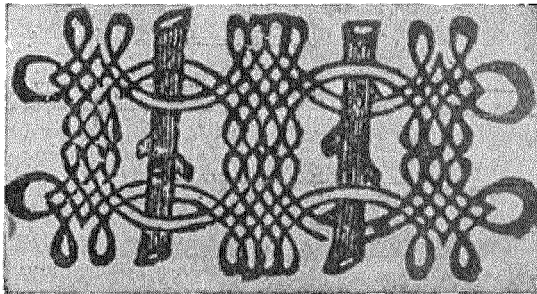
мій, про Київську Софію. Цими творами могли б похвалитися навіть науковій інституції державних народів. У нас вони появились заходом окремих ентузіастів, і тому тим більше заслуговують на підтримку. Згадати б треба і Енциклопедію Українознавства, в якій повно історичного матеріалу і яку видає Наукове Товариство ім. Шевченка з допомогою всього українського громадянства у вільному світі.

— А мистецька література доби визвольних змагань?

— Прийде й черга на неї. Українські письменники молодшої генерації, захоплені величною ідеєю боротьби країни своїх батьків за волю, необтяжені упередженнями й однобічністю своїх попередників, бачитимуть в добі нашої визвольної війни тільки ту величну ідею, за яку вмирили їхні батьки, і відкинуть той намул, над яким сварилося попереднє покоління, сперечаючись над причинами наших неуспіхів, і побачать, що героїство зовсім не зменшується тому, що „встоятись не було сили”.

— Це значить, що треба письменницьких талантів, і треба, щоб вони бажали написати літературні твори з років наших змагань за волю.

— Ти сказав!

50 РОКІВ ТОМУ

Написав м-р. Володимир Бугацький

Рік 1907-ий слід вважати, побіч років 1772 й 1848, переломовим для нашого населення в Галичині та нашого національного ренесансу. Цю незвичайну важливість спричинили перші в австрійській державі загальні, рівні, безпосередні й тайні вибори до австрійського парламенту в червні 1907 року. І наколи вибори до російської Думи, що відбулися в попередньому, 1906-ому році були першими взагалі виборами до парламенту в історії царської імперії, то в Австрії відбулося від року 1861 вже кільканадцять таких виборів. Але ті вибори не були справді демократичними, не зворувалися на виборчих ординаціях таких держав, як, наприклад, Англія або Швейцарія. Вправді, австрійська конституція з 1861 року була загалом поступовою, гарантувала громадянам повну особисту свободу, охорону приватної власності й ініціативи, вільність преси, партійної організації й пропаганди. Але австрійський уряд, числячись з фактом тодішньої культурної відсталости населення деяких країв, боявся, що справді демократичні вибори дали б можливість підривним елементам вести широку пропаганду, шкідливу для його державних інтересів. І це власне було причиною того, що конституція з р. 1861 проголосила т. зв. куріяльну систему виборів, а самі вибори до віденського парламенту були в дійсності концесією для певних клас населення, не були рівними для всіх громадян, відбувалися явно і не завжди безпосередньо.

І ось у Галичині в т. зв. сільській курії, в якій вибори давали нам теоретично можливість вибрати в усіх округах з більшістю нашого населення коло 30 послів, вибори були посередні й явні. Сільське населення

вибирало в т. зв. правиборах на кожних 500 осіб одного виборця, що в означений день у повітовому місті віддавав свій голос явно перед виборчою комісією, яку призначувало повітове староство. Коли ні один з кандидатів не одержував більшости відданих голосів, відбувалися другі й тісніші вибори між двома тільки кандидатами. На виборах голосувала також повна клькість т. зв. „вірилістів”, які мали право голосу без вибору. Такими особами були майже виключно польські діячі. Посольські кандидати мали право делегувати до виборчих комісій своїх мужів довір'я.

Ота виборча ординація в тодішній дійсності йшла на руку полякам, які заволоділи вповні адміністрацією краю. Вже під час правиборів виборчі комісари вживали всіх можливих способів, включно з терором, щоб населення вибрало бажаних тим комісарам виборців. А такі люди в багатьох мало національно свідомих селах не були рідкістю. Але щойно в дні виборів оті сільські виборці були виставлені на справжню пробу. Різні платні т. зв. „виборчі гісні” вживали всіх можливих, а часто й каригідних способів (підкупство, застрашування, підпиття), щоб спонукати наших селян віддати голос за польського кандидата. Тим польським агітаторам вільно було агітувати навіть в самій виборчій домівці, хоч офіційно це було заборонене. А самі виборчі комісари постійно допомагали польським кандидатам, анулюючи голоси наших виборців з різних причин, і навіть часом фальшуючи вислід виборів. Пізніше виборчі протести не мали ніколи успіху, бо всі вищі інстанції були обсажені поляками.

Вислідом цього всього був факт, що замість 30, нам вдалося вибрати коло

10 парламентарних послів, а були роки, коли ми вибирали лише 5 послів. Тож, коли у Відні наші посольські клуби не мали ніякого значення, поляки, маючи нашим коштом велике число мандатів, здобували численні міністеріяльні пости і навіть пости прем'єр-міністрів. І коли наші послы не могли в парламенті нічого вдіяти, добитися задоволення наших конечних шкільних й загально національних потреб, в тому часі віденський уряд охоче давав полякам все, чого тільки вони не бажали. Причин такого сумного для нас факту, що Відень віддав нас цілковито на поталу полякам, тут не подаю, бо ця тема вимагала б окремої статті. Одно безперечне, що аж до часу виборів в 1907 році наше галицькі населення не мало в австрійським парламенті належної посольської репрезентації, не зважаючи на добрі висліди праці наших свідомих діячів в останніх десятиліттях, було позбавлене можливости національного розвитку.

Але, на наше щастя, по відомих революційних подіях 1905 р. в Росії, та виборах до Думи в 1906 р., повіяло в Австрії оживчим леготом. Вліті 1906 року почало населення держави домагатися реформи виборів до парламенту. Найбільше покривджений наш галицький загал домагався цієї реформи на численних вічах і зборах, які рівночасно причинилися до національно-державного освідомлення нашого населення.

І коли австрійський уряд ранньою весною 1907 року проголосив, на місяць червень, нові вибори до парламенту на підставі загального, рівного, безпосереднього й тайного виборчого права, все наше населення з радістю та повною надією на успіх почало енергійну виборчу акцію. В новій виборчій ординації уряд утворив в Галичині виборчі округи, складені з двох, а часами й кількох політичних повітів, і з кожного такого округу мало вийти два послы, один т. зв. посол більшости, другий — меншости. В округах з великою більшістю нашого населення ми могли вибрати обох послів, а в округах з значнішою кількістю польського населен-

ня могли поляки вибрати свого посла меншости. В дійсності навіть у цій виборчій ординації справжньої рівности не було, бо в західніх краях монархії, а також в деяких округах західньої Галичини один посольський мандат припадав на значно менше число виборців, ніж у нашій Галичині. Але надужиття при виборах у тій виборчій ординації були виключені, тож вони виявляли справжню, нефальшовану волю виборців.

З червневих виборів, що перейшли спокійно, з запалом та тотальною фреквенцією управнених до голосування виборців, вийшли послами, між іншими, такі наші визначні люди, як: Кость Левицький, Євген Петрушевич, Євген Олесницький, Теофіл Окуневський, Володимир Охримович, Володимир Загайкевич, Степан Баран, Кирило Трильовський, Іван Макух. Український посольський клуб у віденському парламенті, складений з 25 послів, займав поважну позицію серед тодішніх клубів і своєю вмалою — в міру потреби енергійною акцією (навіть з помічю галасливої довготривалої обструкції) змусив австрійський уряд числитися з нашими національними потребами. Тож вибори ці стали спохальними для нашого народу з різних причин.

Вони, передусім, спричинили цілковиту зміну поглядів уряду на наш загал. Закид, що москвофіли — елемент шкідливий для інтересів держави і небезпечний на випадок війни з царатом — заволділи нашим галицьким населенням, віддав сам собою, коли москвофільська партія здобула у виборах мінімальне число голосів й вибрала тільки двоє послів. З промов наших депутатів, державні круги і послы інших країв довідалися про українську національно-державну програму та прагнення, які не лише не були шкідливі для австрійської монархії, але, навпаки, могли у війні з Росією бути для неї корисними. Тож австрійський уряд у власному інтересі повинен підтримувати й зміцнювати український народний потенціал, задовольючи культурні потреби галичан.

Третім важливим вислідом виборів був факт, що всі польські кандидати на терені львівського Апелляційного Суду, який обіймав на крайньому заході Перемиський, Ярославський й Сяницький повіти, здобули не цілих 25 процентів відданих голосів. Це було повним доказом того, що східня Галичина — це край безперечно український, і рівночасно здемаскувало роллю польської адміністрації при списуванні галицького населен-

ня, яке досі було постійно безсоромно фальшоване.

А для нашого національного розвитку — червневі вибори дали, окрім різних здобутків, велике піднесення духа і поштовх для дальшої інтенсивної народної праці. Протягом тих сімох років перед першою світовою війною наш поступ на всіх ділянках національного життя був більший і надійніший, ніж за цілий ряд попередніх десятиліть.

— * —

ІЗ СТРЕЛЕЦЬКОГО ГУМОРУ

ВАЖЛИВА ПРИЧИНА

На фронті стоїть наш стрілець на варті перед окопами. Стоїть, а час довжить ся. Врешті спостерігає, що стоїть годину за довго. Не багато думаючи сходить зі стійки і йде до відділу. Підстаршина починає сварити за те, як міг так зробити. Стрілець виправдується:

— Пане десятнику! Голошу слухняно, що я собі так подумав: не добре, щоб довше стояв один і цей сам стрілець на варті, бо противник готов ще подумати, що в нас нема більше війська.

— * —

В КАСАРНІ

— Стрілець Щипавка! — кричить вістун. — Скажи, що стрілець повинен зараз рано зробити?

— Одягнутися.

— Зле! Скажи ти, Баричко!

— Умитися!

— Зле! Капуста!

— Піти за потребою.

— Зле! Ніхто з вас не знає. Повинен ще увечері вичистити всі гудзики від однострою! Зрозуміли?

ГРІХ ЗА ХУДОБИНУ

Два старі галицькі „ляндштурмаки” йдуть на стежку в Карпатах. Нараз побачили в долині козаків. Один з них намірюється, щоб стрілити. Другий каже:

— А вважайте, куме, щоб ви коня не поцілили; все то шкода худобини.

— * —

І ВІН ТАК ДУМАВ

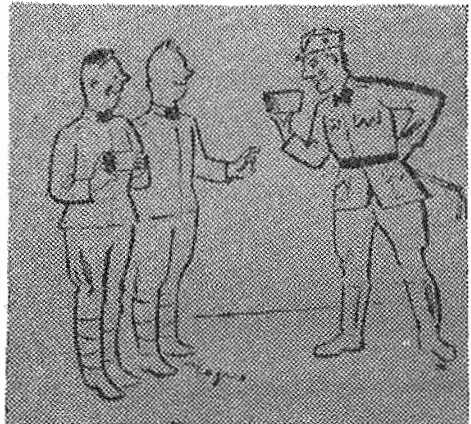
Сотник Кишка каже до чури:

— Грицьку, мені здається, що печено сьогодні щось чути.

— Голошу слухняно, і я так думав, пане сотнику, але не хотів вам псувати апетиту.

— * —

ВІЙСЬКОВА ЗУПА

Під час снідання до сотні надходить старшина.

— Чого ж ви хлопці такі поквалчені?

Один із стрільців подає йому їдунку. Старшина пробує і каже:

— Що ж ви хочете. Це ж зовсім добра зупа!

— Так, але куховар каже, що це кава.

ІНСПЕКЦІЯ

Вояк на варті кричить до інспекційного старшини, який вертається з інспекції.

— Стій! Хто йде?

— Дурень! — забурмотів старшина.

— Перепрощую... я думав, що то хтось чужий.

— ** —

СТРАТЕГІЯ

— Стрелець Нитка, скажіть, що таке стратегія?

— Стратегія, голову слухняно є тоді, коли стріляється, хоч нема амуніції, щоб ворог не помітив її недостачі.

— ** —

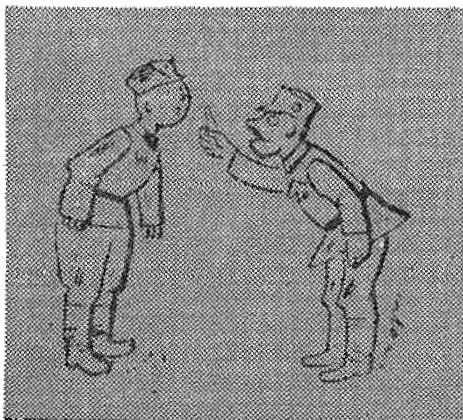
ВІЙСЬКОВА ТАЙНА

— Слушайте, стрілець Гичка, що це є військова тайна?

— Військова тайна є тоді, голову слухняно, як я йду другий раз на обід.

— ** —

ДОБРЕ ЗНАЄ

Десятник: Що робите на наказ — позір?

Стрелець: Тоді, голову слухняно, не вільно нічого робити.

МАЄ ЩАСТЯ

У шпиталі від кількох днів лежав стрілець ЗаDIRка і скаржився на біль серця. Лікарі не могли якось ніякої хвороби в ЗаDIRки знайти.

Одного дня санітар ствердив, що Федь ЗаDIRка небіжчик.

На це один стрілець:

— Має щастя сарака, бо сьогодні за симуляцію мав піти до паки.

— ** —

„СЛУЖБИСТ”

Стрелець Коновка служить при військовій жандармерії. Рано вертається зі стежі і голосить десятникові, що вночі зловив дезертира.

Десятник: Дуже гарно! А де він є?

Стрелець: Голошу слухняно, що втік.

— ** —

ЧОМУ ШАБЛЯ КРИВА?

— Стрелець Булька, скажи мені, чому шабля крива?

— Тому, щоб нею легше було рубати.

— Дурний! Шабля мусить бути крива, бо інакше не влізла б до пхви.

— ** —

ПЕРЕД НАСТУПОМ

Остання підготовка до наступу. Сотник переглядає відділи, що мають за хвилину вирушити до бою.

— Черепак! — кличе сотник. — Кілько вб'єш ворогів?

— Чи я знаю? Коби одного.

— Добре! А ти, Зварич?

— Щонайменше двох.

— Славно! А ти, Зелений?

— Я? Як Зварич уб'є двох, то я можу йти додому.

МІЙ БРАТ ВОЛОДИМИР СІМЕНОВИЧ

14 січня 1858 — 13 червня 1932

Написала Олена Кисілевська

Пригадуються дитячі літа. Деякі так яскраво вбилися в пам'ять, наче це вчора діялося. Наша скромна священнича хата у Фільварках біля Монастириск. Я ще мала, може чотири-п'ятилітня дівчинка у рожевій суконочці сиджу і граюся з котиком на високому порозі, що відгороджує ганок від великих сіней. З городу пливають пахощі резеди, нікоціани, „хинських” гвоздиків, троянд, центифолії і Богзна якого квіту, а з відкритого вікна „великого покою”, як пахощі з квітника, так ніжно, розкішно пливають звуки музики. Ось цитра і гітара. Це старший братік Гіляр грає на цитрі, а сестричка Ганя акомпаніює на гітарі. А тепер знову фортепіано і флейта. Це Ганя музикує з молодшим братом, Влодком (на одинадцять літ старшим від мене). На хвилину музика мовкне, і знову, під супровід фортепіана, пливе пісня „Ой звідси гора, звідси другая...” Як срібні дзвінки, дзвенять молоді голоси. Як зачула я пісню, кидаю котика і притьмом у кімнату. Хоч темно, зразу потрапляю Влодкові до колін. Двоє старших може були б і випросили малу сестричку, щоб не мішала, але Влодко — це моя оборона, це мій вірний приятель. Притулив ніжно до себе: „А тепер щось таке, щоб і наша Оленка помагала. Може „Там на горі крута вежа”? Пам'ятаєш, мала?”

— „Ні, ні! Співайте „Ой звідси гора”, я вже її вмю.” — і починаю витягати пісню своїм тоненьким дитячим голоском...

Скільки це літ уплило від того часу, а ці дитячі переживання все ще мені нагадуються.

Володимир Сіменович

Нас у батьків було четверо. Власively, всіх дітей було восьмеро, але половина з них померли малими, а їх навіть не пам'ятаю. Мати моя вийшла заміж у 1852-у році, а рік опісля народився мій перший братік Теодор. Він помер зовсім маленьким. 1854-го року прийшла на світ сестричка Ганя, що була найстаршою з нас усіх живучих. В році 1856 народився мій старший брат Гілярій, а по двох роках прийшов на світ молодший, Володимир, той, що опісля виїхав до Америки і був лікарем. По

ньому було ще двос дітей, дівчинка Оля і хлопчик Льонгін, вони обоє померли під час страшної епідемії дифтерії, на яку в той час не знали ліку і діти по селах гинули від неї, як мухи під зиму. Після цього прийшла на світ я, 1869-го року. І може тому, що я прийшла по такій трагічній родинній втраті, мене дитиною усі так любили, милували, пестили. Так зрештою буває звичайно з наймолодшими дітьми у сім'ї. Правда, я не була останньою, бо коли мені було кілька років, народився ще молодший від мене братік Євген, але він пожив ледве кілька місяців і помер на віспу, якою заразився він від селянина, що прийшов був до батька просити поховати його дочку, яка померла на цю страшну хворобу. Щеплення проти віспи по селах ще не було поширене. Люди боялися, щоб, мовляв, доктори не прищепили дитині якої худоб'ячої хвороби. Тому пошесті віспи не були рідкістю по селах.

Найбільша дружба була з моїм братіком Влодком, вона потривала до самої його смерті. Він мав великий вплив на мою духовність. Він перший виробляв у мені відвагу не боятися темноти, не вірити у „духи“, не лякатися бурі, грому, коня, води... Він будив у мені амбіцію, почуття дівочої гідності, вчив панувати над собою, почувати себе рівною з хлопцями, а то й перевищувати їх на всіх ділянках. Вчив берегтися специфічних жіночих хиб, балакучости, пліткування, обмов. Вчив уміти мовчати, тримати тайну, опиратися спокусі ласкімства, почуття заздрости. Вчив вірити у свої сили, виробляти в собі сильну волю.

Але — для батьків Влодко був постійною журбою. З наукою не йшло йому дуже добре. Чи не мав пам'яті, таланту? Як так, то не було б нічого дивного, але навіть на думку самих учителів був він дуже талановитий, більше за свого старшого брата. І не дармував, не поводився зле, тільки, , , наука такою методою і таких предметів, що їх в школі вчили, його не цікавила. Для нього цікавим був широкий світ, далекі краї, народи, цікавило життя душі людини, його по-

лонила музика, спів. Він морочив собі голову над різними винаходами, удіпшеннями плавби човнами, всім, що хочете, тільки не латиною, грекою, граматикою, математикою.

Бувало, як прийде на вакації додому, зразу береться мені щось цікаве розповісти. Пам'ятаю, мені мабуть було п'ять літ... Перед нами на столі на дерев'яній підставі — гльоб. Братік обертає його поволеньки.

— Ось бачиш, Оленко? Так виглядає світ. Ось тут наш край, що зветься Галичина, від славного міста Галича, що його заложив давним-давно наш князь Данило. Ось тут, на цій крапочці, ми живемо. Ось тут має бути місто, де ти їздила з мамунею на ярмарок, а тут, бачиш, Львів, город українського князя Льва, де Гілярко ходить до школи. А тут у цьому місці Станиславів, де я вчуся. Поїдеш туди й ти, як підростеш."

Воджу пальчиком за братовою рукою, напружую всі думки, щоб зрозуміти.

— А ось де Буковина, там, де Федькович пісню про Довбуша уложив, ту що ти так любиш. Знаєш?

— На ніженьку налягає, топірцем ся підпирає — докінчую. — То так близько, хочу там піти.

— Пожди, старшою будеш, підеш. І не тільки там, але й ось тут, на Україні. Шевченкові вірші я тобі читав, ану пригадай.

Не могу.

— Забула? А На Великдень де сирітка обідала?

— Ах, правда! „У попа сирітка обідала“, — підхоплюю.

— А бачиш? І козаки там гуляли, по оцих широких степах. А братів звольати з турецької неволі...

— Їдьмо, Влодку, я хочу Дніпром поїхати! У нас є човен. Їдьмо, їдьмо!

— Поїдеш, захочеш, поїдеш, але не нашим човном. Ось бачиш, кудого треба їхати? Ось сюди, через Буковину, потім далі, аж ось Київ, Підростеш, ще більше світу побачиш. Ось там, під сподом, на цьому синьому полі — новий світ. Коли у нас день, там ніч... Якби повертів земську ку-

ло ген наскрізь, то потрапив би до Америки.

Це мені дуже припало до вподоби і я відразу до Влодка:

— Копаймо, вертим яму тут в горді, де вже копають яму на півницю!

— Ні, не докопасмося, Оленко, але поїхати можна сюди, кругом, оцими землями, он тими водами. Це голу-бе, на гльобі, це все води, моря глибокi, що й дна їм годі знайти — а в них риби прерізні, а в них коралеві ліси, з них оці коралі, що Марійка і Гафійка насять. І перли дорогі в тих водах, ховаються в устрицях.

— Влодку, якби так хоч до моря доїхати, а ти мені хатку з коралів збудуєш?

— Виростеш, може й сама на ці чуда поглянеш, тільки треба вміти хотіти...

Які живі ці дитячі спомини! Скільки терпеливості мав Влодко зі мною! Він мене зацікавив світом, подорожами, він сам мріяв про морську службу, про далекі краї. Але наука? Не йшла... Два роки ходив до другої гімназійної, два роки до третьої. Батьки змінювали школи, з Бучача дали Влодка до Бережан, до Станиславова і... і нічого! Замість бити, сварити, батько спитав хлопця спокійно:

— Бачу, на шкільну науку для тебе шкода часу і грошей. Що ти бажаш з собою робити, щоб все ж таки чогось здобути у світі?

— Хочу вступити до морської служби, їздити, бачити широкий світ.

— Добре. Зголошу тебе до військової школи, до маринарки.

На цьому й стало. Хоч Влодко не мав ще відповідних літ, батько через знайомих військових у Монастирських добився, що 16-літнього хлопця прийняли до війська... але не до маринарки, а до піхоти, до полку, що був стаціонарний у Станиславо-ві.

Як йому при війську поводитися, не казав нікому, не скаржився, не нарікав. Знаю тільки, що раз, як мама поїхала до Станиславова, щоб з ним побачитися, мусіла два дні ждати, бо Влодко був у карцері...

Та вкінці вибув він своїх три роки, дослужився підстаршинського степе-ня і прийшов до переконання, що вчитися треба, і попросив батька доз-волу повернутись до школи.

— Добре, — сказав батько, — тільки на трачсння літ вже в тебе нема часу. Тобі скоро двадцять літ.

Брат пообіцяв і, як все, твердо до-тримував даного слова, видержав обі-цянку. На диво всіх, за один рік про-йшов він четверту і п'яту клясу, дру-гого року — шосту, а до сьомої й вось-мої вже ходив у Львові. Він виглядав скорше на професора, як на учня, високий, статний, з чорною бородою, вусами. Всі його „доктором” кликали.

Саме коли Влодко закінчував вось-му клясу і готовився до матури, по-мер наш батько, не діждавши тої ра-десної хвили, матури свого молодшого сина. По матурі вступив Влодко на правничий факультет, де приходило-ся йому дуже бідувати, бо зі смертю батька не було в мами змоги вдержу-вати дітей у школі.

Це був 1887 рік, самий розпал „американської гарячки”, і від о. Во-лянського наспів з Америки заклик, що він потребує молодих інтелігент-них людей до громадської праці. По короткій надумі Влодко попросився з нами і виїхав за море. І там, по-кінчивши медичні студії, став першим лікарем-українцем. Рівночасно цілою душею віддався праці для добра на-ших переселенів за морем. Хіба не буду переповідати історії його дов-голітньої громадської праці. Скажу тільки, що хоч і виїхав він за море, ми далі остались дуже близькими, і листи його були наче розмовою. Йо-го перші відвідини в Європі, коли він по закінченні медичних студій при-їхав, щоб спеціалізуватися в євро-пейських університетах, були для ме-не святом. Ми спільно провели літо в Жаб'ю, в Буркуті, зустрічали десятки людей, снували пляни праці над жі-ноцтвом, над поліпшенням долі се-лянства і заморського робітництва.

Весною 1932-го року я вже знала, що дні життя його пораховані. 13-го червня 1932 року наспіла до мене сумна вістка, що мого найдорожчо-го брата і друга вже немає в живих.

ІЗ СТОРІНОК ВЕЛИКОЇ КНИГИ ПРИРОДИ

СТРУСИ НА УКРАЇНІ

Велетенські птахи — двопалі струси — живуть тепер в Африці й західній частині Азії, Арабії, Сирії, Месопотамії. В давнину вони населяли куди більшу територію. Їх останки знаходять у Монголії, Китаї, Індії, на острові Самос, а також у Казахстані, Забайкаллі, на Кавказі та Україні. Деяким з цих останків вже мало не по шість білйонів літ.

Сто років тому на Україні, біля села Малинівки, вперше було знайдено струсове яйце. Воно значно перевищувало розміром яйця сучасних африканських струсів. Пізніше, біля села Гребінки, знайдено в землі частину скелета птаха. В одеських катакомбах нерідко знаходять рештки костей струся і шкарлупу яйця.

ДЕРЕВА-ВЕЛЕТНІ

Серед багатьох дерев-гігантів, що ростуть на земній кулі, найбільшими є евкаліпти і секвойя. Вони досягають заввишки 200 ярдів. Характерно, що таке могутнє дерево, як секвойя, виростає з насінини завбільшки в макове зернятко.

У світі відомі гігантські секвойї, віком по 4,000-5,000 років. Щоб увияти собі довголіття такого дерева, варто взяти для прикладу хоч би секвою віком, скажімо, 2,700 років. Це дерево вже росло і шуміло задовго до нашої ери, коли ще закладалися стіни „Вічного Риму“. В той далекий час така країна, як Іспанія, була напівдиким і незаселена. Минули віки. Іспанія перетворилась у могутню державу, знамениті мореплавці якої відкрили нові землі і світи.

Секвойї, яка росла на невідкритій ще землі, було понад дві тисячі літ, коли ще тільки народився прапрадід Христора Колумба. М'янав час. Секвойя росла під вітрами і грозами. І от еспанці прийшли на батьківщину секвойї, відкрили Новий Світ. І знову пройшли віки. Давно розпалась і зникла могутня еспанська імперія... Скільки вмерло і народилось за цей час поколінь!.. А секвойя стоїть і стоятиме ще багато віків.

Секвойя, як говорить наука, в далекі часи росла в Азії, Європі і навіть Гренландії. Уцілила вона тільки в Каліфорнії.

ПЕРЕЛІТНІ ЗВІРКИ

Про перелітних птахів знають усі. Кожний бачив осінньої пори зграї відлітаючих шпаків, ластівок, журавлині ключі.

Але є ще перелітні звірки. Це „рукокрилі“ — летючі миші. На горіщах будинків, дзвіниць, у дуплах дерев знаходять собі притулок нічниці, вечірніці, кажани, вухани й інші види летючих мишей. З настанням темряви вилітають полювати на комах. Знищуючи багато шкідників, літаючі звірки приносять нам значну користь. Восени, коли гинуть від холоду комахи, зникають і летючі миші. Деякі з них залазять у печери, дупла великих дерев і в глибокому сні проводять зиму. Але є такі види летючих мишей, що не залишаються у нас на холодну пору року. Вони, як і перелітні птахи, прямують на південь.

Відліт летючих мишей відбувається вночі. Саме тому перелітні звірки не привертають до себе уваги людей. Тільки іноді в осінньому степу можна спостерігати появу великих зграй мишей, які вдень зупиняються відпочити на горіщах будівель, у клунях. Увечорі вони зразу зникають, продовжуючи мандрівку до теплих країв.

Такі спостереження, проведені зокрема в Асканії-Нова. На зеленому острові в парку серед степів зустрічаються восени вечірніці, водяні нічниці, нетопири — види лісових жителів.

Весною над Чорним морем бачили летючих мишей, що мандрували на північ разом з перелітними птахами.

Для вивчення шляхів міграції летючих мишей останнім часом використовують той самий спосіб, як і для птахів, — їх мітять легкими алюмінієвими кільцями.

На Україні закільцьовано в останні роки до тисячі летючих мишей. Встановлено, що перелітні звірки восени рушають від нас у напрямі до Середземного моря і перемагають великі відстані.

Так, наприклад, нетопир закільцьований в Самарському бору, Дніпропетровської області, був підманий на півдні Болгарії — за 1100 кілометрів по прямій лінії від місця кільцювання.

У ЧОТИРИКУТНИКУ ЖИТТЯ І РОСТУ

Написав д-р Ярослав Падоз

I

Сковородиним шляхом

Рівно сто п'ятдесят років тому мандрував український Сократ, Григорій Сковорода, по широкій українській землі, навчаючи і навчаючись справжньої мудрости життєвої, найглибшої філософії, шлях до якої, на його погляд, вів крізь самопізнання людини: „Пізнай себе самого"! Тісні мури університету, священну тишу професорського кабінету проміняв він на порохливі шляхи мандрівки, чар непротоптаних стежок. Абстрактну концепцію у відірванні від світу заступив досвідом самопізнання у людській гуці, при самому джерелі життя.

Сто п'ятдесят років живою зберігалася ця сквородинська традиція. Після великої мандрівки людної України у ранніх віках осілим життям зажив наш хлібороб. Але постійним мандрівником остався навіть у пізньому двадцятому сторіччі народний робітник, який Сковородиним шляхом, як колись чумак із Криму сіль, розвозив по всій селянській Україні свій крам народний: просвіту, театр, господарську й політичну мудрість, державну гордість. Знемагали мандрівники, але зростали в силу села і гóроди, кудою вони проходили. Бідніли й марніли вони самі, але багатшали й червоним калиновим цвітом розквітали ті, кому вони приносили свій крам сердешний. І відходили вони у вічність, залишаючи по собі пам'ятники міцніші за крицю: свідому громаду з обличчям, зверненим до сонця. До сонця знання і свободи.

Сковородинський шлях у народ не перевівся і в цім заморськім краю. Пізніх нащадків цього наймудрішого з козацьких онуків, що стали, як колись в старому краю, на тверду й гір-

ку народну службу, вів його мандрівний дух по всіх невтоптаних ще шляхах і стежках американської України, щоб в чужій гуці збирати загублених і розгублених і наново скласти їх у спільні громади та наново заставляти продовжувати боротьбу, розпочату в за сімома морями залишеній Україні.

Згадаймо бодай одного з тих невтомних мандрівників, що протоптав не один шлях для своїх земляків на цій землі, якими йдуть тепер вигідно сотки і тисячі. Спом'янім того, кого так важко забути й кого так дуже бракує нам ще й сьогодні, хоч його могила на тихому нюаркському кладовищі вже ось-ось втретє поростатиме зеленою травою. Д-р Лука Мишуга був вірний сквородинській традиції до кінця свого трудящого життя. Вірним їй zostався також такий рідний йому увесь Український Народний Союз.

Хто злічить тих відомих і невідомих мандрівників народних, що десятиліттями мандрували й мандрують по всій широкій землі Колумбовій, щоб нести слово рідне і рідну організацію рідній громаді? Хто полічить всі шляхи, якими вони проходили, всі дні, які вони провели на цій громадській роботі? Хіба лише ті великі тисячі земляків, зібраних в одній громаді союзовій, хіба лише ті мільйони народного майна, зложеного тими тисячами й збереженого дбайливими руками виборних господарів союзових можуть дати уявлення про проведену роботу та про посвяту тих вірних мандрівників народних. Може колись молодші покоління поставлять побіч інших національних пам'ятників також важко запроцьований і заслужений пам'ятник невідомого мандрівника народного-невгнутого організатора

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

Григорій Герман,
головний секретар УНСоюзу, колишній його заступник гол. председателя та один з найвидатніших і найбільш заслужених діячів. Невмолима смерть перервала його творче життя і працю 5-го травня 1957. Григорій Герман помер, але його життя і його діла збережуть пам'ять про нього назавжди!

ра союзного. Пам'ятник цей не тільки свідчитиме про заслуги минулого, але й пригадуватиме сучасним, що ще далеко не пережився він, той мандрівник, і що традиційне „ходження в народ” не менше на потребу в наші дні, як було за Сквороди й за увесь той час, що ляг між ним і нами.

II

У столиці столиць

Ця традиція покликала і автора цього репортажу у нову мандрівку народним шляхом. Ставши на службу союзову, вона вела його зразу тісними провулками метрополітального Нью Йорку, скушими на світло й повітря вежовими сходами українського Подолу. А згодом простяглися ширше і даліше маршрути цього походу. Мов камінними стовпами, що позначали цісарський, битий гостинець, позна-

чений цей маршрут чотирма містами, що в них б'ється не менш живо, ніж у Нью Йорку, живе серце союзове: Вашингтоном, Клівлендом, Пікагом і канадійським Торонтом.

Хоч вів той шлях то точеними, лисчучими рейками незрівнянних залізниць тутешніх, то піднебесними просторами на крилах сталевих птахів-літаків, але не загубив він, як давній шлях небитий, своєї твердості й несподіваних вибоїв, своїх труднощів і прикросців, всіх своїх традиційних витоків. Та на самому кінці ждала мандрівника по-давньому найбільша нагорода: свідомість незмарнованого труду. Чи можна чогось більше вимагати в скупій долі народного мандрівника, однаково на рідній-несвоїй Україні, як на несвоїй, але рідній Америці?

Ось перший етап мандрівки: stolичний Вашингтон. У цій столиці столиць, як звуть це місто у світі, зустріли нас добрі друзі й чудова погода. Хоч відцвіли вже японські вишні, що ними не менше як Білим Домом і пам'ятником Линколна гордяться вашингтонці, все ж весняне сонце і гостинність місцевих союзовців уже з першого моменту заповідали, що ці відвідини будуть справжнім святом. Десяток телефонів, десяток стиснених долонь давніх і нових приятелів, особистих і союзових, - і ось увечері в гостиннім кабінеті д-ра Кічоровського, місцевого лікаря-ветеринара, перша стратегічна нарада. На порядку дня дві справи: завітрина публічна нарада та створення нової управи місцевого Відділу УНСоюзу, який позначений раннім числом 15 і який, як годиться союзовому амбасадорові, хоч офіційно не акредитованому у Білому Домі, носить горду і зобов'язуючу назву „Україна”.

А чергового дня в залі зустрічєї місцевої української громади відбулася публічна нарада з місцевим громадянством. Не така то вже велика ця громада числом, але яка помітна своїм високим інтелектуальним складом. Найвизначніші с и л и різnorodних культурних звань зійшлися в цьому незрівняному місті найбільшій бібліотеки світу: Бібліотеки Конгресу. Чи-

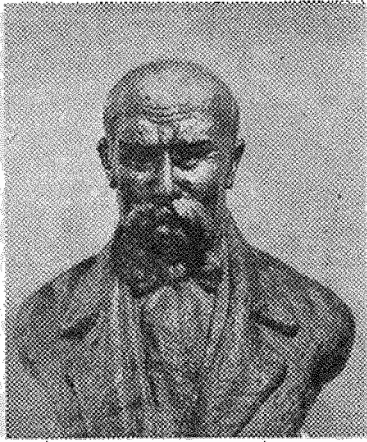
мало визначних українознавчих сил згуртувала тут також українська радіопередача „Голосу Америки”. Народа, скликана УНСоюзом, збрала майже всю місцеву громаду. Прибули на неї обидва парохі місцевих українських церков, представники всіх місцевих організацій включно з місцевими урядовцями інших українських братських союзів. З увагою вислуха-

ли привні переконливі слова головного передсідника УНСоюзу п. Дмитра Галичина про національну роллю тієї організації в минулому та сучасному. УНСоюз далеко за собою залишив шостий десяток років існування. Який великий шмат часу, як на міру українських відносин, на міру віку інших наших національних установ! Та все ж він не постарівся, не втра-

ГОЛОВНИЙ УРЯД УНС

Головний уряд Українського Народного Союзу під час нарад в днях 21-25 травня 1956 р. — В першому ряді (зліва) сидять: гол. касир Р. Слободян, заст. гол. передсідника адв. М. Пізнак, гол. предс. Д. Галичин, заступниця гол. предс. Геновефа Жерембняк і гол. секретар †Г. Герман. У другому ряді (зліва) стоять: ред. „Свободи” А. Драган, секретар Гол. Контр. Комісії І. Іванчук, заст. гол. Гол. Контр. Ком. Ст. Куропась, голова Гол. Конт. Комісії д-р Вол. Галан, гол. радна Олена Штогрин, гол. контролер інж. Вол. Боссар, гол. радна Марія Демидчук, гол. контр. П. Кучма і за ним гол. радний Т. Шпікула. В останньому ряді на підвищенні стоять (зліва) головні радні: Ів. Кокольський, адв. Анна Чопик, В. Гуссар, Д. Шмагала, д-р Я. Падох, А. Джула, В. Дідик і М. Давискиба

Погруддя Т. Шевченка, у виконанні світової слави українського мистця Олександра Архипенка, на пам'ятникові на Союзівці

тив нічого з своєї актуальності з часів раннього піонерського часу української іміграції в цій країні. Нова хвиля української іміграції принесла з собою нові завдання і нові можливості, які ще збільшують актуальність і важливість УНСоюзу. Щоденник „Свобода” з додатками-трибунами всіх наших молодечих організацій, дитячий журнал „Веселка”, літня резиденція нашої громади на „Союзівці”, десяток книжок про Україну англійською мовою, підготована до друку Енциклопедія Українознавства в англійській мові, яку своїм коштом друкує УНСоюз — все це роблять в наш час цю установу не менше важливою і не менш незаступною, як це було у ранніх часах її існування. Тим то вона рахує на активну підтримку всього українського суспільства в цьому краю, якому вона служила вірно й беззастанно понад шість десятиліть років і збирається служити далі.

Редактор „Свободи” п. А. Драган перед численно зібраними своїми колегами - професійними редакторами накреслив важливіші поточні проблеми нашої журналістики у цьому краю і на прикладах з'ясував, як їх „Свобода” розв'яже й як виконує високу місію служби своїй суспіль-

ності. Закінчивши недавно друкувати нарис історії УНСоюзу, ред. Драган порівнював сучасні проблеми української спільноти в Америці з проблемами, які стояли перед нею багато років тому, і на прикладах пояснював безперервну, понад шістдесятилітню, службу тієї газети для організації та підвищення рівня української закордонної громади. Адже ж і УНСоюз був духовною дитиною „Свободи”, яка на рік старіша за нього.

На долю підписаного припало говорити про господарське значення УНСоюзу для нашої громади в Америці. Поза великою, прямо історичною роллю УНСоюзу в минулому і сучасному, часто приховується перед громадянством господарська роль Союзу. А вона не менше важлива, як його ролі національна. Без незалежності господарської нема справжньої незалежності політичної, нема незалежності думки і почуття власної сили і гідності. Ця засада рівно зобов'язувала на рідних землях, як в цій закордонній країні. Тому з величезним, прямо незрівняним зростом національної свідомості нашого народу поміж двома війнами та його політичної зрілості, прискореним темпом виростало нове українське покоління купців і промисловців, яке поставило собі завдання вивести рідну суспільність з кайданів не тільки політичної неволі, але також неволі господарської. Українська іміграція не понизила й поза Україною свого національного пропора. Вона береже свою національну думку і політичний напрям від усяких відхилень, зате в дуже сприятливих тутешніх умовах не продовжує з належною послідовністю того господарського еманципаційного процесу, який проходив на рідних землях до самого початку другої війни. УНСоюз, побіч національних завдань, має теж господарське. Ним є також господарське скріплення нашої суспільності та виведення її на вищий щабель господарської незалежності. Зрозуміння цього важливого завдання, яке доповідач ілюстрував прикладами, взятими з життя, не тільки зготує нашої суспільності господарську незалежність, але також

дуже наблизить її до досягнення незалежності політичної.

Жива дискусія над виголошеними доповідями, підтримана яким десятком чоловік місцевих громадян, potwierдила важливість таких публічних нарад і підкреслила правильність національного й політичного шляху, яким не від сьогодні прямує УНСоюз.

Після наради місцевий Відділ відбув свої збори і обрав нову Управу з д-ром З. Нижанківським, як головою та д-ром Я. Гелетою, як касиром. А після наради і зборів розпочалася трудніша частина столичної візиту. Чотири дні пройшли, як одна година,

на організаційній роботі. Разом з новим секретарем і новим приятелем д-ром Гелетою прийшлося відвідати десятки домів наших громадян у місті й околиці, щоб притягнути їх до УНСоюзу і водночас збільшити невеликий місцевий Відділ. Багато громадян з вдовolenням приймали союзових висланців і радо користали з нагоди забезпечитися в УНСоюзі. Впродовж пари наступних днів Відділ подвоївся, а УНСоюз здобув кругло 30 нових членів. Столична місія була закінчена, а мандрівний шлях вже стелився в іншому напрямі широкою заморської України. Залишаючи гостинні мурі цієї столиці столиць, що

НЕ ЗАБУЛИ СПОМ'ЯНУТИ...

„І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь!” — Ці слова українського національного пророка Тараса Шевченка були виписані, як мотто, на першій сторінці „Свободи” перед 65 роками і вони стали гаслом УНСоюзу, а їх автор його патроном. Не диво, що ставши власником прекрасної „Союзівки” того „шматка України на вільній американській землі”, УНСоюз в 1957-му році здвигнув там пам’ятник Т. Шевченкові, у відкритті якого в червні 1957 взяло участь біля 10.000 осіб з усіх обширів Америки і Канади. На фото: Виступ двох репрезентативних хорів, „Думки” і Метрополітального, під час відкриття пам’ятника Т. Шевченкові на Союзівці. На пам’ятникові виписана подана в горі цитата Шевченкових слів.

носить горде ім'я батька цього великого краю, якого так тепло згадує у своїм вірші інший батько іншого великого народу, що розкинувся широко обабіч Дніпра і Дністра, годі було оборонитися від милого почуття, що його дає успішне закінчення діла, та від зв'язаної з ним віри, що ще діждемося таки колись українського Вашингтона, який офіційними вузлами приязни зв'яже цю величну столицю з іншою столицею, що була кризь віки центром усього Сходу Європи за довгі століття перед покладенням фундаментів цього Вашингтонового міста.

III

У столиці української преси

На північний захід від Вашингтону прослався наш дальший маршрут. У холодний ранньо-осінній ранок ми зустріли на залізничному двірці Торонта наших канадійських приятелів, секретаря найбільшого канадійського і другого щодо величини Відділу УН-Союзу ім. Т. Шевченка, п. Богдана Зорича та головного контролера УН-Союзу інж. Володимира Коссаря. Діловий, як завжди, секретар Зорич не дав навіть трохи відітхнути з дороги, але зараз став розгортати стратегічний план нашого союзного наступу на дримаючий ще приємною суботнішньою дрімкою мало відомий мені город Торонто. „Сьогодні пополудні робимо приготування до союзної наради, а зокрема до секретарського і організаційного курсу, ввечері нарада і курс, завтра вполудне пресова конференція, а по полудні союзове віче у великій залі УНО,” — ніби радячись, ніби диктуючи, проголосив п. Зорич. Хто б зважився перечити цій діловій людині? І так почалися до краю навантажені союзні дні в цій безсумнівній столиці української Канади. Живо пройшли організаційні наради представників місцевих і довоколишніх Відділів УНСоюзу. „Повним” успіхом закінчилася також практична лекція, як приєднувати нового члена УНСоюзу, бо підписаному, по довгих і важких терпіннях, „пове-

лося” зорганізувати до Союзу другого учасника лекції, Б. Зорича!

Особливо цікавою була зустріч з представниками місцевої преси. Відбулася вона в приміщенні готелю „Роел Йорк” у післяобідню пору в неділю 13 жовтня 1957 р. Взяли в ній участь: о. П. Хомин, редактор „Нашої Мети”, редактори А. Курдидик, В. Софронів-Левицький, д-р О. Бойко і інж. О. Тарнавський від „Вільного Слова”, редактори „Гомону України” пп. Солонинка і Матла, редактор „Нових Днів” та „Соняшника” п. В. Волиняк і співробітник „Нового Шляху” д-р С. Росоха. УНСоюз репрезентували гол. предсідник Д. Галичин, гол. контр. інж. В. Коссар, ред. А. Драган і підписаний, а з місцевих союзових діячів були приявні п. Мота, інж. Б. Зелений та п. Б. Зорич. Далеко поза вужчі союзові теми простягнулася тематика дружньої розмови. Вона зайвий раз потвердила, що наші брати, канадійські українці, живуть повним державним життям гостинної країни їх нового поселення, що вони вже з успіхом переборолі небезпечні комплекси еміграційної ментальности, ні на крок при тому не відступивши з фронту боротьби за вільну Україну. Найголовнішим асептом того широкого повного життя і надійного росту канадійської громади є тих 11 періодичних українських видань, яким, єдине в цілому вільному світі, може пишатися Торонто. Чи ж не належиться йому почесна назва столиці української преси?

Публічна громадська нарада у великій залі УНО завершила наші торонтські відвідини. Доповідали ті, що й в Вашингтоні: гол. предс. Д. Галичин, ред. А. Драган та підписаний і канадійський союзний діяч гол. контр. інж. В. Коссар. Жива дискусія об'єднала півтисячну аудиторію з доповідачами у спільнім шуканні шляхів, як збільшити число союзових членів у Канаді та як заставити її йти пліч-о-пліч з 72-тисячною союзною громадою до досягнення спільних всій українській спільноті національних та господарських цілей. „Канада довго буде великим резервуаром українських національних сил” — написала

на другий день після торонтських нарад „Свобода”. Хто з учасників тих вдалих союзних днів в Торонті не думас те саме? Від’їздили ми з Торонта з переконанням, що залишаємо велику українську громаду, яка стоїть щойно на порозі свого величезного розвитку, і що як десь і колись мали реальний сенс слова про те, що немає нічого неможливого в цім світі, то це напевно відноситься до українського Торонта, а вслід за ним і під його керівництвом до всієї української Канади. Як зовсім сподіваний і оправданий факт, прийняв наш союзний загальний два тижні пізніше вістку

про те, що п. Богдан Зорич і його торонтський Відділ УНСоюзу досягнули вдруге вже в цій кампанії почесне звання першона.

IV

У конвенційному місті

Листопад зустрічали ми в Клівленді, в тому конвенційному, союзному Клівленді, де вже втретє, після 1910 і 1950 років, у недалекому вже 1958 р. має відбутися конвенція УНСоюзу. Це — четвертий щодо кількості союзних Відділів осередок УНСоюзу, по Нью Йорку, Шикаго і Філадельфії. Одинадцять Відділів в самому місті і

„ЦМАТОК УКРАЇНИ НА ВІЛЬНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ЗЕМЛІ”

Це так виглядає з літака Союзівка, оселя УНСоюзу біля Кергонсон у стейті Нью Йорк, що стала не тільки улюбленим місцем вакаційного відпочинку для тисячів членів УНСоюзу, але й осередком українського товариського та культурного життя східних стейтів в літньому сезоні. Від чотирьох років на цій оселі відбуваються також курси українознавства для української молоді, що має перебрати і продовжувати українську спадщину і українські традиції в Америці і Канаді

чотири в близькій околиці творять той важливий центр союзової організації в Огайським стейті, що обіймає всіх 28 Відділів і стоїть, як шостий, поміж 28 стейтами ЗДА та шістьма провінціями Канади. Під досвідченою рукою свого головного радного й безсумнівного провідника, п. Дмитра Шмагали, союзний Клівленд зростає, як росте з року на рік і цілий союзний стейт Огайо. І це не внаслідок припадку, але як ствердження передової ролі цього стейту в житті УНСоюзу, як признання для його наполегливої праці, вже дві підряд союзові конвенції обрали на точесний пост заступниці головного предсідника громадську діячку з Огайо, п. Ієновефу Жеребняк з Акрону, доньку славного далеко поза Огайом „союзного племені” Зепків. І цьому теж завдячує союзний Клівленд своє чимале відзначення, що його саме обрано знову на місце чергової конвенції. А втім, хто з учасників попередньої конвенції в Клівленді не пригадує собі того виїмково гостинного прийняття, що його зготовили делегатам працюювигі й такі дружні клівлендці.

В організаційних зборах, що відбулися в тому місті 2-го листопада, взяли участь представники дев'ятох зпоміж усіх 11 місцевих Відділів УНСоюзу та п'яти довокलिшніх. Народи, що ними керував п. Шмагала, обіймали доповіді гол. пред. Д. Галичина і підписаного та дискусію над ними широкого кола приявних, які виявили не лише велике зацікавлення поточною працею УНСоюзу, але й щоразу забігали в майбутнє, немов болячись, щоб часом не перервався той великий, безприкладний розвиток союзової організації впродовж всієї історії її існування. Речевість ставлених питань і відповідей на них та дотеперішні осяги місцевих Відділів були заспокійливим запереченням таких побоювань. Аджеж підкреслив гол. предсідник прикладність праці Відділів УНСоюзу в стейті Огайо. За останні роки вони піднесли майже на 10 відсотків чисельний стан організації, а дальша активна участь в поточній членській кампанії дає певність, що Огайо не тільки повністю виконає,

але й значно перевищить призначений контингент нового членства.

Як небезпечний виклик, як знак близької небезпеки, прозвучали ці оптимістичні для інших і заспокійливі слова голови Союзу для того, хто пише ці рядки. Отож, кинуті кості, перейдено Рубикон! Не побачити йому скоро ні рідного Джерзі Ситі, ні Нью Йорку. Таки прийдеться залишитися в Клівленді на нове хождєніє по мукам, на нову мандрівку за новими членами. Довго він боровся проти частих натяків предсідника. Замовляв браком часу, заговорював невідхильністю в централі. Все це не допомгло і не вдалося, і два тижні, короткі й довгі, важкі й радісні тижні, пробув він в аж надто гостиннім Клівленді. Та й не даром пробув. Коли раннім ранком 16 листопада прийшлося відлітати на нові союзові дні до Шикаго, то в подорожній торбі знайшлося вісім десятків аплікацій нових членів, а в голові і серці знайшлося щось набагато важливіше і цінніше: вдячність для всіх тих незчисленних людей доброї волі, зокрема для друзів-пластунів і активних секретарів та урядовців місцевих Відділів Союзу, за їх щирі поміч у праці, а з нею неочікуєнна певність, найбільш оптимістична певність у невичерпність союзової криниці, якій ще довго, дуже довго не буде видно дна. Ще є порох в союзових порохівницях, ще не ступилися союзові шаблі! Ще є запал серед союзових робітників і ще є великі тисячі земляків, які готові ввійти в збиті лави союзової громади, щоб не тільки поповнити природно проріділі ряди, але й їх значно збільшити. Клівленд — це гарне й чи не єдине в цілій Америці місто, де наші земляки дим за домом викупувають всю, донедавна найдорожчу, вулицю (Західня Чотирнадцята); Клівленд — це місто гостинности сподіваних і несподіваних друзів; Клівленд — це місто союзових конвенцій, залишився в моїй свідомості після останньої поїздки ще й символом оптимізму, знам'ям росту та великого майбутнього, й то не тільки його власної громади.

V

В океанічному порті серед суші

Рідко яке місто у світі таке впевнене в собі, як сьогоднішнє Шикаго. Чужинче, що вступаєш на круті вулиці цього міста, бережися! Не дай вмовити в себе, що існує тільки одно місто на всім соборнім світі, де варто жити і, після ста щасливих й заможних років, умирати, тобто Шикаго. Бо, як повіриш, то все одно повернешся до свого міста й дому, але во-

но вже тобі не смакуватиме довіку. Колиш такі сумирні й лагідні шикагівці не ті стали. Відома ж річ: незабаром суша розступиться, як колись в біблійну давнину Червоне море розступилося перед походом Ізраїля, і береги океану до самого Шикага наблизяться. Вже дзвонять у всі дзвони шикагівських церков на похорон шююркеській і іншим пристаням, бо завтра єдина пристань буде: пристань Шикага. Половина мешканців Нью Йорку переміститься до Шикага,

У НЕВПИННОМУ ЗМАГАННІ

Впродовж усіх 64 років існування УПСоюзу, невпинно і невтомно розгортає свою активність на всіх ділянках українського життя в Америці і Канаді. В цьому невтомному змаганні до росту і розвитку, також і в 1957-му році відбулось багато поїздок і зустрічей представників УПСоюзу. Одну із таких замітніших зустрічей задокументовано цією фотографією. Була це зустріч екзекутивних урядовців УПСоюзу з членами канадійського уряду і парламенту українського походження в грудні 1957 року в Оттаві. На фото сидять (зліва) : гол. преде. УПСоюзу Д. Галичін, сенатор В. Вал, міністер праці М. Стар та заст. гол. преде. УПСоюзу М. Пізнак. Стоять (зліва): Б. Кисілевський, гол. контр. УПС інж. В. Коссар, посол Ф. Заллітний, посол П. Стефурак, посол А. Головач, посол М. Мацдюк, посол д-р І. Кучерепа і його батько, українсько-канадійський піонер.

хто зна, чи навіть не перенесуть туди самий Емпаср Стейт билдинг.

Терпеливий читач цього репортажу може легко уявити собі настрій тих союзних мандрівників, що прибули до цього незрівнянного міста розуму його навчати. Нехай і союзного тільки. Зразу прийшлося зайняти оборонні позиції та оглядатися на задні двері. Та й чимало інших причин поза будовою Святолаверентівського каналу для своєї гордості має наше союзове Шикаго. Це ж Шикаго є найбільшим після Нью Йорку центром союзних Відділів. В Нью Йорку їх 28, в Шикаго 20. Але шикагівські статистики півголосом розповідають, що в їх місті, втім єдиний місті в світі, що в нім тільки варто бути союзцем, вже більше членів, ніж у метрополітальнім Нью Йорку. Та щастя за нами, ньюйоркчанами. Бо хто у нас вірить в статистику!

Немає сумніву, що міста на середньому Заході куди гостинніші від міст нашого Сходу. Навіть неперевершений, здавалося, Клівленд, не може конкурувати щодо гостинності з Шикагом. Якби не критичні читачі, що напевно порахували всі дні, які провів на грі гольфа наш президент Айк, то можна було б признатися до сумніву, де більше часу провели наші союзні мандрівники в

Шикаго, чи на залях нарад і засідань, чи в прегарних домах двох союзних босів Шикага: гол. контролера інж. С. Куропаса і гол. радного п. Т. Шпікули та їх, по-староукраїнськи, щирих і гостинних дружин.

Взяті відразу в полон обома названими діячами, ми, тобто наш головний присутник Д. Галичин і підписаний, дали без спротиву накинути собі ними устійнений порядок обох днів перебування в Шикаго. В суботу 16 листопада у великій залі Дому Відділів УНСоюзу відбулися організаційні збори представників місцевих Відділів і сполучений з ними короткий курс для тих, що організують членів УНСоюзу. 18 Відділів на всіх місцевих 20 були заступлені на цій нараді. Вечеря для всіх учасників нарад розмежувала збори від курсу. Мабуть, заобильною вона була, бо показова лекція, як організувати членів, „не повелася” тим разом. Підписаному не вдалося „організувати” до Союзу ні одного з учасників тієї лекції, хоч ними були такі відомі союзовці, як п. Т. Шпікула та проф. І. Красник...

На другий день в неділю після обіду відбулася зустріч з громадянством. Простора союзова зала була вивопнена по береги. Доповідачі, гол. пред. Д. Галичин і підписаний, не мали

СОЮЗ ІДЕЙ, ПРАЦІ ТА ІНТЕРЕСІВ

Український Народний Союз був створений 64 роки тому з метою „не тільки нести порятунок в біді і нужді та чорній годині сліз і розпуки, але також дивинути українську еміграцію з духової темряви і невіжества, розбудити в ній приглушене почуття гідності людини, стерти з неї печать рабства та отворити їй очі до світла, правди й знання; давати матеріальну і моральну допомогу Старому Красві та допомогти йому у визвольних змаганнях до здобуття волі та самостійної Української Держави”.

Український Народний Союз протягом 64 років свого існування став завершеним союзом ідей всіх чесних українців на американському континенті.

Український Народний Союз, для здійснення своїх ідей об'єднав вже понад 72,000 українців в Америці й Канаді в один могутній союз праці для здійснення їх ідеалів.

Український Народний Союз, як братсько-запомогова організація з наймодернішою системою забезпечень на життя та від нещасливих випадків, здобув величезне майно, що переступило суму 20,000,000 доларів, створюючи в той спосіб твердий союз інтересів усіх своїх членів та цілої української громади в Канаді і Америці.

Поширять свої ідеї, об'єднайте свою працю та скріпіть свої інтереси в одному союзі ідей, праці та інтересів — в Українському Народному Союзі!

причини нарікати на холодний настрій на залі. Часті оплески переривали їх промови, а й після них публіка ще довго гарячилася, дискутуючи над ближчими і дальшими до теми доповідей питаннями.

З нарад і дискусії пробивалася свідомість союзних завдань та певність, що шикагівські Відділи в своїй більшості належно виконують покладені на них обов'язки. Аджеж аж чотири Відділи з Шикага змагаються за першество в членській кампанії, що саме наближається до кінця. Як часто в почесній таблиці з 10 іменами Відділів чи їх діячів є аж чотири з самого Шикага! Всі вони взірцево виконують свої зобов'язання і дають приклад іншим. Два чоловіки змагуни у цьому змагу, що вийшли вже не раз і не двічі на саме чоло кампанії, це саме шикагівські союзні діячі, вже названі гол. радний Т. Шпікула і гол. контролер інж. С. Куропась.

З особливостей шикагівської союзової громади треба згадати ще три нові, молодечі Відділи УНСоюзу, а саме Відділ СУМА, Пласту і спортивного клубу „Леви”. Всі вони це чималі вже, динамічні Відділи, ріст яких на добре щойно розпочався. Вони з честю продовжують давнішу традицію, коли творилися молодечі Відділи, в яких гуртувалася тут народжена молодь. В тих Відділах найбільша й найпевніша будучність УНСоюзу і всього нашого громадського життя. І високий час на те, щоб приклад Шикага поширився на всі осередки нашого життя в Америці і захопив наші молодечі організації. Бо чи є кращий спосіб пов'язати разом всю нашу громаду, як давніших жителів цього краю, так недавно прибулих і тут вже народжене покоління?

VI

Чотирикутник життя і росту

У чотирикутнику не смерті, занепаду чи животіння, але в радісному чотирикутнику життя і росту пройш-

ли тижні мандрівки на союзовій роботі. Чотири міста позначили маршрут. Це не звичайні міста. Це чотири осередки громадської і союзової організованості, чотири символи життєздатності і життєрадості, чотири знамена надійного майбутнього і твердої віри в нього. Далеко від наших днів союзовий пролог. Та куди дальший від нього і всієї його багатотисячної громади смутний епілог. Хоч відтяти хвилиночку від рідного краю, хоч спинився часово доплив нових тисячних мас земляків, у нас стільки ще залишилося роботи, стільки ще поза нашими організованими рядами земляків наших, що запевнені наші джерела життя і розвитку ще на довгі, довгі роки. Тому фальшивим і неоправданим нашою дійсністю Касандриним пророцтвом звучать слова зневіри, нещирим „не тратьте, куме, сили” заносить від усіх тих непрошених і зайвих слів остороги перед труднощами завтрішнього дня. Ця згубна музика занепаду народжується не з нашої дійсності, але серед хворих людей і хворих обставин. Її не чути на широких полях нашої громадської роботи. Немає ніякого сліду зневіри чи сумніву там, де кипить робота, де молоді тлом і молоді духом люди, звичайним порядком речі, переймають із змучених віком і трудами рук не тільки на вітрі і сонці полиняли прапори, але також нерозривно зв'язану з ними, майже вікову, традицію українського піонерського духа на цій просторій і буйній землі. Хоч трудне й некоротке наше завдання, хоч ще не всюди втоптаний шлях нашого походу, хоч, як і давніше, чимало на ньому колод, кинутих явними і скритими противниками нашими, все ж ми переборемо всі труднощі, як переборили їх наші піонерські попередники, і збережемо наші громадські надбання, в тім числі й найбільш заслужений для нашої громади Український Народний Союз, в повній силі і розвитку.

З НАУКИ І ТЕХНІКИ

ЧИ ЗНАСТЕ ВИ...

...що звичайна бджола живе в середньому півтора місяця, а матка — понад п'ять років. Встановлено, що таке „довголіття” забезпечують бджолині „королеві” молоді бджоли, які виділяють особливу речовину при вигодовуванні матки з личинки. У Франції цю речовину назвали „королівське желе” і рекламують як засіб відмолодження.

...що перша вирібна мила була створена у Вавилоні 5 тисяч років тому. Мило було відоме і в античному світі. Про нього згадує римський лікар Гален (120-200 роки п. нар. Хр.). Але широких розмірів миловарне виробництво набрало тільки в ХІХ столітті, коли були розроблені промислові методи одержання соди.

...що мозок людини — одне з найдивовижніших і найскладніших утворень живої природи. Він складається з безлічі окремих нервових клітин та їх паростків. Тільки в корі мозку — тонкому поверхневому шарі великих півкуль — міститься близько 15 мільярдів мікроскопічних клітин.

...що у верхніх шарах атмосфери існують так звані „повітряні ріки”, які тягнуться на тисячі миль. Швидкість вітру в таких „повітряних ріках” досягає 300-400 миль на секунду. А в деяких районах земної атмосфери ця швидкість подвоюється.

...що в тропічних лісах Бразилії, Колумбії ростуть отруйні гриби-дощовики. Якщо такий гриб зірвати або на нього наступити, то він випускає чорний „дим”, від якого людина або тварина починає чхати, кашляти, а з очей течуть сльози.

...що найбільша на земній кулі пустиня Сагара вкрита сипучими пісками тільки на одну п'яту своєї території;

...що в південних країнах водяться гігантські дощові черв'яки, які досягають чотирьох-п'ятьох ярдів у дов-

жину; товщина їх приблизно дорівнює великому пальцеві людської руки;

...що деякі види сороконіжок мають 270 ніг; підрахувати кінцівки у них можна тільки під мікроскопом;

...що є такий шар води, в якому навіть не дуже сильні звуки вільно розповсюджуються на сотні і тисячі миль. Давніше вважали, що дальність чутности в морській воді не перевищує кількох миль.

Ботанічний сад у холодильнику

В Копенгагенському університеті створено сад, який міститься у величезному холодильнику. В цьому незвичайному саду данські науковці вивчають арктичну флору. Взимі в ньому підтримують температуру нижче нуля, а влітку — не вище 13-16 ступнів. Для вирощування рослин, привезених з Гренляндії, де влітку сонце не заходить, зроблено флюоресцентне освітлення. Взимку всі рослини вкриті штучним снігом і зберігаються в темному підвалі під холодильником в таких же умовах, як і під час арктичної ночі.

Цілющі джерела

Знаменитий кавказький курорт Цхалтубо уславився завдяки радіоактивним джерелам. В їхній воді налічується п'ять одиниць родону. Суперником Цхалтубо став Хмільник — невеличке місто на Вінниччині. Тут було виявлено родону понад 30 одиниць. А недавно відкрито на Україні нове радіоактивне джерело — найбагатше в усій європейській частині СРСР. Розташоване воно в Миронівці, Київської області. Досліді показали, що миронівська вода має 200 одиниць родону. Нею можна лікувати радикуліти, гіпертонічну хворобу та інші захворювання.

ЗАСНОВНИК ДЖЕЙМСТАВНУ І ЙОГО ПЕРЕБУВАННЯ В УКРАЇНІ

Написав Богдан Кравців

Від квітня до листопада 1957 року не тільки населення стејту Вірджінія, але й усі З'єдинені Держави Америки відзначували 350-річчя першого англійського поселення у Новому Світі --- Форту Джеймса над рікою тієї ж назви, що став згодом першою постійною англійською колонією Джеймставном у Вірджинії. Найвидатнішу і вирішальну роль у відкритті цих областей для англійських поселенців і в утриваленні та поширенні стану їхнього посідання відіграв, як відомо, капітан Джеймс Смит, британський воєн і моряк, народжений 1579 року й охрещений цього ж року дня 6 січня у Вилловбі, Линколншайр, в Англії.

Але ж мало про це відомо і не всі біографи про це згадують, що військового досвіду і витривалості добував Джан Смит у боях із турками, що велися на території тодішньої Молдавії, до якої входила і сьогоднішня Буковина, і Семигороду, що перебував він у турецькому полоні, зазнаючи всіх невольницьких знущань, і що, вирвавшись із неволі в Малій Тартарії (Надзов'я), він втік на Донеччину і звідти вертався до Семигороду через Дрогобуж і Острів на Волині, Заслав на Поділлі і Галич та Коломию на Покутті.

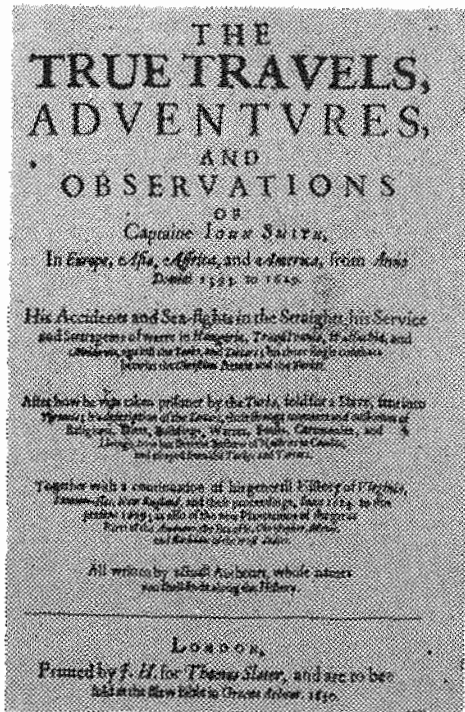
Про пригоди, що їх зазнав Джан Смит у цих неспокійних роках, про свої бої, і полон, і про втечу розповідає він у своїх спогадах, виданих в Англії 1630 року під назвою „Правдиві подорожування, пригоди й обсервації капітана Джана Смита“, з якої й узятий матеріал до цієї статті.

Народжений 1579 року у Вилловбі (Линколншайр) в Англії, Джан Смит уже змалку виявляв більше зацікав-

Капітан Джан Смит

лення для мандрування поза школою, вибирання гнізд і відвідування чужих садів, — ані ж до науки англійської мови і латини. Тому теж довелося йому частенько зміняти школу. На тринадцятому році життя він вирішає покинути школу назавжди, — продає книжки і збирається йти „в далекий світ“, але, дізнавшись від вчителя про несподівану смерть свого батька, що був запальною, а то

Факсиміле першої сторінки книжки про пригоди й обсервації Джана Сміта, виданої 1630 р. у Лондоні

й холеричної вдачі, вертається додому. Похоронивши батька, молодий Джан залишається два роки дома, поки його опікуни не віддали його на практику до одного з найбагатших купців у Норфолку.

Не злюбивши ні крамничної праці, ні встановленої суворим купцем дисципліни і не діждавшись здійснення своїх задушевних бажань — виїзду за купцевими орудками на море — Джан Смит одного дня, поснідавши, вийшов потаємці із дому містера Сендалла, щоб піти врешті у широкий світ і побачити свого принципала аж по восьми роках. Одержавши від своїх опікунів у Вилловбі із свого майна всього 10 шилінгів на дорогу, Джан Смит подається із кількома молодими британськими шляхтичами за море, до Орлеану у Франції, де вони мали з'єднатися із своїми кривняками. Мандрівка молодим подорожнім повелася — вони прибули з Доверу до Кале і звідти до Орлеану, але ж не застали там нікого і перед Джа-

ном Смитом постала конечність вертатися назад до Англії. Розчарований можливістю такого закінчення своєї довговимірної подорожі, Смит розлучається із своїми супутниками і їде до Парижу, де, познайомившись з іншими англійцями, що, як і він, шукали пригод, приєднується до військового з'єднання Джана Норріса, що був у той час на службі короля Генрика. Навчившись володіти мечем і списом, Джан Смит подається із Норрисовими воляками до Нідерландів і перебуває там у війську, беручи участь в різних боях, чотири роки, аж до 1598 року.

Придбавши воєнного досвіду, Смит вертається до Англії, але, не зогрівши там довго місця, виїжджає до Нідерландів, що були, як він говорить у своїх спогадах, „воєнною школою для всієї Європи”, і довідується там, що на Сході Європи починається нова війна під проводом князя Сигизмунда Баторія. Не гаючися довго, вирішає приєднатися до Сигизмундових військ, що збиралися тоді на території Угорщини і Семигороду. Щоб добитися туди, переїжджає до Франції і звідти з найрізномоднішими пригодами до Італії. Перебувши якийсь час у Римі, подається згодом до Грацу у Сирії і тут же з допомогою своїх земляків й одного ірландсько-

Герб Джана Сміта — три турецькі голови

**Вояки презентують принцові Сигизмундові голови трьох переможених
Джаном Смитом турецьких богатирів
(Англійська гравюра з 1630 року)**

го єзуїта добивається авдієнції у барона Кісселя, генерала артилерії, який і приділяє його до полку графа Мельдриха.

Із призначенням йому полком, переходить до Відня і звідти зараз же на Угорщину, де вже відбувалися бої з турками. Під час облоги одного з міст здобуває собі признання і славу переведенням хитрого маневру, з допомогою якого військам Сигизмунда пощастило звільнити місто з турецької облоги і в надгороду за це барон Кіссель призначає його капітаном відділу кавалерії в полку Мельдриха. На чолі 250 кавалеристів перебуває Смит облогу Вайсенбургу в південній Угорщині і потому бере участь в усіх дальших походах і боях. Під час облоги міста Регаль Джан Смит приймає поєдинок із трьома бойовими старшинами турецької армії. Перемігши по черзі їх усіх, здобуває в надгороду від князя Трансильванії, Валахії і Молдавії, Сигизмунда Баторія шляхетський титул із трьома турець-

кими головами в гербі. Грамота надання датована днем 9 грудня 1603 р.

Після таких тріумфів Смит попадає в бій із переважаючими силами турків і кримських татар і поранений дістається до неволі. Його виліковують разом з іншими полоненими і продають, як видатного невольника, до Константинополя, сподіваючися більшого викупу за нього. Купив Смита баша Богалл і послав його в дарунку одній із своїх вродливих жінок, що її Смит у своїх спогадах називає мабуть цілком перекрученим йменням „Хараца Трагабігзанда”, повідомляючи її водночас листом, що Смит це видатна фігура, богемський магнат.

Молода і вродлива туркеня запалала любов'ю до Смита, не зважаючи на те, що тільки з тяжким трудом — через перекладачів — йому повелось переконати її, що він ніякий магнат, а тільки звичайний англійський вояк. Але ж, боячися своєї матері, Хараца Трагабігзанда вирішила

послати Смита тимчасом до свого брата баші Тимура в Малій Татарії (Надзів'я), щоб там він перебув якийсь час, поки їй не поведеться улаштувати його інакше.

Із цілком пристойних умов і вигідного життя в Константинополі — Джан Смит попав на далеку татарську провінцію, де зразу ж почали трактувати його як звичайного невільника. З оголеною головою й залізним обручем на шиї Смит почав поділяти долю інших тамошніх християнських невільників, що перебували разом із ним у баші ногайських татар Тимура, і що між ними були молдавани, українці й угорці. Живучи разом з ними, Смит почав ознайомлюватися — поскільки це було йому можливо — із географією Криму і Татарії, з побутом татар й інших народів і здобути в той час інформації він списав потому, допов-

нивши їх мабуть інформаціями з інших джерел, у своїх спогадах, виданих у Лондоні. У розділах 13, 14, 15 і 16-ому цих спогадів Смит подає опис побуту татар і невільників, татарські звичаї і життя, опис кримських татарів і їхньої релігії і вкінці характеристику татарського війська, що перебувало тоді під турецькою зверхністю.

Живучи в нестерпних невольничих умовах і страждаючи ще більше від знущань самих же турків і татар, проданих у невільництво за різні злочини, Джан Смит уже втратив був усяку надію на визволення. Він був, як лише у своїх спогадах, рабом рабів, побиваним, поштуркуваним й обплюваним.

Працюючи якось сам один у полі, Смит дочекався приїзду баші Тимура, який об'їжджав свої посілости. — Тимур, за своїм звичаєм, почав зну-

Капітана Джана Смита приводять, як полоненого, до баші Налбриту в Татарії
(Англійська гравюра з 1613 року)

Джан Смит вбивас свого володаря башу Налбритеу
(Англійська гравюра з 1630 року)

щатися над в'язнем і Смит, втративши терпеливість, вхопив здоровенну палюгу і вбив нею Тимура. Вбивши, — переодягнувся в одяг баші, тіло його покрив соломкою й, осідлавши Тимурового коня, почав тікати просто перед себе. Під час втечі орієнтувався за знаками, поміченими на каменях чи стовпах у степу. Півмісяць вказував напрям на Крим, сонце на Персію і хрест — на Північ — Донщину і Московщину. Мандрував Смит так цілих 15 днів, побоюючись безупину неминучої смерті, бо кожен зустрічний татарин чи турок, пізнавши його, як невольника, мав право його вбити. Ледве живий добився до міста, що його він називас Екополіс над Доном, до козацької військової станиці. Прийшовши до сил і звільнившись із невольницького обруча, Смит з допомогою губернатора Екополісу і з його ескортою подався до Дніпра і звідти на Волинь, де перебував у Дрогобужі і в Острозі. Потому пере-

їздив ще через Заслав та інші міста на Поділлі, і побував у Галичі і в Колонії (Коломия ?) на Покутті, звідки вкінці переїхав до Германштадту в Трансильванії. Вернувся Джан Смит до Англії через Німеччину, Францію й Іспанію, зустрівшись ще перед тим у Празі з принцом Сигизмундом і своїм полковником Мельдрихом й одержавши від князя Сигизмунда 500 дукатів золотом на дорогу.

26 квітня 1607 року, 350 років тому, до побережжя пізнішої Вірджинії в Америці причалив англійський корабель під командуванням Кристофера Ньюпорта, одного з найвидатніших британських моряків і вояків того часу. Разом із Ньюпортом й іншими провідниками колоністів, висланих Лондонською Вірджинською Компанією на колонізацію Америки, прибув теж і знайомий нам герой вище описаних пригод — капітан Джан Смит. Але ж знову не як вільна людина, але як в'язень Ньюпорта, обви-

нувачений в організуванні бунту проти команди корабля, не зважаючи на те, що провід Вірджинської Компанії в Лондоні призначив Смита, разом із Ньюпортом й іншими провідниками експедиції, членом ради плянованої колонії. Дорученого йому компанією становища і разом з цим теж й особистої свободи добився Джан Смит щойно 10 червня. Допоміг йому в цьому напад індіан з племені Навіран на засновану англійцями над рікою Джеймса колонію. Єдиний Смит зумів не тільки zorganizувати оборону проти цього нападу, але й укріпити потому всю колонію частотою і стрільницями на зразок тих оборонних споруд, що їх він бачив у Татарії і в донських козаків. Тому теж деякі пізніші біографи Смита підкреслюють, що вдержалася ця перша англійська колонія тільки завдяки гіркому досвідові Смита, набутому ним під час боїв із турками і гатарами в Трансильванії і в Молдавії і потому під час перебування в неволі в Татарії і після визволення на Донщині. Загартований цим досвідом — Смит зумів рятувати колонію в час найтяжчих випробувань — облог, голоду, індіанських нападів. Тому теж, вповаючи на його досвід і хоробрість, мешканці Джеймставну обрали його згодом своїм президентом, і його проводові завдячує Джеймставн своє існування. Без нього місце його за-

снування залишилося б було тільки згарищем і спогадом. На цьому становищі перебув Смит до вересня 1609 року, коли важко поранений і на вимогу своїх особистих противників він мусів вертатися до Англії.

Помер Джан Смит 1631 року, проживши 51 рік, намагаючись декілька разів надаремне вернутися до заснованих ним осель у відкритій ним для англійської колонізації Вірджинії. Єдиним променем, що зогрівав його серце в останні дні життя, був спогад про молоду індіанку Покагонтас, доньку індіанського ватажка, що врятувала Смита від неминучої смерти з рук розлючених індіан.

350-і роковини заснування Джеймставну і разом з цим теж і пам'ять першого з-поміж її засновників і першого президента Джеймставну відзначаюно урочисто у ЗДА від квітня до листопада 1957 року. В урочистостях взяла теж участь британська королева Єлисавета II, що її іменниця Єлисавета I була володаркою Англії в ті роки, коли колишній татарський в'язень — капітан Смит відкривав і пробував закріпити за британською короною багату не на золото і діаманти, але на тютюн і на цукрову трощу Вірджинію, що згодом стала одним із перших стейтів уже вільних і незалежних З'єдинених Держав Америки.

КОЗАК СУ-ЧАН-Ю-ВАН

Написав Т. Сидоренко

З'явився він у сотні цілком несподівано. Коли кіннота полковника Болбачана з боєм захопила вузлову станцію Джанкой, відкривши цим дорогою в Крим, до штабу однієї сотні з'явився молодий китаєць і заявив, що він хоче говорити з самим капітаном. Сотник запитав його, що він хоче сказати.

— Моя хоче бути український козак!

Большевики - хунхузи* У к р а їнашанго* Моя буде стріляти большевик!
— палко промовив китаєць.

— Яке твоє ім'я? — запитав сотник.
— Пишіть: Су-Чан-Ю-Ван!

Нового козака записали до реєстру сотні, видали йому військовий одяг, шапку з жовтим шликом і гвинтівку. Трудне китайське прізвище козаки зукранізували, назвали його Іваном. Су-Чан, одержавши гвинтівку, вирішив тут же продемонструвати свою вмілість.

— Гей, капітана! — промовив Су-Чан, показуючи на сороку, що сиділа на клуні — бачиш птиця? Зараз нема птиця! — і майже не цілившись, вистрілив. Сорока покотилася з клуні додолу.

— Добре стріляє! Хлопці, візьміть його до кулемета! — наказав сотник.

За кілька днів Су-Чан став кращим кулеметником сотні. «Практичне» стріляння з кулемета Су-Чан показав під Сивашами. В одному містечку, за донесенням нашої розвідки, розташувалась сильна залога большевицької кінноти. Взяти село лобовою атакою сотник не зважився, бо така атака потягла б за собою великі втрати. Сотник вирішив спровокувати большевиків, передавши ініціативу атаки в їхні руки і тим викликавши із містечка в поле. Підтягнувши вночі ку-

лемети до села і замаскувавши їх, свою кінноту, готову до бою, сотник сховав в долині за пів кілометра від села. А ранком наказав невеликому відділові козаків під'їхати до села, роздрочити большевицьку залогоу і, викликавши їх на бій, тікати під захист своїх кулеметів. Маневр цілком удався. За козаками погналося більше як сотня большевиків.

Козаки тікали під захист своїх замаскованих кулеметів. Большевики з голими шаблями мчали за ними. Тяжких кулеметів було три. В центрі со своїм лежав Су-Чан. Коли большевики були вже за 200 кроків від кулеметів, Су-Чан крикнув:

— Вогонь!

Та-та-та — заторохотіли кулемети. Ряди большевиків змішалися. Кони без верхівців розбігалися по полю. Та-та-та — стрекотали кулемети. Су-Чан показав, що стріляє він без промаху.

Не чекавши такої засідки, большевики заломалися і повернули в містечко, але в цей час із долини, як буревій, вихопилися сховані там кінні козаки і кинулися за большевиками. На їхніх плечах вони вломилися в містечко. Притиснені до моря, большевики здалися в полон. Містечко було взято майже без втрат. У великій мірі причинився до цього кулеметник Су-Чан. Але найбільшу одчайдушність і завзятість виявив він в іншій акції.

Переслідуючи большевиків уже в Криму, сотня якось надвечір підійшла до великого татарського села. Треба було зробити розвідку. На заклик сотника зголосився йти в розвідку Су-Чан. До нього прилучився козак Сергій Мироненко. По заході сонця вони на конях повільно виїхали. За пів

кілометра від села Су-Чан зупинився і промовив:

— Ти, Сер-га, стій тут в кукурудзі і чекай на мене, Су-Чан піде пішки. Скинувши козацьку шапку із шпиком і замінюючи її на „будьоновку”*, Су-Чан зник в темряві.

В селі було тихо, лише де-не-де валували собаки. Без пригод Су-Чан підкрався до одної хати, як кіт вліз на подвір'я. Серед подвір'я, коло татарської гарби із сіном, помітив тачанку, запряжену парою коней. На тачанці стояв кумемет, а коло нього вартував большевицький воєк з гвинтівкою в руках. Су-Чан витяг з кишені тонкий і довгий мотузок, підкрався, накинув петлю на шию вартового і сильно смикнув мотузком до себе. Большевик без крику впав на землю. Су-Чан миттю зв'язав йому руки, запхав у рот якусь шмату і вкинув большевика на тачанку. Все це забрало йому може одну хвилину. Користуючись тим, що ворота були відчинені, Су-Чан сів на тачанку і виїхав на вулицю. Але при виїзді з воріт натрапив він на двох большевиків.

— Кудя, Ерофеев, едеш? — запитав один по-московському.

— Приказ комісара, — відповів Су-Чан і вдарив по конях.

— Що за приказ? — загомоніли большевики. Може виступаємо із села?

Але Су-Чан вже був далеко. Наблизившись до місця, де він лишив Сергія Мироненка, Су-Чан закричав: Сер-га! Сідай на коні, тікай до сотні!

Прибувши до сотні Су-Чан відрапортував сотникові:

— Паєе сотнику! Маєш один большевик, один кулемет і два козаки, що вернулися з розвідки! Про кількість большевиків тобі розкаже полонений! А Су-Чан і Сер-га хочуть спати!

Настрашені таким зухвалим наскоком большевики тої ж ночі покинули село. Українська армія посувалася в Крим.

*) Хунхуз — бандит, розбійник.

*) Шанго — добре, гаразд.

*) будьоновна — большевицька військова шапка.

— © —

БУДІВЕЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ 3... ПОВІТРЯ

Сама ідея одержання будівельного матеріалу з повітря викличе, мабуть, у багатьох іронічну посмішку. А проте матеріали, що вміщують до 95 процентів повітря, вже існують. Пінопласти (так їх назвали) легкі, дешеві, досить міцні і мають ще ряд цінних якостей.

Пінопласти одержують з різних штучних смол, застосовуваних для виробництва широко відомих пластмас. Підігріту рідку смолу спінюють, нагнітаючи в неї повітря, сушать і формують твердіючу піну. Готовий матеріал добре склеюється і легко обробляється столярними інструментами.

Замість повітря в смолу іноді вносять речовини, які при підігріванні виділяють азот, вуглецеву кислоту,

амоніак або інші гази. Деякі сорти смол після обробки вже більше не топляться. З них одержують пінопласти, стійкі до високих температур.

Оскільки пори в пінопластах заповнені повітрям, яке погано проводить тепло, їх можна з успіхом використовувати для теплоізоляції. Ця якість, а також водостійкість і звуконепроникливість робить пінопласти ходовим будівельним матеріалом.

Завдяки винятковій легкості (1 кубометр важить від 10 до 50 кілограмів) пінопласти застосовується для виготовлення рятувальних засобів на воді. є підстави сподіватися, що з пінопластів можна буде виготовляти судна, які ніколи не потонуть, навіть тоді, коли повністю залити їх водою.

— © —

ЗАГАДКА ВЕРБЛЮДА

Написав І. Л.

Верблюда споконвіку називають „кораблем пустелі”. І всім відома невибагливість верблюда і його здатність подовгу переносити спрагу. Справді бо, жадна тварина не може з такою легкістю, як верблюд, мандрувати по пустелі, де інколи днями нічого крім піску, не побачить. І не просто собі мандрувати, а ще й нести на собі великий тягар. Здавалося б, верблюд спеціально народжений для пустелі, і ще в стародавніх часах стверджувалося, що ця тварина немов би тому не терпить від спраги, що носить у своєму шлунку запас свіжої води. Недарма ж, коли верблюд, нарешті, попадається до води, то може випити цілу бочку. Такий погляд стверджувався і розповідався мандрівників, що, опинившись в пустелі без води, забивали верблюдів і пили рідину, яку знаходили в їхніх шлунках.

Легенду про те, що верблюд п'є „про запас”, згадується в „Природознавчій історії” староримського письменника і вченого Плінія — старшого. Варіант цієї легенди можна знайти в 17 томі трактату із зоології, який вийшов у Парижі в... 1955 році

Щоправда, в середині минулого століття, — читаємо в французькому журналі „Ля Натюр”, — здатність верблюда консервувати воду взято під сумнів. Французький вчений де Бленвіль звернув був увагу на те, що зовнішній вигляд верблюда різко змінюється після того, як він угамує спрагу, — він товстшає на очах. „Це розширення всієї клітинної системи, — писав Бленвіль, — не може бути спричинене чимсь іншим, як раптовим всмокуванням води, що досягає шлунку і поширюється просочуванням всередину клі-

тин по всьому тілі”. Але його думку не підтримали, забули і в пізніших працях не брали під увагу.

А проте, Бленвіль стояв на правильному шляху. Слушність його погляду ствердили цікаві досліді, переведені групою спеціалістів на чолі з американським професором зоології, данцем з походження, Шмідт-Ніелсеном. Про ці досліді й розповідає журнал „Ля Натюр”.

Спостереження, переведені вченими в оазі Бені-Аббеса (за 800 кілометрів від Альжиру), спростували легенду про водний резервуар у верблюжому шлунку. Водночас ще раз встановлено, що кількість води, яку може випити верблюд, дуже велика. В Бені-Аббесі один верблюд за 9 хвилин випив 103.5 літра. Але ця вода зовсім не надходить у його резервуар, а йде на поповнення води в організмі, причому поширюється вона по тілі, як і твердив Бленвіль, дуже швидко: через два дні її вже не можна виявити в шлунку.

Яку ж рідину знаходили в верблюжому шлунку мандрівники, що вбивали тварину після довгих тижнів блукання по пустелі?

Дослідження показали, що відсотковий вміст води у верблюжому шлунку зовсім не є рекордний — він навіть менший, як в інших жуйних тварин. Маса, що знаходиться в шлунку верблюда — напіврідка, залепкувата — помітно відрізняється від слини та шлункового соку, і вважати її за питну воду можуть тільки люди вкрай змучені спрагою. Так само можна було б вважати за питну воду вміст бичачого шлунку, якби він був рятівним резервуаром для мандрівника, що гине від спраги.

Верблюд, що діставав, замість звичайного корму, „сухий приділ” — сі-

но і особливого роду дактилі (фініки), сухі, тверді й майже несолодкі — не пив 16 днів і не тільки не згинув, але й не занедужав, хоч і втратив при тому майже третину своєї ваги. Щоправда, цей дослід був переведений взимі, коли потреба тварин на рідину звичайно менша, як уліті. Коли ж цьому верблюдові дали воду, він випив стільки, скільки втратив на вазі за час вимушеного посту.

Які ж фізіологічні особливості дозволять верблюдові подовгу обходитися без води?

Учені звернули увагу на те, що в сечі і в посліді верблюда в порівнянні з іншими жуйними тваринами надзвичайно мало води. Навіть при гострій нестачі води також плязма верблюжої крові змінюється мало. Це свідчить про те, що втрачена ним вода — тканяного й клітинного походження. Саме тому гостра нестача води не спричиняє згущення крові, отже і не порушує її циркуляції.

Як відомо, тепло у ссавців, і особливо в людини, регулюється головним чином через випарування вологи з поверхні тіла, при чому воно зростає із збільшенням температури зовнішнього середовища. Під час дихання також відбувається деяке ви-

парування. Іноді, як, наприклад, у собаки, воно може бути збільшене прискоренням дихального ритму. У верблюда, як твердить д-р Шмідт-Ніelson, дихальний ритм монотонний, — за всіх умовин приблизно вісім разів на хвилину. Верблюд і літніє мало. Всі ці факти і примусили вчених прийти до висновку, що ця тварина має незвичайний для ссавців механізм регулювання тепла.

І справді, температура тіла верблюда змінюється залежно від коливань температури зовнішнього середовища. Особливо помітне це влітку, у велику спеку. Наприклад, в Бені-Аббесі, температура у верблюда, позбавленого води, вранці становила 34.2 ступня, а після обіду — 40.7, температура ж повітря підвищилась за цей час від 25 до 40 ступнів (у тіні). Отже, температура тіла верблюда наближається до температури зовнішнього середовища, а це значить, що організм його намагається довести витрату води до мінімуму. Коли споживання води не лімітоване, то коливання температури тіла у верблюда незначні і не перевищують тих, що їх можна спостерігати взимі

Так була розгадана загадка расового феномену пристосування верблюда до життя на просторах безводних пустель.

ПІЩАНА ПАСТКА

На старих неїжджених дорогах соснового бору в Україні, на сухих пагорбках у піску дуже часто трапляються маленькі конусоподібні ямки.

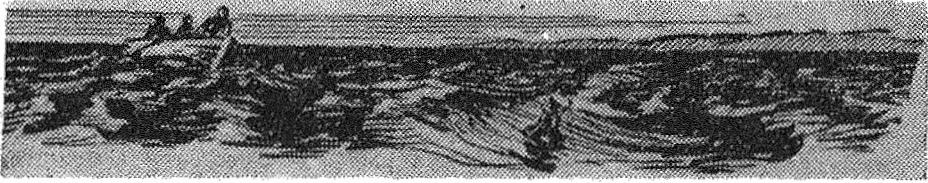
Якщо обережно розрити таку ямку, то на дні її побачимо невеличку личинку якоїсь комахи. На дні ямок не видно ніяких ознак життя. Та ось велика руда мурашка ненароком вилізла на край ямки і, не втримавшись на сипучому піску, звалилась униз. Швидко перебираючи ніжками, мурашка намагається вибратися з пастки. Але піщинки котяться разом з комахою вниз, і вона тоне в піску. Гострі щелепи личинки хапають її і тягнуть на дно.

Отак хижі личинки, сховавшись у ямці, полюють на комах.

Цікаві піщані пастки влаштовують личинки комах — мурашиних левів. Згодом вони перетворюються на лялечок, які довгий час лежать нерухомо на дні ямки в м'якому коконі, сплетеному із сріблястого павутиння.

У другій половині літа з кокона вилітає доросла комаха з двома парами прозорих крил — мурашиний лев, схожий на звичайну бабку. Дорослі мурашині леві літають вечорами, тому вони рідко потрапляють нам на очі, тоді як пастки їхніх личинок знайти дуже легко.

В. Пархоменко

МАНДРІВКА ПЛЯШКИ

Тепер застосовується багато метод для вивчення течій в океанах і відкритому морі. Для цього створені різноманітні і досконалі прилади. Але разом з тим і до цього часу вчені використовують також вільноплаваючі предмети, в тому числі й пляшки.

„Пляшкова пошта” існує дуже давно. Історія мореплавства знає сотні випадків, коли у виловлених або викинутих на берег пляшках знаходили дуже важливі і цінні повідомлення: про судно, про залогу, час і причину корабельної аварії. Німий свідок мимоволі повідомляв і про течію, що прибила пляшку до берега.

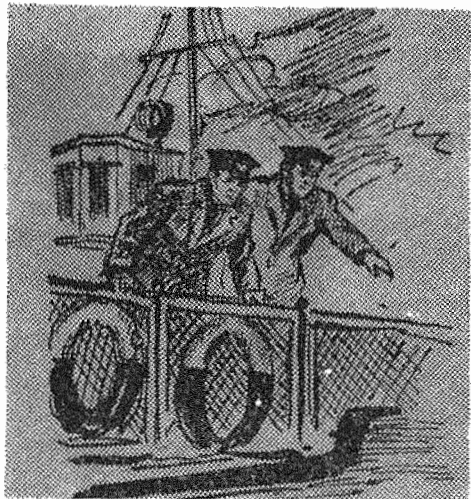
В одних випадках вони швидко досягали берега, в інших роками, а то й століттями блукали по морю. Напевне, найбільш давньою можна вважати пляшку Христофора Колумба. Вертаючися з Америки в Європу, він кинув в Атлантийський океан пляшку з посланням королеві Ізабеллі. Можливо, Колумб боявся, що його стара каравеля не досягне берегів Іспанії і ніхто не дізнається, що йому вдалося (як він думав) знайти шлях в Індію. Оброслу баговинням і водоростями, її підібрав у 1852-ому році капітан американського судна в Гібральтарській протоці. 359 років носили пляшку хвилі.

А пляшку, кинуту в море біля берегів Нью Фавндленду, течія приносить до берегів Ірландії вже через 33 дні. За добу ця мандрівниця пропливає 80 миль.

Знайдені в морі чи на березі пляшки допомагають вирішити загадку таємничих зникнень кораблів, літаків, навіть цілих експедицій. Так, наприк-

лад, в 1902 році пропав безвісті англійський пароплав „Гароніян”. А через кілька років після цього море викинуло на берег дві пляшки: одну — біля узбережжя Ірландії, іншу — в Новій Шотландії. Обидві пляшки містили однакове повідомлення про те, що пароплав „Гароніян” був перекинений сильною штормовою хвилею і затонув.

В 1942-ому році недалеко від берегів Австралії пропав безвісті невеликий катер. Сім місяців після цього недалеко від Сіднея знайшли пляшку, в якій було повідомлення командира катера Геролда Доглеса: „Колі ця пляшка буде знайдена, будь ласка, передайте її моїй дружині Християні Доглес, що проживає в Пойнт Пайпер, м. Сідней. Звичайно, ти здивуєшся, що трапилось зі мною.

Спостерегли пляшку...

Відмовила машина — мене винесло у відкрите море. Прощай.” До записки був доданий заповіт, написаний на листку чекової книжки.

Часто знаходять пляшки, викинуті в море залогоми торпедованих під час першої і другої світової війни кораблів. Записки нерідко написані кров'ю на шматку паперу чи тканини. Інколи в них розповідається, як кільком членам залоги, що дивом уціліли, вдалося врятуватись на човні, і вони тижнями, не маючи харчів, носились по хвилях в надії на врятування.

З науковою метою „пляшкову пошту” стала застосовувати понад 150 років тому. Для вивчення загальної схеми течій та океанів її нерідко використовуються й тепер. З цією метою в пляшку з товстими стінками насилають небагато піску, щоб посудина занурилася у воду по шийку. Це робиться для того, щоб зменшити на неї вплив вітру. В пляшку вкладають анкети, написані кількома мовами, із зворотною адресою установи, яка надіслала цей своєрідний лист. Потім її герметично замикають. Для того, щоб у пляшку не зайшла вода, шийку її з міцно закритим корком заливають смолою або особливою мастикою, виготовленою з розігрітої каніфолі і вару. Той, хто знайшов пляшку, заповнює анкету, вказуючи, де, коли і ким вона була знайдена, і надсилає її вже звичайним листом на вказану адресу. Таким чином можна встановити шлях, пройдений пляшкою, і швидкість її руху.

Крихка скляна пляшка виявляється непогаданим „поштарем”. Скло, як відомо, не підлягає корозії і ржавінню і витримує дії морської води набагато краще металю. Кинута в море пляшка до того обростає тваринними і рослинними організмами, що значно збільшує її міцність. Але справжнім бичем пляшкової пошти є акули. Немало пляшок знайдено в їх черевах. В цих випадках простежити навіть приблизно шлях пляшки уже неможливо.

В багатьох країнах існують спеціальні клуби „збирачів” морських пляшок. Члени цих клубів змага-

ються, хто більше кине в море пляшок і хто більше виловить їх. При цьому вони, звичайно, мають надію, що їм удасться знайти якунебудь таємничу або дуже „стародавню” пляшку.

В Англії відомий найстаровинніший приватний „Клуб морських пляшок”. Існують також і наукові організації, що займаються „пляшковою поштою”. В Монако цим займається Міжнародне гідрографічне бюро. В Шотландії — морська лабораторія Міжнародного Товариства Іхтіологів.

Члени англійського „Клубу морських пляшок” запевняють, що найдовший маршрут пройшла пляшка, знайдена в червні 1952-ого року на узбережжі Англії. Пляшка була кинута біля австралійського міста Мелбурн. Вона переплила Індійський океан і пропливла вздовж всього Атлантийського океану, піднявшись у північні широти.

Не менш цікава доля пляшки, кинуті в море біля індійського міста Карачі і знайденої через 4,5 року біля англійського узбережжя. Її шлях — 11 тисяч миль.

Звичайно, ці підрахунки відстаней і часу не можуть бути досить точними, оскільки від моменту, коли пляшку викидає на берег прибіє, до того, поки її знайдуть, минає деякий час. Він тим коротший, чим більше населене узбережжя. З двохсот пляшок, кинутих у море відомим англійським дослідником Джоном Франкліном у районі пустельного Північно-Західного проходу, за сто років було знайдено лише три. З повідомлення, яке міститься в одній з них, лише через одинадцять років дізнались про трагічну долю експедиції Франкліна. На густо заселених узбережжях Чорного, Середземного і Японського морів вони, навіпаки, недовго залишаються непоміченими. Процент виявлених тут пляшок досить високий — він становить п'яту частину відправлених.

В 1953 році англійським Національним інститутом океанографії проводились вивчення Гольфстріму на захід від Великобританії. Це було викликане необхідністю вжити заходів про-

ти сильного забрудження берегів Великобританії нафтовими відпадками з морських суден. З цією метою замість звичайних пляшок використали спеціальні, зроблені з плястичної маси конверти, які скидали з літаків півколом у промірі 800 кілометрів. Всього було скинуто 10 тисяч конвертів, в кожному з яких була вкладаена картка з номером, датою і зазначенням всіма мовами того місця, з якого вона була скинута. Той, хто знаходив такий конверт і надсилав його за вказаною адресою з повідомленням свого імени, адреси, дати, місця і часу знаходження конверту, одержував нагороду.

— ○ —

ПЕРЕЛЕТНІ МЕТЕЛИКИ

Написала Софія Гаєвська

Є й таке явище в природі. Кожного року десь у жовтні місяці вздовж Тихого Океану суне велика темна хмара з півночі на південь. Долетівши до прекрасної затоки Монтерей у Каліфорнії, спускається вона в долину і розсипається на мільйони жовтязолотих листочків-метеликів. Весело тріпочучи на сонці, прямують метелики до околиць лісу й звертаючи свої яскраві крильця, осідають на кількох шпилькових деревах.

Кожна гіллячка, кожна шпилька на дереві вкривається сіро-брунатними китицями, що тяжіють і звисають з дерева, наче пасма сухої трави. А як тільки сонце засвітить, починають ці брунатні китиці метеликів рухатися, розправляють свої тільця й здіймаються до неба, виблискуючи проти сонця своїми золотими крильцями.

З року в рік, з покоління в покоління прилітають метелики до тих самих дерев і осідають, мабуть, на тих самих гіллячках, що їх діди й прадіди осідали. Не зносять метелики дотику людських рук і зовсім покидають то дерево, де їхні предки в попередні роки зазнали прикрого дотику.

Тому й розвішано на кожному дереві в селищі метеликів оголошення:

Але, мабуть, найзаповзятливішим у пляшковій пошті виявився американський священик Джордж Філіпс, що живе на березі затоки Пюджет Савнд у ЗДА. Користуючись сильним відпливом у затоці, він регулярно надсилає морською поштою — в пляшках — проповіді для моряків. Як повідомляє в лютовому числі 1957 року англійський морський журнал „Навтик мегезін”, Джорджа Філіпса називають „пляшковим пастором”. Він відправив понад 20 тисяч пляшок з проповідями і молитовниками й одержав уже багато відповідей з Аляски, Гавайських островів, Нової Гвінеї, Мехіко та інших країн.

не дотикатися ані дерев, ані гіллячок, де порозміщувались метелики.

Отак зимують ці прекрасні метелики в Каліфорнії. В ясні соняшні дні весело тріпочуть крильцями на сонці й звеселяють очі глядачів, що приїжджають з усіх стейтів подивитись на це цікаве явище.

Навесні, як тільки пригріє сонце, знову здіймаються вони високо в повітря і темною хмарою прямують на північ, до берегів Північної Канади та Аляски. Зносять вони там яєчка, залишаючи інстинкт переселення своїм нащадкам, що полетять наступної осені до Монтерей і поселяться, мабуть, на тій самій гіллячці, що й їх батьки минулого року.

Прекрасна природа навколо. Все зеленіє, як рута. Навколо чудові троянди, камелії, геранії цвітуть цілий рік найбагатшими кольорами. Здалека вночі чути тюленів, що порозміщувались на прибережних скелях.

Яка дивна природа! Як дивно життя змінюється! Колись про нас, українців, мало хто чув. А тепер!? Та ж я власне й заїхала до Монтерей подивитись на Український Відділ Армії Скул оф Ленгвїджес.

Хто б припускав ще кільканадцять років тому, що самі американці зак-

ладуть Українську Школу для своїх вояків??

А так воно в дійсності є. Майже рік уже існує Український Відділ при Армійській Школі Мов в Монтерей, де вчать студенти-вояки. Тяжко повірити, що за такий короткий час молоді американці, які раніше мало й чули про Україну, так добре опанували українську мову, так докладно знають про нашу культуру, історію, визвольні змагання! Вони вчать, щоб працювати в галузі торговельних, політичних, дипломатичних відносин з Україною.

З яким завзяттям, патріотизмом і любов'ю провадять навчання наші вчителі, що працюють на Українському Відділі. Хоч і тяжка то праця, але вони тішаться, що американські вояки вивчать українську мову. А якби добре було, щоб і наші народжені тут українські хлопці, які відбувають військову службу, зголошувались до навчання в цій школі. Їм легше опанувати українську мову, щоб мати широкі перспективи для торговельної, політичної й дипломатичної праці на користь України й нашої прибраної Батьківщини. -- З'єдинених Держав.

СОНЯЧНИЙ КАМІНЬ

Написав Я. Вірний

Білокорі берези, задумливі осики полощуть довге, гнучке віття в холодних водах Горині. Дерев підступили впритул до річки, виструнчились понад берегами. Але ось ріка круто завертає на південний захід, і ліс відступає. Піняві хвилі розмивають берег. Коли схлине водопілля, сонце висушить пісок, а вітер розпише його нетривкими візерунками, можна буде знайти невеликі, напівпрозорі камінчики, вимиті водою з землі. Вони жовтого кольору різних відтінків — від бурого до яснозолотистого. Не всі знають, що ці камінці — справжній бурштин.

Бурштин — це закам'яніла смола хвойних дерев, які росли мільйони років тому. На нашій кулі його знаходять в небагатьох місцях. Промислові поклади бурштину є лише на узбережжі Балтійського моря. Рибалки часто знаходять його після великих штормів.

Бурштин ніби випромінює з себе со-

нячне світло, інколи його так і називають — сонячний камінь. З нього виготовляють коштовні намиста, різні оздобы, вирізьблюють витончені, сяючі квіти й вази.

У нас в Україні бурштин є на Поліссі. Його часто знаходять в басейнах рік Горині, Случу, — поблизу сіл Дубровиця, Клесів, Остріг. Це доводить, що колись на цій території росли смереківі праліси.

Прикро, що ніхто не досліджує покладів і запасів цього коштовного самоцвіту. Про те, що на Поліссі є бурштин, знають усі, але де лежать найбільші запаси його — мало кому відомо. У природничому відділі Рівенського краєзнавчого музею зберігається єдина маленька, завбільшки з голубине яйце, грудочка бурштину, знайдена поблизу села Могиляни, Острівського району. Для установи, яка вивчає історію і багатства рідного краю, цього, мабуть, замало.

ШКОДА ВІД КУРІННЯ

Написав лікар Г. Дудар

Серед багатьох відомих людуству наркотиків одним з найшкідливіших є нікотин, що потрапляє в організм під час куріння тютюну. Можна з цілковитою певністю твердити, що ті люди, які мають звичку курити, були б значно здоровішими, краще почували б себе, менше хворіли, якби не вживали тютюну.

Батьківщиною тютюну є Америка. Вперше з курінням познайомились еспанські матроси, які на кораблях Колумба в 1492 році приплили до південних берегів Нового світу. Зійшовши на землю, вони побачили дивну річ: місцеві жителі — індієці втягували через трубку в ніс сизий дим від тліючих на вогні якихось листків і випускали його з рота. Матроси далі спостерігали, як зелені листки рослини після висушування на вогні ставали жовтуватими. Потім їх скручували в трубки і обкладали великим кукурудзяним листком. Таку трубку мексиканські індієці називали „табакою”.

Про „табако” скоро дізналися і на батьківщині матросів Колумба — в Іспанії. Але еспанці почали називати „табако” не прилад для вдихання диму, який утворювався від горіння рослини — тютюну, а саму рослину. Згодом це слово міцно увійшло в усі мови світу.

Гадають, що індієцькі племена спочатку використовували дим від тютюнового листа як засіб відганяти від себе надокучливих москітів, комарів та інших комах. Але, виявивши одурманюючий вплив тютюнового диму, індієці почали вважати цю рослину чарівною. Згодом тютюн став відігравати певну роль у релігійних церемоніях і обрядах. Перші клуби диму при розкурюванні трубки-люль-

ки направлялись в бік сонця: це було жертвоприношення Манніто — який проживав, за уявленням індієців, на сонці.

Європейські колонізатори швидко зробили тютюн предметом торгівлі. У північних районах Америки вони вимінювали його на дорожочинні хутра, а в Африці — на золото, слонову кістку і чорних рабів. До Європи спочатку завозили тільки тютюнове листя, а в 1956 році вперше доставили насіння цієї рослини в Португалію, і тут почали розводити тютюн.

Французький посол при португальському дворі в Ліссабоні Жан Ніко намагався лікувати тютюном різні пухлини, нариви, захворювання шкіри. Тільки через два з половиною століття хеміки встановили, що в тютюновому листі і насінні міститься речовина, яка шкідливо впливає на організм. Одержану речовину назвали нікотином (на ім'я французького посла Ніко.)

Численні випадки отруєння, що часто закінчувалися навіть смертю для хворої людини, змусили лікарів відмовитися від застосування тютюну як ліків. Але вживання його здоровими людьми для куріння все більше поширювалося. В Європі спочатку тютюн не стільки курили, скільки нюхали й жували. Цікаво, що за Людовика XIV придворний етикет зобов'язував нюхати тютюн.

В Росії згідно з указом царя Михайла (1633 р.) за вживання тютюну людей карали: били батогами, відрізували носи і навіть страчували тих, хто курив. Такі жорстокі заходи пояснювалися тим, що в містах переважно були дерев'яні будівлі, а куріння тютюну могло викликати ви-

никнення пожеж. Не зважаючи на це, Петро I дозволив лондонським купцям завозити тютюн в Росію, а Катерина II навіть зобов'язала німецьких колоністів розводити тютюн на Україні і в Криму.

Чим же шкідливий для здоров'я тютюн?

В димі, що утворюється під час згоряння тютюну, міститься ряд речовин, що негативно впливають на організм: це нікотин, нікотіамін, синильна кислота, окис вуглецю (чадний газ), сірководень, метиловий спирт, оцтова кислота, аміак, ціяністий амоній та ін. Але найбільш шкідливим з них є нікотин. У чистому вигляді він являє собою гостру текучу рідину, настільки отруйну, що голюб, вдихаючи повітря, насичене паром нікотину, швидко гине. Більше того, дослідями доведено, що одна крапля цієї рідини, прийнята всередину, може вбити велику тварину і навіть людину.

Медична статистика свідчить, що людина, яка курить протягом тридцяти років, викурює близько двохсот тисяч цигарок або сто шістдесят кілограмів тютюну, у якому міститься вісімсот грамів нікотину. Звичайно, від однієї цигарки людина не вмирає, бо кількість нікотину в ній невелика. Але як вода крапля за краплею точить камінь, так і здоров'я курця під впливом цієї отрути кінець кінцем розлагоджується.

Лікування хворих на шлунок та виразкову хворобу показує, що дев'яносто процентів з них становлять курці. Той, хто переставав курити, швидко видужував, і виразка загоювалася без хірургічного втручання. Кожний хворий при цьому додержував певної строгої дієти і режиму харчування. Наведемо один приклад.

Якось до лікаря звернувся молодий інженер С. з скаргами на нудоту, блювоту, біль у шлунку, голові і серці. При просвічуванні рентгеном у шлунку було виявлено виразку. З бесіди з'ясувалося, що хворий вже кілька років курить, причому іноді по дві пачки цигарок за день. Стан його здоров'я дедалі погіршується, і він змушений був лягти в лікарню.

Лікування почалося з того, що хворому заборонили курити, бо саме це й було головною причиною його захворювання. Після курсу лікування інженер видужав. Незабаром він став завзятим пропагандистом у поширенні знань про шкоду від куріння.

Доведено, що куріння послаблює у людини апетит, притуплює її смакові відчуття. Від постійного подразнення язика тютюновим димом він вкривається жовтувато-брудним нальотом. В роті у курця завжди відчувається якась гіркота, з'являється часта потреба у кислому чи гострому. Після посиленого виділення слини настає послаблення цього явища і з'являється неприємна сухість у порожнині рота. Горло пересихає, і голос стає хрипливим. Губи від нікотину темнішають, стають шорсткими, вкриваються особливим нальотом. Зубна емаль тріскається, в зубах утворюються щілини, куди потрапляють мікроби, руйнуючи їх. Ось чому у курців, як правило, зіпсовані зуби.

Систематично подразнюючи слизову оболонку в роті, куріння створює сприятливі умови для захворювання людини на рак губи. Спостереження онкологів показують, що ця тяжка хвороба найчастіше виникає саме у тих, хто курить люльку.

Куріння завдає людині шкоди не тільки під час безпосереднього куріння, але й тоді, коли вона перебуває в приміщенні, повітря якого насичене тютюновим димом. Крім нікотину, що міститься в цьому диму, в накурених кімнатах завжди накопичується також багато вуглецю — чадного газу, який викликає біль голови і знижує працездатність.

Кілька слів про те, як діє куріння на органи грудної порожнини. Проходячи крізь верхні дихальні шляхи, тютюновий дим подразнює слизову оболонку зів, дихального горла, бронхів і легень. У результаті в них відбуваються хвороботворні зміни. Зів у курців завжди злегка запалений, тому вони схильні до частих захворювань на ангіну. У бронхах розвивається катаральний стан, який супроводиться кашлем. У тих, що продо-

вжують курити і при бронхіті, виникає стійке розтягнення стінок найдрібніших легеневих кульок — альвеол, а це призводить до захворювання самих легенів.

Ще більше зло полягає в тому, що в кров разом з киснем потрапляють нікотини та інші шкідливі речовини. З кров'ю ця отрута розноситься по всьому організму і надзвичайно шкідливо впливає на всі органи, тканини і клітини.

Куріння дуже шкодить серцеві і кровоносним судинам. Від недостатнього харчування і під впливом нікотину поступово відбувається так зване переродження серцевого м'яза, в наслідок чого знижується працездатність цього найважливішого для життя органу. Встановлено, що у курців за добу серце робить на 10-15 тисяч скорочень більше, ніж у людини, яка не курить. З'являється неприємне серцебиття, збільшується число серцевих скорочень — замість 65-75 пульс сягає 90-100 і більше за хвилину. Курцям добре знайома відчуття болу в ділянці серця: це наслідок отруєння його нікотином.

У медичній практиці існує навіть спеціальна назва хвороби у курців — тютюново-серцева жаба. У них часто бувають серцеві припадки, перебої у ритмічній роботі серця. Цікаво, що такі явища спостерігаються іноді навіть і в некурців, які тільки вдихали тютюновий дим, перебуваючи в дуже накуреному приміщенні.

Тютюновий дим діє на серце подібно до батога: він ніби підхльостує його. Підрахунки показують, що серцевих скорочень, які зробило серце некурця протягом п'ятдесяти років, вистарчило б курцеві лише на сорок три роки.

Під впливом нікотину у стінках кровоносних судин відкладається вапно, через що вони втрачають свою гнучкість, еластичність, твердіють, стають ламкими. Простір у судинах зменшується, тому вони пропускають крові менше, ніж це потрібно. Такі зміни у кровоносних судинах називаються склерозом. Склероза на-

самперед позначається на роботі мозку і серця, оскільки зменшується постачання їм крові. Від склерози судин людина дряхліє, передчасно старіє, її вік скорочується.

Від шкідливого впливу нікотину підвищується кров'яний тиск, який сприяє розвитку гіпертонічної хвороби. При цьому захворюванні людина зазнає постійного болю голови і запоморочення. Досить припинити куріння, і в хворого зникнуть усі ці хворобливі явища.

Особливо шкідливо діє нікотин на нервову систему. Проникаючи в головний мозок, ця отрута викликає серйозні порушення в його нормальній роботі. Запаморочення, нудота, блювота, холодний піт, ознакою того, що нікотин порушив нормальну роботу мозку, розладнав його.

Багато курців без цигарки не можуть працювати, помилково вважаючи, що куріння підвищує їх працездатність. Ця хибна думка особливо властива людям розумової праці. Вони так звикають до вживання тютюну, що він на них діє спочатку як збуджувальний засіб. Але незабаром після цього настає занепад енергії, млявість, втома і тому потрібні нові цигарки, нова порція наркотику. Спостереження свідчать, що під впливом нікотину працездатність людини різко знижується: у неї виникає безсоння, розумові здібності притупляються, пам'ять слабшає.

Ось чому куріння є ворогом розумових здібностей людини, її здоров'я, сприяє передчасному старінню, скорочує життя.

Зрозумівши шкідливий вплив тютюну на організм, людина повинна зробити певні висновки для себе. Слід розгорнути рішучу боротьбу з курінням тютюну шляхом умілої, добре поставленої пропаганди санітарних знань.

Отже, боротьба з курінням тютюну — це боротьба за зміцнення здоров'я, за високу працездатність, за довге і радісне життя.

(„Наука і Життя”)

СОН І СНОВИДІННЯ

Написала М. Красновська

Людина спить третину життя. На перший погляд це величезна непродуктивна втрата часу. Та коли згадати, що саме сон робить нас бадьорими, здатними до праці і діяльності, то стане зрозумілою життєва необхідність сну. Позбавлення сну переноситься на багато тяжче, ніж позбавлення їжі. Тварини, позбавлені сну, швидко гинуть. Повне позбавлення сну на 2-3 доби різко порушує діяльність центральної нервової системи.

Що ж таке сон?

Нервовій системі властиві два процеси, нерозривно зв'язані один з одним, — збудження і гальмування. Збудження обумовлює роботу певних нервових центрів і, отже, керованих ними органів, а процес гальмування, навпаки, в разі потреби ослаблює їх діяльність.

Вся нервово-психічна діяльність людини складається з різних поєднань, різних співвідношень цих процесів. Гальмування дає нервовим клітинам спокій і відпочинок, забезпечує необхідні умови для відновлення їх енергії. Сон, як рівний вартовий здоров'я, настає в той момент, коли клітинам мозку загрожує виснаження.

Якщо людина не спить, то цьому станові її відповідає так звана динамічна (рухома) мозаїка пунктів збудження і гальмування в корі півкуль головного мозку. В момент засинання в якомусь пункті кори виникає стале вогнище гальмування. Звідси воно поширюється на сусідні нервові клітини, розливається по всій корі мозку і опускається на нижчі, так звані підкоркові центри.

Буває так, що якісь переживання, творча думка або бурхливе почуття перешкоджають нам заснути. Тоді в мозковій корі — органі психіки — не настає повного гальмування, в ній залишаються вогнища сталого збудження. Коли навіть сон настане, він буде неповний, бо в корі залишиться „сторожовий пункт”. З його допомогою людина, яка спить, зберігає зв'язок з навколишнім середовищем. Наприклад, мати грудної дитини міцно спить і не реагує навіть на сильний шум. Але її дитина поворухнеться, як вона зараз прокидається.

Іншою різновидністю неповного гальмування кори головного мозку є сон із сновидінням. Нема такої людини, якій ніколи нічого не снилося б. Доведено, що жадне з численних вражень, переживань не проходить безслідно для нервових клітин мозку. В них залишаються сліди, які можуть зберігатися десятиріччями. Так приходять спогади з минулого, іноді з далекого дитинства. Частіше спогади виникають вдень, але іноді вони народжуються і уві сні.

Уві сні ми можемо побачити явища повсякденного життя і зв'язані з ними переживання. Нерідко змістом сновидінь бувають якісь незначні, другорядні враження, мимохідь висловлені думки. В сновидіннях ми бачимо переплутані уривки давніх і недавніх подій, сліди того, що ми колись бачили, чули, про що думали або читали.

Іноді час від часу сниться сон однакового змісту. Це буває тоді, наприклад, коли в силу обставин людина займається не тим, до чого завжди прагнула. Уві сні її мрії збуваються.

Походження таких сновидів зв'язане з дуже давніми переживаннями, сліди міцно зафіксувалися в клітинах кори головного мозку.

Сновидіння людей, сліпих від народження, мають свої особливості. У них спостерігається цілковите випадіння зорових образів. „Маму уві сні пізнаю по голосі. Дерев і квітів уві сні не бачу”, — говорила сліпа від народження. Якщо людина втратила зір у ранні роки життя, то поступово відбувається процес утасання зорових образів. Взагалі сновидіння слухового, смакового характеру зустрічаються у сліпих частіше, ніж у зрячих.

Коли людина спить, вона не зовсім ізольована від зовнішнього світу. Головний мозок зберігає зв'язок з ним через очі, вуха, ніс, шкіру. Але сприйняті органами почуттів враження у сні викривлюються, неправдоподібно змінюються. Цікаво, що людина, яка спить, здається, ніби багате на зміст сновидіння триває дуже довго. А в дійсності воно проминає за кілька секунд. Отже, уявлення про час і простір у сні різко порушені. Один відомий драматург, будучи присутнім на виставі своєї п'єси, заснув від втоми. Уві сні письменник бачив всю п'єсу від початку до кінця, але прокинувшись, він, на свій величезний подив, почув, що на сцені йде лише початок першої картини. Його сон тривав кілька секунд.

Джерелом сновидіння часто бувають подразнення, що надходять в мозок не із-зовні, а від внутрішніх органів. Ці органи можуть бути обумовлені незручним положенням тіла, переповненням, захворюванням та ін. Якщо під час сну порушується дихання або нормальна діяльність серця, людині сниться, що її душать, переслідують, що вона тоне. Дуже поширеним є сон, коли здається, що провалюєшся у безодню. Іноді при цьому людина прокидається, ніби від сильного поштовху. Цей дивний сон звичайно сниться тоді, коли людина заснула з зігнутими в колінах ногами і потім різко випротала їх. Коли дихання чимсь утруднене, а потім раптом стає вільним, легким,

сниться. Якщо, наприклад, голову людини, яка спить, накрити одіялом, а згодом зняти його, вона потім розповідатиме, що літала уві сні.

Сновидінням або надавалось надмірно велике значення, або навпаки, вони оголошувалися позбавленими будь-якого значення та інтересу. Обидві ці точки зору неправильні. Відомо, що, наприклад, кошмарні сновидіння нерідко впливають на денний моральний стан людини, особливо, коли у неї незрівноважена нервова система.

Сновидіння, що викликаються подразненням з боку внутрішніх органів, можуть мати діагностичне значення. Іноді лікар розпізнає початок тієї чи іншої хвороби, яка уві сні викликає певні уявлення. Під час сну гальмування може знаходитись у так званій парадоксальній фазі, яка посилює мінімальні імпульси, і вони проявляються як характерні сновидіння. Одному чоловікові протягом двох місяців снилося по ночах, ніби він подавився риб'ячою кісткою. Причиною цього був початок захворювання горла. Але больові відчуття були ще такі незначні, що вдень, серед багатьох інших подразнень і вражень, хорий не помічав їх.

У людини бувають сновидіння, що відповідають її намірам, бажанням, або зв'язані з якимись побоюваннями. Жінка, що сидить біля ліжка хворого чоловіка, бачить уві сні ніби він змер. Може статися так, що подібний сон приснився за кілька днів до смерти чоловіка. Тоді кажуть „збувся віщий сон”. А в дійсності це пояснюється тим, що жінка весь час думала про тяжкий стан хворого, побоювалась за його життя, і нема нічого дивного, коли вона в тривожному сні побачила смерть чоловіка. Якби він видужав, то цей „віщий сон” скоро забувся б.

Майже всі люди бачать багато снів, іноді навіть протягом однієї ночі. А чи багато з них здійснюються? Звичайно, ні. Тільки у виняткових випадках вони в більшій або меншій мірі відповідають майбутнім подіям. Багато снів, багато подій, дещо може і збігтися.

Сни, де уявляються здійсненими певні бажання, збуваються частіше вже тому, що наяву дана людина активно добивається досягнення саме цієї мети.

Багато видатних людей бачили уві сні розв'язання тих проблем, над якими вони трудилися. Великий хемік Менделєєв розповідав, що відкрита ним періодична система елементів остаточно склалась уві сні. Італійський композитор Тартіні уві сні склав кілька сонат, а прокинувшись, записав їх. Подібним „творчим” сном не-

рідко надається містичне значення. Але нічого надзвичайного вони собою не являють, а свідчать лише про те, що сон людей, захоплених творчою працею, часто буває неповний: ті відділи мозкової кори, які посилено працювали вдень, не загальмовуються під час сну і продовжують перебувати в стані збудження.

Всі наведені вище досліді і приклади переконливо свідчать про те, що сновидіння обумовлюються минулим і теперішнім, а не майбутнім.

СОРОКИ — „РОЗВІДНИКИ”

Немас, мабуть, в лісі птахів прони-зливіших за довгохвостих сорок. То там, то тут чути їх невгамовне скрекотання — ці непосидючі, всюдисутці цокотухи завжди на сторожі, від них ніхто не сховається. Вони справжні лісові розвідники: коли сорока помітить звіра чи людину, вона зразу ж сповіщає всіх мешканців лісу про небезпеку.

От чому досвідчені мисливці, вистежуючи звіра, прислухаються до скрекоту сороки.

Одного разу, на початку весни, наша мисливська бригада розшукувала вовчий барліг. Два дні блукали ми по моховищах та глибоких ярах, оглянули кожний куточок, оглянули кожний кущик.

Надвечір, після невдалих розшуків, верталися ми в село край пору-бу. Раптом праворуч, за березняком, навпереді заскрекотали сороки.

— Якогось звіра помітили! — насторожився наш ватажок — пасічник. — Ану, ходімо подивимось, хто там може бути...

Звертаємо в білокорий, світлий березняк і, минувши його, сходимо в

порослий густою ліщиною байрак. Вгледівши нас, сороки ще голосніше заскрекотали. Під вітами ліщини дзюрчало прозоре джерельце.

Пильно придивляючись, пасічник пройшов трохи вниз за течією струмка, спинився і махнув нам рукою. Ми підійшли.

— Дивіться, — прошепотів він, показуючи на обмитий водою жовтий суглинок.

Ми побачили відбитки вовчих лал. Мабуть, зовсім недавно звір пив тут воду. Значить, лігво десь близько.

Другого дня, на світанку, сівши в різних місцях, прислухаємось до сорок. Птахи мирно перегукувались, ніби розмовляли між собою. Раптом, коли вже мало сходити сонце, вони тривожно затріщали на весь ліс і знову в тому ж глибокому байраку. Напевно, вовк там.

Починаємо шукати. З рушницями напоготові уважно оглядаємо кожний кущик. І справді в глухому кутку байрака, в непролазних хащах бузини і крушини, ми знайшли вовче гніздо, в якому було п'ять вовченят.

В. Стеф.

Отакі-то пструги...

Одного разу надвечір вийшов я до Черемошу на рибалкування. Вибрав зручне місце, закинув вудку. Чекати довелося довгенько. Але для того, що я побачив, варто було згаяти час. З-під великого каменя виринув цілий табунець — штук сорок пстругів, зовсім однакового розміру, довжиною в три цілі — напевне, дворічний виводок. Що мене здивувало, — це пильна обережність пстругів та їх „сімейний лад”: попереду випливла найбільша рибина, оглянула принаду, близько обійшла її навкруги, потім вдарила хвостиком і закружляла. Те саме проробив по черзі весь табунець. Це пустування тривало хвилин десять, при чому жадна риба не брала принаду. Нарешті „гру” перервав старий великий пструг, цілів 8 довжиною. При його появі табунець кинувся врозтіч і сховався десь у глибині під каменем. Досвідчені рибалки кажуть, що старі пструги поїдають малих.

Не всім рибалкам доводилось ловити пстругів, тобто форель. Вони більше водяться у високогірських ріках, бо люблять швидко течію. У нас зустрічаються на Закарпатті, в Білому і Чорному Черемошах, у верхів'ях Пруту. Пструг має сірувате забарвлення. На хребті маленькі чорні цяточки, такі ж, але менші цятки є і на боках, черево біле. В погожий день, коли вода після сплаву дерева очиститься, пструга, який причаївся на дні, важко відрізнити від дрібного каміння. Завбільшки пструги бувають до 40 сантиметрів. Вони надзвичайно хитрі, обережні, в'юнкі і швидкі. Дуже вибагливі в їжі, на звичайного хробака, на жучків і ос не кліють. Рибалки-гуцули кажуть, що вони визнають тільки червоно-золотистих мушок та білих маленьких хробачків. Принаду треба нанизувати на весь гачок, бо,

вгледівши метал, пструг принади не візьме.

Якось удень, недалеко від берега, коло сплавленого лісу, я побачив, як рибина кілька разів вискочила з води. виявилось, що по дереву стрибав жовто-зелений коник, і пструг полював на нього.

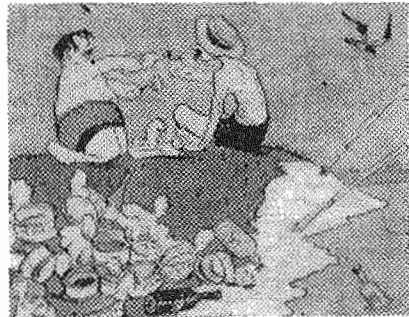
Вибагливість у їжі змушує пструга весь час мандрувати по малих струмках, які сотнями впадають у Черемош з обох боків. Течія в них надзвичайно швидка, а глибина — лише кілька сантиметрів. І от мені доводилося спостерігати, як пструг пропливає проти такої течії 2—3 і більше кілометрів. Мандрує він вранці або ввечері, вдень ховається під каміння і звідти зорить за здобиччю.

І. Гнатюк, лісоруб
з Буркута, Станіславщина

Меч — риба

У тропічних і субтропічних водах можна побачити оригінальну рибу. Верхня щелепа її витягнута далеко вперед, ніби меч. Цим паростком хижак вбиває на поживу собі інших риб. Меч-риба може пробити своїм мечем навіть човен.

Полюючи на косяки ставриди, меч-риба заходить і в Чорне море. Недавно біля берегів Батумі рибалки спіймали у свої сіті таку рибу. Важив хижак 200 кілограмів.

— Кюос...

Чому не клопали окуні ?

Тепле надвечір'я. Через скошений луг виходжу до дзеркального плеса річки. Я давно знаю, що тут, у прозоро-синій глибині, в холодку під розлогоми вербами водяться великі окуні. Прудкі колочі горбані добре ловляться на живця, на хробака, а найкраще — на м'ясо рака. Але де його взяти? Піймати рака дуже важко. Вони линяють і сидять глибоко в підводних корчах і норах.

Почепивши на гачок черв'яка, закидаю вудку. Минає з півгодини — не бере. . . Безнадійно дивлюся на воду, — вона тиха, кришталеве прозора. Бачу, як там живим сріблом виблискують верховодки і краснопірки. З глибини виринає темнозелений острівець водорости. А що там, попід самим берегом? На кам'янистому дні то спалахують, то згасають якісь таємничі вогники.

Вдивляюся пильніше. Окуні! Цілий косяк. Тепер добре бачу їх смугасті боки і рожеві пелюстки плавців. За тамувавши подих, тихесенько підводжу до них наживку. Підпливають до неї, ніби нюхають, торкаються носом і одвертаються. Мабуть, ситі.

Великі, більші за долоню, моторні горбані, стукаються головами в стрімкий берег, обплетений корінням. Цікаво, що їх тут приваблює? Ось один занурився в сіру глинисту стіну берега і б'є хвостом, скаламутивши воду.

Виринувши з нори, окунь вихопив звідти великого облізлого рака. І не встиг той поворухнутись, як на нього зразу ж налетіла вся риб'яча зграя і вмить розірвала на шматочки.

Невже окуні полюють на раків, витягаючи їх з нір?

Так, це не помилка. Через кілька хвилин я побачив, як з-під коренів витягли другого рака, — цього спіткала така сама доля. Відомо, що коли

рак захищений своїм твердим панциром, йому не страшні не тільки окуні, а навіть такі хижаки, як щуки. Але горе ракові, коли він линяє. Скинувши свій старий панцер, він стає зовсім беззахисним. Поки молода, тонка, наче папір, шкіра не затвердне, раки пересиджують в корчах і норах. Проте, як бачимо, і там немає рятунку.

За дві-три години смугасті розбійники-окуні витягли й розірвали п'ять раків. Тепер мені стало ясно, що хробаками їх не привабиш. . .

Н. Ст.

Видри — мисливці

Біля нашого села Недри на річці я спостерігав цікаве явище. У воді плавали білі, як сніг, дорослі каченята. Якось я був свідком, як одна качка злякано закричала і в ту ж мить пірнула у воду. Більше вона не виринула.

Я зацікавився цим і згодом виявив, що видри, які живуть з давніх-давен на річці Недрі, хапають з води качок.

Особливо завзято полюють видри на качок, коли у них є молоді видренята.

Іван Юречко
із с. Недри на Кийщині

— Може продате?
— Сам купив!

БРАТСТВО СВ. СТЕФАНА

ВІДДІЛ 221

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ В ШИКАГО, ІЛЛ.

Б-во св. Стефана, Відд. 221 У. Н. Союзу в Шикаго, засновано 25-го грудня 1908. року. Його засновником був о. Микола Струтинський, парох тутешньої української греко-католицької церкви св. о. Миколая, неструджений церковний і громадський діяч. Відділ 221 УНСоюзу почав існувати з двадцятьма членами. Тепер, з кінцем жовтня 1957 року він начислює 2,051 членів.

Братство св. Стефана є найбільшим Відділом УНСоюзу на терені З'єдинених Держав Америки і Канади. Братство жетрує на українські цілі в Америці та в Європі \$ 500.00 до \$ 600.00 річно. В 1958 році буде відзначати свій 50-літний Ювілей.

Братство відбуває свої збори кожної другої неділі місяця, а крім того кожної неділі урядує від год. 12-ої до 2:30 по полудні в Домі Відділів УНСоюзу при 841 N. Western Ave., Шикаго, Ілл. Тоді вписується нових членів та полагоджуються справи, зв'язані із членством УНСоюзу.

ДО УРЯДУ Б-ВА СВ. СТЕФАНА ВХОДИЛИ В 1957 Р.

Филип Васильовський — предсідник
Іван Дужанський — заступник предсідника
Тарас Шпікула — фінансовий секретар
Марія Шпікула — заст. фінансового секретаря
Іван Михальцевич — касир
Стефан Коцелко — рекордовий секретар

ЧЛЕНИ КОНТРОЛЬНОЇ КОМПІСІЇ:

Дмитро Німилевич, Михайло Канюк і Річард Васильовський.

ОПІКУНИ ХВОРИХ:

Володимир Бацвин, Агафія Фіца і Ігнатій Кутко.

ТРОСТІСИ:

Онуфрій Дутчак і Василь Музика.

ХОРУНЖІ:

Григорій Кулакевич і Іван Бурдаш.

ДВЕРНИК: **Василь Лучків.**

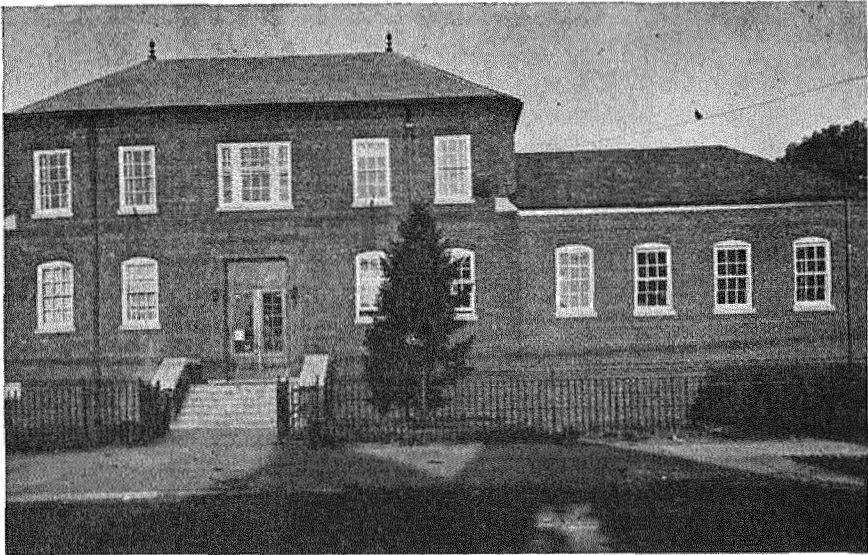
Адреса фінансового секретаря:

TARAS SHPIKULA

5466 W. Haddon Avenue, Chicago 51, Ill. — Tel.: Austin 7-5054

Т-во „УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ”

316 Відділ УНСоюзу в РАЧЕСТЕРІ, Н. Й.

UKRAINIAN CIVIC CENTER, 831 Joseph Ave., Rochester 21, N. Y.

Засноване 8-го серпня 1909 року з 15 членами, як братство св. Георгія, з завданням „вести поміч своїм членам в разі нещастя”. Першими урядниками були о. Лев Сембратович — голова, Іван Паснак — секретар, Василь Кучмій — касир; Степан Баллок, Павло Макогін і Петро Ковтун — контролери.

12-го квітня 1912. р. братство св. Георгія вступило до Українського Народного Союзу, а 14-го травня 1914. р. змінило свою назву на Товариство „Вільних Козаків”, яку пізніше в 1945. році змінено на Товариство „Український Народний Дім”.

Товариство „Український Народний Дім” є тепер великою і багатою братською організацією як своїм членством так і майном. Розпоряджає великим майном, вартість якого досягає суму \$300,000.00 в готівці, реальностях й інших вартостях.

Міститься Товариство у гарному власному будинку при 831 Joseph, який збудовано в 1936. році тяжкою працею і зусиллям усіх членів, а особливо відважним і примірним почином членів-фундаторів. В 1954. році добудовано і змодернізовано цей будинок коштом понад \$100,000.00 і сьогодні він є гордістю не лише всіх його членів, але й цілої громади.

Товариство має тепер 538 членів, з того 375 дорослих членів і 163 дітей-доросту. Від початку існування померло 53 членів Товариства.

За низькі оплати Товариство виплачує своїм хворим членам тижневу допомогу в сумі \$10.00, посмертне їх спадкоємцям \$150.00, а спадкоємцям фундаторів \$250.00 і старечу пенсію для членів-фундаторів \$15.00 місячно.

Товариство бере і брало завжди активну участь в народніх і громадських справах.

ЧЛЕНИ УРЯДУ Т-ВА В 1957. РОЦІ:

Степан Ендрус — голова, заступник Александер Папа, Володимир Гавриляк — секретар, заступник Василь Росоловський, Джордж Турянський — фін. секретар, заступник Михайло Парута, Іван Новак — касир, заступник Франк Новак. Контрольори: Василь Іванців, Микола Кучмій, Степан Миколайко. Директори: Микола Магомет, Іван Куцый, Степан Гергега, Іван Санагурський, Теодор Кравець. Опікуни хворих: Наталя Дорофей, Володимир Юськів. Бібліотекар: Іван Олексин.

ВІДДІЛ 238 УНСОЮЗУ В БОСТОНІ

Навесні 1921 року, коли Сонце добре пригріло, зродилося в нашій Громаді Товариство ім. Князя Данила, Відділ 238 У. Н. Союзу, пізніше перейменоване в честь нашого національного героя — на Товариство ім. Євгена Коновальця.

Піонерами у створенні нашого Відділу були звичайні робітники — щирі та завзяті сини України.

Спочатку не було їм легко, бо не всі розуміли, що таке УНСоюз та яке забезпечення дає він своїм членам. Але з часом емігранти, зрозумівши свою власну користь, почали вступати в ряди УНСоюзу. Першим секретарем Відділу був вибраний М. Козулькевич. Опісля був вибраний П. Музика. В році 1926-му був вибраний на секретаря М. Давискиба. Від цього часу Відділ почав рости. В році 1938-му вибрано на голову Петра Мороза, який разом із секретарем взявся до організування ширшого загалу в ряди УНСоюзу. Тепер Відділ є найбільшим у Новій Англії, охоплюючи поверх 500 членів.

30-го червня 1957 року Відділ 238 УНСоюзу святкував урочисто 35-літній ювілей свого існування. На святі був приявний і виголосив промову Головний Предсідник УНС Д. Галичин. Також промовляли Головні Радні М. Давискиба, п-на А. Чопик і І. Кокольський. Святом проводив Голова Відд. П. Мороз.

Впродовж свого існування Відділ брав участь в усіх національних святах, переводив протестаційні походи проти червоних катів, зложив сотки доларів на українських інвалідів, „Рідну кШолу“, на Народні Доми та на революційні цілі, допомагав нашим скитальцям, співпрацював із ЗУАДК і УКК, допоміг в будові нового храму Української Православної Громади, зложивши \$500.00, зложив сотки доларів на інші важливі цілі.

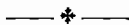
Відділ 238 УНС за свою корисну діяльність має багато нагород навіть американського уряду.

Нині до його управи входять: Петро Мороз — голова, Т. Письменний — місто голова, Касир Василь Мигован, заст. Д. Вортник. Секретар І. Сілінський, заст. І. Стець.

**UKRAINIAN
NATIONAL CLUB SOCIETY
of St. Nicholas
BRANCH 38 of U. N. A**

AUBURN, New York
113 Cottage Street

BOWLING ALLEYS • BANQUET HALL

GYMNASIUM

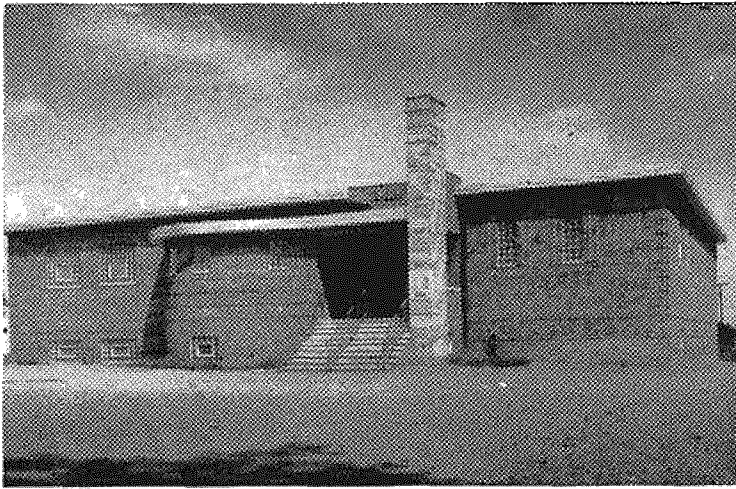
ORGANIZED: 1900

Officers all members of the UNA

President: MICHAEL LEPAK
Vice-president: WILLIAM MUSCO
Treasure: MICHAEL TARBY

Sec. Recording: JOSEPH FALLAT
Sec. Financial: STEPHEN GONZA

ST. NICHOLAS BRANCH 120 UNA
ALIQUPPA, Pa.

— • —
OFFICERS:

Joseph KOZLOWSKI, Pres.

Walter DREWNA, Vice-Pres.

Walter REFT, Financial Sec'y

Joseph BELAS, Recording Sec'y

Michael DELENKO, Treasurer

Lawrence DUBOSH, Bar Manager

John FECHUSHAK, Ass't Bar Manager

John SANKO and Andrew RUSINKO, Auditors

Anthony KARMAZYN, Ilko KOBALY and Michael BATZ, Trustees

— • —

**Товариство
„Запорозька Січ”**

**155 Відділ УНСоюзу
ПЕРТ АМВОИ, Н. Дж.**

Заложене 7-го березня 1907 року.

Дня 5-го травня 1957 р. обходило 50-літній Ювілей.

Нараховує: 358 старших і 41 молодших членів.

Разом усіх членів: 399.

Уряд Відділу: І. Вудняк, предс.; І. Макар, кас.; М. Чумер, секр.

**Товариство
ім. Івана Франка**

**Відділ 372 УНСоюзу
PLAINFIELD, N. J.**

Зорганізовано в березні 1927 року.

Нараховує 100 членів старших і 58 дітей.

Управа: П. Дибайло, голова; І. Головка, касир; И. Ярема, фін. секретар;
К. Наконечний, рек. секретар.

Контрольна Комісія: В. Реновець, С. Дубей, Д. Геча.

Опікуни Хворих: В. Ярема, Н. Ярема.

Українське Товариство

„Жидачів”

**393 Відділ УНСоюзу
в НЮ ЙОРКУ, Н. Й.**

яке існує вже 18 років,

складає

сердечні побажання Членству УНСоюзу
та всьому Українському Народові.

Т-во „Карпати”

**Відділ 356 УНСоюзу
в ОМАГА, Небраска**

Товариство засноване 18-го червня 1950 року.

Основники Відділу: д-р Я. Чехут, М. Кальба, М. Воробець і А. Столярська.

На терені Омаги знаходиться коло 60 родин. — 95% належить до УНСоюзу.

Управа Т-ва закликає усе громадянство Омаги вписуватися до УНСоюзу.

Теперішня Управа:

П. Ващишин, предс.; Д. Війтик, секр.; І. Костів, кас.; С. Ванас, господар,
А. Столярська, культ.-осв. референт. Заступники: С. Хмура, М. Горшуляк
і Чехут. — Комісія Хворих: В. Столярський, С. Акулович і В. Гаврилук.

Конфтрольна Комісія: Продивус, Ярош, Дуркалевич.

Fraternal Greetings from

Ukrainian Home

"Zaporoska Sicz Ass'n"

U. N. A. Branch 283

135 Washington Street
AUBURN, New York

OFFICERS:

Michael CHAMULAK	—	president
Myron SAWARYN	—	vice-president
Gabriel MILCZAKOWSYJ	—	secretary
Michael KURY	—	business secretary
Peter WILCZYNSKI	—	treasurer

Найкращі побажання

„СОЮЗІВКА”

Відділ 88 УНС
в KERHONKSON, N. Y.

для всіх членів
Українського Народного Союзу

УПРАВА ВІДДІЛУ

Вступайте в члени
Українського Народного Союзу!

„КЛУБ ПОСТУПОВИЙ”,
Відділ 70 УНС

ДЖЕРЗІ СІТІ, Н. Дж.

І. Патуляк — президент
П. Костик — секретар

ПЛАСТОВИЙ ВІДДІЛ УНС
ч. 472

ШІКАГО, Ілл.

Підвідділ в ДІТРОЙТІ, Миш.
Провід Відділу: д-р Р. Крупка,
голова; інж. А. Артимович, заст.
голови; С. Костів, секр.; Я. Война-
рівський, кас.; Г. Масник, член; О.
Нагорняк, член. Д-р А. Слосар-
чук, секр. Підвідділу. Контр. Ко-
місія: П. Гула, Р. Савич, мгр. Я.
Рак.

Вступайте в ради

Сестрицтва „ЛЮБОВ” —
відділ 37 УНС

ЕЛИЗАБЕТ, Н. Дж.

Уряд: А. Погранична, предс.; А.
Горін, заст. предс.; М. Полевчак,
кас.; М. Хитра, заст.; А. Гнатюк,
фін. і рек. секр.; А. Генега, заст.
Контр. Комісія: М. Процак і Е.
Ковальчук. — Ком. Хворих: П.
Ільків і П. Чечіль.

Чоловіки

—

і

—

Жінки

НЕДУГИ ШКІРИ І КРОВИ
ГОСТРІ І ХРОНІЧНІ НЕДУГИ МІХУРА І ЗАЛОЗ,
КАТАРИ, ЧИРЯКИ, ОПУХИ, СЛАВОСТИ
і нерегулярності

Д-р ДЕРУГА

128 East 86th Street
Перші двері від roгу Lexington Avenue
NEW YORK CITY

•

Години прийнять: ЩОДНЯ від 10-ої до 2-ої і від 4-ої до 9-ої;
в НЕДІЛІ від 10-ої до 2-ої

•

Диплом з Європи.

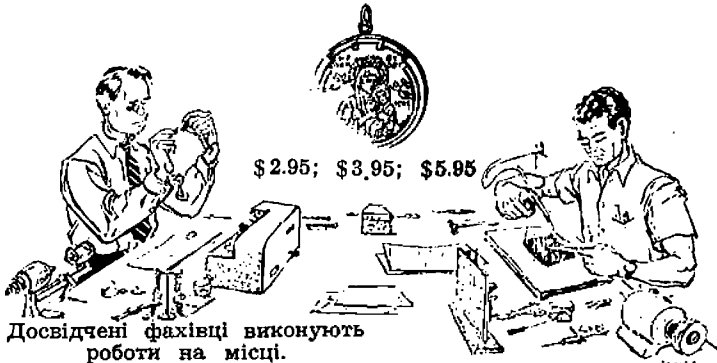
Говорить по-німецьки.

**K
A
R
S**

ДОВРЕ ВІДОМА СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ ПУБЛІКИ
ЮВЕЛІРНА КРАМНИЦЯ
і
РАДІО-ТЕЛЕТЕХНІЧНИЙ СКЛАД
218E. 14th St., New York 3

Телеф.: GRamercy 3-5875
побіч кіна JEFFERSON від 3-ої Еве.
(над входом великий годинник).

Масивні медаліки Матері Вожої Неустаючої Помочі
кожної величини і Тризуби власної продукції,
мистецько виконані з 14 кт. золота:

Досвідчені фахівці виконують
роботи на місці.

НАЙБІЛЬШИЙ ВИБІР! НАЙДЕШЕВІШІ ЦІНИ!
ВЛАСНИЙ ІМПОРТ — ГУРТОВИЙ СКЛАД!

Брилянти	Коралі	і багато інших	Залізка
Перстені	Бурштини	предметів	до прасування
Сигнети	Срібло	Радія	Фільми
Нашійники	Пудрнички	Телевізори	Антени
Браслети	Папіросниці	Фотоапарати	Лямпи
Кульчики	Пера —	Грамофони	Частини —
Медальйони	Пелікан	Машинки	Направи
	Паркер	до писання	

Також ХРЕСТИКИ, ЛАНЦЮЖКИ різних wzorів.

**ЮВЕЛІРНА І ГОДИННИКОВА РОБІТНЯ, РЕКОМЕНДОВАНА
ФІРМОЮ ОМЕГА.**

Досвідчені фахівці з довголітньою практикою, працюють під керівництвом
власника.

**ТІЛЬКИ ФІРМА KARS ОБСЛУЖИТЬ ВАС СОВІСНО І ЧЕСНО.
НАШІ ЮВЕЛІРНІ ВИРОБИ**

в червонім і жовтім золоті — 14 і 18 карат.

Великий вибір імпортованих швейцарських годинників, ПРЕДСТАВ-
НИЦТВО ліпших фірм: SCHAFFHAUSEN, OMEGA, LONGINES, TISSOT,
CYMA, DOXA і т. д. — до 50% дешевше. БРИЛЯНТИ найліпшого шліфу.

На складі великий вибір телевізорів: RCA, HOFFMAN, EMERSON,
TRAVLER й інших фірм.

Представництво: RCA і GENERAL ELECTRIC.

Наша мета задовольнити кожного клієнта — цінами і якістю товарів.
Гарантія на всі товари. Представництво короткохвильових "HI-FI" німець-
ких радій TELEFUNKEN, GRUNDIG, BLAUPUNKT й інших фірм.

Наша фірма обслуговує ювелірні склепи і приватних клієнтів по цілих ЗДА.

— ЖАДАЙТЕ КАТАЛОГІВ. —

— ВИКОНУЄМО ПОШТОВІ ЗАМОВЛЕННЯ. —

— БЕЗПРОЦЕНТОВІ ДОВГОТРИВАЛІ РАТИ. —

Наш магазин, майстерні і склад займають тепер цілий будинок.

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ в Нью-Йорку

АМЕРИКАНСЬКА ВИСОКА ШКОЛА З 4-РІЧНОЮ ПРОГРАМОЮ
КАЛЕДЖУ, ЗАТВЕРДЖЕНА РАДОЮ РЕГЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ
НЮ ЙОРК

ПРИЙМАЄ СТУДЕНТІВ на такі відділи (факультети):

1. **ЕКОНОМІЧНИЙ** (BUSINESS ADMINISTRATION);
2. **ПОЛІТИЧНИХ НАУК** (PUBLIC ADMINISTRATION);
3. **ІНЖЕНЕРНИЙ** (ENGINEERING);
4. **ФІЛОСОФІЧНИЙ** (ARTS & SCIENCES);
5. **ПЕДАГОГІЧНИЙ**.

Випускники УТІ стають кваліфікованими фахівцями у промислових чи торговельних підприємствах і банках, службовцями у публічних, громадських і політичних установах і журналістиці, керівниками в будівельній, хемічній чи гідротехнічній галузях, учителями середніх і високих шкіл, адміністраторами різних установ і організацій, статистиками, бухгалтерами і т. д.

Прохання про прийняття подається на урядовому формулярі до 31-го грудня для реєстрації в лютому місяці на весняний семестр, або до 31-го травня, для реєстрації у вересні на осінній семестр.

УТІ має право приймати на студії також осіб з-поза ЗДА. Прийняті студенти дістають від УТІ сертифікати, видані Урядом Іміграції та Натуралізації, на підставі яких американські консуляти видають їм студентські візи на перебування в ЗДА на цілий час студій. Ці студенти в часі літніх ваканцій можуть мати приватну працю для заробітку.

Навчання є денне і вечірнє, провадиться засадничо англійською мовою. В українській мові викладаються деякі українознавчі предмети. До тепер училося в УТІ понад 400 студентів.

Студенти можуть користуватися кредитом при плаченні шкільних такс або коштів інтернату від Студійного фонду УТІ аж до $\frac{3}{4}$ необхідної суми. Кредит може сплачуватися після закінчення студій і про це діє окремий правилник.

Прохання про кредит можна подавати рівночасно з реєстрацією, або пізніше і всі прохання розглядаються в порядку їх поступлення.

При УТІ є Бюро підшукування праці для випускників.

Для прийняття вимагається повна середня освіта. Особи, без такої освіти можуть бути прийняті надзвичайними студентами, доки не закінчать підготовчого (МАТУРАЛЬНОГО) курсу при УТІ.

При УТІ є також спеціальні курси (денні і вечірні):

ТЕХНІЧНОГО КРЕСЛЕННЯ (2-х семестрові з сертифікатом);
БІБЛІОТЕКАРСТВА (2-х семестрові з сертифікатом);
УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ (2-х семестрові з сертифікатом);
МОВ: української, англійської, французької, російської та інших, якщо запишеться достатня кількість кандидатів;
ДЕКОРАТИВНОГО САДІВНИЦТВА;
АМЕРИКАНСЬКОЇ БУГАЛЬТЕРІ (2-х семестрові з сертифікатом).

ПОЗАОЧНЕ НАВЧАННЯ є в стадії організації. Деякі предмети економічного і політичного відділів, технічне креслення і мови, можна студіювати також цим способом.

Проспекти, каталоги та інші інформації висилає канцелярія за зворотом коштів пересилки.

Адреса:

UKRAINIAN TECHNICAL INSTITUTE in NEW YORK
320 East 14th Street
NEW YORK 3, N. Y., USA

ОДИНОКА В НЬО ЙОРКУ

УКРАЇНСЬКА ФІНАНСОВА УСТАНОВА
ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

68 Іст. 7-ма вул., Нью Йорк 3, Н. Й. — у власному домі.

— © —

ПРИЙМАЄ ОЩАДНОСТІ Й ВИДАЄ ПОЗИЧКИ НА ДОГІДНИХ
УМОВАХ.
БЕЗПЛАТНЕ ОБЕЗПЕЧЕННЯ НА ЖИТТЯ ДО ВИСОТИ ОЩАД-
НОСТІ,

Звертайтеся особисто, або писемно на адресу:

SELF RELIANCE (N. Y.) FEDERAL CREDIT UNION

68 E. 7th Street
NEW YORK 3, N. Y.

Tel.: GRamercy 3-7310

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА СПІЛКА

„САМОПОМІЧ“

в ДІТРОЙТІ

ЦЕНТРАЛЬНЕ БЮРО: 10338 Jos. Campau Ave., DETROIT, Michigan —
Tel.: TR 5-4888 і TR 5-4516 (Схід).

ФІЛІЯ: 6690 Michigan Ave., DETROIT, Mich. — Tel.: TA 6-2880 (Захід).
Наша Кредитова Спілка досягнула в червні 1957 р. ОДИН МІЛЬЙОН ДО-
ЛЯРІВ ВКЛАДІВ. Від початку свого існування Спілка стало виплачу-
вала 3% дивиденду. Крім цього, має для членів асекурацію на життя та
асекурацію на позижки до висоти \$10,000. В потребі можна дістати
в Спілці позижку, без зайвих труднощів і без високого обтяження.

Інформації подають Бюра Спілки на Сході й Заході Дітройту в уряд. год.

ORegon 7-8081

ПОДІЛЛЯ

СПІЛКА М'ЯСАРСЬКИХ ВИРОБІВ

ПОРУЧАЄ ВІН. ГРОМАДЯНСТВУ :

Різні м'ясина найкращої якості; Шинки власні,
тушени й імпортовані; Ковбаси різних стилів і родів
а зокрема „Подільського Стилю” й т. зв. „Стрілецькі”;
Кишки; Сальцесони; Парівки; Паштетівки; Вуджений Карчок;
Бочок; Заяць.

103 Ave. "B" (betw. 6-7 Sts.)
NEW YORK 9, N. Y.

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК у США

В найбільших державних та університетських бібліотеках світу є науковий англomовний журнал „Анали” та інші видання Української Вільної Академії Наук у США, що подають відомості про вклад української науки до скарбниці світової культури.

ПІДТРИМАЙТЕ НАУКОВУ ТА ВИДАВНИЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЇ

- передплатою „Аналів”;
- придбанням видань Академії для себе, для подарунків рідним, знайомим, американцям, чужинцям;
- внесками до Фундації УВАН у США;
- пожертвами — грошима та матеріалами для Музею-Архіву УВАН у США;
- пожертвами на придбання власного „Будинку української науки”.

Внески та пожертви для УВАН у США мають податкові пільги „Tax Exempt”.

ЗАМОВЛЯЙТЕ ТА НАБУВАЙТЕ

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК у США безпосередньо в Академії, в книгарні „Свобода”, в українських книгарнях:

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Д. Чижевський. „Історія української літератури”. Від початків до доби реалізму	ст. 512	\$5.50
	в оправі	\$6.25
Симон Петлюра. „Статті, листи, документи”. Видано Академією з доручення Центрального Комітету Вшанування Пам’яті Симона Петлюри в Америці	ст. 480	\$6.00
	в оправі	\$7.00
А. Марголі. „Державний Устрій Сполучених Штатів Америки”	ст. 96	\$1.50
Є. Чикаленко. „Спогади”	ст. 504	\$3.50
	в оправі	\$4.00
В. Підмогильний. „Місто”. Роман	ст. 304	\$2.50
	в оправі	\$3.00
Т. Осьмачка. „Із-під світу”	ст. 320	\$2.50
	в оправі	\$3.00
М. Куліш. „Твори”	ст. 478	\$3.50
	в оправі	\$4.00
Улас Самчук. „Темнота”. Роман	ст. 496	\$4.00
	в оправі	\$4.50

С. Самійленко. Спогади „Дні слави”	ст. 136	\$2.00
Збірник В. Винниченка. Статті і матеріали	ст. 72	\$1.00
Д. Гуменна. „Мапа”	ст. 96	\$1.50
Д. Чижевський. „Поза межами краси”	ст. 22	\$0.50
Є. Пизюр. „Новий фрагмент совєтської аграрної політики”	ст. 48	\$0.75
Ю. Тищенко. „Перші паддпінрянські газети. . .”	ст. 22	\$0.50
Літературно-науковий збірник ч. 1	ст. 304	\$2.00
Науковий збірник 1	ст. 160	\$2.00
Науковий збірник 2	ст. 200	\$2.50
Автограф Шевченка	ст. 16	\$0.25
Річники Шевченка 1, 2, 3, 4, 5, 6	ст. 292	\$4.10

СПЕЦІАЛЬНЕ ВИДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ

КАТЕДРА СВ. СОФІЇ У КИСВІ О. Повстенка. Високомистецьке, репрезентативне видання, на крайньому папері, альбомного формату, 336 ілюстрацій, в гарній оправі	ст. 472	\$12.50
---	---------	---------

ВИДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

„Анали” ч. 1 (розійшлись)	ст. 78	\$1.00
„Анали” ч. 2	ст. 114	\$1.50
„Анали” ч. 3-4. Збірник Драгоманова	ст. 225	\$3.00
„Анали” ч. 5	ст. 130	\$1.50
„Анали” ч. 6. З статтю М. Грушевського „Схема Історії Росії”	ст. 140	\$1.50
„Анали” ч. 7	ст. 130	\$1.50
„Анали” ч. 8. З статтю В. Липинського	ст. 144	\$1.50
„Анали” ч. 9. З статтю М. Туган-Барановського і до неї стаття В. Тимошенка про промислові кризи	ст. 128	\$1.50
„Анали” ч. 10-12. Спеціальне видання „Катедра св. Софії у Києві.” О. Повстенко	ст. 472	\$12.50
„Анали” ч. 13. „Про переяславську угоду” з статтями А. Яковліва, В. Прокоповича	ст. 182	\$1.50
„Анали” ч. 14-15. Спеціальне видання. Заселення південної України. Н. Василенко-Полонська	ст. 380	\$5.00
„Анали” ч. 16-17. З статтями про О. Потебню і 150-річчя Харківського Університету	ст. 198	\$3.00
„Анали” ч. 18-20. Спеціальне видання. Українська історіографія. Д. Дорошенко з додатком — О. Оглоблин	ст. 496	\$6.00

Передплата „Аналів” на рік \$6.00.

Членам Фундації УВАН у США на всі видання знижка 20%.

Книгарням і кольпортерам — знижка.

Передплату „Аналів”, замовлення на видання УВАН у США, внески до Фундації та пожертви для Музею-Архіву УВАН у США, пожертви на придбання власного „Будинку української науки” — надсилати на адресу:

THE UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES IN THE U. S., Inc.,
11½ West 26th Street, New York 10, N. Y.

EVERY BANKING SERVICE . . .

Commercial Trust Company of New Jersey

6 Offices in JERSEY CITY
3 Offices in BAYONNE

MEMBER FEDERAL DEPOSIT INSURANCE CORPORATION

Evergreen 3-4450

Est. 1921

MAPLE COAL & COKE CO.

Anthracite FUEL OIL Bituminous
GAS — OIL BURNERS — STOKERS
Sales and Service

72-74 Box Street

BROOKLYN 22, N. Y.

— Deliveries to —
MANHATTAN ● BRONX ● QUEENS

Fred Kudlak — власник — Т. Кудлак

АВТОМОБІЛЬНІ КОЛЕСА

до тягарових і особових авт усіх вимірів і компаній.

- ◎ Нови
- ◎ Recapped
- ◎ Уживані

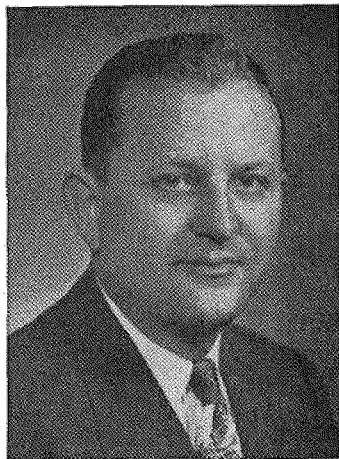
- ◎ Великий вибір
- ◎ Найнижчі ціни

дістанете

Samco Tire Co.

NEWARK, N. J.
141 Springfield Ave.
"ESSO" Gas Station — Я. Гайвас

PHILADELPHIA, Pa.
Columbia & Franklin Ave.
"ESSO" Gas Station — С. Новаківський

ОЩАДЖУЙТЕ, АЛЕ Й ЩАДІТЬ!

ПЕТРО ПУЦИЛО —
екзекутивний директор

СПІЛКИ ТРАЙДЕНТ в ШИКАГО
каже:

*Є РІЗНИЦЯ ЯК ВИ ЩАДИТЕ —
І ДЕ ВИ ЩАДИТЕ.*

*ЗАМАЛО Є ОЩАДНО ЖИТИ
І СКЛАДАТИ ГРОШІ.*

*ТРЕБА ЗАОЩАДЖЕНІ ГРОШІ
ВМІТИ ЗАБЕЗПЕЧИТИ ВІД
МОЖЛИВИХ ВТРАТ*

*ТРЕБА ВМІТИ ІХ БЕЗПЕЧНО
ЗДЕПОНУВАТИ.*

— * —

ВІН ДАЛІ ПРОПОНУЄ:

1. Зложіть їх в ТРАЙДЕНТ, який має державну асекурацію на людські депозити, ознакою чого — **Є ЦЕЙ ЗНАК**
2. Зложіть їх в ТРАЙДЕНТ ще й тому, що він є найстаршою того роду нашою інституцією в Америці, бо заінкорпорований в 1913 році.
3. Зложіть в ТРАЙДЕНТ, який приймає депозити теж поштою з цілої АМЕРИКИ й КАНАДИ і платить 4% ДИВІДЕНДИ два рази річно на 30-го КВІТНЯ і 31-го ЖОВТНЯ. — Гроші, здепоновані до 15-го дня в місяці, приносять відсотки вже першого дня цього місяця.

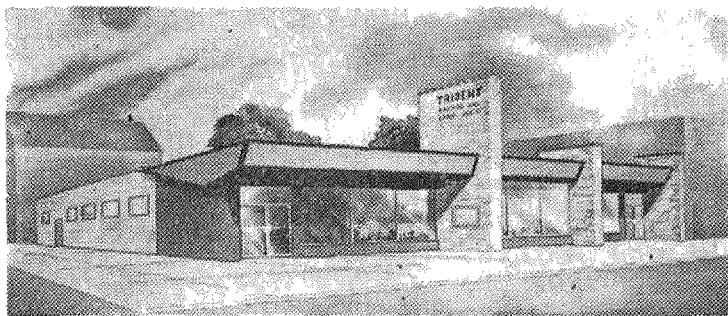

— * —

В ДОВІ ЛІТАКІВ НЕМА РІЗНИЦІ, ДЕ ЖИВЕТЕ,

ТРАЙДЕНТ

Є ВАШИМ СУСІДОМ.

TRIDENT

Savings and Loan Association

1935 West 51st Street CHICAGO 9, Ill. Tel.: PProspect 8-5800

Compliments of

JOHN KOWALGHYK

HOME FOR FUNERALS

129 Grand Street
JERSEY CITY 2, N. J.

Tel.: HEnderson 4-5131

LYTWYN & LYTWYN

UKRAINIAN FUNERAL DIRECTORS

Air Conditioned

ОБСЛУГА ЩИРА І ЧЕСНА

**OUR SERVICES ARE AVAILABLE
ANYWHERE IN NEW JERSEY**

801 Springfield Avenue
IRVINGTON, N. J. — NEWARK, N. J.

ESsex 5-5555

УКРАЇНСЬКА ПЕРЕПЛЕТНЯ

BIBLOS CO.

приймає в ПЕРЕПЛЕТ і виконує
СОЛІДНО, ДЕШЕВО

БРОШУРУВАННЯ ВСЯКОГО РОДА НАКЛАДІВ,
ОПРАВУ КНИЖОК В ПОЛОТНО Й ПІВПЛОТНО.

107½ St. Mark's Place
NEW YORK 9, N. Y.

Tel.: ORegon 7-0370

NATIONAL ROLLER COMPANY

ESTABLISHED 1900

PRINTERS AND LITHOGRAPHERS ROLLERS

307 Pearl Street
NEW YORK 38, N. Y.

Tel.: BEekman 3-3353; 3-3354; 3-3355

DISTRIBUTORS OF MORELAND RUBBER
AND EXTRON ROLLERS

УКРАЇНСЬКА
КРАМНИЦЯ ВЗУТТЯ

„ГОВЕРЛЯ“

HOWERLA SHOES

Взуття © Шкіра

203 Springfield Ave.
NEWARK, N. J.
Market 3-6248

УКРАЇНСЬКА
СПОЖИВЧА КРАМНИЦЯ

ВОЛОДИМИР ВЕЛИЧКО

в ЮТИЦІ, Н. Й.
522 Мандевілле вул.
Тел.: 4-3779

поруває:

М'ЯСИВА

Власного виробу КОВБАСИ
Щоденно свіжа ЯРИНА
Склад ПИВА
Безкоштовна доставка.

Compliments of

L. MIGDOLL CO.

ELECTRICAL CONTRACTOR

219 Monticello Ave.
Cor. Fairview Ave.
JERSEY CITY 4, N. J.
Tel.: DElaware 3-8973

Compliments of

GOTHAM CARD

&

PAPER CO., Inc.

*PAPERS, CARDBOARDS
& ENVELOPES*

of every description.

Perfumed Cards and Stationery.

334-340 Hoboken Ave.
JERSEY CITY 6, N. J.

Specialty in Removing Violations
From All Departments

SAM SCIME

GENERAL CONTRACTOR

MASON — MARBLE
PLASTER — TILE

439 East 9th Street
NEW YORK 3, N. Y.
Tel.: GRamercy 7-2356

WILLIAM BORAK, D. C.

Palmer 1923

CHIROPRACTOR

Open daily 9:30 to 7 P. M.
Closed Wednesdays

47 W. 34th St., cor. Broadway
NEW YORK CITY 1

Tel.: PENsylvania 6-6285

Art Service Courtesy Value

HOLLYWOOD FLORISTS

FLOWERS FOR ANY OCCASION

127 E. 7th St. — NEW YORK 9, N. Y.
bet. Ave. "A" & 1st Ave.

Tel.: GRamercy 5-7844

Walker 5-0100

**MANHATTAN
LINOTYPE SUPPLY**

Incorporated

GRAPHIC ARTS MACHINERY
BOUGHT and SOLD

204 Elizabeth Street
NEW YORK 12, N. Y.

Philip BONACURO

ПЕТРО ЯРЕМА
УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК

займається ПОХОРОНАМИ вже 50 років
в BRONX, BROOKLYN, NEW YORK і ОКОЛИЦЯХ.

Контрольована температура.
МОДЕРНА КАПЛИЦЯ ДО УЖИТКУ — ДАРОМ.

PETER JAREMA

129 East 7th Street
NEW YORK, N. Y.

Tel.: ORchard 4-2568

A. ГРАДОВСЬКИЙ
ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

A. HRADOWSKY
FUNERAL HOME

4141 Clippert Street
DETROIT, Mich.

Tel.: TA 5-4426

Похоронне Заведення А. ГРАДОВСЬКОГО
віддавна відоме в Метрополії ДІТРОЙТУ
з увічливості та швидкої, солідної обслуги.

ЛІКИ — до всіх країв Європи

В И С И Л А Є

УКРАЇНСЬКА ПРОФЕСІЙНА АПТЕКА

ОПЛАЧУЮЧИ ВСІ КОШТИ ПЕРЕСИЛКИ НА МІСЦЕ.

Власник: м-р. **МОДЕСТ АРТИМІВ**, дипл. аптекар.

Пересилайте нам рецепти, чи листи, або Ваші побажання, яких ліків Вам потрібно; решту ми виконуємо самі, сумлінно, по мінімальних цінах, долучуючи до всіх ліків вказівки, як їх слід уживати, назви і т. д. — в українській мові.

Всі швейцарські та німецькі ліки, яких не можна зовсім набути в Америці, висилаємо через аптеку в Бонні, Німеччина. Висилайте Вашим Рідним тільки оригінальні ліки. Не висилайте ПІДМІНОК (ерзаців), бо ті, звичайно, не допоможуть, а то ще й можуть пошкодити хворим.

Приймаємо виконання всієї можливої рецептури евр. і амер. шкіл.

ШВИДКА ДОСТАВА ЛЕТУНСЬКОЮ ПОШТОЮ ГАРАНТОВАНА.

Адреса аптеки:

Fisher's Pharmacy

4438 Germantown Ave.

PHILADELPHIA 44, Pa.

Tel.: GL 5-2401

АПТЕКА відкрита — в будні: 9:30 рано — 11 вечора;
в неділі: 7 вечора — 10 вечора.

**ХВОРИ,
НЕ ТРАТЬТЕ
НАДІЇ**

**НЕ
ТРЕБА
ДОВГО
ЧЕКАТИ**

**ЗАЖИЙТЕ ЩЕ СЬОГОДНІ
ЗІЛЛЯ Д-РА МІЛЛЕРА, а вже завтра почуветесь краще.**

Зілля це не вариться, ані не запарюється, а вживається його в природнім виді, так, як є у пачці. Тому воно таке помічне й корисне.

Всі, що хворіють на недугу шлунка, як кваси шлунка, гази, запір, нестравність, відбивання, завороти голови, біль у крижах, короткий віддих, жіночі недомогання, гемороїди, ревматичні болі, цукрицю й інші недомогання, повинні ще сьогодні зажити зілля Д-РА МІЛЛЕРА, п. н.

"J. M. L. HERB COMPOUND # 6", а вже завтра почувються краще. Зілля це повинно знаходитися, як перша поміч у кожному домі.

Ціна одної пачки, враз із поштовою пересилкою — \$6.85

Якщо бажаєте зробити своєму приятелю вартісний подарунок, тоді **ДВІ ПАЧКИ ТІЛЬКИ \$10.00 З ПЕРЕСИЛКОЮ.**

Якщо Вам потрібно зараз, тоді зверніться до Друг-стору, або прямо до нашої компанії, — долучаючи чек, або Монеї Ордер — на адресу:

THE MILLER CO., Inc.

Dpt. 41

NEWARK, N. J.

790 Broad St.

ОРИГІНАЛЬНІ І ПЕРШОРЯДНІ

порцелянові вироби, прикрашені чудовими українськими вишивковими зображеннями. Надаються однаково, як для колекціонерів, так і для надання домашньої теплоти і чару в кожній кімнаті.

ВАЗИ ♦ ПОПЕЛЬНИЧКИ ♦ ЛЯМПИ
СЛІННИЧКИ ♦ НА ПЕРЕЦЬ і т. д.

Можна замовити у робітні повний
ОВІДОВИЙ СЕРВІС.

HILLTOP STUDIO

DOROTHY ZUKOWSKI

Whitenack Road R. D. FAR HILLS, N. J.
Tel.: BEarnardsville 8-0917

СВІЙ ДО СВОГО!

ГАРТФОРД, Конн.!

Степан Януш

довголітній член Українського Народного Союзу

ФРИЗІЄР

EUROPE BARBER SHOP

186 Sheldon Street
HARTFORD, Conn.

Вчить молодь гри на гармонії та грає на різних забавах, хрестинах,
весіллях, пікніках і бенкетах.

Wolfe, Corcoran & Linder

CONSULTING ACTUARIES
INSURANCE ACCOUNTANTS
EMPLOYEE BENEFIT PLAN CONSULTANTS

116 John Street
NEW YORK 38, N. Y.

НАЙКРАЩІ ПОБАЖАННЯ

для всіх моїх Клієнтів і Приятелів
в цьому ювілейному році

Адвокат **ІВАН РОМАНИШИН**

CHARLES REAL ESTATE Co.

REAL ESTATE INSURANCE

221 Erie Blvd., West
SYRACUSE 2, N. Y.

Phone: GRanite 4-8501 — Office

РІЗНОРОДНІ ДОМИ ДО ПРОДАЖУ.

Телефонувати: Микола Годзак GR. 8-8914
Іван Луцишин GR. 5-6529

FOR FINE PRINTING INKS

Call on

INK & CHEMICAL CO., Inc.

52 Vanderbilt Avenue
NEW YORK 17, N. Y.

ORegon 9-4866

Pulaski Savings & Loan Association

TWO CONVENIENT OFFICES TO SERVE YOU

575 Grove St. (near 16th Ave.)
IRVINGTON, New Jersey
ESsex 3-3909

860 — 18th Ave. (cor. Isabella)
IRVINGTON, New Jersey
ESsex 4-8900

CURRENT DIVIDEND $3\frac{1}{4}\%$ PER ANNUM
ASSETS OVER $16\frac{1}{2}$ MILLION

All Accounts insured up to \$10,000.00 by the
Federal Savings & Loan Insurance Corp.

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ
МУЖЕСЬКОЇ і ЖІНОЧОЇ ГАЛЯНТЕРІЇ

„ДІЯДЕМ”

ПРОДАЄ — товар найкращих американських фірм по найдешевших цінах.

♦ ВЕЛИКИЙ ВИБІР ШТАНІВ. ♦

Маншети і поправки виконуються на місці — БЕЗПЛАТНО.

В цьому самому приміщенні

КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Володимира ЗАКЛИНСЬКОГО

виконує на замовлення ЖІНОЧІ і МУЖЕСЬКІ одяги (костюми і плащі).

Вулиця: УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ

140 — 2nd Ave., NEW YORK CITY

SP 7-5926

HEnderson 4-5400

ACE OFFICE SUPPLIES CO.
OFFICE MACHINES

STATIONERY — PRINTING
ENGRAVING RUBBER STAMPS
NOTARY SEALS, etc.

9 Exchange Place
JERSEY CITY 2, N. J.

B. — L. MEAT MARKET
М'ЯСНА КРАМНИЦЯ

Щодня свіжі ковбаси, шинки, мо-
лочні продукти й багато імпорт-
тованих товарів.

ЛАЗІРКО — ВУНДЗЯК

615 Springfield Ave.
NEWARK, N. J — Tel. BI 3-4914

Member of PAM-Co-Op Stores
WAWEL FURNITURE CO., Inc.

143 Market St. — PASSAIC, N. J.
Tel.: PR 9-8664

HOUSE OF QUALITY

Bedroom — Living Room — Dining
Room and Kitchen Furniture —
Sofa - Beds — Converta - Beds —
Carpets — Mirrors — Lamps —
Ranges — Refrigerators — Auto-
matic and Wringer Washers —
Radii & Television.
Easy Credit Terms. — Free Delivery.

VARIETY BAZAAR

Власний імпорт вовняних хусток,
всіпи, вовняні матеріали. Спе-
ціальність — панчохи. Жіноча
і мужеська галантерія.

91 Mercer Street
NEWARK, N. J.

Mitchell 2-1343

OLENEC PHARMACY
МИХАЙЛО ОЛЕНЕЦЬ,
реєстр. дипл. фармацевт
2201 W. Chicago Avenue
CHICAGO, Ill.

Phone: HUmbold 6-9484

МЕТА

поручає

ВСІ М'ЯСНІ ПРОДУКТИ
домашнього виробу

Власники: Степан Домарадзький
Михайло Пилипчак

415 Grove Street (pir 4-ої вул.)
JERSEY CITY, N. J.
Тел.: OLfield 3-9196

Compliments of

A. FRIEND

Братство

СВ. АРХ. МИХАІЛА

в ЕЛИЗАБЕТПОРТ, Н. Дж.

Заложене, дня 10 жовтня 1957 р.

Compliments

A Friend

**РЕВМАТИЧНІ
АРТРЕТИЧНІ БОЛІ**

Якщо Ви ніколи дотепер не вживали **ROSSE TABS** на ці мускулярні болі й терпіння так часто получені з **РЕВМАТИЗМОМ**, **АРТРЕТИЗМОМ** і **НЕВРИТОМ**, чому не спробувати їх тепер, без

дальшого опізнення?

Висилається понад 40 мільйонів окремим особам, щоб зацікавитися з **ТАБЛЕТКАМИ**

ROSSE TABS, якими понад 36 років користуються тисячі мешканців ЗДА і Канади. Проситься читачів цього оголошення писати до нас по докладні безплатні інформації.

Без зобов'язання.

Вишліть тільки Ваші прізвища і адреси до:

**ROSSE
PRODUCT CO.**

Dept. 0-5,
Box 772,
CHICAGO 90, Ill.

KALTMAN'S

The Largest

PHOTO STORE

in NEW JERSEY

- INDUSTRIAL
- PROFESSIONAL
- AMATEUR
- VERIFAX
- REPAIRS

L. KALTMAN & SONS, Inc.

287 Washington Street
NEWARK, New Jersey

MArket 2-7154

**Плянуйте свої вакації на
„СОЮЗІВЦІ”
ОСЕЛІ УНСОЮЗУ**

в горах КЕТСКИЛ в КЕРГОНКСОН, Нью Йорк.

ГАРНІ ВІДНОВЛЕНІ КІМНАТИ.
ЗНАМЕНИТА КУХНЯ.
КУПАЛЬНИЙ БАСЕЙН.
ВІДПОВІДНІ КУЛЬТУРНІ ТА РОЗВАГОВІ
ІМПРЕЗИ.

Ukrainian National Association Estate

KERHONKSON, N. Y.

З М І С Т

	ст.
К а л е н д а р: українські свята за старим і новим стилем, латинські свята, урядові свята у ЗДА	3
Пасхалія, пости і загальниці	16
Виказ слов'янських святих	18
Урядові свята в Канаді і в інших країнах	19
Населення світу	19
Український народний календар	20
Президенти З'єдинених Держав	21
Головні віровизнання в світі	22
„Свобода” — 65 років на службі народові	25
О. О л е с ь: Яка краса відродження країни (вірш)	28
П. Т и ч и н а: Ой, що в Софійському (вірш)	29
Ю. Л и п а: Вперед, Україно! (вірш)	30
Четвертий Універсал У. Ц. Ради	31
Проклямації Української Національної Ради 1 листопада 1918	34
Універсал Директорії про З'єднання Українських Земель	36
В. М у д р и й: Сорокові роковини 22-го січня	37
В. С т е ф а н и к: Сини	40
А. Д р а г а н: З пожовклих листків	43
Б. К р а в ц і в: Наш Львів	65
Р. С м а л ь - С т о ц ь к и й: Україна й Америка	69
І. К е д р и я: Рік 1918 в історії української політичної думки	79
І. К е р н и ц ь к и й: „За що боролись ми, страждали” (фейлетон)	87
Л. Л у ц і в: Розмова про літературу визвольних змагань	89
В. Б у ч а ц ь к и й: 50 років тому	93
Із стрілецького гумору	95
О. К и с і л е в с ь к а: Мій брат Володимир Сіменович	97
Із сторінок великої книги природи	100
Я. П а д о х: У чотирикутнику життя і росту	101
З науки і техніки	112
Б. К р а в ц і в: Засновник Джеймставну і його перебування в Україні	113
Т. С и д о р е н к о: Козак Су-Чан-Ю-Ван	119
І. Л.: Загадка верблюда	121
(—): Мандрівка пляшки	123
С. Г а в с ь к а: Перелетні метелики	125
Г. Д у д а р: Шкода від куріння	127
М. К р а с н о в с ь к а: Сон і сновидіння	130
В. С т е ф.: Сороки — розвідники	132
Ловись, рибко, маленька	133
Оголошення	135

PRINTED IN U.S.A.

„Svoboda”, 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

General Parcel & Travel Company, Inc.

(LICENSED by U. S. S. R.)

135 W. 14th St. New York 11, N. Y.

Tel.: CHelsea 3-2583

— * —

НАША ФІРМА ОДЕРЖАЛА ВІД „ІНТУРИСТА”
СПЕЦІАЛЬНИЙ ДОЗВІЛ НА БЕЗПОСЕРЕДНЮ

ВИСИЛКУ ПАКУНКІВ — до всіх країн Європи і Азії

ВИСИПАТИ МОЖНА ТІЛЬКИ НОВІ РЕЧІ.

Пачки приймається **ОСОБИСТО, ПОШТОЮ** та кожним іншим способом, догідним для клієнта. Пачки пакується добре і висилається впродовж 48 годин. По кількох днях, висилаючий одержить офіційну посвідку американської пошти.

Позамісцеві клієнти можуть бути запевнені шкорої і негайної обслуги. На посвідці пакунка висилаємо відвратною поштою докладне розчислення коштів.

ВАЖНЕ: Всі кошти висилки, включаючи мито, оплачується тут. Ваші кривні і знайомі одержать посилку, вільну від всяких оплат.

•
ДЛЯ ВИГОДИ НАШИХ КЛІЄНТІВ,
ми маємо на складі великий, різномодний вибір **МАТЕРІАЛІВ, ШКІР, ЧОВІТ І ЧЕРЕВІКІВ, ГОДИННИКІВ І БУДИЛЬНИКІВ, ДИТЯЧОГО ОДЯГУ, ХУСТОК, ШАЛІВ** й інших товарів найвищої якості, по найбільш поміркованих цінах. — Великий вибір **ЛІКІВ І МЕДИЧНИХ ПРИРЯДІВ.** — Висилаємо **МАШИНИ** до **ШИТТЯ** і до **ПИСАННЯ, МЕХАНІЧНІ Й ТЕХНІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ** та **ФОТОПАРАТИ.**

— * —

— ЖАДАЙТЕ НАШИХ КАТАЛОГІВ. —

— * —

— • ГАРАНТІЯ ДОСТАВИ • —

Ваші родичі або приятелі пішлють картку, що посилку одержали.

НАШЕ МОТТО: *ОСОБЛИВО УВАЖНЕ Й ВВІЧЛИВЕ
СТАВЛЕННЯ ДО КОЖНОГО КЛІЄНТА.*

Відкрито **ЩОДЕННО:** від 9-ої рано до 6-ої по полудні
в **НЕДІЛЮ:** від 9-ої рано до 4-ої по полудні